ATATÜRK'ÜN OKUDUĞU KİTAPLAR

Cilt • 12

Anıtkabir Derneği Yayınları
-I-

ATATÜRK'ÜN OKUDUĞU KİTAPLAR

"Altını Çizdiği Satırları, Özel İşaretleri, Uyarıları, Düştüğü Notlar ve Kitap İçerisindeki Özel Yazıları İle"

Cilt 12

Fransızca Kitaplar

Anıtkabir Derneği Yayınları
-I-

Başbakanlık Tanıtım Fonu Katkılarıyla

Yayın Koordinatörü
Recep Cengiz

Baskıya Hazırlayan
Aykut Tanıtım Danışmanlık - Ankara
Tel: 0.312. 495 02 25•26•27

Kapak
Murat Mutluoğlu

Sayfa Düzeni
Murat Mutluoğlu • Yeter Mutluoğlu
Hüseyin Kurt

Film
Candan Repro-Ankara
Tel: 0.312. 231 49 01

Baskı
Pelin Matbaası - Ankara
Tel: 0.312 418 70 93

Takım ISBN No:
975-95835-2-6

Cilt ISBN No:
975-8563-04-1

Tel: 0.312. 230 12 22
ANKARA • 2001

Orijinal metinlerde Atatürk'ün altını ve yanını çizdiği satırların Türkçeleri koyu harflerle dizilmiştir.

TERCÜMELER

Osmanlıca Tercüme
Bekir Koç • Haldun Eroğlu
Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi

Fransızca tercümelerin bir kısmı ile İngilizce, Almanca, İtalyanca ve Yunanca tercümelerin tamamı Ankara Üniversitesi TÖMER Dil Öğretim Merkezi tarafından yapılmıştır.

TÖMER Tercüme Editörü
Dr. Gülser Akdoğan • Tülin Yalman • Emel Zeytin

Fransızca Tercüme
Ali Osman Durmuş • Dilşad Özdamar • Özkan Güngör
Nurhayat Atan • Çelebi Akdaş • Şebnem Sunengin Çakır
Bayram Köse • Sebahat Alan

İngilizce Tercüme
Özlem Kitapçı Kara • Önay Çokluk • Fatih Ekinci

Almanca Tercüme
Ayşe Bahşi • Özmen Kara

İtalyanca Tercüme
Suna Ertekin

Yunanca Tercüme
Özge Ceylan

İçindekiler

KİTABIN HAZIRLANIŞI HAKKINDA BİLGİ

Mustafa Kemal ATATÜRK kısa süren yaşamı boyunca, bir insan ömrüne kolay kolay sığmayacak kadar büyük işler başarmıştır. Başarıyla sonuçlandırdığı Kurtuluş Savaşı ve Türk Devrimi ile dünya tarihi içerisindeki onurlu yerini çoktan almıştır.

ATATÜRK'ün yaşamı ve yaptığı işlerle ilgili yerli ve yabancı araştırmacılar tarafından kütüphaneler dolusu eser yazılmıştır. Çeşitli dillere çevrilen bu eserler sayesinde ATATÜRK dünyanın her tarafındaki entelektüel, asker, bilim ve siyaset adamları tarafından çok iyi tanınmaktadır. Eylem ve düşünceleriyle bütün insanlığı etkileyen ATATÜRK'ün, düşünce yapısını tarihi süreç içerisinde hangi olaylar, düşünürler ve yazarlar etkilemiştir? İşte, bu sorunun yanıtlanmasına katkı niteliği taşıyan ve Gürbüz Tüfekçi tarafından hazırlanan "ATATÜRK'ün Okuduğu Kitaplar" adlı eser istisna tutulursa bu amaca yönelik ayrıntılı bir çalışma henüz yapılmamıştır.

O'nun düşünsel alt yapısını araştırmak isteyenler için, satırlarının altını çizdiği, özel işaretler, uyarılar koyduğu, notlar düştüğü veya bazı açıklamalarda bulunduğu eserleri Türkçe'ye çevirerek 20 cilt halinde sunmayı planladığımız bu çalışma da yukarıdaki sorunun yanıtlanması amacına yönelik küçük bir katkı olarak algılanmalıdır.

Bu çalışmanın ortaya çıkarılabilmesi için ATATÜRK'ün okuduğu kitapların hepsine ulaşılmaya çalışılmışsa da, bu ana kadar ANITKABİR ve Çankaya'daki ATATÜRK Kitaplığı ile İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi ve Samsun Gazi İl Halk Kütüphanesi dışındakilere henüz ulaşılamamıştır. Ulaşılamayan kitapların sayısı mevcut kitap sayısı içerisinde çok önemli bir miktar olmamakla birlikte, yapılacak çalışmaya bütünlük sağlaması açısından önemlidir.

ATATÜRK'ün Askerî Ateşe olarak Sofya'da görev yaptığı sırada okuduğu kitapların Sofya Büyükelçiliği'mizde olduğu konusunda alınan duyum üzerine elçilik görevlileri ve orada olduğu söylenen kitapların uzmanlar tarafından araştırılması için ATATÜRK Araştırma Merkezi Başkanlığı ile gerek-

li koordineler yapılmıştır. Bu çalışmanın sonucu daha sonra basılacak ciltlere yansıtılacaktır.

Ankara Halkevi'ndeki kitapların bir kısmının ANITKABİR'e verildiğini biliyoruz. Verilenler dışında ATATÜRK'e ait kitap olup olmadığının araştırılması amacıyla Kültür Bakanlığı ile gerekli yazışmalar yapılmıştır. Bu çalışmanın da sonucu beklenmektedir.

Bu güne kadar tespit edilen ATATÜRK'ün okuduğu kitapların sayısı; 1741'i Çankaya'da, 2151'i ANITKABİR'de, 102'si İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'nde ve 3'ü Samsun Gazi İl Halk Kütüphanesi'nde olmak üzere 3997'dir. Cilt sayıları ile, dergi, harita, atlas ve nota albümleri bu sayının dışındadır.

Hazırlanan 20 ciltlik eserde; ATATÜRK'ün okuyup satır altlarını çizdiği, sayfa kenarlarına notlar aldığı, özel işaretler koyduğu, açıklamalar yaptığı kitap ve dergilerin bu bölümlerinin tamamına yer verdik.

Yalnız bu işaretli yerlerin çok az bir kısmının ATATÜRK dışındaki kişiler tarafından çizilmiş olması olasılığı üzerinde duranlar da vardır. Başkalarının işaretlediği birkaç eser, diğerlerinden, bu konuda araştırma yapan kişiler tarafından kolaylıkla ayırt edilebilir.

Yabancı dilden tercüme edilen metinlerin bugünkü dile aktarılışında özgün niteliklerinin korunmasına özen gösterilmiştir. Ancak; bu yapılırken yazım kurallarında ve noktalama işaretlerinin kullanımında özellikle Türk Dil Kurumu'nun yayımladığı "İmlâ Kılavuzu" ve Milli Eğitim Bakanlığı'nca benimsenen ilkeler esas alınmıştır.

Eserlerin Türkçe'ye çevrilmesinde şöyle bir yöntem izlenmiştir.

- Çeviride ATATÜRK'ün altını çizdiği, işaret koyduğu veya bir açıklama yaptığı cümle, paragraf ve sayfalar dikkate alınmıştır.
- Aynı konuya ilişkin iki yer işaretlenmiş ya da çizilmişse daha ayrıntılı olana öncelik verilmiştir.
- Bütünlüğü ve anlamayı kolaylaştırmak için bir veya iki kelimesi çizili cümlelerin tamamı, bazen de bütün paragraf çevrilmiştir.
- Altı çizili sözcük, cümle ve paragraflar koyu olarak gösterilmiştir.
- ATATÜRK'ün el yazılarının çevirisi orijinal sayfanın yanına verilmiştir.
- Kitap ve dergilerdeki Önsöz, Giriş, Özelsöz ve Açıklamalar planlanan

cilt sayısını aşmaması için çoğunlukla özet halinde verilmiştir.

• Köşeli parentezler çevirenlerin müdahalelerinde kullanılmıştır.

• Özellikle Osmanlıca çevirilerde okumayı ve anlamayı zorlaştıracak kelimelerin bugünkü kullanılışları tercih edilmiş ve daha çok okuyucu kitlesine hitap edebilmek amacıyla da o dönem kurum ve kuruluşlarına günümüz terminolojisine yakın bir karşılık verilmiştir.

• Değişik konulardaki yüzlerce özel isim doğrusuna ulaşıldığı ölçüde güncelleştirilmiş, ulaşılamıyanlar da ise Osmanlıca okunuşları esas alınmıştır.

• Yine Osmanlıca çevirilerde metnin dili sadeyse kesinlikle müdahale edilmemiş yazarın ifade şekli esas alınmıştır.

• Kitap ve dergiler konularına göre [Tarih, Edebiyat, Hukuk vb.] ayrılmış ve her cilt aynı konuda fakat farklı alanlarda yazılmış ve okuyucuyu sıkmıyacak hacimde ve konu yelpazesi dikkate alınarak hazırlanmıştır.

Ayrıca kitabın teknik özelliklerini açıklayan bir bölüm hazırlanmıştır. Eserin, bu konuda çalışma yapacak araştırmacılar için temel kaynak olacağı inancındayız.

Recep Cengiz
Yayın Koordinatörü

HISTOIRE ANCIENNE
DE L'ORIENT

JUSQU'AUX GUERRES MÉDIQUES

PAR

FRANÇOIS LENORMANT

PROFESSEUR D'ARCHÉOLOGIE PRÈS LA BIBLIOTHÈQUE NATIONALE

Ouvrage couronné par l'Académie Française

NEUVIÈME ÉDITION

Revue, corrigée, considérablement augmentée et illustrée de nombreuses figures d'après les monuments antiques.

TOME PREMIER

LES ORIGINES. — LES RACES ET LES LANGUES

PARIS
A. LEVY, LIBRAIRE-ÉDITEUR, 13, RUE LAFAYETTE
(PRÈS L'OPÉRA)

1881

MED SAVAŞLARINA KADAR

DOĞU'NUN ESKİ TARİHİ

MİLLİ KÜTÜPHANE NEZDİNDE ARKEOLOJİ PROFESÖRÜ
FRANÇOIS LENORMANT

Fransa Akademisi tarafından onurlandırılmış eser.

DOKUZUNCU BASKI

BİRİNCİ CİLT
KÖKLER – IRKLAR VE DİLLER

1669
PARİS

A. LEVY, KİTAPÇI – EDİTÖR, 13, RUE LAFAYETTE
(OPERA YAKINI)
[redacted]

Anıtkabir Atatürk Kitaplığı Bilgileri			
Envanter No	: 1669		
Yazar	: François Lenormant		
Cild	: Siyah		
Ebadı	:		
	En	: 16 cm.	
	Boy	: 24 cm.	
Sayfa Adedi	: XXVI + 473		
Not	: Kitabın ilgili bolumleri Orhan Öztaşkın tarafından tercüme edilmiştir.		

Sayfa: IX

Nous croyons pouvoir affirmer que le lecteur trouvera dans notre livre le résumé complet de l'état des connaissances à l'heure présente, sauf bien entendu le degré d'imperfection que nul homme et nous moins qu'aucun autre — ne saurait se vanter d'éviter

Sayfa IX

BİRİNCİ BASKININ ÖN SÖZÜ (Özeti)

Okuyucunun kitabımızda, yetersizlikler hariç olmak üzere - ki hiç bir insan bu yetersizlikleri engelleyemez - şu anki bilgilerimizin tamamının bir özetini bulacağını onaylıyoruz.

Sayfa:100

Il est certain, d'ailleurs, que deux des fleuves paradisiaques sont les plus grands fleuves qui prennent leur source dans le massif du Belourtagh et de l'Pamir, l'un vers le nord et l'autre au sud.

Sayfa 100

İNCİL ÖĞRETİLERİNE PARALEL GELENEKLER

Onun için iki kutsal nehir (Gi'hon yani Oxus ve Indus), kaynaklarını **Belourtagh ve Pamir** kütlesinden alan, biri kuzeye doğru, biri güneye doğru giden en büyük nehirlerdir.

Sayfa:101

C'est

en se fondant sur ces faits, et sur quelques autres qui viennent les confirmer, que sir Henry Rawlinson et M. Friedrich Delitzsch ont cherché à prouver que les Babyloniens avaient localisé la tradition édénique dans leur propre contrée, et que la narration biblique a aussi en vue la même donnée de situation. Et, en effet, il est facile de retrouver dans la Babylonie et la Chaldée quatre cours d'eau à qui l'on appliquera très bien les caractéristiques fournies par la Genèse pour ceux qui sortent du jardin de Eden : d'abord les cours principaux de l'Euphrate et du Tigre, qui seront le Phrath et le 'Hid-Deqel, puis le Choaspès (appelé Sourappi dans les textes cunéiformes), qui coule le long de la contrée de 'Elam où sont les Cosséens, et qui sera, par conséquent, le Gi'hon; enfin le bras occidental de l'Euphrate (l'Ougni des documents indigènes), que l'on identifiera au Pischon, d'autant plus

Sayfa 101

Sir Henry Rawlinson ve Friedrich Delitzsch söylemlerinde bu olaylara ve bunları onaylayan bazı olaylara dayanmaktadırlar. Bu bilim adamları, Babillilerin kutsal geleneği kendi bölgelerinde uyguladıklarını ve İncil öğretisinin de aynı veriyi verdiğini belirtmektedirler. Aslında, Babil ülkesinde ve Kalde'de, cennet bahçesinden çıktığı Genese (Yaratılış) tarafından belirtilen dört ırmağın özelliklerin taşıyan ırmakları bulmak çok kolaydır. Öncelikle Fırat'ın ve Dicle'nin ana kolları ki bunlara Phrath ve Hid-Deqel denilmektedir. Daha sonra Gi'hon adını alacak olan Choaspes (cuneiforme metinlerinde Sourappi olarak anılmaktadır) gelmektedir. Nihayet, Hanoch qainite üzerinde bu şehre Genese öğretilerini aktaran Pischon'a göre Fırat'ın batı kolu (mahallî belgelere göre Ougni) geriye kalan ırmağı oluşturmaktadır.

Sayfa:104

C'est donc bien au plateau de Pamir qu'a trait originairement le récit biblique sur le jardin de 'Eden, aussi bien que la tradition iranienne de l'Airyana Vaedja. Et l'assimilation des fleuves paradisiaques à ceux de cette contrée doit être faite de la manière suivante : Gi'hon=Oxus ; Pischon=Indus ; 'Hid Deqel=Tarim ; Phrath=Iaxarte. Mais dans la forme où nous possédons ce récit, au premier fond de la description traditionnelle, qui avait en vue cette région lointaine, se sont superposés certains traits empruntés à la Chaldée, lesquels se rattachent à une localisation postérieure de la donnée du paradis terrestre sur le cours inférieur du Tigre et de l'Euphrate.

Sayfa 104

[illegible] **Bu bolgedeki kutsal nehirlerin özümsenmesi şu şekilde cereyan etmiştir : Gi'hon : Oxus, Pischon : Indus, Hid-Deqel : Tarım, Phrath : Iaxarte.** [illegible]

Sayfa:120

Description de la formation du globe

Ils ont pris surtout une importance exceptionnelle depuis que la paléontologie humaine s'est constituée comme une branche à part de l'archéologie préhistorique, [illegible] lorsque les savants des pays scandinaves en ont jeté les premières bases, n'étendait pas ses investigations au delà de l'époque [illegible] de la formation de l'écorce du globe, au delà du temps où les continents prirent à peu de chose près **le relief que nous leur voyons aujourd'hui.**

* Dünyanın oluşumunun tanımı

Sayfa 120

Avrupada tespit edilen olaylar, insan paleontolojisi, tarih öncesi arkeolojinin bir dalı olarak ortaya çıktığından beri ayrıcalıklı bir öneme sahiptir. Bu bilim dalı, İskandinav ülkelerinin bilginleri ilk temellerini attıklarından beri, dünyanın kabuğunun oluştuğu gerçek dönemin dışında, kıtaların onları bugün gördüğümüz şekle pek az benzediği dönemin dışında araştırmalarını genişletmemektedir.

Sayfa:121

C'est dans les étages supérieurs du groupe de terrains désigné sous le nom de *miocène*, c'est-à-dire dans les couches de sédiments déposés vers le milieu de la grande période géologique appelée *époque tertiaire*, que l'on a cru retrouver dans nos pays les plus antiques vestiges de l'existence de l'homme.

* premier vestige d'existence humaine à l'époque tertiaire

* Tersiyer dönemdeki ilk insanlık kalıntıları

Sayfa 121

Ülkelerimizde insan varlığının en eski kalıntılarını, Miyoken adı altında tanımlanmış arazi gruplarının daha üstteki katmanlarında arayabiliriz. Yani, bu kalıntıları tersier dönem olarak adlandırılan büyük jeolojik dönemin ortalarına doğru çökelmiş sediment katmanlarında bulmayı umabiliriz.

Sayfa:122

* Silex forme grattoir de terres miocènes supérieurs.

Silex éclaté en forme de grattoir, des terrains miocènes supérieurs.

* Rende biçiminde kırılarak hazırlanmış çakıltaşı, miyoken üst katmanlarından

Sayfa 122

Resim alt yazı: Rende biçiminde kırılarak hazırlanmış çakıltaşı, miyoken üst katmanlarından

Sayfa:122

A la modification de la flore de nos pays correspond une modification parallèle de la faune, en rapport avec le changement du climat.

Celui-ci, du reste, alla rapidement en s'accentuant de plus en plus. La baisse de la température, par suite de causes qui restent encore absolument inconnues, en vint au point de produire les phénomènes aujourd'hui parfaitement constatés, de la *première époque glaciaire*.

[illegible] M. le docteur Henry [illegible] M. [illegible] de Thenay, Loir-et-Cher

* Sıcaklık düşmesi Buzul Çağı

Sayfa:123

* *

Le climat moyen de l'Europe, descendu bien au-dessous de ce qu'il est aujourd'hui, donna naissance à d'immenses accumulations de glace qui couvrirent toute la Scandinavie, toute l'Ecosse et tout le plateau central de la France d'une calotte uniforme, pareille à celle qui enveloppe aujourd'hui le Groenland, et remplirent les vallées de toutes les chaînes de montagnes jusqu'à leurs débouchés dans les **plaines inférieures.**

** İlk Buz Çağı

Sayfa 122

Ülkelerimizde, iklimin değişmesiyle birlikte bir flora ve fauna (bitkisel kura ve hayvansal kura) **değişikliği de olmuştur.**

Bu olay, giderek onemini artırarak, daha da hızlanmıştır. Daha sonraları kesinlikle bilinmez kalan, bugun tamamen belirlenen sebeplerle birinci buz çağını yaratan olayları oluşturmuştur. [sayfa 123: Avrupa'nın ortalama iklimi, bugünkünden çok daha fazla soğumuş ve butun Iskandinavya'yı, butun Iskoçya'yı ve Fransa'nın

bütün orta platosunu bugün Grönland'ı kaplayan gibi bir buzdan şapka kaplamıştır. Bu buzdan şapka, bütün dağ vadilerini, alçak ovalardaki ağızlarına kadar örtmüştü.

Sayfa:124

homme apparu

L'homme avait apparu ou reparu dans nos contrées en même temps que les animaux que nous venons de nommer, et depuis lors les monuments de sa présence se succèdent sans interruption jusqu'à nos jours.

* İnsan ortaya çıkıyor.

Sayfa 124

İnsan, bölgelerimizde yukarıda sıraladığımız hayvanlarla aynı dönemde ortaya çıkmış veya yeniden ortaya çıkmıştır. O zamandan beri, (insan) varlığının eserleri günümüze kadar kesintisiz olarak gelmiştir.

Sayfa:125

Ce sont les diverses phases de ce mélange, et de cette substitution d'une faune à une autre qui sont marquées en Angleterre par les couches du crag des comtés de Norfolk et de Suffolk, ainsi que par le « forest bed » de Cromer; auprès de Paris par les alluvions fluviales de Montreuil et de Villejuif; en Sicile par les remplissages des grottes de Syracuse et de San-Teodoro. Du même temps sont aussi les dépôts qui remplissent la grotte de Wookey, en Angleterre, où l'on a recueilli des objets de travail humain indiquant une industrie un peu plus avancée que celle à laquelle appartiennent les instruments en silex de Saint-Prest et des *äsar* de la Suède.

Vestige du travail humain

* İnsan faaliyetlerinin kalıntıları

Sayfa 125

Bunlar, bu karışımın ve bir fauna'dan (hayvan kure) diğerine değişimin farklı aşamalarıdır. Bu değişimler, İngiltere'de Norfolk ve Suffolk kontluklarının farklı katmanlarıyla ve Cromer'in "forest bed" katmanıyla; Paris yakınlarında Montreuil ve Villejuif nehir alüvyonlarıyla, Sicilya'da Syracuse Mağarası ve San Teodoro dolgularıyla belirlenmekte olan değişimlerdir. Aynı zamanda bunlar İngiltere'de Wookey Mağarası'nın dolgularını, Saint Prest'deki çakıltaşı ve İsveç'teki Oesar aletleri sınavısından daha eski bir çağı ve işaret eden insan üretimi nesnelerin ele geçirildiği bir kimlerdir.

Sayfa:125

Un immense affaissement sensible plus fortement qu'ailleurs dans les régions septentrionales plongeait sous les eaux la plus grande partie du nord de l'Europe où les glaces flottantes venaient disperser, dans les plaines de la Russie, de la Pologne et de la Prusse des blocs de rochers arrachés au voisinage du pôle. Les Iles Britanniques étaient réduites à un archipel de petits îlots formés seulement par les sommets les plus élevés. A la même date l'Atlantide tertiaire disparaissait également la Sicile se séparait de l'Afrique la mer venait couvrir l'espace qu'occupe aujourd'hui le Sahara.

grande parti- de terr couvert d'eau.

* Dünyanın büyük kısmı su ile kaplanmıştı

Sayfa 125

Büyük bir çökme, daha önce Avrupa'nın kuzey bölgelerinde olandan çok daha kuvvetli bir şekilde, Avrupa'nın kuzeyinin büyük bir kısmını sular altında bıraktı. Yüzen buzlar Rusya'nın, Polonya'nın ve Prusya'nın ovalarında dağıldılar. Büyük kaya blokları kutba yakın bir yerlerde koptular. Britanya adaları, sadece en yüksek adalardan oluşan bir "küçük adacıklar takımadası"na kadar küçüldü. Aynı tarihte, tersier Atlantide (üçüncü Buzul Çağı Atlantisi) ortadan kayboldu. Sicilya Afrika'dan ayrıldı. Deniz, bugün sahranın bulunduğu yeri işgal etti.

Sayfa:126

Les vallées des Carpathes, des Balkans, des Pyrenees, des Apennins, sont alors de nouveau encombrées de glaces. Les glaciers du versant sud des Alpes s'avancent jusqu'à l'entrée des plaines du Piémont et de la Lombardie, celui du Rhône va rejoindre une seconde fois le Jura, remplissant le bassin du lac Léman **C'est la *seconde période glaciaire*.**

* seconde période glaciaire

* İkinci buzul çağı

Sayfa 126

Karpatların vadileri, Balkanlar Pireneler, Apeninler tekrardan buzlarla kaplandılar Alplerin güney buzulu, Piemont ve Lombardıya ovalarının giriş ne kadar ilerledi Rhone buzulu, ikinci bir defa Jura'ya ulaştı ve Leman gölü havzasını doldurdu Bu, ikinci buzul çağıydı

Sayfa:127

M. le docteur Hamy, dans son beau *Précis de paléontologie humaine*, a très bien expliqué, par des raisons simples et vraisemblables, ces **conditions toutes particulières de climat et de faune.**

* Dr Hamy

* Dr. Hamy

Sayfa 127

Doktor Hamı, kıymetli eseri **«İnsan Paleontolojisinin İncelikleri»**'nde, bu koşulların en basit bir şekilde iklim ve faunanın özel şartlarından ileri geldiğini en güzel bir şekilde açıklamaktadır

Sayfa:129

De même que
ce dernier peut, dans son ascension au mont Ventoux, par exemple, cueillir successivement sur les pentes du mont des plantes qui correspondent à celles des diverses latitudes de l'Europe, chaudes, tempérées, glaciales ; de même le zoologiste rencontrerait l'un après l'autre les

Sayfa:130

*

130 VESTIGES MATERIELS DE L'HUMANITE PRIMITIVE

divers groupes d'animaux qui peuvent se présenter à ses yeux de l'Algérie aux Alpes laponnes En d'autres termes, l'élévation en altitude **remplacerait l'élévation en latitude. »**

* Dünyanın coğrafi durumu

Sayfa 129

Aynı şekilde, biyologlar açısından, meselâ Ventoux'ya çıkıldığında, dağın yamaçlarında Avrupa'nın muhtelif enlemlerinde sıcak, ılımlı, buzlu iklimlerinde yetişen bitkileri toplamak mümkündür. Aynı şekilde bir zoolog birbiri ardı sıra Cezayir'den Lapon Alplerine kadar görebileceği farklı hayvan gruplarına rastlayabilir **{sayfa 130}** Başka bir deyişle deniz seviyesinden yükseklik, enlem açısından **yükseklikle yer değiştirmiştir**

Sayfa:130

Les traces de l'existence de l'homme sont très multipliées dans les dépôts quaternaires, dès le début de cette période géologique. Les ossements des animaux que nous énumérions tout à l'heure se trouvent associés aux silex taillés et à quelques autres objets en pierre dénotant un travail très imparfait et un état social fort rudimentaire mais pourtant un progrès bien sensible depuis l'âge du pliocène supérieur, dans les sables et les graviers fluviatiles du comté de Suffolk et du Bedfordshire, dans les dépôts de transport des vallées de la Somme et de l'Oise, dans les sablières du Champ-de-Mars et de Levallois-Clichy, à Paris, et en général dans toutes les alluvions quaternaires de l'Europe occidentale: France, Angleterre, Belgique, Allemagne, Italie, Espagne

Kuaterner Çağda, insan varlığının izleri

Sayfa 130

İnsan varlığının izleri, bu jeolojik çağın başından beri Kuaterner depolarında [Kuaterner Çağı kalıntılarını çok fazla bulunduran katmanlar] çok fazladır. Daha önce belirttiğimiz hayvanların kemikleri yontma çakıl ve taştan bazı diğer aletlerle ilişkili olarak bulunmuştur. Bu da çok tartışmalı bir çalışmayı ve ilkel bir sosyal durumu gösterir. Fakat Pliocene Çağı'ndan beri Suffolk veya Bedfordshire kontluğunun nehir kumları ve çakıllarında, Somme ve Oise vadilerinin taşıdıkları çökelti malzemelerinde, Paris'teki Champ de Mars ve Levallois Clichy kumullarında ve genellikle Batı Avrupa'da, Fransa'da, İngiltere'de, Belçika'da, Almanya'da, İspanya'da oldukça belirli bir gelişme izlenmektedir.

Sayfa:131

Balta

Sayfa 131

Resmin altındaki yazı: Çakıl taşından temren tipi balta, Amiens yakınlarındaki Saint Acheul'de bulunmuştur.

Sayfa:134

J'ai signalé la trouvaille de haches pareilles à celles des alluvions de la Somme, accompagnées d'ossements de grands mammifères éteints, dans les graviers quaternaires aux environs de Mégalopolis en Arcadie, et j'en ai trouvé [illegible] avec M. Hamy, dans la partie de [illegible] les alluvions [illegible] de cet âge. M. Louis Lartet a fouillé dans le Liban, tout auprès de Beyrouth, des grottes ossifères où les silex taillés sont mêlés à des débris d'os de ruminants. Des haches du type de Saint-Acheul et d'Abbeville ont été aussi exhumées par M. Bruce Foote, des dépôts quaternaires autour de

Sayfa:135

Madras. On en a enfin rencontré en Amérique. Un naturaliste français, M. Marcou, a trouvé dans les États du Mississipi, du Missouri et du Kentucky, des ossements humains, des pointes de flèches et des haches en pierre, engagées dans les couches [illegible] qui renferment les restes des mastodontes, des mégathériums, des mégalonyx, des [illegible] et des autres animaux [illegible] de la faune actuelle. Ainsi l'espèce humaine s'était déjà répandue sur la plus grande partie de **la surface du globe à l'époque quaternaire.**

* Önemli

— [illegible]

Sayfa 134

Somme'daki [illegible] arasında bulunan ona benzer baltalar nesilleri [illegible] Arcadie'deki [illegible] çakıllar arasında da bulunmuştur [illegible] haber verdim. Daha sonra bu baltalardan, Thebes ovasında aynı çağa ait Nil alüvyonlarının üst kısımla

rında ben de buldum. Lübnan'da, Beyrut'un çok yakınlarında kazı yapan Louis Lartet, kemirgenlerin kemik kalıntılarının yontulmuş çakıllarla karıştığı kemik mağaralarını kazmıştır. Saint Acheul ve Abbeville tipi baltalar da topraktan, Brace Fooke tarafından Madras yakınlarındaki Kuaterner Çağı çökeltilerinden çıkartılmıştır. **[sayfa 135]** Bu baltalara en son Amerika'da da rastlanmıştır. Bir Fransız tabiat bilimcisi olan Bay Marcou, Mississipi, Missouri ve Kentucky eyaletlerinde, mastodontes, megatherium, megalonyx, hipparion gibi şu anki faunada bulunmayan hayvan kemikleri ile birlikte, insan kemikleri, ok uçları ve taştan baltalar bulmuştur. Sonuç olarak, insan cinsi, Kuaterner Dönem'de, dünyanın büyük bir kısmında yayılmış durumda bulunmaktaydı diyebiliriz.

Sayfa:144

Ainsi, l'art a précédé les premiers développements de la civilisation matérielle. Dès cet âge primitif, alors qu'il n'était point encore sorti de la vie sauvage, déjà l'homme se montrait artiste et avait le sentiment du beau.

* Hâlâ vahşî olan insanın güzellik duygusu vardı

Sayfa 144

Aynı şekilde, sanat, ilk nesnel uygarlığın önünde gitmektedir. Bu ilkel çağdan itibaren, insan hâlâ vahşi hayattan çıkmamışken, güzellik duygusuyla sanatını gösteriyordu.

Sayfa:144

* Au reste, les troglodytes du Périgord, dans l'âge du renne, connaissaient la numération. Ils avaient inventé une méthode de notation de certaines idées, au moyen de tablettes d'os marquées d'entailles convenues, qui permettaient des communications à distance, méthode tout à fait pareille à celle que les auteurs grecs nous montrent employée très tard par les Scythes au moyen de bâtonnets entaillés, et que les écrivains chinois disent être restée en usage chez les Tartares jusqu'au VIe siècle de notre ère. Enfin, l'homme de l'époque quaternaire, surtout dans la seconde partie, dans l'âge du renne, avait certainement des croyances **religieuses**, **

* Eski bir iletişim metodu - Bazı fikirlerin belirtilmesi metodu

** Dinî düşünce

Sayfa 144

Troglodytler bazı fikirleri belirtmek için kemik tabletleri kesikler ile işaretlemişler ve bunları geliştirdikleri bir metodla uzak mesafelerde haberleşmek için kullanmışlardır. Bu metod Yunanlı yazarların bize göstermiş olduğu, çok sonraları İskitlerin sopaları çentikleyerek haberleştikleri metodun tamamen aynısıdır. Bu konuda Çinli yazarlar da bu metodun Tatarlarda çağımızın VI. yüzyılına kadar uygulanmaya devam ettiğini söylemektedirler. Aslında, Kuaterner Çağ'ın insanı özellikle bu çağın ikinci yarısında, yani ren geyiği döneminde, kesinlikle dinî inançlara sahipti.

Sayfa:146

« Comme l'Algonquin, l'homme du Périgord ne s'est pas élevé au-dessus du degré le plus inférieur de l'état social; il est resté chasseur, tout au moins jusque vers la fin des âges qui le virent apparaître dans

Sayfa:146

tout au moins jusque vers la fin des âges qui le virent apparaître dans nos montagnes. C'est donc à tort que l'on a prononcé à son sujet le mot de *civilisation*. Pourtant il était doué d'une intelligence élastique perfectible.

* Seçilen kelimeler bir insana uygulanamaz

Sayfa 146

"Algonquin gibi, Perigord insanı da sosyal durumun en düşük durumundan daha yukarı bir dereceye yükseltilmemiştir. Avcı kalmıştır. En azından bizim dağlarımızda görününceye kadar avcı kalmıştır. Onun için, Perigord insanıyla ilgili olarak uygarlık kelimesini kullanmak yanlıştır. Buna rağmen yetenekli ve geliştirilebilir bir zekâya sahiptir.

Sayfa:153

« La grotte funéraire des anciens jours et le monument en pierres brutes de la race nouvelle seront simultanément employés. Ce dernier, qui est la manifestation la plus remarquable de la période néolithique, se perfectionne peu à peu. Aux monuments formés d'énormes pierres irrégulières, supportant comme de gigantesques piliers une grande table horizontale, en succèderont d'autres composés de pierres équarries, alignées avec un certain art. Ces architectes préhistoriques, dont les travaux ont pu résister à tant de causes de destruction, entrent ainsi à leur tour dans la voie du progrès, un instant abandonnée. Plus tard, ils couvriront de figures sculptées certaines *allées couvertes*, et ils élèveront à Stone-Henge le majestueux édifice qui offre tant de points de ressem

Sayfa:153

blance avec cet autre monument préhistorique découvert par M. Mariette à Gizeh et connu par les égyptologues sous le nom de « temple du Sphinx, » préludant ainsi à cette renaissance préhistorique dont *l'âge du bronze* et le *premier âge du fer* représentent l'apogée

« Ainsi, le développement de l'humanité, momentanément ralenti dans sa marche, après cette évolution partiellement rétrograde, prendra une nouvelle activité. Du degré de civilisation que nous nous sommes efforcé de faire connaître, l'homme s'élèvera lentement à une civilisation supérieure. »

Sayfa 153

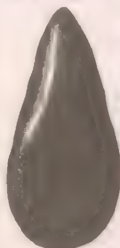
Eski zamanlarda cenaze ayinlerinin yapıldığı mağaralar ve yeni ırkın yaptığı taştan turbeler eş zamanlı olarak kullanılıyordu. Neolitik donemin en belirgin özelliği olan bu taş turbeler, yavaş yavaş gelişmiştir. Bu turbeler dev ayaklarla desteklenen yamuk taşlardan oluşmuştur. Ayrıca bu yapıda uzunlamasına duz bir yuzey bulunmaktadır. Bu, belli bir düzen içerisinde sıralanan kare şeklindeki taşların yerini almıştır. Tarih oncesi bu mimari yapılar zamanın ve iklimin olumsuz şartlarının etkilerine rağmen ayakta kalabilmişlerdir. Daha sonra bu yapılar yontulmuş figurlerin muhafaza edildiği ve bazı kapalı geçitlerin bulunduğu yapılar hâline dönuşturulmuştür. Bu yapılar Gizeh'te M.Mariette tarafından ortaya çıkarılan bu tarih oncesi yapıyla benzer noktalara sahiptir. Mısır bilim adamları tarafından Sifenks Tapınağı olarak adlandırılır. Bu yapının inşaası Bronz Çağ'ı ve Birinci Demir Çağı'nın doruk noktasını oluşturduğu tarih oncesi ronesansın başlangıcıdır. Kısmen gerici olan bu oluşumdan sonra geçici bir sure için bile olsa durgunluk yaşayan insanlığın gelişim sureci yeni bir devinim kazandı. Insanoğlu yukarıda bahsettiğimiz uygarlık derecesinden ağır ağır daha üst düzey bir medeniyete ulaşmıştır.

Aynı şekilde, insanlığın geçici olarak yavaşlamış olan gelişmesi, kısmen geriledikten sonra, yeni bir faaliyete başladı. Tanımış olduğumuz bu medeniyet duzeyinden, yavaş yavaş daha yüksek bir medeniyet düzeyine doğru yukseldiler."

Sayfa:156

§ 3. — RESTES MATÉRIELS DE L'ÉPOQUE NÉOLITHIQUE.

Pour celui qui suit les reliques de son industrie, que l'homme antérieur à l'histoire écrite a laissés dans notre Europe, un nouvel âge, comme nous l'avons dit tout à l'heure, se marque par l'apparition de la pierre polie. Car il est à remarquer que dans l'époque précédente, quelque habileté que révèle déjà le travail de la pierre et de l'os, on n'a encore aperçu aucun spécimen d'arme ou d'outil quelconque en pierre portant des traces de polissage. Ce ne sont plus les alluvions quaternaires et les cavernes de l'âge du renne qui fournissent les pierres polies, les haches en silex, en serpentine, en néphrite, en obsidienne de cet âge ; on les trouve dans les tourbières, dans des amoncellements sans doute fort anciens, mais qui s'élèvent sur le sol actuel, dans des sépultures d'une très haute antiquité, mais postérieures au début de notre période géologique, dans certains camps retranchés qui furent plus tard occupés par les Romains. On en a recueilli par milliers presque partout en France, en Belgique, en Suisse, en Angleterre, en Italie, en Grèce, en Espagne, en Allemagne et en Scandinavie.

* Hache en pierre polie, de France.

Il ne faudrait pas croire, du reste, qu'un changement brusque et subit sépare l'âge du renne de l'âge de la pierre polie. On passe de l'un à l'autre par des gradations successives, qui prouvent que si l'apparition du nouveau procédé semble se rattacher à la prédominance désormais acquise par de nouveaux éléments de population, le changement s'est opéré par une action lente et prolongée. La géologie a également

* Cilâli Taş balta. Fransa

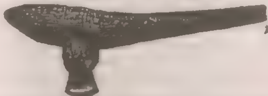
Sayfa:157

reconnu — fait exactement parallèle — que la transition de la période quaternaire à la période présente n'avait pas été brusque et violente, mais graduelle. Elle fut le résultat d'une série de phénomènes successifs et locaux, qui achevèrent de donner aux continents la forme qu'ils ont maintenant et changèrent peu à peu le climat, ce qui amena forcément la disparition ou la retraite vers d'autres latitudes de certaines espèces animales. A tel point que beaucoup de géologues admettent aujourd'hui que nous sommes dans la continuation de l'époque quaternaire et qu'il ne faut pas établir de démarcation nettement définie entre celle-ci **et les temps actuels.**

Les haches de l'époque de la pierre polie diffèrent de celles de l'époque archéolithique en ce que celles ci fendaient ou perçaient par leur petite extrémité, tandis que celles de l'âge nouveau ont le tranchant à l'extrémité la plus large. Certaines haches de cette époque étaient emmanchées dans la corne de cerf ou le bois, tandis que d'autres semblent avoir été tenues directe**ment à la main et avoir servi de couteau ou de scie** pour l'os, la corne et le bois. A cela près, la nature des armes et des ustensiles est la même aux deux âges, avec la seule différence de l'habileté et de la perfection du travail : ce sont des haches, des couteaux, des pointes de flèches barbelées, des grattoirs, des alênes, des pierres de fronde, des disques, des poteries grossières, des grains de colliers en coquillages ou

*

* * Hache de pierre polie, avec son emmanchement en bois et en corne de cerf.

en terre qui déjà se montrent à l'époque précédente.

* Cilâlı Taş

** Ahşap ve geyik boynuzundan yapılmış tutma yeriyle balta resmi

Cilâlı taş balta

Sayfa 156

NEOLİTİK ÇAĞ'DAN KALMA ARAÇ GEREÇLER

Eski çağlarda yaşayan insanların bıraktığı kalıntılara ve yakın tarihe baktığımızda yukarıda bahsettiğimiz Yeni Çağ cilâlı taşın bulunuşuyla başlamıştır. Eski çağlarda insanlar taş ve kemikleri ustalıkla kullanıyor olsalar da bunları herhangi bir alet ya da silâh olarak özel bir amaç için yontup cilâlayarak kullanmıyorlardı. Dördüncü zaman kalıntıları ve Ren Çağı mağaralarında cilâlı taşlar, çakmak taşından, yılan derisinden, nefritten ve doğal camdan yapılmış baltalar mevcuttur. Bu kalıntıların çoğu günümüzün jeolojik oluşumlarının çok öncesinde meydana gelmiş, batak çayır ve toprak yığınlarında saklı kalıp Romenler tarafından ortaya çıkarılmıştır. Bu aletlerden binlercesi Fransa, Belçika, İsviçre, İngiltere, İtalya, Yunanistan, Almanya, İspanya, İskandinavya'da ortaya çıkmıştır.

Cilâlı Taş Devriyle Ren Çağı'nın aniden meydana gelen bir değişiklik olduğuna inanmamak gerekir. Bir çağı diğerinden ayıran, birbirini takip eden ağır değişimlerdir ve bu değişimler topluma yol gösteren yeni oluşumlardan feyz alır. (sayfa 157) Değişim uzun vadede ağır ağır gerçekleşen bir durumdur. Jeoloji şunu kabul etmiştir ki Dördüncü Zaman Dönemi'nden şimdiki döneme geçiş ansızın ve şiddetli değil, emin adımlarla ağır ağır gerçekleşmiştir. Bu geçiş birbirini izleyen bir dizi bölgesel olayın sonucudur. Bu olaylar kıtalara son şekillerini vermiş ve buradan da yaşanan iklimlerin yavaş yavaş değişmesine yol açmıştır. Bu değişimler hayvan soylarının tükenmesine ya da bu hayvanların başka iklim ve enlemlere göç etmesine yol açmıştır. Bu noktadan hareketle pek çok jeolog içinde bulunduğumuz zamanın Dördüncü Zaman'ın devamı niteliğinde olduğunu ve iki dönem arasında kesin hatlarla belirlenmiş bir sınır konulmaması gerektiğini söylüyor.

Cilâlı Taş Devri'nin baltalarıyla Arkeolitik devrin baltaları arasında küçük de olsa farklılıklar vardır. Yeni Çağı'n baltalarında

sivri köşeler daha geniştir. Bu devrin baltalannın bazılannda geyik boynuzundan ya da kütükten yapılmış saplar takılıyken diğer çağın baltalan yalnızca elle tutuluyordu, testere ve bıçak işlevi görüyordu Her iki çağ incelendiğinde, kullanılan kap kacak ve silâhlann yapısı aynıdır, yalnızca yapılarındaki ustalık ve kullanılışlarındaki beceriye göre birbirlerinden ayrılırlar Kullanılan bu aletler, baltalar, bıçaklar, dikenli otlardan yapılmış çiviler, sistreler, delgiler, sapan taşları, diskler, değersiz çanak çömlekler, midye kabuğundan kolye parçalarıdır. Ssozü geçen bu aletler bir önceki devirde de zaten kullanılmıştır.

Sayfa:158

On a observé sur divers points de l'Europe les vestiges incontestables d'ateliers où les instruments de pierre de cette époque étaient préparés, et dont l'emplacement est décelé par les nombreuses pièces inachevées [illegible] à côté d'armes de la même matière amenées à leur dernier degré de perfection. Un de ces ateliers existait à Pressigny (Indre-et-Loire), d'autres à Chauvigny (Loir-et-Cher), à Civray, à Charroux (Vienne). Je ne parle ici que de quelques-uns de ceux qui ont été reconnus en France; il y en a dans tous les autres pays, et moi-même j'en ai découvert à la porte d'Athènes et dans la montagne qui domine Thèbes d'Egypte, ce dernier conjointement avec M. Hamy. Les silex paraissent ordinairement avoir été taillés dans la carrière même et portés ailleurs pour être polis. On a retrouvé en plusieurs endroits les pierres qui servaient au polissage, et auxquelles les paysans de nos campagnes donnent le nom de « pierres cochées », d'après les sillons ou **« coches » dont elles sont marquées.**

Il y avait donc, dès cet âge, des centres industriels, des lieux spéciaux de fabrication; par suite, il y avait aussi commerce. Les peuplades qui fabriquaient sur une grande échelle les armes et les ustensiles de pierre ne devaient pas vivre dans un état d'isolement complet, où elles n'auraient su que faire des produits de leur travail. Elles les portaient chez les peuplades qui n'avaient pas chez elles des matériaux aussi propices à cette fabrication, et les échangeaient contre d'autres produits

Sayfa:158

du sol de ces dernières. C'est ainsi que le besoin établissait peu à peu les diverses relations de la vie sociale. On a trouvé en Bretagne des haches en fibrolite, matière qui ne se rencontre en France que dans l'Auvergne et les environs de Lyon. De l'allée couverte d'Argenteuil on a exhumé un couteau en silex sorti manifestement des carrières de Pressigny. A l'île d'Elbe, où l'on a recueilli un grand nombre d'instruments en pierre taillée, dont l'usage est certainement antérieur aux premières exploitations des mines de fer, ouvertes par les Étrusques, la plupart de ces armes primitives sont faites d'un silex qui ne se

Sayfa 158

Avrupa'nın farklı noktalarında, bu çağın taştan aletlerinin imal edildiği atelyelerin kuşku götürmez kalıntıları bulunmuştur. Bu atelyelerin yerleşim yerleri, olabilecekleri son noktaya kadar geliştirilmiş silahların yanısıra, toplu hâlde bulunan bir dizi diğer şüpheli taş aletlerin de bulunduğu yerlere yakındır. Bu atelyelerden biri Pressigny (Indre-et-Loire), diğerleri ise Chauvigny (Loir-et-Cher), Civray'da, Charroux (Vienne)'da bulunmaktadır. Ben burada, sadece Fransa'da tanınmış olanların bir kısmından bahsediyorum. Diğer bütün ülkelerde de bu atelyelerden bulunmaktadır. Ben bile, Atina'nın kapısında ve Mısır'ın Thebes'ine (bu sonuncusu M. Hamy ile birliktedir) hâkim olan dağda bunlardan bulmuş durumdayım. Çakmaktaşları, normal olarak taş ocağında traşlanmış ve cilâlanmak için başka bir yere götürülmüş gibi gözükmektedirler. Birçok noktada, kırsal kesimimiz köylülerinin "çentikli taşlar" dediği taşlar bulunmuştur. Bundan da anlaşılmaktadır ki bu çağdan beri, bu sanayi merkezleri, özel imalat yerleri, buna bağlı olarak, ticaret de vardı.

Bu aletleri, bu imalatı yapmak üzere gerekli aletleri olmayan-

lara götürüyor ve bunların ürettiği toprak ürünleri ile değiştiriyorlardı. Böylelikle, gereksinim, yavaş yavaş sosyal hayatın farklı ilişkilerini oluşturmaktadır. İngiltere'de fibrolit'ten yapılmış baltalar bulunmuş olup, bu malzemeye, Fransa'da sadece Auvergne'de ve Lyon yakınlarında rastlanmaktadır. Argenteuil'ün kapalı vadisinde, gayet açık bir şekilde Pressıgny taş ocaklarında üretilmiş olan çakıltaşından bir bıçak, topraktan çıkarılmıştır.

Sayfa:160

Car il n'est pas impossible que [illegible]

Dolmen de Duneau (Sarthe).

des le commencement des temps néolithiques ce qu'il est aujourd'hui

* Duneau dolmeni (Saertıne)

Sayfa 160

Elbe adasında, yontma taştan üretilmiş, büyük miktarda taş alet bulunmuştur. Elbe adasında, bu taş aletler, Etrüskler tarafından açılan ilk demir madenlerinin işletilmesinden evvel kullanılmıştı. Bu aletlerin büyük bir kısmı, çakıl taşından yapılmıştı. Bunlar, uygarlaşmış milletlerin ayrılmaz yoldaşları olarak, birinci kuaterner mağaralarından hiç eksik olmuyordu. Geçtiğimiz çağın sonuna doğru, mağara adamları ren geyiklerini ve atı, sütlerinden ve etlerinden faydalanmak için sürüler halinde toplayarak yarı evcil bir hâle getirmişlerdir. Zira, onlardan başka bir şekilde faydalanmayı bilmemektedirler Bununla birlikte, ülkelerimizin iklimi, neolitik çağlarının başlangıcından itibaren, bugünkü durumunu almıştı...

Sayfa:160

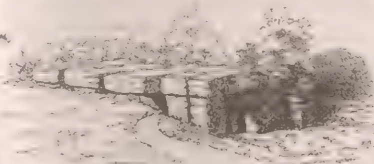
Tout le monde a vu, en France ou en Angleterre, au moins quelqu'un de ces étranges monuments en pierres énormes non taillées, connus sous le nom de *dolmens* et d'*allées couvertes*, que l'on a regardés longtemps comme des autels et des sanctuaires druidiques. L'exploration soigneuse de ces monuments, auxquels on applique aujourd'hui la dénomination fort juste de *mégalithiques*, a fait reconnaître des tombeaux qui recouvraient presque toujours à l'origine un tertre sous lequel leur construction en pierres brutes était dissimulée. La plupart de ces tombes étaient vidées depuis des siècles, mais dans le petit nombre de celles que les fouilles de nos jours ont retrouvées intactes

Sayfa:161

on a pu se convaincre de l'absence presque constante de tout objet de métal. On n'y découvre, avec les os et les cendres des morts, que des instruments et des armes en silex, en quartz, en jade, en serpentine et des poteries. Tel a été le cas des dolmens de Keryaval en Carnac, du tumulus du Mané Lud à Locmariaker et du Moustoir-Carnac, dont les haches en pierre dure, d'une exécution si précieuse

Sayfa:161

et aux formes si géométriquement régulières, ont été envoyées par le Musée de Vannes aux Expositions universelles de Paris en 1867 et 1878. Les poteries des dolmens sont de la pâte la plus grossière et aucune n'a été façonnée à l'aide du tour. Quelquefois, comme à Gavr'innis et au Mané Lud, on a sculpté péniblement sur la face des dalles de

* Allée couverte de la Pierre-Turquoise (Seine-et-Oise).

granit, qui forme la paroi intérieure de la chambre sépulcrale, des dessins bizarres, qui la plupart du temps semblent reproduire des tatouages, cette marque d'individualité qui, chez les peuples sauvages, est comme une signature imprimée sur la face, et qui, dans le tombeau, tenait lieu, en l'absence d'écriture, du nom du personnage déposé au **pied de la dalle où on l'avait gravée.**

On a trouvé des ustensiles de bronze sous quelques-uns des dolmens que l'on a fouillés dans les dernières années. L'apparition de ce métal est d'une haute importance, car elle prouve que l'usage d'élever des dolmens et des allées couvertes, qui avait pris naissance dans l'âge de la pierre polie, subsistait encore en Gaule quand l'emploi des métaux commençait à y être connu. On rencontre même des sépultures de cette catégorie où le bronze domine et où les armes de pierre ne se montrent

* Pierre-Turquoise örtülü yolu (Seine-et-Oise)

Sayfa 160

Bugün, Megalitik Çağ'dan kalma olduklarını kuvvetle tahmin ettiğimiz dolmenlerin keşfedilmesi, tepecikler üzerinde işlenmemiş taşlardan inşaa edilmiş mezarları tanımamıza yol açmıştır. Bu mezarlardan pekçoğu, yüzyıllardan beri soyulmaktadır. Fakat günümüzdeki kazıların bozulmamış olarak bulabildiği az sayıdaki mezardan, her türlü metal eşyanın o devirde yokluğuna inanılabilir [sayfa 161] Bu mezarlarda, kemikler ve ölülerin külleri ile birlikte, çakmaktaşından, kuvarstan, yeşim taşından, yılan taşından silâhlar ve çanak çömlek bulunmuştur. Carnac'daki Keryaval dolmenleri ve Locmariaker'deki Mane-Lud Hüyüğü ve Moustoir – Carnac Hüyüğü'nde sert taştan, iyi işlenmiş ve düzgün geometrik yapıya sahip baltalar bulunmuştur. Bu tip baltalar, Vannes Müzesi tarafından, Paris'te yapılan 1867 ve 1878 uluslar arası sergilerine gönderilmiştir. Dolmenlerin kap kacakları, en kaba çamurdan oluşuyordu ve hiç biri çömlekçi tornasında şekillenmemişti. Bazen, Gavr'innis ve Mane-Lud'da olduğu gibi, mezar odasının çeperlerini oluşturan granit döşeme taşları tamamen işlenmiştir. Öyle ki vahşî ve yazının olmadığı bu topluluklarda, zamanın pek çoğu, sanki yüze dövme yaparmış gibi, bu kaplama taşının altında yatan insanı tanımak için bu taşa oyma yapmakla geçmektedir.

Geçtiğimiz yıllarda kazılan dolmenlerin bazılarında, bronzdan kap kacak bulunmuştur. Bu metalin ortaya çıkışı, büyük bir öneme sahiptir. Zira, dolmen inşa etme ve vadi kapama usulleri her ne kadar Cilalı Taş Devri'nde başlamış ise de, Galya'da metallerin kullanımı başladığında da bu işleme devam edildiği ortaya çıkmaktadır. Bu kategorideki mezarlara, bronzun hakim olduğu ve taş silâhların ancak Herkül Kolonları boğazında gözüktükleri ve Afrika'ya ulaştıkları noktalarda da rastlanmaktadır. Oysa bunlar Theopompe'a göre kuzey bölgelerine ait uygulamalardır.

Sayfa:164

Quoi qu'il en soit, les monuments mégalithiques ne se rencontrent pas seulement dans la région européenne des dolmens, région si nettement délimitée qui va de la Scandinavie au Maroc et à l'Algérie, en embrassant dans son parcours l'Angleterre et la moitié de la France. On en a découvert dans certaines îles de la Méditerranée, comme les Baléares et la Corse [illegible] peuple constructeur des dolmens a pu [illegible] en Syrie et en Palestine [illegible] l'Asie-Mineure, dans le [illegible] Arabie et jusque dans le [illegible] l'Afghanistan et l'Inde. Il n'est donc pas possible [illegible] par M. Fergusson.

* Hint Dolmeni

dans un [illegible] spécial de considérer les monuments mégalithiques comme [illegible] d'une seule race. Ce sont les monuments d'un âge de développement [illegible] à travers [illegible] grande partie les différents rameaux de l'espèce humaine [illegible] nouvelle étape de progrès. Mais les uns y sont demeurés pendant de longs siècles, tandis que pour d'autres cet âge a été très court. Le célèbre Temple du Sphinx à Ghizeh, en Égypte, marque, comme nous l'avons déjà dit, tout à l'heure, la transition du monument mégalithique à l'architecture proprement dite.

[illegible] dans la période [illegible] comme dans les périodes antérieures, les mêmes besoins et l'emploi des mêmes ressources ont produit les plus [illegible] ressemblances dans les armes et les ustensiles de pays fort éloignés qui n'avaient évidemment aucune communication

Sayfa 164

Her ne olursa olsun, megalitik anıtlar sadece Avrupa'nın dolmen bölgesinde görülmemektedir. Bu bölge, İngiltere'yi ve Fransa'nın yarısını kucaklayarak İskandinavya'ya, Fas'a ve Cezayir'e kadar uzanmaktadır. Dolmenleri inşa eden halkların kolaylıkla oğul gönderebildikleri [Arı kovanının oğul çıkarmasına benzetilerek, koloni kastedilmektedir] Akdeniz'in Balearlar ve Korsika gibi bazı adalarında da, Suriye ve Filistin'de de, Küçük Asya'nın bir kısmında, Arabistan'ın kalbinde ve hatta Türkistan, Afganistan ve Hindistan'da da dolmenlere rastlanabilmektedir. İşte, Ferguson tarafından dikkatle, özel bir kitapta bir araya getirilen bu son gerçeklerin de ortaya çıkmasıyla, megalitik anıtları bir tek ırkın eseri gibi kabul etmek olanaksızdır. Bunlar, yeni bir gelişme aşamasına ulaşmadan evvel, insan cinsinin farklı dallarının büyük bir kısmını boydan boya geçmek zorunda kalan bir kalkınma devrinin anıtlarıdır. Fakat, bu dallardan bir kısmı bu çağı uzun asırlar boyunca yaşamak durumunda kalmışlardır. Buna karşılık diğerleri için bu çağ çok kısa sürmüştür. Mısır – Gize'deki ünlü Sfenks Tapınağı, doğruyu söylemek gerekirse, daha önce dediğimiz gibi megalitik anıttan mimariye geçişi işaret eder.

Sonuçta şunu söyleyebiliriz ki Neolitik Çağ'da da, daha önceki çağlarda olduğu gibi, aynı gereksinimler ve aynı kaynakların kullanımı söz konusudur. Bu da, birbirinden son derece uzak ülkelerin silâhlarında ve kap kacaklarında şaşırtıcı benzerliklere sebep olmaktadır.

Sayfa:168

Mais les restes les plus intéressants de l'âge néolithique, ceux qui révèlent l'état de société le plus avancé et marquent la dernière phase

Sayfa:168

* Restitution d'un village lacustre de la Suisse

de progrès des populations de l'Europe occidentale, avant qu'elles ne connussent l'usage des métaux, sont les palafittes ou villages lacustres.

En 1853, la baisse extraordinaire des eaux du lac de Zurich permit d'observer des vestiges d'habitations sur pilotis, qui paraissaient remonter à une très haute antiquité. M. F. Keller ayant appelé l'attention sur cette découverte, on se mit à explorer d'autres lacs pour rechercher s'ils ne contenaient pas de semblables restes. Les investigations auxquelles demeure attaché le nom de M. Troyon, furent couronnées d'un plein succès. Non-seulement un grand nombre de lacs de la Suisse recelaient des palafittes, mais on en découvrit également dans les lacs de la Savoie, du Dauphiné et de l'Italie septentrionale, puis dans ceux de la Bavière et du Mecklembourg. Les habitations des villages

* İsviçre'deki, göl evlerinden oluşan bir köyü canlandıran resim

Sayfa:169

lacustres étaient voisines du rivage, construites sur une vaste plate-forme, que composaient plusieurs couches croisées de troncs d'arbres et de perches reliées par un entrelacement de branches et cimentées par de l'argile, et que supportaient des pieux plantés au milieu des eaux. Hérodote décrit très exactement des habitations de ce genre qui subsistaient encore de son temps sur les lacs de la Macédoine. Mais si l'on veut se faire une idée complète de ce qu'étaient les stations lacustres de la Suisse, il faut prendre dans le voyage de Dumont d'Urville

* Habitations sur pilotis des Arfakis, du hâvre de Dorei (Nouvelle-Guinée)

la planche qui représente le gros village de Doréi, sur la côte de la Nouvelle-Guinée, encore tout entier bâti dans ce système.

L'usage d'établir ainsi les demeures sur pilotis au milieu de l'eau se continua dans l'Helvétie et les contrées voisines pendant bien des siècles, car les objets qui ont été retirés des palafittes appartiennent à des âges très différents. Tandis que dans les moins anciennes on a recueilli des ustensiles en bronze et même en fer, métal dont l'usage détermine encore une période nouvelle dans la marche des inventions humaines, dans d'autres, et c'était le plus grand nombre, on n'a découvert que des armes et des outils de pierre polie ou d'os.

* Yeni Gine - Dorei limanındaki kazıklar üzerindeki Arfakis evleri

Sayfa 168

Metallerin kullanımının bilinmesinden önce, Neolitik Çağ'dan kalan, toplumun en ileri durumunu ortaya koyan en ilgi çekici kalıntılar, kazıklar üzerine yapılmış göl evleri veya göl köyleridir.

1853'de, Zürich gölünün sularının olağanüstü alçalması, çok eski bir uygarlığa kadar uzandığı görünen kazıklar üzerindeki yerleşim yerlerinin kalıntılarının varlığını ortaya çıkarmıştır. F. Keller'in bu keşif üzerine dikkati çekmesinden sonra, benzer kalıntıları ihtiva edip etmediklerini araştırmak için, diğer göller de keşfedilmeye başlanmıştır. Troyon'un yaptığı diğer araştırmalarda, tam bir başarı ile sonuçlanmıştır. Sadece İsviçre göllerinin büyük bir kısmının değil, aynı zamanda Savoie, Dauphine ve Kuzey İtalya gölleri ile Bavyera ve Mecklembourg göllerininde göl evlerini barındırdıkları tespit edilmiştir [illegible] Göl köylerinin evleri, kıyıya yakın olup, birbirine çarprazlama bindirilmiş birçok ağaç gövdesi ile sıkıdan ve birbirine geçen dalların kille sıvanmasından oluşan geniş bir platform üzerine kuruludur. Bu platformuda suyun ortasına çakılmış kazıklar taşımaktadır. Heredot çok kesin bir şekilde, kendi zamanında, Makedonya gölleri üzerinde, bu tip yerleşimlerin varlığını sürdürdüğünü ifade etmekteydi. Fakat, İsviçre'nin bu göl merkezlerinin neye benzediği hakkında tam bir fikir edinmek istendiği takdirde, Dumont d'Urville'in seyahat yazısında yer alan, Yeni Gine kıyısındaki, tamamen bu sisteme göre inşa edilmiş büyük Dorei Köyü tablosunu ele almak gerekmektedir.

Bu tip suyun ortasındaki kazıklar üzerine ev yapma geleneği, İsviçre'de ve komşu bölgelerde yüzlerce sene daha devam etmiştir. Zira buralarda bulduğumuz nesneler, çok farklı dönemlere aittir. Bununla birlikte, daha az eski yerleşimlerde, bronz ve hatta beşeri keşiflerdeki ilerlemede yeni bir dönemi belirten demirden aletler bulunmuştur. Diğerlerinde ise sadece cilâlı taş veya kemikten aletler bulunmuştur. Bu tip yerleşimlerin sayısı, bronz veya demir aletler bulunan yerleşimlerden daha büyüktür.

Sayfa: 171

Les plus grands de ces vases servaient à conserver les céréales pour l'hiver. On y a recueilli du froment, de l'orge, de l'avoine, des pois, des lentilles. Les habitants des villages lacustres s'adonnaient donc à l'agriculture, art absolument inconnu encore des hommes dont les cavernes du Périgord nous ont conservé les vestiges. Ils élevaient des bestiaux; ils connaissaient l'usage de la meule. Enfin, dans les palafittes de la plus haute date, on a rencontré des lambeaux d'étoffes qui prouvent que dès lors, au lieu de se contenter pour tout vêtement de peaux de bêtes, on savait tresser et tisser les fibres du lin. Dans certaines cavernes de l'Andalousie, qui paraissent avoir été habitées vers la même époque, on a trouvé des vêtements presque complets en sparterie tressée, avec des armes et d'autres ustensiles de pierre polie.

§ 4. — RELATION DE TEMPS ENTRE LES DIVERSES ÉPOQUES DES DÉVELOPPEMENTS INITIAUX DE L'INDUSTRIE HUMAINE.

La succession chronologique des diverses périodes de l'âge d'emploi exclusif de la pierre éclatée, taillée ou polie, s'établit maintenant d'une manière positive et précise. Nous y retrouvons les premières étapes de la race humaine dans la voie de la civilisation, après lesquelles l'emploi du métal marque une évolution nouvelle et d'une importance capitale. Non toutefois qu'il faille s'exagérer l'état d'avancement auquel correspond le début du travail des métaux. Les anciens nous représentent les Massagètes, qui étaient pourtant plongés dans une très grande barbarie, comme étant en possession d'instruments de métal; et chez les tribus de race ougrienne, le travail des mines a certainement pris naissance dans un état social peu avancé. On trouve dans l'Oural et dans l'Altaï des traces d'anciennes exploitations qui pénètrent quelquefois la terre à plus de 30 mètres de profondeur. Certaines populations nègres savent aussi travailler les métaux, et même fabriquer l'acier, sans que pour cela elles aient atteint la civilisation véritable. Elles fabriquent des houes, supérieures à celles que l'Angleterre veut leur envoyer de Sheffield, à l'aide d'une forge rudimentaire dont une enclume de grès, un marteau de silex et un soufflet composé d'un vase de terre fermé par une peau mobile, font tous les frais. Cependant il est incontestable que le travail des métaux a été l'un des

Sayfa:172

plus puissants agents de progrès, et c'est en effet précisément chez les populations les plus anciennement civilisées que nous voyons l'origine **de cette invention remonter le plus haut.**

Au reste, excepté dans la Bible, qui nomme un personnage humain comme le premier qui pratiqua cet art, — encore le personnage en question a-t-il bien plus le caractère d'une personnification ethnique que d'un individu, — l'histoire de l'invention des métaux est entourée de fables chez tous les peuples de l'antiquité. L'invention paraissait si merveilleuse et si bienfaisante que l'imagination populaire y voyait un présent des dieux. Aussi presque toujours le prétendu inventeur que l'on cite n'est que la personnification mythologique du feu, qui est l'agent naturel de ce travail: tel est le Tvachtri des Vedas, l'Hephaistos **des Grecs, le Vulcain des Latins.**

Le premier métal employé pour faire des armes et des ustensiles fut le cuivre, dont le minerai est le plus facile à réduire à l'état métallique, et on apprit bientôt à le rendre plus résistant par un alliage d'étain qui constitue le bronze. L'emploi du fer, dont le travail est plus difficile, marqua un nouveau progrès dans l'invention. C'est du moins ainsi que les choses se passèrent le plus généralement, car elles varièrent suivant les races et les localités, et la succession que nous venons d'indiquer **compte d'importantes exceptions.**

Les nègres de l'Afrique centrale et méridionale n'ont jamais connu le bronze, et même pour la plupart ne travaillent pas le cuivre.

Sayfa 171

Bu testilerin en büyükleri kış için tahıl saklamaya yarıyordu. Bunların içerisine buğday, arpa, yulaf, nohut ve mercimek konuluyordu.

Bu göl köylerininin sakinleri tarıma bağlıdır. Sanat, Perigord mağaralarında yaşayarak bize kalıntılarını sunan insanlar tarafından henuz bilinmemektedir. Buna karşılık, hayvan yetiştirmektedirler, değirmen taşını kullanmayı da bilmektedirler. Nihayet, daha yakın tarihli göl evlerinde, yün elyaflarını örmenin ve [giy-

si] dikmenin bilindiğini ispat edecek şekilde kumaş parçaları bulunmuştur. Bu da bize, artık her türlü giysi için hayvan derilerinden faydalanmak yerine, yün elyaflarını örmenin ve dikmenin bilindiğini göstermektedir. Andalusya'nın aynı dönemde kullanıldığı anlaşılan bazı mağaralarında, cilâlı taştan silâhlar ve diğer aletlerle birlikte hemen hemen eksiksiz örme kıyafetler de bulunmuştur.

4. İNSANLIĞIN SANAYİSİNİN BAŞLANGICINDAKİ GELİŞMELERİNİN FARKLI DÖNEMLERI ARASINDAKİ ZAMAN İLİŞKİLERİ.

Kırma, yontma veya cilâlı taşın kullanıldığı farklı çağların kronolojik sıralanması, bugün tamamıyla ve doğru bir şekilde gerçekleştirilebilmektedir. Burada, uygarlık yolundaki insan ırkının ilk aşamalarını bulmaktayız. Bu aşamalardan sonrada, metalin kullanılması, yeni bir gelişmeye ve büyük bir öneme sahip olmuştur. Bununla birlikte, metallerin işlenmesinin başlangıcına karşılık gelen gelişmişlik durumunu da abartmamak gerekmektedir. Eski aşamalar, bize, metal aletlere sahip olmakla birlikte büyük bir barbarlığın içinde bulunan Massagete'lerin ve Uygur ırkına mensup kabilelerde maden işlenmesinin, az gelişmiş bir sosyal yapıda doğmuş olduğunu göstermektedir. Ural ve Altay'da, bazen toprağın 30 metre kadar altına inen eski maden işletme izleri bulunmuştur. Bazı zenci toplulukları da madenleri işlemeyi, hatta ciddî bir medeniyete ulaşmadıkları hâlde çelik imal etmeyi biliyorlardı. İngiltere'nin onlara Sheffield'den göndermeyi istediklerinden daha iyi çapaları, ilkel bir demirhane, bir çakıltaşı örsü, bir çakmaktaşı çekiç ve oynak bir deriyle kaplı bir toprak testiden oluşan bir körük vasıtası ile yapıyorlardı. Bununla birlikte, madenlerin işlenmesinin gelişmenin en önemli unsurlarından biri olduğunu [sayfa 172] ve aslında en eskiden uygarlaşmış topluluklarda, bu buluşun en eskiden yapılmış olduğunu tam olarak görüyoruz.

Bunun dışında, İncil'de, bu madencilik sanatını ilk icra edenin

bir insanoğlu olarak belirtilmesi dışında – ki söz konusu bu şahıs, bir gerçek şahsın ötesinde daha ziyade etnik bir karaktere sahiptir – bütun topluluklarda, bu madenlerın bulunuşu, efsanevî hikâyelerle oruludur. Kesif o kadar muhteşem ve faydalı olarak gozükuyordu kı insan aklı onu tanrıların bir odulü gibi goruyordu Aynı şekılde, hemen hemen her zaman, metallerı keşfedenler, aslında bu calısmanın doğal ogesi ateşin mıtolojik kişileştirilmesi olan, Vedas'ların Tvachtrı, Yunanlıların Hephaistos, Lâtinlerin Vulcain'i gibi kişilikleri oluyordu.

Silâh ve tabak çanak yapmak üzere kullanılan ilk metal, metalik konuma en kolay ındirgenebilen bakır olmuştur ve daha sonra onu, kalay katarak, bronz biçimine getirerek dayanıklı hale getırme yolu da bulunmuştur

Orta ve Guney Afrika'nın zencileri hiç bir zaman bronzu tanımamışlardır ve hatta pek çoğu bakın işlememişlerdir.

Sayfa:173

Le langage de plusieurs des peuples les plus considérables de l'antiquité par leur civilisation, a conservé des traces de ces debuts de la métallurgie du fer, tiré de blocs dont on avait observé l'origine meteorique. En égyptien, le fer se nommait *ba en pe*, « matiere du ciel, » mot qui est resté dans le copte *benipe*, « fer, » et des textes positifs prouvent que l'antique Egypte se representait le firmament comme une voûte de fer dont les fragments se detachaient quelquefois pour tomber sur la terre. Le nom grec du fer, *σίδηρος*, nom tout a fait particulier, et qui n'a d'analogue dans aucune autre langue aryenne pour désigner le même métal, est evidemment apparenté d'une maniere étroite, comme l'a reconnu M. Pott, au latin *sidus, sideris* « astre, » il désigne donc le métal que l'on a d'abord **connu avec une origine sidérale.**

Tous les rameaux de l'humanité, sans exception, ont traversé les diverses étapes de l'âge de la pierre, et partout on en découvre les traces. C'est par là que nous sommes justifiés d'avoir introduit dans la

Sayfa:173

première partie d'une histoire de l'Orient antique tout un ensemble de faits qui n'ont été jusqu'ici constatés d'une manière complète et suivie que dans l'Europe occidentale. Car à ces faits seulement nous pouvions demander, dans l'état actuel de la science, les éléments d'un tableau des différents stages de développement de l'humanité primitive, stages qui ont été nécessairement les mêmes, en partant de la sauvagerie absolue des origines, chez les races les plus précoces de l'Asie, chez celles qui se sont éveillées les premières à la civilisation et dans cette voie ont donné l'exemple à toutes les autres.

Mais de ce que chaque peuple et que chaque pays offrent aux regards de l'observateur la même succession de trois âges répondant à trois moments du développement social, on se tromperait grandement si l'on allait supposer que les différents peuples y sont parvenus dans le même temps. Il n'existe pas entre les trois phases successives, pour les diverses parties du globe, un synchronisme nécessaire ; l'âge de la pierre n'est pas une époque déterminée dans le temps, c'est un état du progrès humain et la date en varie énormément de contrée à contrée. On a découvert des populations entières qui n'étaient pas encore sorties, à la fin du siècle

Sayfa:174

dernier et même de nos jours, de l'âge de la pierre. Tel était le cas de la plupart des Polynésiens lorsque Cook explora l'Océan Pacifique. Les Esquimaux reçoivent quelques objets de métal des baleiniers qui vont à la pêche au milieu des glaces voisines du pôle, mais ils n'en fabriquent pas, et leurs grattoirs en ivoire fossile, leurs petites haches et leurs couteaux à forme de croissants en pierre sont pareils à ceux dont on se servait dans l'Europe préhistorique. Un voyageur français rencontrait encore en 1854, sur les bords du Rio Colorado de la Californie, une tribu indienne qui ne se servait que d'armes et d'ustensiles en pierre et en bois. Les races qui habitaient le nord de l'Europe n'ont reçu la civilisation que bien après celles de la Grèce et de l'Italie, les palafittes des lacs de la Suisse, de la Savoie et du Dauphiné continuaient certainement à subsister, du moins une partie, quand déjà Massalie et d'autres villes

Sayfa:174

grecques étaient fondées sur le littoral de la Provence, toutes les vraisemblances paraissent indiquer que, lorsque les dolmens de l'âge de pierre commençaient à s'élever chez nous, les populations de l'Asie étaient déjà depuis les siècles en possession du bronze et du fer, et de tous les secrets d'une civilisation matérielle extrêmement avancée. En effet, l'emploi des métaux remonte, en Égypte, en Chaldée, chez les populations aryennes primitives des bords de l'Oxus et chez les nations touraniennes qui remplissaient l'Asie antérieure avant les grandes migrations des Aryas, à l'antiquité la plus reculée.

* Ainsi que nous l'avons vu plus haut, la tradition biblique désigne un des fils de Lemech, Thoubal-qaïn, comme ayant le premier forgé le cuivre et le fer, ce qui ferait remonter, pour certaines races, l'invention du travail des métaux à près de mille ans avant le déluge. Le nom de Thoubal-qaïn est du reste extrêmement curieux, car il signifie « Thoubal le forgeron », et par conséquent on ne peut manquer d'établir un rapprochement entre lui et le nom du peuple de Thoubal, dont la métallurgie prodigieusement antique est tant de fois citée par la Bible, et qui garda encore cette réputation au temps des Grecs; quand déchu de la puissance prépondérante sur le nord-est de l'Asie-Mineure que lui attribuent les monuments assyriens du VIIIe siècle, il n'était plus **que la petite nation des Tibaréniens**

* Demirci Thoubal-qain

Sayfa 173

Bununla birlikte, meteorlardan elde edilen demir, hiç bir saflaştırmaya ihtiyaç duymamaktadır. Her türlü cihazı oluşturmak için, meteorik demirin sadece ergitmek yeterlidir. Bu nedenle, meteor kaynaklı demir, ilk önce işlenilen bir metal olmuştur. Daha sonra kendisine ulaşılmak üzere de hedef edinilmiştir. Medeniyetleri ile tanınan antik halkların birçoğunun dili, demir metalurjisi ile ilgili olarak, demirin saf demir ihtiva eden meteor blokundan çekildiğine dair izler taşımaktadır. Eski Mısır dilinde, demire "ba en pe", yani "göğün malzemesi" denilmektedir. Bu ke-

lime, kopt dilinde "benipe" olarak kalmıştır. Eski metinlerde eski Mısırd'a, gök kubbenin demirden bir kubbe olarak tarif edildiğini, zaman zaman bazı parçaların buradan koparak dunyaya düştüğünü yazmaktadır. Demirin Yunanca ismi "astr" tamamen apayrı bir kelimedir. Hiçbir Aryen dilinde aynı metali tanımlayan kelimelerle hiçbir benzerlik gostermemektedir. Ancak Lâtince'deki "sidus, sideris" kelimesine benzemektedir. Bu kelime, bu haliyle, kökeni astral, yani yıldızsı olan bir metali belirtmektedir.

İnsanlığın butün dalları, hiç istisnasız olarak Taş Devri'nin bütün aşamalarını geçmiş olup, her tarafta bunun izleri bulunmaktadır. Bununla da, eski Doğunun tarihinin bir kısmına girilmiş olduğunu doğruluyoruz. Buraya kadar izlenen butün olaylar, tam bir şekilde ancak Batı Avrupa'da belirlenmiş ve izlenmişti. Sadece bu olaylarla bilimin bugünkü durumunda, ilkel insanlığın farklı gelişme aşamaları tablosunun ögelerini öğrenmeyi talep edebilirdik. Asya'nın en erkenci ırklarının yabanilikten uygarlığa geçişini takip edersek, bu ırklar bütün diğerlerine örnek olduğu için diğerlerinin takip ettiği aşamaları da izlemiş oluruz.

Gelişmeleri gözleyen birinin önüne, her halk ve her ülke üç sosyal gelişme dönemini temsil eden aynı üç dönemi geçirerek gelmektedir. Fakat, farklı halkların aynı zamanlarda bu dönemleri geçirdiklerini duşünursek hata etmiş oluruz Yerkuresi'nin farklı yerleri için, birbirini takip eden üç aşama arasında bir eşzamanlılık yoktur. Taş Devri, zaman içerisinde belirlenmiş bir devir olmayıp, insan gelişiminin bir durumudur Tarihi de bolgeden bölgeye çok büyük miktarda değişmektedir. Geçen asrın sonunda, hatta günümuzde bile, taş devrinden çıkmamış topluluklar bulunmuştur. [sayfa 174] Cook'un Pasifik Okyanusu'nu keşfettiği zamanki Polinezyalılarda olduğu gibi, hâlâ Taş Devri'nden çıkmamış toplumlar vardır Eskimolar, komşu kutup buzlarına avlanmaya gelen balina avcılarından bazı madenî eşyalar almışlardır. Fakat onları imal etmemektedirler. Kazıyıcı aletleri fosil fildişin-

dendir. Küçük baltaları ve taştan mamul, hilâl biçimi bıçakları, prehistorik Avrupa'da kullanılanlara benzemektedir..

Yukarıda gördüğümüz gibi, İncil geleneği, Lemech'in oğullarından biri olan Thoubal-qain'i bakırı ve demiri ilk döven kişi olarak göstermekte olup, bazı ırklarda, metallerin işlenmesinin bulunuşu, tufandan bin sene önceye kadar dayanmaktadır. Bu Thoubal-qaın ismi, üstelik son derece garıptır. Zira "Demirci Thoubal" anlamına gelmekte ve sonuçta onunla mensup olduğu toplumun adı arasında bir ilişki kurulamamaktadır. Metalürji son derece eski bir teknoloji olup, İncil tarafından da anılmaktadır. XII. yüzyıl Asur anıtlarının bahsettiği, aslında Küçük Tibaren milletinden başka bir şey olmayan, Küçük Asya'nın kuzeydoğusundaki artık üstün gücünü kaybetmiş olan Yunanlılar zamanında bile bilinmektedir.

Sayfa:175

Il y a mêm· eu dans certains cas, et par suite de circonstances exceptionnelles, retour à l'âge de pierre de la part de populations qui au moment de leur émigration connaissaient le travail des métaux, mais n'avaient pas encore entièrement abandonné les usages de l'état de civilisation antérieur.

Sayfa 175

Bir kısım halklar, hem metalleri işlemeyi bilmekte, hem de bir önceki uygarlığın kullanımlarını terketmemekteydiler. Bunlardan, bir kısmının olağanüstü durumlar nedeniyle göç ettikleri zaman Taş Devri'ne geri döndükleri görülmüştür.

Sayfa:177

Au contraire, sous la dynastie des Tchéou, qui régna de 1123 à 247 avant J.-C., la Chine était en plein âge du bronze. On n'y fabriquait pas encore de fer, et l'on y faisait en bronze toutes les armes et tous les ustensiles. Les Chinois, pendant cette période, tiraient l'étain de leurs mines et l'alliaient au cuivre suivant six proportions diverses, pour les pointes de flèches, pour les épées, pour les lances, pour les haches, pour les cloches et les vases.

Sayfa 177

M.Ö. 1123'den 247'ye kadar hüküm süren Tcheou Hanedanı devrinde, Çin, tam olarak Bronz Çağı'ndaydı. Henüz demir imal edilmiyordu. Her türlü silâh ve her türlü kap kacak bronzdan yapılıyordu. Çinliler bu dönemde, kalayı madenlerinden çıkarıyorlar ve bakıra, ok temrenleri, kılıçlar, mızraklar, baltalar, çanlar ve testiler için altı ayrı oranda katarak alaşımlar yapıyorlardı.

Sayfa:177

Les remarques que nous venons de faire sur l'impossibilité de considérer l'âge de la pierre comme une époque historique déterminée dans le temps et la même pour tous les pays, s'appliquent aux faits qui appartiennent à la période géologique actuelle, particulièrement à l'âge néolithique ou de la pierre polie, qui a été certainement très court, qui n'a peut-être même pas existé pour les populations chez lesquelles le travail des métaux commença d'abord,

Sayfa 177

Taş Devri'ni, zaman içerisinde belirlenmiş ve bütün ülkeler için aynı olan bir devir gibi görmenin olanaksızlığı hakkında uyarıda bulunmuştuk. Bazı toplumlarda Neolitik Çağ veya Cilalı Taş Devri gerçekten çok kısa yaşanmıştır. Bazı toplumlarda da metallerin kullanımının erken başlaması nedeniyle hiç yaşanmamıştır. Bu toplumlarda, yukarıdaki uyarımızı özellikle dikkate almak gerekir.

Sayfa:184

Ce fait est celui de l'unité de composition du bronze, où l'étain entre, par rapport au cuivre, dans la proportion de 10 à 15 p. 100, unité trop absolue pour n'être pas le résultat d'une même invention, propagée de proche en proche sur un domaine dont M. de Rougemont a très bien établi les limites géographiques*. « Vers l'orient, dit-il, elles passent à l'est du Tigre, ou plutôt des montagnes de la Médie et de la Perse propre. Du fond du Golfe Persique elles se dirigent vers la presqu'île du Sinaï et traversent l'Afrique de Syène par les oasis de la Libye et de la Mauritanie. L'Océan Atlantique borne à l'occident notre empire du bronze et l'Europe. Au nord, la frontière, partant des Orcades, passe par l'extrémité sud de la Norwège et le centre de la Suède. Plus loin commencent les hésitations et les incertitudes »,

* Madenlerin coğrafi sınırları.

Sayfa 184

Bu yüzde on ila on beş arasında değişen oranlar, kalayın bileşimdeki oranlarıdır. Bu oranlar oldukça farklı oranlar olduğundan dolayı, tek bir keşfin sonuçları olmadığı ortaya çıkmaktadır. Bu oranlar, Rougemont tarafından coğrafi sınırları çok iyi bir şekilde belirlenmiş bir bölgede yayılmaktadır. "Doğuya doğru, bu hudutlar Dicle nehrinin doğusundan, daha doğrusu Med ülkesi

dağlarından ve İran dağlarından geçme, İran körfezinin altından, Sina yarımadasına doğru yönelmekte, ve Syene Afrikasını Libya ve Moritanya'nın vahaları ile geçmektedir. Atlantik Okyanusu batıda, Bronz imparatorluğumuzu ve Avrupa'yı sınırlamaktadır. Kuzeyde hudut, Orcade'lardan başlayarak, Norveç'in güney ucundan ve İsveç'in ortasından geçmektedir. Daha ötede tereddütler ve belirsizlikler başlamaktadır.

Sayfa:185

Les trois types principaux de celts ou hachettes de bronze.

Sayfa 185

Sayfa ortasındaki resim altı: Uç önemli bronz balta tipi.

Sayfa:186

Le travail des deux métaux découle de la même source, c'est seulement dans leur marche vers des régions lointaines que les courants en sont devenus divergents et ont présenté, par suite de circonstances qu'il nous est le plus souvent presque impossible d'apprécier, des phases de succession bien tranchées. Mais les

Sayfa:186

faits relatifs à la métallurgie du fer ne nous offrent rien d'aussi positif, d'aussi palpable et d'aussi significatif, pour déterminer l'unité du premier foyer commun, que celui du même alliage pour former le bronze.

C'est aux traditions en grande partie mythiques que les peuples de l'ancien monde ont conservées sur l'existence de leurs premiers ancêtres, que nous levons nous adresser pour essayer de remonter à ce centre primitif d'invention dont nous venons de mesurer l'action sur la carte

Sayfa 186

Iki metalin [illegible] slenmesi de aynı kokenlerde başlamıştır Ancak uzak bolgelere doğru kullanımları ilerledığinde, kullanım oranları farklılaşır Şartlara bağlı olarak coğu zaman kabul edilmesi oldukça guç olan, bırbırlerının yerine kullanıldıkları keskın donemler sunarlar Fakat, demır metalurjisi ile ilgili olaylar, ilk ortak kokenı belırleyebılmemız ıçın bize bronzun ortaya çıkışında olduğu kadar kadar pozitif, onun orneğindeki kadar somut ve anlamlı bırşey sunmaz

Eskı dunyanın halkları, ılk atalarınının hatıralarını, daha ziyade efsaneler halınde korumaktadırlar Bunun içindir kı bu ilk keşif merkezıne kadar ulaşabılmemız ıcın harıta uzerınde bu halkların hareketini incelememiz gerekmektedir

Sayfa:188

« Sur cette route de nos investigations nous abordons forcément une série importante de peuples, nous nous trouvons en face des traditions et des croyances particulières aux tribus turques mongoles, tongouses, exploratrices de la chaîne de l'Altaï dans la nuit des âges : nous heurtons du même coup les tribus finnoises depuis les vallées de l'Oural jusqu'aux régions extrêmes du nord de la Scandinavie,

Sayfa 188

races anciennement refoulées par les peuples d'origine aryenne, hordes peut-être originellement parentes d'autres peuples, de peuples postérieurement compris dans l'agglomération des tribus thibétaines, de tous les indigènes des vallées du Ladac et du Baltistan, dont les traces se laissent poursuivre à travers les gorges du Paropamisus, vers les montagnes de l'Hazarajat. Il est probable que les indigènes des vallées du Belour, que les tribus des coins reculés du Wakhan et du Tokharestan appartenaient, en principe, à la même famille d'hommes qui ont eu l'initiative des découvertes de tous les arts métallurgiques. Forcées de travailler pour le compte des Couchites ou des Kouschites du voisinage des régions aryennes, elles changèrent de tyrans en passant du joug kouschite sous le joug des races aryennes. De fortes analogies plaident en faveur de l'hypothèse que plusieurs des races établies dans le Caucase, que, notamment, les descendants de Meschech et de Thoubal, que les Chalybes, les Tibaréniens, les Mossynœques de l'antiquité sont des tronçons dispersés de la même souche de peuples. »

L'unité ethnique des peuples auxquels il est ici fait allusion est maintenant acquise à la science. Les admirables travaux philologiques des Rask, des Castrèn, des Max Muller et de leurs disciples, ont établi que toutes les populations diverses qui de la Finlande aux bords de l'Amour habitent le nord de l'Europe et de l'Asie, Finnois et Tchoudes, Turcs et Tartares, Mongols, Tongouses, appartiennent à une même souche et constituent une seule grande famille, dont l'unité originaire est attestée par la parenté des idiomes que parlent ces nations. Leur langage, ainsi que l'ont montré MM. Max Muller et de Bunsen, s'est immobilisé dans un état extrêmement primitif et représente une phase du développement de la parole humaine antérieure à la formation des

Sayfa:189

langues à flexions, telles que les langues sémitiques et aryennes. On est donc forcé d'admettre que cette famille de nations, dont le type anthropologique révèle un mélange du sang de deux des types fondamentaux de l'espèce humaine, le blanc et le jaune, où la proportion des deux sangs varie suivant les tribus et fait prédominer tantôt l'un et tantôt l'autre, que cette famille de nations s'est séparée avant les autres

Sayfa:189

du tronc commun d'où sont sortis tous les peuples qui ont un nom dans l'histoire, et, se répandant au loin la première, s'est constituée en tribus ayant une existence ethnique et distincte dès une antiquité tellement reculée qu'on ne saurait l'apprécier en nombres. C'est là ce que l'on désigne par le nom commun de race altaïque ou ougro-japonnaise.

Mais les Altaïques n'ont pas été toujours confinés dans les régions

Modes d'emmanchement des trois types de haches de bronze.

septentrionales où nous les trouvons aujourd'hui. Si quelques-uns des rameaux de la race ont dû se répandre tout de suite au nord et s'établir dès l'époque de leur dispersion dans l'Altaï, sur les bords du lac d'Aral et dans les vallées de l'Oural, où viennent aboutir toutes leurs traditions les plus antiques, d'autres avaient pris la route de plus heureuses régions, et n'ont été repoussés dans le nord que par le développement postérieur des races aryenne et sémitique. Les Finnois se souviennent encore, dans leurs légendes épiques, des pays méridionaux et favorisés du ciel où habitaient leurs ancêtres avant de reculer graduellement devant les nations aryennes jusqu'au fond de la Mer Baltique.

Un passage célèbre de l'historien Justin[1] dit qu'antérieurement à la puissance de toute autre nation, l'Asie des anciens, l'Asie antérieure,

[1] II, 3, et I, 1.

Sayfa:190

fut en entier possédée pendant quinze siècles par les Scythes, dont il fait le plus vieux peuple du monde, plus ancien même que les Égyptiens. Cette donnée, que Trogue Pompée avait puisée dans les traditions asiatiques, est aujourd'hui confirmée par les découvertes de la science, et passe à l'état de vérité fondée sur des preuves solides. Le résultat le plus considérable et le plus inattendu des études assyriologiques a été la révélation du développement de populations que les anciens eussent qualifiées de scythiques, et auxquelles on donne le nom un peu vague de touraniennes, populations appartenant de plus ou moins près à la race altaïque, dans toute l'Asie antérieure avant les Aryas et les Sémites, et de la part prépondérante qu'elles eurent à la naissance des premières civilisations de cette partie du monde. Les lueurs que ces études répandent sur un passé [illegible] jusqu'au déchiffrement des [illegible] nous permettent dès à présent [illegible] par [illegible] Schrader et [illegible] Asie déjà [illegible] Aryas et Sémites [illegible] pasteurs et une Asie exclusivement [illegible] Nous reviendrons au chapitre [illegible] et nous tenterons d'esquisser le tableau de la distribution des peuples de cette Asie primordiale.

La parenté des langues n'est pas du reste le seul lien des populations dont nous parlons avec les Altaïques; elles ont en commun une civilisation étrange et incomplète, à la physionomie spéciale et encore mal équilibrée, civilisation qui présente les caractères de la plus extrême antiquité et dont les traditions ont servi aux peuples venus plus tard de première initiation et de point de départ pour les progrès ultérieurs de leur culture. Elle se fait avant tout remarquer par le culte des esprits élémentaires, qui prend quelquefois la forme d'un grossier sabéisme, plus souvent celle de rites magiques et de l'adoration des puissances du monde souterrain, dispensatrices des richesses métalliques; par une tendance éminemment matérialiste, un défaut complet d'élévation morale, mais en même temps par un développement prématuré et vraiment surprenant de certaines connaissances, et par la disproportion qui y existe entre l'état si avancé de certains côtés de la culture matérielle et l'état rudimentaire où demeurent certains autres.

Avec la magie, et en liaison étroite avec elle, le trait dominant des populations altaïques d'aujourd'hui et des populations touraniennes dont nous ne retrouvons plus la trace que dans les traditions et les

Sayfa 191

[illegible] **elles signalent leur habileté pour le travail du fer**

[illegible] **…ens, les Esthoniens, et toutes les peuplades** [illegible] de bronze, que conservaient **fidèlement leurs frères de la Livonie.**

[illegible]

Sayfa:192

multiplication considérable, dans une multitude de tumulus, ainsi que de mines abandonnées depuis des siècles et de fourneaux en ruines.

Sayfa 188

İncelemelerimizin bu yolu üzerinde, zorunlu olarak bir dizi halka yanaşıyor ve kendimizi çağlarıın karanlığında Turk, Moğol, Tunguz gibi Altay sıradağlarının kaşifleri ile yuz yüze buluyoruz. Bu arada, Uralların vadilerinden İskandinavya'nın en kuzeyine kadar Finli kabilelerle, eskiden Aryenler tarafından püskürtülen ırklarla, belki de köken olarak diğer halklarla akraba olan göçebe boylarıyla, Tibetli boyların karışımı içinde yer alan halklarla, izlerin Papopanisus boğazları boyunca, Hazarajat dağlarına doğru izlemeye musaade ettiği Lahdac ve Baltistan vadilerinin bütün yerli halklarıyla da karşı karşıya geliyoruz.

Burada goruntüsü verilen halkların etnik birliği, bugün bilim tarafından kanıtlanmıştır. Finlandiya'dan, Amur kıyılarına kadar, Avrupa'nın ve Asya'nın kuzeyinde oturan bütun toplulukların, Finli ve Tchoude'ların, Türk ve Tatarların, Moğolların, Tunguzların aynı kökene sahip olduklarını ve bir tek buyuk aile oluşturduklarını, Rask'ın, Castren'in, Max Müllerin ve öğrencilerinin filolojik çalışmaları, bu milletlerin konuştukları diyalektlerin akrabalığını kanıtlayarak onaylamıştır Bu halkların lisanları, Max Muller ve Bunsen tarafından gosterildiği gibi, esnekliğe sahip Semitik ve Aryen lisanlarının altında bir gelişme seviyesini temsil eden son derece ilkel bir durumda, hareketsiz olarak kalmıştır.

Bir Fransız seyyahı, gene 1854'de, Kalifomiya'nın Rio Colorado

kıyılarında, sadece taş veya ahşap aletler kullanan bir kızılderili kabilesine rastlamıştı. Avrupa'nın kuzeyinde oturan ırklar, medeniyetten, Yunanistan ve İtalya'da oturanlardan çok sonra faydalanmışlardı. İsviçre'nin, Savoie'nın ve Dauphine'in göl evlerinin en azından bir kısmının varlığı, Massalie ve diğer Yunan şehirleri, taşra kıyısında kurulurken, hâlâ devam ediyordu. Her türlü delil gösteriyor ki bizde Taş Devri'nin dolmenleri, yeni yeni yükselmeye başlarken, Asya'nın toplulukları, zaten asırlardır bronza ve demire ve son derece ileri bir medeniyetin bütün sırlarına sahiptiler. Aslında metallerin kullanımı, Mısır'da, Kalde'de, Oxus kıyılarındaki ilkel Aryen topluluklarında ve Aryenlerin göçlerinden önce Ön Asya'yı dolduran Turanî milletlerde, en eski antikiteye kadar gider. (sayfa [illegible]) İşte bundan dolayı bu milletler ailesinin antropolojik tipinin, insan cinsinin iki temel tipi olan beyaz ve sarı ırkın bir karışımından oluştuğu anlaşılmaktadır. Bu iki kanın oranı mensup olunan kabilelere göre değişmektedir. Bazen biri, bazen diğeri baskın gelmektedir. Bu milletler ailesi, tarihte bir isimleri olan milletlere nazaran, ortak gövdeden daha önce ayrılmıştır. Bunlardan ilklerinin en eski bir tarihte etnik ve ayrı bir varlık teşkil eden kabileler halinde, rakamsal olarak tarihini belirleyemediğimiz bir zamanda ayrıldığını kabul etmek gerekir. İşte "Altay'lı" ırkı veya "Uygur – Japon" ırkı ismi bu sırada ortaya çıkmaktadır.

Fakat Altaylılar, her zaman onları bugün bulduğumuz kuzey bölgelerinde kapalı kalmamışlardır. Irkın bazı dalcıkları, Altay'dan dağılmalarından hemen sonra kuzeye yayılarak, Aral Gölü kıyılarına ve Ural'ların vadilerine yerleşmişlerdir. Bunlar eski geleneklerini terketmişlerdir. Bazıları ise daha şanslı yollar izlemişler ve kuzeye ancak Aryen ve Semitik ırkların sonraki gelişmeleriyle yeniden sürülmüşlerdir. Finliler, hâlâ, epik efsanelerinde, güney ülkelerini ve atalarının Aryen milletleri önünde Baltık denizinin dibine kadar gerilemeden evvel yaşadıkları göğü hatırlamaktadırlar.

Tarihçi Justin'in meşhur bir yazısı, bütün diğer milletlerin güçlenmesinden önce, eski çağların Asyasının, ön Asya'nın, on beş

yüzyıl boyunca, dünyanın en eski halkı olan, hatta Mısırlılardan da eski olan İskitler tarafından yönetildiğini belirlemektedir [sayfa 190] Trogue-Pompee'nin Asyalı sözlu geleneklerden çıkardığı bu veri, bilimin bulgularıyla doğrulanmış ve sağlam kanıtlara dayanan bir gerçek haline gelmiştir Asur araştırmalarının en dikkate değer ve en bekleyenmeyen sonucu, eski toplulukların ulaştıkları gelişmelerin, İskitlere bağlı olmasıdır İskitlere de Turanî denilmektedir Dunya'nın bu kısmındaki ilk medeniyetlerin de doğmasına sebep olan, Aryen'ler ve Samî'lerden evvel bütün On Asya'da baskın olan, az çok Altaylı ırka akraba olan kavimlere Turanî kavimler denmektedir. Bu calışmalar , çivi yazılan çözülene kadar tamamen ihmal edilmiş bir geçmiş üzerine ışık tutmaktadır. Öyle ki bu çalışmalardan, bugüne kadar Schem [Sam], ve Yapheth [Yafes]'in göçlerinden beri, Aryenler ve Samîler göcebe çoban hayatı yaşarlarken, uygarlaşmış bir Asya'nın var olduğunu ve Turani ve Kouchite kavimlerinin de uygarlaşmış olduğunu öğreniyoruz Bir sonraki bölümde bu önemli olaya geri dönecek ve bu önde gelen Asya halklarının dağılımına bakacağız

Bunun da otesinde, dillerin akrabalığı, Altaylı dediğimiz toplulukların tek ilişkisi değildir. Genelde ozel fizyonomili ve dengesiz, en eski antikiteyi ihtiva eden, daha sonra gelen halklara, kulturlerinde daha ileri bir gelişme için bir baslama noktası veren garip ve eksik bir uygarlıkları vardır. Her şeyden önce ilkel bir inanç sistemiyle goze batmaktadırlar Bu bazen kabaca yıldızlara tapınma, çoğunlukla da buyu ayinleri ve madenleri veren yeraltı güçlerine, yüksek duzeyde materyalist bir şekilde tapınma şeklinde ortaya çıkmaktadır Bu, manevî yüksekliğin tam bir eksikliğidir Fakat bazen de bazı bılgiler oldukça yuksek durumda bulunmaktadır Maddî kulturun bazı konularında duşuk olan duzeyin, bazı konularda oldukça gelişmiş olması, gerçekten şaşırtıcıdır

Büyü ile ve onunla yakın ilişki içinde, bugunku Altaylı topluluklarla, bugun ancak geleneklerde ve Antik Asya'da izlerini bulduğumuz Turanî topluluklar arasında önemli bir ilişki bulunmakta-

dır. Bu da, Eckstein Baronu'nun gayet güzel belirttiği gibi, [sayfa 191] metalürjinin gelişmesi ve onları bu sanata bağlayan bir efsanevî kavramlar çevriminin mevcudiyetidir. Bunlar, kendi geleneklerine göre de, başkalarının geleneklerine göre de muhteşem metal işçileri olup, maden ve demir ocağı tanrılarına taparlar. Bu kavimlerin etkisiyle, onların yerlerini alan ve onları yerlerinden süren halklarda da bu tanrılar gizli zenginlikleri yönetmişler. Fakat, bu antik tanrılar, yeni milletler için, kötülük melekleri, zenginliklerinin kıskanç muhafızları, bütün iyi bilinen mitolojilerin tanıdığı cüce yeraltı cinleri olmuşlardır.

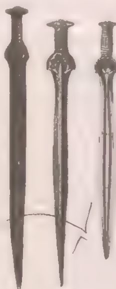
Türkler ve Moğollar, beşiklerini ve cennetlerini, Altayların her bir tarafı demir açısından zengin dağlarla çevrili bilinmeyen bir vadisine yerleştirmektedirler. Ataları bu hapishaneden, demir kayaları eriten yoğun bir ateşin açtığı koridordan geçerek çıkmışlardı. Demirin bu keşfinin hatırası, Moğollarda, yılda bir kez bayramla kutlanır. Cengiz Han da bu ilk demirciden gelmedir. Çin yıllıklarının Türk boylarından bahsettiği en eski dönemden beri, Çinliler Türklerin demirin işlenmesindeki becerisine işaret ediyorlardı.

Finliler, Livonienler, Estonyalılar ve aynı grupla ilgili bütün Urallılar ilkel sanayiler olarak demirci ve dokumacıydılar. Metalurjik efsaneler, bu toplulukların dinî hatıralarında çok önemli bir yer işgal etmektedir. Finlilerdeki ilk efsanelerden biri, demirin doğuşudur. Bakırın doğuşu için bir efsaneleri yoktur. Manzum efsaneleri, sadece demir ve altının kökeninden bahsetmektedir. Vulkanları [ateş tanrıları] Ilmarinen, kendi karısını altından imal etmiştir. Litvanyalılar ve Slavlar, demirin ismini ve hiç şüphesiz ki bilgisini bu kavimlerden almışlardır. Fakat, hiç şüphesiz ki, metalurji ile ilgili efsanelerin demir üzerine bu kadar yoğunlaşması, bu kavimlerde basit bir olay değildir. Bu onların üzerine saldırdıkları ve geri püskürtüldükleri ülkeyle ilgili bir neticedir. Bu ülke, onlara demiri bol miktarda sunmuş ve onlara, artık kardeşleri Livonie gibi bakırı ve bronzu kullanmak antik geleneğini bırakmamıştır.

Aslında, Tchoude nüfusu, varlığının ve çoğalmasının izlerini, bir

tümülüs çokluğuyla, terkedilmiş madenlerle ve harabe halindeki ergitme fırınlarıyla, yüzyıllardan beri Ural sıradağları ile Yenisey havzası arasında bütün bölgede bırakmıştır. Bu Tchoude topluluklarını da, Fin – Uygur grubuna bağlamak gerekmektedir.

Sayfa:192

* Épées de bronze[1]

* Bronz kılıçları

[1] Ces trois spécimens sont de France et de Danemark.

La forme de ces épées et le style de leur ornementation que l'on retrouvera sur les autres objets du même âge figurés ci-après restent invariablement les mêmes depuis l'Asie-Mineure jusqu'au fond de la Scandinavie ou de l'Irlande. On a donc là les produits d'une métallurgie singulièrement une dans ses procédés, dans ses formes et dans son style malgré la vaste étendue du territoire sur lequel elle s'est propagée. Elle représente une époque des débuts de la civilisation des peuples de l'Europe, époque où l'emploi du bronze était, sinon exclusif, du moins de beaucoup prédominant. Les débuts de cette civilisation de l'âge du

Sayfa:193

bronze, importée de l'extérieur des contrées orientales, par le commerce ou peut-être par des tribus qui faisaient le métier de métallurgistes ambulants, comme encore aujourd'hui les Tsiganes dans les pays danubiens. Les débuts de cette civilisation ont dû être à peu près synchroniques dans la majeure partie de l'Europe. Mais sa durée a été très variable suivant les pays. En Grèce elle finissait à l'époque de la composition des poèmes homériques. En Italie aussi, elle a fait place de bonne heure à une civilisation plus perfectionnée. Dans la Gaule, son abandon correspond à l'établissement des Gaulois proprement dits. Dans la Scandinavie, au contraire, l'âge du bronze et sa civilisation propre se sont prolongés jusque dans les environs de l'ère chrétienne.

Tout semble indiquer actuellement à la science que le berceau et le point de départ de cette métallurgie doivent être cherchés dans le nord de l'Asie-Mineure, au voisinage du Caucase, c'est-à-dire dans le pays des Tibarèniens et des Chalybes.

Sayfa 192

1 Bu üç örnek, Fransa ve Danimarkadandır.

Bu kılıçların tipi ve aynı dönemin bütün diğer eşyalarında da gözüken bu süslemeler, Küçük Asya'dan İskandinavya'nın dibine veya İrlanda'ya kadar değişmeden, hep aynı olarak kalmaktadır. O takdirde, işlemleri, biçimleri ve stiliyle, geniş topraklar üzerine yayılmış olmasına rağmen bir yeknesaklık arzeden bir metalurji ile karşı karşıyayız. Bu metalurji, Avrupa medeniyeti halklarının medeniyetinin başladığı bir dönemi, bronzun kullanımının tek kullanım değilse, hâkim bir kullanım olduğu bir dönemi temsil etmekteydi. (Sayfa 193) Bu Bronz ağı medeniyetinin başlangıçları dışardan, doğu bölgelerinden, ticaretle, bugün Tuna ülkelerinde çingenelerin olduğu gibi belki de gezgin metalurjistlerle ithal edilmiştir. Bu medeniyetin başlangıçları Avrupa'nın büyük kısmında eş zamanlı olmalıydı. Fakat, süresi, ülkeye göre çok değişken oldu. Yunanistan'da, Homer şiirlerinin hazırlanması döneminde bitti. İtalya'da da daha yüksek bir medeniyete sebep oldu. Galya'da, terkedilmesi, Galyalıların tam olarak yerleşmesi ile oldu. İskandinavya'da tersine Bronz Çağı ve medeniyeti, Hristiyanlık çağı ci-

varlarına kadar uzadı.

Her şey, bilime, bu metalurjinin beşiğinin Kuzey Küçük Asya'da, Kafkaslara yakın bölgede, yani Tibarenyen ve Chalybe ülkesinde aranması gerektiğini göstermektedir.

Sayfa:193

Au sud de l'Altaï, dans le Thian-chan, toutes les traditions conservées par les Chinois et par les écrivains musulmans nous montrent les peuplades turco-tartares, qui l'habitent de temps immémorial, adonnées depuis la plus grande antiquité à la fabrication du fer, et en ayant poussé très loin les procédés. Elles touchent aux tribus tibétaines, dont font partie les Miao-tseu de la Chine et les Sères des écrivains grecs et latins. Les Miao-tseu, nous l'avons dit tout à l'heure, travaillaient le fer antérieurement à l'arrivée de la migration chinoise, c'est-à-dire au moins vingt-cinq siècles avant Jésus-Christ. Les Sères étaient célèbres à Rome par leur fer, qui passait pour supérieur à tout autre, et qui arrivait sur les bords de l'Océan Indien à travers les immenses plateaux du Tibet.

B.

Sayfa:194

Transportons-nous maintenant à l'extrémité méridionale de la diffusion des populations que nous appelons touraniennes, chez les Schoumers et les Akkads de la Chaldée primitive. Dans cette contrée qu'habitent deux populations d'origines différentes, dont la plus anciennement établie et civilisée est la touranienne, la non-sémitique, nous reconnaissons le siége d'une antique et florissante industrie des métaux, dont les produits, l'exemple et l'influence ont rayonné sur l'Assyrie, la Syrie et l'Arabie. Les tombeaux les plus vieux de la Chaldée, qui ne remontent pas moins haut que les sépultures égyptiennes de l'Ancien Empire, nous présentent des objets en or, en bronze et même en fer. A côté se rencontrent encore, et concurremment employés, des instruments et des armes en silex taillé et poli, têtes de flèches, haches et marteaux. Le métal le plus répandu est le bronze, c'est en bronze que sont tous les ustensiles et tous les instruments métalliques,

Sayfa:194

et il restera toujours prédominant dans le bassin de l'Euphrate et du Tigre. Quant au fer, il est plus rare, et semble avoir encore le caractère d'un métal précieux par la difficulté de sa production; au lieu d'en faire des outils, on en forme des bracelets et d'autres parures grossières. Malgré cela, comme on le voit, la métallurgie est complète et ne se borne pas au bronze. Il n'en était pas de même au temps bien plus reculé, jusqu'auquel ne nous font pas remonter les monuments actuellement connus, où les Schoumers et les Akkads inventèrent les hiéroglyphes rudimentaires et primitifs d'où est sortie l'écriture cunéiforme. Parmi ces hiéroglyphes, il y a deux signes simples spéciaux pour désigner, d'une part les métaux nobles, comme l'or et l'argent, d'autre part le cuivre; mais le bronze et le fer, comme l'étain, ont leurs noms exprimés par des combinaisons complexes de caractères, de formation postérieure et secondaire. Mais si l'écriture cunéiforme paraît n'avoir reçu ses derniers développements et sa constitution définitive que dans la Chaldée même, après l'établissement des Schoumers et des Akkads dans les plaines où se réunissent l'Euphrate et le Tigre, une importante et féconde remarque de M. Oppert est de nature à faire penser qu'ils en avaient apporté les premiers éléments d'un autre séjour, d'une étape antérieure de leur migration. En effet, lorsqu'on étudie les signes constitutifs de cette écriture en essayant de remonter aux images d'objets matériels qu'ils représentaient d'abord, la nature des objets ainsi devenus des éléments graphiques semble conduire, comme lieu d'origine de l'écriture, à une autre région que la Chaldée, à une région plus septentrionale,

Sayfa:195

dont la faune et la flore étaient notablement différentes, où par exemple ni le lion, ni aucun des grands carnassiers de race féline n'étaient connus et où le palmier n'existait pas. Pour retrouver le berceau des premiers essais du système d'écriture des Schoumers et Akkads de la Chaldée et de leur métallurgie, qui était déjà complète au temps de ces premiers essais, il faut donc remonter en partie la route de leur

Çok M.

Sayfa:195

* Dagues en bronze[1]

migration, la route que la Genèse fait suivre aux constructeurs de la tour de Babel, venus « de l'Orient » dans le pays de Schinc'ar, la route qui aboutit à cette montagne du nord-est qui joue un si grand rôle dans les traditions chaldéennes et dans les textes cunéiformes, au double titre de point d'origine de la race humaine et de lieu de l'assemblée des dieux, et dont nous avons déjà longuement parlé dans le livre précédent[2].

* Bronz kamalar

Sayfa:196

Nous sommes ainsi conduits à rapporter aux Schoumers et aux Akkads, c'est-à-dire à la primitive population touranienne, l'origine de la métallurgie de la Chaldée, et à en lier l'implantation dans cette partie du monde à celle de l'écriture cunéiforme. Il ne nous est possible, d'ailleurs, d'indiquer ici ces faits que d'une manière tout à fait sommaire, nous réservant d'y revenir avec tous les développements qu'ils réclament, dans le livre de cette histoire qui sera consacré aux annales de la Chaldée et de l'Assyrie. Nous avons encore à jeter un rapide coup-d'œil sur un dernier rameau des vieilles populations touraniennes de l'Asie, celui de tous qui a laissé la plus grande renommée métallurgique, celui de Meschech et de Thoubal, auquel appartiennent les Tibaréniens et les Chalybes. Mais ici nous laisserons de nouveau la parole au baron d'Eckstein, qui a traité de la manière la plus heureuse cette partie du sujet.

Sayfa 193

Çinliler ve Müslüman yazarlar tarafından bize aktarılanlar, Altayların güneyinde, çok eski zamanlardan beri Tiyen Şan'da oturan Türk – Tatar topluluklarının, gerekli işlemleri de geliştirerek, demir imalatına kendilerini verdiklerini göstermektedir. Bu topluluklar, Tibetli kabilelerle karıştılar, ve Çin'in Miao-tseu ve Yunan ve Lâtin yazarların Seres dediği grupları oluşturdular. Miaotseu'ler, daha önce de dediğimiz gibi, Çin göçleri gelmeden evvel de, yani milâttan en az yirmi beş yüzyıl önce de demiri işliyorlardı. Seres'ler, Roma'da diğer herkesin demirinin kalitesini aşan kalitesi nedeniyle, demirleriyle meşhurdular. Bu demir, geniş Tibet platoları vasıtasıyla, Hint Okyanusu kıyılarına ulaşıyordu.

Sayfa 194

Şimdi, Turanî dediğimiz kitlelerin yayılımının en güney ucuna, ilkel Kalde'nin Sümerlerine ve Akadlarına gidelim. Farklı kökenlerden iki topluluğun oturduğu bu bölgede, daha eski yerleşmiş ve medenileşmiş olanı Turanîdir ve Samî değildir. Bu toplulukta metallerin, eski ve yükselmekte olan bir sanayisini görüyoruz. Bu sanayinin ürünleri, örneği ve etkisi Asur ülkesine, Suriye'ye ve Arabistan'a yayılmaktadır. Kalde'nin, Mısır Eski İmparatorluğu'nun kalıntılarından daha yeni tarihli olmayan mezarları bize altın, bronz ve hatta demir eşyalar sunmaktadır. Bunun yanısıra, yontulmuş ve cilâlanmış aletler ve silâhlar, ok uçları, baltalar ve çekiçler de bulunmaktadır. En yaygın metal bronzdur. Bütün kap kacak ve metalik aletler bronzdandır. Bronz, Fırat ve Dicle havzasında da hep hâkim olarak kalacaktır. Demire gelince, o daha nadirdir ve üretim zorluklarından ötürü kıymetli bir metal karakterine sahipmiş gibi gözükmektedir. Demirden alet yapmak yerine, bilezikler ve diğer kaba mücevherat yapılmıştır Buna rağmen, görüldüğü gibi, metalurji bir bütündür ve bronz için doğmamıştır. Hatta, şu anda tanıdığımız anıtları dikmeden önce, Sümerler ve Akkadlar, çivi yazısıyla sonuçlanabilecek olan basit ve ilkel hiyeroglifleri bulmuşlardı. Bu hiyeroglifler arasından, biri altın ve gümüş gibi asil metalleri belirleyen, diğeri da bakın belirleyen iki tane özel işaret vardır. Fakat bronz ve demir, aynı kalay gibi, harflerin karışık birleşimleriyle başka bir şekil oluşturan ve ikincil olan biçimler halinde ifade edilirler. Çivi yazısı son biçimini ve gelişmelerini ve son yapısını ancak Kalde'de almış gibi gözükmektedir Oysa, Oppert, Sümerlerin ve Akadların Fırat ve Dicle'nin birleştiği ovalarda kurulmasından sonra, bu yazının, onların Kalde'ye göçünden önceki devirlerin izlerini taşıdığı hakkında önemli ve verimli bir uyanda bulunmuştur. Aslında, bu çivi ya-

zısını oluşturan işaretleri, önceleri ifade ettikleri cisimlerin anlamlarını resimlere yüklemeye çalışarak incelersek, nesnelerin yapısı, yazının kökeni olacak gibi grafik semboller haline gelir. [sayfa 195] Kalde'den başka bir yerde, daha kuzeyde bulunan, fauna (hayvan küre) ve flora (bitki küre)'nın önemli bir şekilde farklı olduğu bir bölgede, meselâ ne aslan, ne de kedigillerden başka bir yırtıcı hayvan, ne de palmiye bulunmamaktadır. Kalde'nin Sümerlerinin ve Akadlarının ilk yazı sistemi deneylerinin ve esasen bu deneyler sırasında tamamlanmış olan metalurjilerinin beşiğini bulmak için, kısmen onların göç yollarına kadar gitmek gerekir. Bu yol, Shine'ar dağına, kuzeydoğudan ulaşmaktadır. Bu dağ, Kalde efsanelerinde ve çivi yazılı metinlerde büyük rol oynamakta, insan ırkının kaynağı olarak gösterilmektedir. Tanrıların bir araya geldiği bir dağdır. Yol, daha önceki kitapta da uzun uzun bahsettiğimiz bu dağda bitmektedir ve Babil Kulesi'ni inşa edenlere yol göstermektedir.

Sayfa 196

Kalde'nin metalurjisini Sümerlere ve Akadlara, yani Turanî ilkel topluluklara dayandırıyor ve çivi yazısının dünyanın bu köşesinde yerleşmesini de onlara bağlıyoruz. Bundan dolayı, bize, bu olayları burada kısaca anlatmaktan başka bir şey düşmemektedir. Kalde ve Asur ülkesinin yıllıklarına tahsis edilmiş bu tarihin kitabında talep ettikleri bütün gelişmelerle ilgili olarak geri dönme hakkımızı da saklı tutuyoruz. Gene, Asya'nın eski Turanî topluluklarından son bir dalı, Tibarenien ve Chalybe'lerin metalürjide en meşhur kabilelerine bırakıyoruz. Bunlar Meschech ve Thoubal'lardır. Fakat burada sözü gene, konunun bu kısmını en güzel bir şekilde inceleyen Eckstein Baronu'na bırakıyoruz.

Sayfa:196

Exploitant la chaine des monts intermédiaires entre l'Arménie et le Caucase, ces Chalybes, ces Tibarènes, ces Mossynœques relèvent de l'antique souche de Meschech et de Thoubal, mentionnée dans plus d'un texte de l'Ancien Testament, chantée par les Grecs dès l'âge mythique du temps des Argonautes; telles sont les tribus contre lesquelles Xénophon s'est heurté lors de son expédition assyrienne.

Sayfa 196

Ermenistan ile Kafkas dağları arasındaki ara sıra dağları keşfederken, bu Chalybes'ler, bu Tibaren'ler, bu Mossynoeque'lerin Meschech ve Thoubal'ın eski kökünden gelmekte olduğunu belirleriz. Eski ahidin birden fazla kısmında, **Meschech ve Thoubal'ın** mitolojik çağdan beri, Argonot'lar zamanından beri Yunanlılar tarafından, şarkılara konu teşkil etmekte olduğu bildirilmektedir. Bunlar, Asur ülkesine sefer yaparken, Xenophon'un karşı karşıya geldiği boylardır.

Sayfa:197

En effet, dans le rapide voyage que nous venons de faire au travers des populations des deux races apparentées, altaïque et touranienne, les unes qui se maintiennent encore dans les contrées septentrionales, les autres qui peuplaient dans des siècles relativement récents, et déjà pleinement historiques, une grande partie de l'Asie occidentale et en étaient les premiers occupants, dans ce rapide voyage, si nous avons trouvé partout les différents rameaux de ces deux races que l'on venait sans doute se confondre à leurs origines, exerçant de temps immémorial le travail simultané du fer et du bronze, liant leur propre naissance à celles de la métallurgie et accordant aux dieux de cet art, dans leurs mythes et

B

Sayfa:197

dans leurs adorations, une place qu'aucune autre race n'accorde aux mêmes personnifications, nous avons pu discerner une série de rayons, qui, de toutes les extrémités du domaine où nous avons trouvé ces peuples, convergent vers un centre commun. Et ce centre, ce point

Sayfa:198

d'intersection où convergent tous les rayons venus du nord, du sud, de l'est et de l'ouest, n'est autre que la région montueuse du Wakhan, du Badakchan, du Tokharestan, de la Petite-Boukharie et du Tibet occidental, qui entoure le plateau de Pamir, c'est-à-dire le point où la science, par la comparaison des traditions de l'Inde et de la Perse avec celle des Livres Saints, détermine avec une précision rigoureuse le berceau où les grandes races de l'humanité, Toura, comme l'appelle la tradition iranienne, aussi bien que Kousch, Schem et Yapheth, ont pris naissance et commencé à grandir côte à côte, d'où elles ont successivement envoyé leurs essaims à tous les points de l'horizon.

D'autres raisons, d'une valeur non moins décisive, nous obligent encore à y chercher le foyer premier de l'invention du travail des métaux chez les plus vieux ancêtres des nations altaïques et touraniennes.

Çok M.

Sayfa 197

Aslında, birbirine akraba olan Altaylı ve Turanî topluluklar boyunca yapılan hızlı yolculukta, bunlardan bir kısmının hâlâ kuzey bölgelerinde kalmakta olduğu gorulmektedir. Nispeten daha yeni yuzyıllarda, ama hâlâ çok eski devirlerde iskan olan diğerleri, Batı Asya'nın buyük bir kısmında ilk yerleşenlerden oldular. Bu hızlı yolculukta, her tarafta, kökenlerinde birbirine karıştırdığımız bu iki ırkın farklı dallarını bulduk Bu iki ırk, çok eski tarihlerden beri hem demiri hem de bronzu işlediler. Bu ırklar kendi doğuşlarını, efsanelerinde ve inançlarında, bu sanatın doğuşuna ve bu sanatın tanrılarına bağlamaktadırlar. Hiç bir diğer ırk, metalürji

tanrılarına aynı değeri vermemiştir. Bu insanların bulunduğu bölgenin bütün hudutlarından bir dizi ışının, ortak bir merkeze doğru büküldüğünü görürüz. Bu merkez, bu kuzeyden, güneyden, doğudan ve batıdan gelen ışınların kesişme noktası, Pamir yaylasını kuşatan dağlık Wakhan, [sayfa: 198] Badakchan, Tokharestan, Küçük Buhara ve Batı Tibet bölgesidir. Yani, bilimin, Hint ve Pers efsaneleri ile, kutsal kitaplarda yazılanları karşılaştırması sonucu, insanlığın büyük ırklarının beşiğini büyük bir doğrulukla tayin ettiği noktadır. İran geleneğinin isimlendirdiği gibi Toura, aynı şekilde Koush, Schem ve Yapheth yavaş yavaş ortaya çıkmış ve büyümeye başlayarak, kolonilerini ufkun her tarafına göndermeye başlamışlardır.

Daha az önemli olmayan diğer sebepler de bizi Altaylı ve Turanîlerin en eski atalarının metalleri nerede ilk defa işlediklerini aramaya mecbur etmektedir.

Sayfa:201

elles vont elles portent cette industrie avec elles. Le groupe de peuplades chamitiques qui, dans une antiquité impossible à évaluer, franchit l'isthme de Suez pour venir s'établir dans la vallée du Nil, et fut le noyau de la nation égyptienne, était certainement maître des procédés d'une métallurgie complète, car il ne l'aurait certainement pas inventée dans ce pays qui ne produit pas de métaux, et où le besoin de s'assurer du moins l'exploitation des mines de cuivre du Sinaï obligea dès les premières dynasties à entrer dans la voie des conquêtes étrangères. S'il y a eu réellement un âge de la pierre en Égypte, — ce que je persiste à penser malgré l'autorité des savants qui le contestent, — il a été antérieur à l'établissement des fils de Mizraïm; il appartient à la population mélanienne qui paraît les y avoir précédés et dont le sang se mêla au leur, fournissant l'élément africain dont la présence est incontestable dans la nation égyptienne telle que les monuments nous la font connaître. La plus ancienne tradition des Sémites

Sayfa:201

...ode que la Bible nous a conservée place la découverte des métaux presque aux origines de l'espèce humaine, mille ans avant le déluge et la formation des trois familles des Noachides. Et rien, ni dans les souvenirs, ni dans les usages, ni dans les langues de la race sémitique, ne nous fait remonter à un temps où elle n'aurait pas employé les métaux. Chez les Aryas, la philologie appliquée à cet ordre de recherches que Pictet a si ingénieusement appelé la paléontologie linguistique, nous fait voir la métallurgie déjà constituée avant la dispersion de la race ou du moins de ses principaux rameaux, avant la séparation des nations orientales et occidentales, chez les tribus encore cantonnées sur les bords de l'Oxus.

Sayfa 201

Hamı ırkından topluluklar, değerlendirilebilmesi olanaksız olan bir eski tarihte, Nil vadisine yerleşmek için Suveyş kıstağını geçerek, Mısır halkının çekirdeğini meydana getirdiler. Bu topluluklar, kesinlikle tam olarak metalurjiye hâkimdiler. Zira, bunu hiç metale sahip olmayan bu ülkede keşfetmelerine olanak yoktu. Birinci Hanedan'dan beri, yabancı fetihler yapabilmek için Sina'daki bakır yataklarını işletmeye de mecburdular. Şayet, Mısır'da gerçekten bir Taş Devri olmuşsa – bilginlerin bunu tartışmasına rağmen ben buna inanmak istiyorum – Misraim oğullarının yerleşmesinden evvel olmuştur. Bu da, onlardan önce gelen Melanien'ler zamanında olmuştur. Melanien'ler Misraim oğullarına kanlarını karıştırarak, Mısırlıların anıtlarında gösterildiği gibi onlara Afrika ögesini katmışlardır. İncil'in bizim için koruduğu ve bize aktardığı, Samîlerin en eski anlatılarından biri, metallerin keşfini, hemen hemen insanlığın kaynağına, Tufan'dan ve Nuh'dan gelen üç ailenin ortaya çıkışından bin yıl önceye yerleştirir. Samî ırkının ne eski anlatılarında, ne kullanımlarında, ne dillerinde bulunan hiçbir şey, bizi metallerin kullanılmadığı bir döneme kadar götürmemektedir. Aryen'lerde, bu araştırmalar dü-

zenine uygulanan, Pictet'nin akıllıca bir şekilde "linguistik paleontoloji" dediği bir dilbilim tarzı vardır. Bu da bize, metalurjinin ırkların birbirinden ayrılmasından önce veya en azından başlıca dallarının birbirinden ayrılmasından önce, yani Doğulu ve Batılı milletlerin ayrılmasından önce, Oxus boylarında yerleşmiş kabilelerde oluşmuş olduğunu göstermektedir.

Sayfa:202

Ce nom de Thoubal-qaïn établit un rapport saisissant entre lui et le rameau métallurgique par excellence parmi la race métallurgiste des Touraniens; en même temps il est impossible de méconnaître la parenté qui le lie à celui des Telchines des plus anciennes traditions mythologiques de la Grèce.

Sayfa 202

Bu Thoubal-qain ismi, onunla, Turanîlerin metalürjist ırkının üstün metalurjik dalı arasında bir ilişki kurmaktadır. Aynı zamanda, bunun, Yunanlıların en eski mitolojik geleneklerinden biri olan Telchine'lerle akrabalığını da tanımamak olanaksızdır.

Sayfa:203

Ne devons-nous pas en conclure que ce sont les Touraniens qu'avait en vue l'auteur du récit qui forme le chapitre IV de la Genèse quand il faisait le tableau de la descendance de Qaïn? Il n'est pas en effet un des traits de ce morceau qui ne s'applique d'une manière curieuse aux tribus de cette race et à leur passé primitif tel que nous commençons à l'entrevoir. Séparés avant tous les autres du tronc commun de la descendance d'Adam, constructeurs des premières villes, inventeurs de la métallurgie et des premiers rudiments les principaux

Sayfa:204

arts de la civilisation, adonnés à des rites que Yahveh réprouve, considérés avec autant de haine que de superstitieuse terreur par les populations encore à l'état pastoral qu'ils ont devancées dans la voie du progrès matériel et des inventions, mais qui restent moralement plus pures et plus élevées, tels sont les Qainites, tels aussi nous apparaissent à leur origine les Touraniens.

Sayfa 203

Anlatının yazarına göre, Qain'in soyağacı oluşturulurken, Yaratılışın IV. Bolumunu meydana getirenlerin Turaniler olduğu söylenemez mi? [illegible] [sayfa 204] [illegible] **Bu, gene Turanî kokenli gözuken Qainite'ler gibi çoban kalanlar, maddî gelişme ve buluşlar yolunda geri kalmakta iseler de, manevî olarak daha saf ve yetişmiş durumdadırlar.**

Sayfa:205

Il n'a aucun lien [illegible]

Sayfa:206

que leurs descendants ont gardées jusqu'à nos jours dans l'Asie septentrionale.

Sayfa 205-206

Nuh'un ailesi hariç insanlığın genel bir yokoluşu fikri, Yaratılış'ın derlenmesine aykındır. Zira Yaratılış, Yabal'ın, Lemech'in oğlu ve Thoubal-qain'in kardeşi olduğunu ve "çobanların ve çadırlar altında yaşayanların babası" olduğunu söylemektedir. Bunu söylerken de cümlenin yapısı "şimdiki zaman" olup, yazarın yaşadığı vakitte "yaşayanları" kastetmektedir. Turanî kabileler arasında Demirci Thoubalqain ile Çoban Yabal arasında, aslında çok önceleri Turanî kabileler arasında oluşan iş bölüşümü gibi bir iş bölüşümü oluşmuştur. Bu kabilelerden birileri, bütun diğer ırklardan önce yerleşik ve sınaî hayatı kabul etmişlerdir. Diğerleri ise göçebe hayatta kalmışlardır. Bu kabilelerin halefleri de bu geleneklerini Kuzey Asya'da bugüne kadar sürdürmüşlerdir.

Sayfa:232

* l'unité des races premières

« Toutes les traditions, a dit M. Maury, auquel nous nous plaisons à emprunter ces pages si remarquables, toutes les traditions concourent à placer la formation de la race blanche, c'est-à-dire de la race la plus élevée dans l'échelle intellectuelle, celle qui possède au plus haut degré la convenance, la proportion, le parfait équilibre des forces et de l'organisation physique, dans la partie septentrionale de l'ancien monde, située pour ainsi dire à égale distance de ses deux extrémités.

İlkel ırkların birliği

Sayfa 232

Bay Maury, bu sayfalara kaymaktan zevk duyduğumuz bütün efsanelerin çok dikkate değer olduğunu söylemektedir. Maury, bütün efsanelerin beyaz ırkın, yani entelektüel güçlerle en ileri olan ırkın, en yüksek fikirlere [illegible] ve fizik organizasyona sahip olan ve Asya dünyasının kuzey kısmında oturan ve kuzey bölgelerin [illegible] mesafede oturan ırkın gelişmesine destek olduğunu ifade etmektedir.

Sayfa:266

Suivant la Genese, 'Ham eut quatre fils : *Kousch, Misraim, Pout* et *Kena'an*. Ce sont quatre divisions principales, ethniques et géographiques, de la famille.

Sayfa 266

Yaratılış'a göre Ham'ın dört oğlu vardı : Kousch, Micraim, Pout ve Kena'an. Bunlar dort ana etnık ve coğrafi koldur.

Sayfa:280

Au premier abord on est surpris de voir la po- pulation de ce pays donnée comme sémitique, car linguistiquement le pays de 'Elam est absolument étranger au monde sémitique. La langue qu'on y parlait, et dont nous possédons un certain nombre de monuments écrits, était un idiome agglutinatif, tenant de très près à celui du vieux fond anté-aryen de la population de la Médie, et apparenté dans une certaine mesure aux langues altaïques, particulièrement à celles du rameau turc.

Sayfa 280

Öncelikle bu ülkenin halkının bir Sami (Semitik) halkı gibi kabul edilmesine şaşırdık. **Zira Elam ülkesi, linguistik açıdan Samî dünyasına tamamen yabancıdır. Esasen konuşulan dilde bazı yazılı anıtlara sahibiz. Bu dil, bu anıtlardan anladığımız kadarıyla, Med ülkesinin eski ante-aryen nüfusunun diyalektlerinin bir derlemesidir ve bir ölçüde Altaylı dillere, özellikle Türkçe dalına akrabalık göstermektedir.**

Sayfa:281

Asschour, second fils de Schem, personnifie la nation des Assyriens, qui joua un si grand rôle dans l'histoire de l'Asie occidentale. La langue et la civilisation sont communes aux Assyriens proprement dits et aux Chaldéo-Babyloniens, mais les monuments figurés de ces peuples eux-mêmes montrent que leur type physique et anthropologique différait profondément.

Sayfa 281

Schem'in ikinci oğlu Asschour, Batı Asya tarihinde çok önemli bir rol oynayan Asurluları temsil etmektedir. Dil ve medeniyet, Asurlularla Kaldeli - Babillilerde ortaktır. Fakat, bu halkları gösteren anıtlar da fizikî tiplerinin ve antropolojilerinin derin bir şekilde farklı olduğunu göstermektedir. Sayfa ortasındaki resim altı : Aristokrat sınıftan bir Elamlının, semitik tipli başı.

Sayfa:281

Et en effet, nous verrons en étudiant leur histoire que leur nation s'est formée de la fusion de deux éléments ethniques : l'un à qui appartenait en propre à l'origine la langue de la famille

Sayfa:282

syro-arabe dit abusivement *assyrienne*, mais que la Genèse, en parlant de son héros légendaire Nimrod, range dans la descendance de Kousch ; l'autre, parlant un idiome agglutinatif très particulier, est le peuple de Schoumer et d'Akkad, comme il s'intitulait lui-même, qui paraît devoir être rapporté à la souche touranienne. La distinction d'origine ethnique, que la Bible établit entre les Assyriens et les Chaldéo-Babyloniens, est donc parfaitement justifiée au point de vue scientifique

Sayfa 281-282

Aslında, Kaldeli – Babillilerin tarihlerini incelerken, milletlerinin iki etnik ogeden oluştuğunu goruyoruz. Bunlardan biri, Suriye – Arap kokenli olup, abartılarak Asurca denilen lisanı konuşan ögedir. Fakat Yaratılış ise, efsanevî kahramanı Nimrod'dan bahsederken, Kousch'dan geldiğini ortaya koymaktadır. Diğeri ise, Sümerce ve Akatca'dan oluşan çok ozel bir birleşik diyalekt konuşan, kendilerini de tanımladıkları gibi, Turanî kökten olmaları gereken ögedir. İncil, etnik kokenlerinin farklı olması gerektiğini bildirerek, bunlardan bir grubun Asurlu, bir grubun ise Kaldeli – Babilli olması gerektiğini ifade etmektedir. Bu, bilimsel olarak da tamamen doğrulanmıştır.

Sayfa:298

Ici donc les documents mis en œuvre par le rédacteur de la Genèse remontaient certainement à une époque antérieure à la migration des Tyrrhéniens dans l'Occident, dont les monuments égyptiens nous permettront de déterminer la date.

L'assimilation des *Kittim* est tellement certaine qu'elle ne demande pas de commentaire. Ce sont les habitants de l'île de Cypre, désignés

Sayfa:298

Guerriers des nations pélasgiques au temps de la xxe dynastie égyptienne[1]

d'après la grande ville de *Kit* ou *Citon*, qui était le principal port de communication des Phéniciens avec cette île. Les découvertes récentes de la science ont établi que la population de Cypre, où l'on a fait dans les quinze dernières années des fouilles si fructueuses pour l'histoire et l'archéologie, était dès la plus haute antiquité de la souche hellène pélasgique, parlant un dialecte grec, qu'elle écrivait avec un système graphique particulier.

20. Mısır Hanedanı ordasında Pelajik milletlerin savaşçıları

Sayfa 298

İşte burada, Yaratılış'ın derleyicisinin ortaya bazı belgeler koymaktadır. Bu belgeler, Mısır anıtlarının da bize tarihı belirleyebileceği bir şekilde, kesinlikle Tirenli'lerin batıya göçlerinden daha önceki bir doneme kadar gitmektedir.

Kittimlerin asimilasyonu o kadar kesindir ki yorum gerektirmez. Bunlar, Kıbrıs adasının sakinlendir ve isimlerini buyuk Kit veya Cition şehrinden almaktadırlar Bu şehir ıse, Finikelilenn kendi ülkelerinde, bu adayla temasını sağlayan başlıca ulaşım limanıdır. Bilim, son on beş yılda Kıbns'ta yapılan tarih ve arkeoloji için çok verimli kazılarla, Kıbrıs'ın nufusunun, bir Yunan diyalekti konuşan, ozel bir grafik sistemiyle yazan, en eski Yunan – Pelasgique [pelajik] dalı olduğunu ortaya koymuştur.

Sayfa:299

Ce sont deux peuples de l'Asie-Mineure, guerriers et célèbres par leur métallurgie, qui habitaient côte à côte, vivant dans une intime alliance. Pas de doute qu'il ne faille, comme l'ont fait tous les commentateurs depuis Josèphe, reconnaître en eux les Tibaréniens et les Moschiens de la géographie classique. Seulement, au temps où les Grecs et les Romains nous en parlent, ces peuples avaient été refoulés dans d'étroits cantons des montagnes qui bordent le Pont-Euxin, tandis qu'il est évident que dans la Genèse leur territoire a une extension bien plus grande et surtout est placé bien plus au sud. Ici encore, les documents cunéiformes assyriens sont venus apporter les plus heureux éclaircissements à l'ethnographie biblique.

Sayfa 299

Thoubal ve Meschech, Küçük Asya'nın, savaşçı ve metalürjileriyle tanınan, sıkı işbirliği içinde yanyana yaşayan iki halkıydı. Hiç şüphesiz ki Yusuf'dan beri butun yorumcuların yaptığı gibi, bunlar klasik coğrafyanın Tibarenleri ve Moskienleriydi. Yanlız, Yunanlılar ve Romalılar bize onlardan bahsederken bu halkların Pont-Euxin'i çevreleyen dar kantonlara sürulmüş olduklarını söylemekteydi. Oysa, Yaratılış, çok daha büyuk topraklara sahip olduklarını ve her şeyden once daha guneyde yerleşmiş olduklarını belirtmektedir. Burada da, Asur çiviyazılı belgeleri, İncile dayalı etnografiye kıymetli aydınlatmalar getirmektedir.

Sayfa:300

Enfin, pour ce qui est du dernier des peuples de Yapheth, *Thiras*, la presque unanimité des commentateurs, à commencer par Josèphe, y a vu les Thraces. La chose est pourtant philologiquement impossible, les deux noms ne se correspondent aucunement *Thiras*, avec un *i* long entre le *th* et le *r* et une sifflante à la fin, au lieu d'une gutturale, ne saurait être la transcription hébraïque d'un nom dont le radical était *thrak*.

Sayfa 300

Sonunda, Yafes'in halklarının sonuncusu olarak, Thiras, Josephe'den başlayan yorumcuların hemen hemen oybirliği ile Trakları görmüştür. Bu, filolojik olarak olanaksızdır. Thiras kelimesi, "th" ile "r" arasındaki uzun bir "i" ile ve sonundaki vurgusuz yerine okunan bir harf ile, kökü thrak olan bir ismin İbranîce okunuşu olmaktan çıkacaktır.

Sayfa:300

Ceci donné, c'est au nom de la grande chaîne du Taurus que j'identifie le sien.

Sayfa 300

Bu Thiras ismine bir daha gelince, ben büyük **Taurus** [Toros] S.-radağlarının adının bu şahsın adı olduğunu düşünüyorum

Sayfa:301

C'est la race noble par excellence, celle à qui a été confiée la mission providentielle de porter à un degré de perfection inconnu de toutes les autres les arts, les sciences et la philosophie

Sayfa 301

Aryen ırkı, bütün diğer sanatlara, bilimlere ve felsefeye bilinmeyen bir mükemmellik derecesi getirmek görevi ile görevlendirilmiş çok asil bir ırktır.

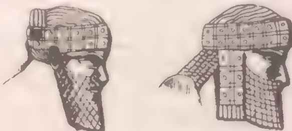
Sayfa:306

Tout cela ne peut être qu'intentionnel. Il y a eu évidemment, chez l'écrivain biblique, volonté formelle et arrêtée, d'exclure de son tableau des Noachides aussi bien que les nègres, les peuples situés à l'est de la Mésopotamie et appartenant à une même race, dans la formation de laquelle le sang jaune avait eu une part considérable, sinon la principale. Les différentes nations de cette race particulière parlaient toutes des langues, plus ou moins étroitement apparentées entre elles, et qui ont avant tout ceci de commun qu'elles appartiennent à la grande classe des idiomes agglutinatifs, que leur structure et leur mécanisme grammatical offrent une analogie fort rapprochée, d'une part avec ceux des langues altaïques, de l'autre avec ceux des langues dravidiennes. C'est pour l'ensemble de ces nations que nous adoptons

Sayfa:307

l'appellation de Touraniens, sans prétendre trancher d'une manière formelle la question, encore profondément obscure et dans l'état actuel impossible à résoudre d'une façon affirmative, de savoir si leurs affinités décisives sont plutôt avec les Altaïques ou avec les Dravidiens, ou s'ils ne forment peut-être pas une sorte de transition et comme des chaînons entre eux, de même que leur position géographique est intermédiaire entre les uns et les autres. Nous en avons déjà parlé plus haut, à l'occasion des origines de la métallurgie, en les envisageant surtout au point de vue de ce qui établit leurs rapports avec les peuples altaïques. Il importe d'y revenir ici, après avoir bien précisé le sens dans lequel nous entendons et employons ce terme

Sayfa:307

* Types touraniens de la Médie[1]

de Touraniens dont on a tant fait abus, pour esquisser rapidement le tableau des principales nations de ce groupe, qui n'ont pu être ignorées du rédacteur de la Genèse, ou du moins des auteurs du document qu'il a mis en œuvre dans son chapitre X, car elles étaient trop bien connues à Babylone. Ce sont les nations qui, avec les Kouschites, et peut-être même avant eux, ont précédé de beaucoup les peuples de Schem et de Yapheth dans la voie de la civilisation matérielle et y ont été leurs institutrices.

La Médie reste tout entière touranienne, habitée par une population dont la langue offre un des types les mieux étudiés jusqu'ici des idiomes du groupe, jusqu'au VIIIe siècle avant notre ère, date de l'établissement des Mèdes proprement dits, de race iranienne, dans la contrée dont Hangmatana (Ecbatane) est la capitale.

* Met üleksinde Furanî tipler

Sayfa 306

Bütün bunlar ancak varsayımdır. Incil yazarında, Nuh ahvadı tablosunda bazı grupların yer almaması isteği bulunmaktadır. Bu grupların arasında, zencilerle birlikte, Mezopotamya'nın doğusunda yerleşmiş ve aynı ırka mensup, oluşumunda daha ziyade sarı ırk kanına sahip olanların önemli bir yer tuttuğu halklar yer

almamaktadır. Bu özel ırkın farklı milletleri birbirine az veya çok sıkı akrabadırlar. Bu milletler birleşik dialektlerden oluşan, yapıları ve dilbilgisi mekanizmaları bir yandan Altaylı dillere, bir yandan da Dravidien dillere çok yakın bir benzeşim sunan dilleri konuşmaktadırlar. [sayfa 3 [illegible]] Bu milletler birliğinin, hangi ırka mensup olduğu meselesi hâlâ karanlık olup, bu meseleyi onaylayıcı bir şekilde sonuçlandırmak olanaksız gibidir. Bu milletlerin, Altaylılarla veya Dravidienlerle kesin bir bağları olup olmadığı belli değildir. Kendi aralarında da coğrafi nedenlerle, sıradağları bulunması nedeniyle, belki de aralarında bir geçiş olmayabileceği düşünülebilir. Fakat, biz gene de bu milletleri, yukarıdaki çok yakın benzeşimden ötürü Turanî milletler olarak adlandırıyoruz. Daha önce, yukarıda, metalürjinin kökenleri, dolayısıyla Turanî olarak adlandırılan halkları Altaylı halklarla ilişkileri açısından incelemiştik. Yaygın şekilde yanlış kullanılan bu Turanî terimini ne anlamda duyduğumuz ve kullandığımızı iyice belirledikten sonra bu noktaya geri dönmemiz gerekmektedir. Yaratılış redaktörünün bilmezden gelememesi için en azından X. bölümün içine koyduğu kısmın redaktörlerinin bilmezden gelmemesi için bu grubu başlıca milletleri tablosunu hızla ortaya koyabilmek amacıyla bu Turani terimini çok fazla kullanmıştık. Bu milletler Babil'de çok iyi tanınmaktadırlar. Bunlar, Kouschite'lerle birlikte, belki de onlardan önce, Sam ve Yafes'in halklarından nesnel uygarlık olarak çok önce gelen ve onlara öğretici olan milletlerdir.

Med ülkesi, çağımızdan önceki VIII. yüzyıla kadar, lisanı bugüne kadar, bu Turanî grubun en iyi belirlenmişi olan bir topluluk tarafından iskan olunarak, tamamıyla Turanî kalmıştır. Bu tarihte ise İran ırkından olan Medler bölgeye yerleşmişler ve Hangmatana (Ecbatane) başşehir olmuştur.

Sayfa:308

* Milli kıyaafetiyle Aryean

Plus au sud, les Touraniens se montrent à nous comme formant une portion notable de la population de la Susiane ou pays de 'Elam, foyer d'une culture antérieure à celle de la Babylonie même, et assez puissant pour entreprendre de lointaines conquêtes vingt-trois siècles avant notre ère. Ce curieux pays, placé à la limite commune de toutes les races diverses de l'Asie occidentale, les voyait, comme nous l'avons déjà dit (p. 280 et suiv.), confondues et enchevêtrées sur son sol à l'époque historique. Mais depuis les temps les plus reculés, c'est à l'élément touranien qu'y appartenait la suprématie ethnique et morale, c'est lui qui avait imposé sa langue aux autres, du moins dans l'usage officiel et comme idiome commun.

Dans le bassin de l'Euphrate et du Tigre, en Babylonie et en Chaldée, aussi haut que nous fassent remonter les monuments et les traditions, nous nous trouvons en présence de deux populations juxtaposées et dans bien des endroits enchevêtrées, appartenant à deux races distinctes et parlant des langues différentes: d'une part les Sémito-Kouschites, de l'autre le peuple de Schoumer et d'Akkad, apparentés aux Touraniens de la Médie et de l'Élam. Laquelle des deux précéda l'autre sur ce sol, c'est ce qu'il est impossible de dire, car aux périodes les plus reculées où puisse atteindre notre regard, nous constatons leur coexistence. Mais ce que l'on peut dire d'une manière positive, c'est que Schoumer et Akkad cons

Sayfa:309

tituaient un rameau particulier dans le groupe des Touraniens, rameau dont la langue s'était fixée et cristallisée à un état encore plus primitif de développement que celle des autres peuples de la même famille. Comme nous le ferons voir en traitant spécialement de l'histoire des Chaldéens et des Assyriens, c'est la fusion des génies et des institutions propres aux deux races opposées de Kousch et de Schoumer et Akkad, réunies sur le même territoire, qui donna naissance à la grande civilisation de Babylone et de la Chaldée, appelée à jouer un rôle **si considérable sur toute l'A-sie antérieure, qu'elle pénétra de son influence.**

Sayfa 308

Daha güneyde, Turanlılar bize, Babil ülkesinden bile daha eski bir kültürün beşiği olan bazı bölgeleri ellerinde tuttuklarını göstermişlerdir Bu bolgeler, gunumuzden yirmi uç yuzyıl once uzak fetihlere girişebilmek için yeterince guclu olan Susiane veya Elam ülkesinin önemli bir kısmıdır Batı Asya'nın bütün farklı ırklarının ortak sınırına yerleşmiş olan bu garip ülke, bu ırkları, daha once dediğimiz gibi (S : 280 ve takip eden sayfalar) tarihi donemde, kendi toprakları uzerinde karışmış bir şekilde gormektedir. Fakat en eski devirlerden beri, etnik ve manevî hâkimıyeti elinde tutan Turanî ögedir Dilini diğerlerine kabul ettiren, en azından resmi kullanımda ve ortak dil olarak kabul ettiren odur. Fırat ve Dicle havzasında, Babıl ve Kalde ulkesinde, anıtlar ve efsaneleri tekrardan kurabileceğimiz kadar eskıde, yanyana yaşayan farklı ırklara mensup ve farklı diyalektler konuşan iki topluluğun varlığını göruyoruz. Bunlardan biri Semıto – Kouschite, diğeri Sumer ve Akkad kokenlıdır Med ulkesi ıle Elam'ın Turanîleri ıle akrabadırlar. Bu topraklar uzerinde, hangisinin hangısını takıp ettığını soylemek olanaksızdır Zira, bakışlarımızın gıdebildiğı en eskı tarihlerde, ortak varoluslarını belirliyoruz Fakat, açık bir sekilde ancak şunu söyleyebiliriz Sumerler ve Akadlar, Turanî grup içinde özel bir dal oluşturmaktadırlar . ı,t ı · 9 Kaldeliler ve Asurlular tarihinden ozel olarak çıkartarak goreceğimız gibi, bu Kousch ve Sümer ve Akadların birbirine karşı iki ırkına mahsus duşunce ve kurumların bir araya gelmesi olup, butün Ön Asya'da etkisini gostererek, büyuk Babil ve Kalde medeniyetinın doğmasına sebep olmuştur.

Sayfa:309

Viennent ensuite les nombreuses populations qui habitent,

Sayfa:310

au sud des Alarodiens et des gens de Minni ou Manni, le pays désigné par les Assyriens sous le nom de *Nahiri*, c'est-à-dire les montagnes où le Tigre prend sa source, et où leurs descendants, complètement aryanisés dans le cours des siecles, gardent du moins encore aujourd'hui le nom de Kurdes, qui témoigne de leur parenté primitive avec les Chaldéens de race touranienne, de même que le nom d'*Akkad*, appliqué quelquefois par les Assyriens à cette région aussi bien qu'à une partie de la Chaldée

Sayfa 309-310

Daha sonra, Alarodyenlerin guneyinde yaşayan bir dizi topluluklar ve Minni veya Manni ulkesinin insanları gelmişlerdir. Bu Manni ülkesi, Asurlular tarafından Nahiri, yani Dicle'nin kaynağını aldığı dağlar olarak tanımlanmaktadır Daha sonra bu kabilerin nesli asırlar boyunca tamamıyla aryenleşmişdir. Buna rağmen bugün, Turani ırktan Kaldelilere akrabalıklarına şahıtlik eden "Kürtler" adını korumaktadırlar Aynı şekilde, Asurlular tarafından bazen, bizim de bildiğimiz Kalde ülkesi ile birlikte bu bölgeye de Kalde denilmektedir.

Sayfa:316

La parole est pour lui plus que l auxiliaire de la pensée, elle en est la condition primitive et nécessaire S'il est certain qu'il n'y a pas de parole sans pensée, il l'est également à ses yeux qu'il n'y a pas de pensée sans parole.

Sayfa 316

Söz, Condillac için, düşüncenin dışa vurumundan başka bir şeydi. Düşünce, temel ve gerekli şarttı O, düşüncesiz söz olmayacağından emindi. Ona göre sözsüz düşünce de olamazdı.

Sayfa:317

Bonald poussait cette doctrine plus loin qu'une simple expression de la dépendance de l'homme vis-a-vis de son Créateur, dont il a reçu toutes ses facultés, limite dans laquelle nous n'hésitons pas a l'admettre, et à propos de laquelle M Barthélemy Saint-Hilaire proclamait hautement que la solution du problème de l'origine du langage, donnée par la tradition religieuse, est encore philosophiquement la meilleure, la plus élevée et la plus vraisemblable Suivant Bonald, l'homme, au moment où Dieu l'a placé dans le monde, était muet et privé de pensée, ses facultés intellectuelles existaient en lui à l'état de germe, mais elles étaient frappées d'impuissance, incapables de se manifester, et, par suite, de se produire Tout à coup la lumière a éclairé ces ténèbres, et le miracle a été produit par la parole de Dieu, qui a frappé l'oreille de l'homme et lui a révélé le langage C'est ce langage, enseigné au premier homme d'une façon surnaturelle par le Créateur, qui l'a révélé à lui-même et a été pour son intelligence une source de création et de vie.

Sayfa 317

Bonald, bu doktrini, insanın sahip olduğu bütün yeteneklerini aldığı Yaratıcı'sına bire bir bağlı olmasından daha da ileri götürmüştur. Barthelemy Saint Hilaire'in yuksek sesle ifade ettiği gibi, dil probleminın temeli, en iyi, en yüksek ve en gerçe akın olarak, dinî gelenekle, hatta daha iyisı felsefi gelenekle onabilmektedir Bonald'a göre, insan, Allah kendisini Dünya'ya yerleştirdiği zaman dilsizdi ve duşüncesi yoktu Bu kabiliyetler kendisinde ancak çekirdek hâlinde bulunuyordu. Fakat zayıf, kendini gös-

teremez ve bundan dolayı da ürün veremez durumdaydılar. Birdenbire ışık bu karanlıkları aydınlattı ve insanın kulağına vurarak ona konuşmayı veren Allahın emri ile mucize gerçekleşti İlk insana Yaratıcı tarafından tabiat üstü bir şekilde öğretilen işte bu konuşma, ona bir yaratma ve hayat kaynağı oldu.

Sayfa:318

M. Renan a été le premier à entrer dans cette voie nouvelle, par un ouvrage sur l'*Origine du langage*, publié en 1848 et réimprimé en 1864.

Sayfa 318

Renan, bu dille ilgili, araştırıcı yönü kuvvetli yeni yola, "Dilin Kokeni adlı" 1848'de basılmış olan ve 1864'de yeniden basılan eseriyle, ilk giren şahıstır.

Sayfa:319

« Les animaux ont la voix, l'homme seul a la parole. » Cette vérité, proclamée par Aristote, est universellement acceptée de nos jours. Tout le monde reconnaît que le langage articulé n'est pas seulement un des plus hauts attributs de l'homme, mais qu'il est un de ses caractères essentiels. L'homme ne peut se concevoir sans parole non plus que sans pensée, il n'a été lui-même qu'à condition de posséder et d'exercer ces deux facultés. Dès qu'il a été sur la terre, il a parlé comme il a pensé. Il y a eu seulement succession des deux actes, l'éveil de la conscience et de la pensée a nécessairement précédé la parole, qui a fourni la formule et la limite de la pensée, et dans laquelle, dès son premier début, la réflexion a eu part. Mais l'homme usant

Sayfa:319

des facultés qui lui avaient été données et qui étaient inhérentes à sa nature, a fait son langage par lui-même et par une opération libre, **il ne l'a pas reçu de l'extérieur.**

Mais comment l'a-t-il fait? C'est ici que deux doctrines sont en présence.

La première a été formulée avec une grande habileté par M. Renan, que l'on peut en considérer comme le fondateur. L'homme n'est pas en état, suivant lui, de se créer un langage par l'usage réfléchi de sa raison. Cependant la parole ne lui est pas un don du dehors

Sayfa 319

"Hayvanların sesi vardır, sadece insanın sözü vardır." Bu gerçek Aristo tarafından bildirilmiş ve günümüzde de kabul görmüştür. Herkes konuşulan dilin, insanını en büyük özelliklerinden biri olmadığını, ama aynı zamanda temel özelliklerinden biri olduğunu bilmektedir. İnsan söz olmadan bir şey veremez, düşünce olmadan da veremez. Bunları ancak bu iki yetisini kullanarak yapabilir. Dünya üzerinde bulunduğu andan beri konuşmakta ve düşünmektedir. Sadece iki eylemin arka arkaya gelişine sahiptir. Bilincin ve düşüncenin gelişimi, düşüncenin formulünü ve sınırını oluşturan ve başlangıcından beri bir yansıtmanın mevcut olduğu konuşmadan önce olmuştur. Fakat kendisine verilen ve doğasından ayrılamaz olan yetenekleri kullanan insan, dilini kendi ve serbest eylemişle oluşturmuş, onu dışarıdan almamıştır.

Fakat bunu nasıl yapmıştır? Burada iki varsayım bulunmaktadır.

Dili oluşturmak için ilk varsayım, Renan tarafından büyük bir ustalıkla formüle edilmiş olup, Renan kurucu olarak kabul edilebilir. İnsan ona göre, kullanımı düşünülerek bir dil yaratmaz. Bununla birlikte söz, ona dışardan verilen bir bağış değildir.

Şayfa:320

Philosophiquement nous ne saurions souscrire à une semblable théorie.

L'éminent écrivain, dont nous venons de citer les termes mêmes, traite le langage de produit « spontané et aveugle » de toutes les facultés humaines en exercice. Il suppose donc que les facultés ont enfanté le langage comme un produit nécessaire de leur vertu intime, sans aucun exercice de la raison, de la réflexion ni de la volonté. Il assimile l'esprit humain, se créant son langage, à l'œil qui perçoit naturellement et immédiatement les objets colorés. Une telle assimilation renverse les lois fondamentales de toute psychologie. La matérialisation de la parole, et par suite de la pensée, en est la conséquence inévitable. Le langage n'est plus qu'un acte matériel analogue à la vision, acte qui ne peut être que le produit des impressions extérieures, et nous en revenons ainsi à la théorie de Condillac, qui faisait créer le langage avec la pensée par la sensation.

M. Renan s'arrête sur la voie des conséquences logiques de sa théorie; il ruine à l'avance une partie de ces déductions par de sages réserves. Mais d'autres ont été plus loin, en suivant la même route; ils sont arrivés jusqu'à ce qu'on a appelé la doctrine de l'*organisme*, c'est-à-dire la production nécessaire et matérielle du langage humain. Un linguiste philosophe de l'Allemagne, M. Heyse, a parfaitement réfuté cette grossière doctrine, en montrant que le langage a été créé par l'homme librement, puisque l'homme, en le créant, n'a obéi à aucune raison déterminante, et qu'il y a mis son individualité personnelle, ce qui n'a pas lieu dans les fonctions purement organiques.

La théorie, qui n'admet pas l'intervention de la réflexion et de la volonté dans la création du langage, n'explique pas en réalité le problème, elle le supprime. Elle admet l'union constante et l'indivisibilité de la pensée et de son expression, mais elle ne recherche ni le comment ni le pourquoi de cette union. C'est pourtant là un point essentiel à étudier. Quelle relation existe-t-il entre la pensée et son signe extérieur ou intérieur? Par quelles opérations de l'esprit le rapport se trouve-t-il établi entre ces deux termes en apparence irréductibles, mais dont la diversité est incontestable? Cette recherche n'est pas facile, car l'habitude oblitère presque entièrement la trace des opérations qui produisent ce rapport, mais elle n'en est pas moins importante et indispensable. Le plus savant homme n'a point en parlant conscience des mécanismes intellectuels qui produisent sa parole; ces mécanismes agissent en lui

Sayfa:321

sans sa coopération réfléchie, comme ils agissent chez l'enfant et comme ils ont dû agir chez les hommes primitifs

Sayfa 320

Felsefi olarak böyle bir teoriyi kabul edemeyiz.

Meşhur bir yazar, aynı terimleri kullandığımız takdirde, dili, kullanım durumundaki bütün beşerî yeteneklerden öte "ani ve kör" bir ürün olarak kabul etmektedir. Dolayısıyla bu yetenekler, konuşmayı, hiç bir nedenin yerine getirilmesi olmadan, hiç bir yansıma ya da istek olmaksızın, kendi gizli ozelliklerinin bir ürünü olarak ortaya koymuşlardır. Renkli nesneleri doğal olarak ve derhal algılamak suretiyle, dili yaratarak insanî düşünceyi özümser. Böyle bir özümseme, psikolojinin bütün temel kurallarını tersine çevirir. Düşünceye de uygun bir şekilde ve bir sonuç olarak, sözün nesnelleşmesi kaçınılmazdır.

Dil, bir olayın görünuşteki benzerinden başka bir şey değildir. Olay sadece dış etkilerin ürünü olabilir ve biz de Condillac'ın, dili, duygudan ileri gelen düşünce ile yaratan varsayımına ulaşmış oluruz.

Renan, teorisinin mantık yolları üzerinde durmakta ve bazı akılcı istisnalar koyarak, kendı gösterimlerininin bir kısmını baştan zedelemektedir. Fakat diğerleri aynı yolu izlemelerine rağmen daha uzakta bulunmaktadırlar. Bunlar, organizma doktrinine, yani beşerî dilin gerekli ve maddî üretimine kadar gelmişlerdir.

Bir Alman dilbilimci filozofu olan Heyse, Renan'ın bu kaba doktrinini, dilin insan tarafından serbestçe yaratıldığını göstererek tamamıyla reddetmiştir. Zira, insan onu yaratırken, hiçbir belirli nedene uymamıştur. Onun yerine tamamen organik fonksiyonlarda yeri olmayan kendi şahsî kişiliğini koymuştur.

Yansımanın ve konuşmanın müdahelesini kabul etmeyen varsayım, aslında sorunu açıklamaz, onu iptal eder. Düşüncenin ve onun ifadesinin değişmezliğini ve bolunemezliğini kabul etmekte, fakat ne bunun nasıl ne de niçin olduğunu araştırmaktadır. İşte incelenecek temel noktada budur. Düşünce ile bunun dışsal veya içsel olarak belirtilmesi arasındaki ilişki nedir? Bu birbirlerine benzerlikleri yadsınamayan, fakat farklılıkları da tartışılamayan iki terim arasında mevcut olan ilişki, hangi düşunce işlemleriyle açıklanabilir? Bu araştırma kolay değildir. Zira, efsane, bu ilişkiyi meydana getiren işlemlerin izlerini hemen hemen tamamıyla silmiştir. Bununla birlikte, efsanenin kendisi de daha az önemli ve vazgeçilmez değildir. En bilge insan bile, konuşurken sözlerini oluşturan entelektuel mekanizmaların bilincinde değildir. [sayfa 321] Oysa bu mekanizmalar, ilkel insanlarda ve bir çocukta çalışmış olduğu gibi, bilge insanda da bir entelektuel mekanizma halinde çalışmaktadır.

Sayfa:321

Mais je doute que, linguiste supérieur comme il l'est, le savant auteur de l'*Origine du langage* voulût soutenir encore aujourd'hui cette manière de voir. Il est, en effet, trop démontré scientifiquement désormais, trop universellement reconnu par tous ceux qui s'occupent de ces études, que trois époques distinctes et successives marquent l'histoire primitive du langage : le monosyllabisme isolant, l'agglutination et la flexion

Sayfa 321

Fakat "Dilin Kökeni"nin bilgin yazarı, üstün dilcinin, bugün aynı bakış tarzını muhafaza edeceğinden şüpheliyim. Aslında bu andan itibaren bilimsel olarak fazlasıyla gösterilmiş olup insanın ilke tarihini işaretleyen üç dönem olan tecrit edici tek hecelilik, bir araya getirme ve esneklik bu çalışmalarla uğraşanlar için fazla beynelmilel olarak tanınmaktadır

Sayfa:322

C'est cette dernière doctrine que nous adoptons, nous aussi, parce qu'elle nous paraît la plus conforme aux données de la science. Nous voyons dans le langage ou plutôt dans les formes concrètes qu'il revêt, dans les langues, des œuvres humaines produites par l'exercice libre et réfléchi d'une faculté innée, que l'homme a reçue de son Créateur en faisant son apparition sur la terre. Mais nous admettons en même temps, dans les phénomènes initiaux qui ont marqué la première création du langage, une large part de spontanéité qui ne se rendait pas compte de ses propres procédés, d'intuition presque instinctive. L'homme primitif a formé son langage sans effort, sans conscience définie des opérations de réflexion qui l'y conduisaient, spontanément et instinctivement, et surtout sans chercher à y développer un type logique, préconçu dans son esprit. C'est sous ce rapport que Turgot avait raison de dire, dès 1750, que les langues, dans leur origine, ne sont pas l'ouvrage d'une raison présente à elle même. De même que tous les instincts, qui décroissent à mesure que la raison grandit, la faculté du langage s'est épuisée peu à peu dans sa force créatrice; et la raison consciente a substitué par degré ses règles et ses opéra

Sayfa:323

tions réfléchies aux résultats immédiats de la spontanéité humaine. Elle a régné en souveraine maîtresse dans le développement grammatical des langues.

A l'origine de l'humanité, comme l'a montré M. Steinthal, l'âme et le corps étaient dans une telle dépendance l'un de l'autre, que tous les mouvements de l'âme avaient leur écho dans le corps, principalement dans les organes de la respiration et de la voix. Cette sympathie du corps et de l'âme, qui se remarque encore dans l'enfant et le sauvage, était intime et féconde; chaque intuition, chaque idée éveillait en lui un accent ou un son. Chaque émotion, chaque effort, chaque acte de la volonté ou de la sensibilité se reflétèrent ainsi, dès l'origine,

Sayfa:323

en une sorte d'interjection. Cette interjection, souvent imitée du son rendu par l'objet qui la provoquait, du bruit de la pierre, de l'agitation de l'arbre, du cri de l'animal (c'est ce qu'on appelle l'*onomatopée*), devint le signe du mouvement de l'âme auquel il était dû et de l'idée qui est la trace que ce mouvement laisse dans l'esprit. C'est ici qu'il faut faire intervenir la loi d'association des idées, si bien mise en lumière par M. Steinthal. En vertu de cette loi, le son qui accompagnait une intuition ou une idée s'associait dans l'âme avec l'intuition ou l'idée elle-même, si bien que tous deux se présentaient à la conscience comme inséparables, et furent également inséparables dans le souvenir. Le son devint ainsi un lien entre l'image obtenue par la vision et l'image conservée dans la mémoire ; en d'autres termes, il acquit une signification et devint élément du langage. En effet, l'image du souvenir et l'image de la vision ne sont point tout à fait identiques : j'aperçois un cheval, aucun des chevaux que j'ai vus autrefois ne lui ressemble absolument en couleur, en grandeur, etc. ; l'idée générale représentée par le mot *cheval* renferme uniquement les traits communs à tous les animaux de la même espèce. Ce quelque chose de commun est ce qui constitue la signification du son

onomatop

Onomatope

Sayfa 322

Bizim de benimsediğimiz doktrin bu son doktrindir, zira bilimin verilerine en fazla uyan doktrin gibi gozukmektedir. Lisanda veya daha ziyade oluştuğu somut bıçimlerde, dillerde, serbest icra ile üretilmiş ve insanın Dünya uzerinde yaratılması ile Yaratıcı'sından aldığı doğal bir yetenek ile duşunülmüş ınsan ürünlerinde bunu görüyoruz. Fakat aynı zamanda, lisanın ilk yaratılışını işaretleyen başlangıç fenomenlerinde, kendi oz işlemlerinden habersiz, hislerin hemen hemen içgudusel olduğu geniş bir birden ortaya çıkışı da kabul etmekteyiz. Ilkel insan, dilini gayret göstermeksizin, kendisini yöneten düşünce işlemlerinin tanımlanmış, bilinci olmaksızın, aniden ve içgudüsel olarak kurmuştur. Herşeyden once de bir mantıksal tip geliştirmeyi kafasında kurmaksızın oluşturmuştur. Işte bu bağlamda, Turgot, 1750'lerden beri bu dillerin kökeninde, esasen kendi başına hazır bulunan

bir nedenin sonuçları olmadığını söylemekte haklıdır. Neden büyüdükçe bütün içgüdülerin azalması gibi, konuşma yeteneği de yaratıcı gücünden yavaş yavaş uzaklaşmıştır. Sorumlu neden, yavaş yavaş kurallarının ve işlemlerinin yerini, beşeriyetin aniliğinin kesin sonuçları ile değiştirmeye başlamıştır [illegible] Dil yeteneği, dillerin dilbilimsel gelişimini bir hükümdar efendi gibi yönetmiştir.

İnsanlığın kökeninde, Steinthal'in gösterdiği gibi, düşünce ve beden birdiğerine gereksinim duymaktadırlar Düşüncenin her türlü hareketi de bedende ve özellikle soluk alma ve ses organlarında yankısını bulmaktadır. Bedenin ve düşüncenin bu bu birbirine yakınlığı, her hissin, her fikrin bir çığlık veya bir sesle ifade edildiği çocukta ve samimî ve yaratıcı olan yabanilerde de farkedilebilmektedir. Her duygu, her gayret, her istek ya da hassasiyet eylemi, kökeninden beri, bir tür hayreti ifade etmektedir. Bu hayret, her zaman kendisini meydana getiren sesi, taşın gürültüsünü, ağacın sallanmasını, hayvanın bağırmasını taklit etmektedir (onomatopee denilen şey). Boylelikle, duşuncenin etkilenmiş olduğu hareketin ve bu hareketin düşuncede bıraktığı izin işareti olan fikrin sembolü haline gelmektedir. İşte burada, Steinthal tarafından çok güzel bir şekilde açığa çıkarılmış olan fikirlerin bir araya getirilmesi kanununu devreye sokmak gerekmektedir. Bu kanun uyarınca, bir fikrı veya bir düşünceyi takip eden ses, ruhta fikrin kendisi ile birleşir ve bilince ayrılamaz gibi sunulurlar. Böylelikle hafızada da aynı şekilde ayrılamaz olurlar Ses, bu şekilde, görmeyle elde edilen görüntü ve hafızada muhafaza edilen görüntü arasındaki ılışki haline gelir. Başka bir deyişle dilin bır anlamı ve ögesi haline gelir Aslında, hafızadaki görüntü ile görüşteki görüntü tamamıyla aynı değildir. Bir at görüyorum, daha önce gördüğum atlardan hiç biri ona renk, buyukluk vs. bakımından benzemiyor. Burada, at kelimesi ile ifade edilen genel fikir, sadece aynı cinsin bütün hayvanlarının ortak izlerini kapsamaktadır. Bu, ortak olan bazı şeyler, sesin anlamını vermektedir.

Sayfa:323

Sans doute la raison pure s'y réfléchissait, comme dans tous les produits des facultés humaines. L'exercice le plus humble de l'intelligence implique les

Sayfa:324

notions les plus élevées ;

Sayfa 323-324

Hiç şüphesiz, saf mantık, bütün insan yeteneklerinin ürünleri gibi düşünür. Zekânın en gösterişsiz bir çalışması, en yüksek kavramları ortaya koyar.

Sayfa:324

Or, le fait primitif qui a dû déterminer l'élection des mots est sans doute l'effort pour imiter l'objet qu'on voulait exprimer, surtout si l'on considère les instincts sensibles qui durent présider aux débuts de **l'esprit humain.**

« L'homme émit donc, dit M. Maury, des sons d'abord monosyllabiques, dont il associa la production à l'idée de certains objets déterminés. Ces sons constituèrent les racines primitives de la langue. Ils fournirent un premier vocabulaire qui fut le fond, d'abord très pauvre, de chaque idiome respectif. Ces monosyllabes n'exprimaient, dans le principe, que des idées concrètes, mais de très bonne heure, en vertu de sa faculté de généralisation, l'esprit humain les appliqua à certains ensembles d'objets, dont ils servirent alors à représenter la qualité commune la plus frappante. L'on observe, en effet, que les plus anciennes racines des langues indo-européennes, parlées par des peuples arrivés de bonne heure à un certain développement intellectuel, offrent toutes une signification générale et ne désignent jamais un objet particulier ou individuel, mais cette idée générale se rapporte constamment à quelque chose de physique, et le mot qui la rend ne prend un sens abstrait que par l'effet de la dérivation, par une métaphore, un détournement du sens primitif. Les monosyllabes qui ont constitué la matière primordiale du langage, ses premiers rudiments, et dont un grand

Sayfa:324

nombre furent éliminés par la prédominance d'autres, n'ont pas tardé à être soumis, dans leur association et leur emploi, à des lois qui s'offrent en grande partie les mêmes dans tous les idiomes, vu qu'elles découlent de la constitution de l'intelligence humaine, partout la même La phrase est devenue plus complexe, à mesure que la pensée, dont elle

Sayfa:325

est le miroir, se compliquait. Quand les premières racines furent arrivées à cette période de sens général et indéterminé, d'autres racines y furent adjointes pour leur donner un sens plus spécial

C'est en vertu de remarques de cette nature, puisées principalement dans l'observation et l'analyse des idiomes aryens, que Jacob Grimm s'est cru autorisé à tracer l'esquisse suivante de ce que dut être l'état primitif du langage . « A son apparition, la langue était simple, sans procédés artificiels, pleine de la vie et du mouvement de la jeunesse. Tous les mots étaient courts, monosyllabiques, formés la plupart de voyelles brèves et de consonnes simples Les mots se pressaient et s'agloméraient dans le discours comme les brins d herbe dans le gazon. Tous les concepts découlaient d'une sensation, d'une intuition claire, constituant déjà une pensée et devenant le point de départ d'une foule d'autres pensées également simples Les rapports qui liaient les mots à la pensée étaient naifs, mais ils furent bientôt déparés par l'addition de mots disposés sans ordre A chaque pas qu'elle fit, la langue parlée revêtit plus de plénitude et de flexibilité, mais elle se manifestait encore sans mesure et sans harmonie La pensée n'avait rien de fixe et d'arrêté, et voilà pourquoi la langue primitive n'a pu laisser aucun monument de son existence. »

Un premier progrès, qui contenait tous les autres en germe, fut la création de racines démonstratives ou pronominales, distinctes des racines prédicatives. Aussi haut que l'on remonte par l'observation dans les langues, même monosyllabiques et isolantes, on trouve la distinction de ces deux classes de racines, qui s'agrègent plus ou moins intimement entre elles et subissent plus ou moins d altération par le fait de cette agrégation. La formation première des racines

Sayfa:325

démonstratives, qui date ainsi d'une période préhistorique du langage, impossible à atteindre dans sa réalité, et qu'on ne reconstitue que par induction, est encore tout à fait obscure. Ici elles paraissent avoir dès le début une existence indépendante et une origine propre; là, au contraire, il semble qu'on doive y reconnaître des racines originairement prédicatives, auxquelles on a pris ensuite l'habitude d'attacher ce sens nouveau.

Quoi qu'il en soit, le monosyllabisme isolant a été sûrement la phase primordiale du langage; et l'emploi des démonstratifs prépara la création des catégories grammaticales. « De très bonne heure chez la plupart des langues, dit encore M.

Sayfa 324

Sözcüklerin seçimini belirlemiş olması gereken şey anlatılmak istenilen nesneyi taklit etmek için sarfedilen gayrettir. Özellikle insan düşüncesinin başlarında başta gelen hassas içgudüleri göz önünde tutmamız gerektiği takdirde, bunun böyle olduğunu bir kez daha görürüz .

Maury bu konuda şunları belirtmektedir : "Durum böyleyken, önce tek heceli sesler bazı belirli fikirlerin oluşturulması ile birlikte hareket etti. Bu sesler dilin ilkel köklerini oluşturdular Her bir dilin, önce çok fakir olan bir ilk kelime hazinesini meydana getirdiler Prensip olarak, bu tek heceli sozcükler sadece somut fikirleri temsil ediyordu Fakat çok erken bir zamanda, genelleme yeteneğinden ötürü, insan zekâsı bunları en etkileyici ortak özelliği temsil edecek olan bazı nesneler bütunluğune de uyguladı. Belirli bir entelektüel kalkınma duzeyine çok zaman once gelmiş halklar tarafından konuşulan Hint - Avrupa dillerinin en eski kokleri-nin, genel bir anlamı ifade ettiklerini biliyoruz Hiçbir zaman özel veya ferdi bir nesneyi tanımlamadıklarını gözlemlemekteyiz. Fa-

kat bu genel fikir, düzenli olarak nesnel bir şeylere dayanmakta ve sapmanın, alegorinin, karmaşanın ilkel anlamdaki etkisiyle soyut bir anlam alamamaktadır. Dilin ana malzemesini oluşturan tek hecelilerin ilk kaba şekillerinin büyük bir miktarı, diğerlerinin üstünlüğü ile bertaraf edilmişlerdir. Bu tek heceliler, insan zekâsından aynı şekilde türetildikleri gözönünde tutularak, gecikmeksizin, hemen hemen bütün dillerde aynı olan birleştirme ve kullanma kanunlarına tabi tutulmuşlardır. Cümlenin aynası olan düşünce karmaşıklaştıkça, cümle de daha karmaşık hâle gelmiştir. [Sayfa 325] İlk kökler, bu genel anlamlı ve belirsiz döneme geldiklerinde, diğer kökler, bunlara daha özel bir anlam vermek üzere katılacaklardır."

Bu yapıdaki belirlemeler, özellikle Aryen dillerinin gözlemlenmesinden çıkartılmıştır. Jacop Grimm, bu belirlemelerle, dilin ilkel halinin ne olması gerektiği hakkında bir taslak çizmiştir. "İlk ortaya çıktığında, dil basitti. Yapay işlemler içermiyordu. Hayat ve gençliğin hareketiyle doluydu. Bütün kelimeler kısaydı, tek heceliydi. Daha ziyade kısa seslilerden ve basit sessizlerden oluşuyordu. Hitaplardaki kelimeler, çayırdaki ot sapları gibi sıkışık ve toplu haldeydiler. Bir duygudan, bir düşünceden dökülen bütün kavramlar, zaten bir fikir yaratırlar. Böylelikle, kendisi gibi bir dizi basit düşüncenin başlama noktası haline gelirler. Kelimeleri, düşüncelere bağlayan ilişkiler doğaldırlar. Bununla birlikte düzensiz sunulan kelimelerin ilâvesiyle daha sonra gelişeceklerdir. Attığı her adımda, konuşulan dil, daha fazla bütünlük ve esneklik kazanacaktır. Fakat bunları da ölçüsüz ve uyumsuz yapacaktır. Düşünce, durağan ve kurallı hiç bir şeye sahip değildir. İşte bundan dolayı, ilkel dil, varlığından hiç bir anıt bırakmamıştır. Bütün diğerlerini çekirdek olarak bulunduran bir ilk gelişme, önceden konulan köklerden farklı bir şekilde belirtici veya zamirli köklerin yaratılışıdır. Dillerde, gözlem yoluyla eskiye, hatta tek heceli ve tecrit edilmiş dillere gidelim. Böylelikle, iki sınıf kök arasında, kendi ara-

larında az veya çok biraraya gelen ve bu birleşmeden ötürü az veya çok bozulmaya uğrayan farklılaşmayı buluruz. Aynı zamanda dilin tarih öncesi bir döneminin tarihini de veren belirtici köklerin ilk yapılanmasına kendi gerçekliği içinde ulaşmak olanaksızdır. Ancak benzetme suretiyle tekrar yaratılabilirler ve hâlâ tamamen karanlıktadırlar. Burada, başlangıçtan beri, bağımsız bir varoluş ve kendilerine özel bir kökene sahip gibi gozukmektedirler. Şimdi ise tersine, kokeninde belirleyici olan, daha sonra kendilerine bu yeni anlamın iliştirileceği kökleri tanımanın gerektiği düşünülmektedir.

Maury "Her ne olursa olsun, tecrit edici tek hecelilik, kesin olarak, dilin ilk temel aşaması olmuştur ve gosterici unsurların kullanılışı, dilbilgisel sınıflamaların yaratılışını hazırlamıştır" demektedir.

Sayfa:356

La famille altaïque se divise en six groupes qui, avec une parenté certaine et des traits marqués d'unité générale, ont tous une individualité fortement accusée : samoyède, ougro-finnois, turco-tatar, mongol, tongouse et japonais.

Sayfa 356

Altaylı dil grubu, birbirleriyle akrabalığı kesin olan ve genel birliğin izlerini taşıyan altı gruba bolunmüştür. Hepsi belirgin bir şekilde belirlenmiş altı grup şunlardır · Samoyed, Uygur - Fin, Türk - Tatar, Moğol, Tunguz ve Japonca.

Sayfa:357

Le groupe turc ou turco-tartare, parlé par des populations intermédiaires entre les races blanche et jaune, qui ont eu leur berceau historique commun dans l'Altaï et se sont dispersées depuis les bords de la Méditerranée jusqu'à ceux de la Léna, en Sibérie, mais en gardant leur centre et leur foyer dans le Turkestan, se subdivise en cinq rameaux ou en cinq grandes

Sayfa 357

Turk veya Türk – Tatar grubunun ortak tarihî beşikleri Altay'da bulunmaktadır Bu grup, Akdeniz kıyılarından Sibirya'daki Lena-ya kadar dağılmış olan, fakat merkezlerını ve sıgınaklarını Turkis-tan'da muhafaza eden beyaz ve sarı ırklar arasındaki ara toplu-luklar tarafından konuşulmaktadır Turk – Tatar grubu esasen beş dalcığa veya beş büyuk kola ayrılır.

Sayfa:361

Toutes les langues agglutinantes, même celles entre lesquelles il est impossible de supposer une parenté, présentent un même mode de formation grammaticale, qui caractérise un stage particulier dans le développement intellectuel de l'humanité et dans celui de son langage Mais l'affinité morphologique, la parité de mécanisme est surtout étroite entre les deux familles dravidienne et altaïque. Elles ont aussi en commun, sinon l'harmonie vocalique formelle, qui n'est soumise à des règles fixes et constantes que dans la seconde, du moins une tendance générale à l'harmonisation euphonique de la vocalisation, avec une tendance non moins marquée à éviter les rencontres de deux consonnes, et à terminer toujours le mot fondamental ou radical par une voyelle. Il est donc bien difficile de ne pas les grouper ensemble dans une section particulière de la grande classe d'idiomes à laquelle elles appartiennent.

Sayfa 361

Mais le lien incontestable qui les unit est-il celui d'une simple analogie résultant de la conformité des procédés de l'esprit humain dans les différentes races de notre espèce, ou bien celui d'une parenté réelle, qui permette de les faire découler d'une commune origine, possible à restituer par la science? C'est là une question qui, ainsi que nous l'avons déjà dit, reste pendante, sans que l'on puisse encore prévoir dans quel sens le progrès des études la résoudra définitivement. La théorie *touranienne*, à laquelle M. Max Müller a attaché son nom, et que le grand linguiste d'Oxford persiste à maintenir, en dépit des dénégations d'un poids si considérable qu'elle a rencontrées de la part de Pott, de Schleicher et de M. Whitney, la théorie *touranienne* admet la parenté formelle et la communauté d'origine. Mais elle n'est pas parvenue jusqu'à présent à la démontrer, à rapprocher d'une manière scientifiquement acceptable les éléments qui constituent le fonds même des deux familles en question. A plus forte raison la démonstration n'est-elle pas faite dans le sens de ceux qui, outrant la théorie en question, vont jusqu'à vouloir rattacher à une même souche, sous le nom de *langues touraniennes*, non seulement les idiomes dravidiens et altaïques, mais ceux des familles malayo-polynésienne et caucasienne, et aussi le basque. A mesure que l'on élargit ainsi la donnée du *touranisme*, on la rend plus invraisemblable, plus difficile à accepter à une sévère critique. Elle échappe au domaine des réalités positives de la science pour passer dans celui des hypothèses, ingénieuses peut-être mais indémontrables. Le problème est plus sérieusement posé quand il se restreint à la parenté ou à la simple analogie des langues dravidiennes et altaïques entre elles,

Sayfa:362

puis de leur parenté commune ou de la parenté de chacune de ces familles séparément avec le thibétain, qui prête à certains rapprochements dignes d'attention avec elles, bien que demeuré à l'état monosyllabique et n'étant pas encore entré dans le stage de l'agglutination. Ici la thèse affirmative n'est aucunement prouvée, car il ne suffit pas d'une similitude morphologique pour établir la parenté réelle de deux langues, et dans l'état actuel des études le matériel phonique des idiomes dravidiens et altaïques, et leurs racines, demeurent irréductibles. Mais d'un autre côté, on ne saurait non plus écarter cette thèse par une dédaigneuse fin de recevoir et tenir son impossibilité pour

Sayfa:362

prouvée, car elle a, au contraire, en sa faveur des présomptions d'une certaine valeur, et il faut nécessairement attacher une importance considérable à l'opinion de l'auteur de la *Grammaire comparative des langues dravidiennes*, de M. Caldwell, universellement reconnu pour le premier des dravidistes de l'Europe, lequel adopte énergiquement la théorie touranienne limitée à ces données raisonnables. Le seul parti sage est donc de s'abstenir de porter un jugement dans cette question qui reste indécise, et de se borner à enregistrer les deux théories de la parenté et de la distinction radicale comme ayant toutes deux un caractère scientifique et des raisons sérieuses pour les appliquer. Lorsque les maîtres de la linguistique sont en désaccord, ce n'est pas dans un ouvrage comme celui-ci que l'on peut prendre parti et prétendre trancher le débat.

Suivant M. Maury, les vues de M. Max Müller sur l'existence d'un vaste ensemble de langues touraniennes, apparentées par une communauté d'origine quoique divisées en familles profondément différentes, seraient « corroborées par les recherches d'un ethnologiste éminent, M. H.-B. Hodgson, sur les langues *horsok*, parlées par les tribus nomades du Thibet septentrional, les langues *si fan*, parlées par les populations appelées Sokpa, répandues au nord-est du Thibet, dans le Koko-noor, le Tangout, et d'autres qui s'avancent jusque sur les frontières de la Chine, les Amdo, les Thochu, les Gyarung et les Manyak, tous idiomes confinant à la fois aux langues indo-chinoises, thibétaines, dravidiennes, ougro-japonaises et caucasiennes, et pouvant être regardés comme établissant le passage entre ces diverses familles linguistiques. L'étude de leurs grammaires y a fait même découvrir des affinités avec les langues tagales de la famille malayo-polynésienne. Le gyarung

Sayfa 363

notamment, dont le verbe a conservé les formes les plus archaïques, donne une main aux langues de l'Archipel indien et l'autre aux langues du Caucase, il se lie au thakpa au manyak et par suite à toute la formation linguistique du sud-est, par le thochu, le horpa, le sokpa, il pousse une pointe, à travers le Kouen-lun, jusque dans le domaine des langues ougro-sibériennes. M. Hodgson a signalé dans le gyarung une tendance harmonique et un système analogue à celui des postpositions qui caractérise toute la famille ougro-japonaise. D'autre part, le sokpa tient au mongol par l'eulet, et le horpa se rapproche du turc. »

Ici encore nous enregistrons sans nous prononcer. Nous nous bornerons à remarquer que ces observations, dont il faut tenir un compte très sérieux, ne portent cependant jusqu'ici que sur des analogies morphologiques, mais non sur la question essentielle de la comparaison **des racines et de leur réductibilité.**

Des éléments nouveaux et d'une grande importance seront très probablement introduits dans le débat de ce grand problème linguistique par une connaissance, plus approndie qu'elle ne peut l'être aujourd'hui, des langues auxquelles nous restreignons dans ce livre l'appellation de *touraniennes*, faute d'une meilleure désignation à leur appliquer. Ce sont les idiomes nettement agglutinants, morts depuis des siècles, qui se parlaient au temps de la haute antiquité dans la région à l'est de la Mésopotamie, c'est-à-dire dans la Médie et la Susiane, et aussi dans la Babylonie et la Chaldée, concurremment avec l'assyrien de la famille sémitique. Ces idiomes, dont la connaissance est encore imparfaite, mais dont les principaux caractères grammaticaux sont déjà sûrement établis, nous ont été révélés par le déchiffrement des inscriptions cunéiformes anariennes, dont une partie est rédigée dans l'un ou dans l'autre. Ils constituent une famille parfaitement définie dont l'unité est assurée par une communauté de racines qui se discerne déjà clairement, et par une analogie sensible dans la morphologie. Mais cette famille se subdivise à son tour en deux groupes qui ne sont point parvenus au même degré de développement grammatical, qui sont l'un envers l'autre dans une position très semblable à la position réciproque des langues turques et tongouses dans la famille altaïque.

Le premier est le groupe *médo susien*, dont nous connaissons déjà quatre idiomes, assez étroitement apparentés entre eux pour que l'on

Sayfa:364

puisse hésiter sur la question de savoir si on ne devrait pas les définir comme quatre dialectes d'une même langue.

Le proto-médique, langage de la population anté-aryenne de la Médie, qui se maintint dans l'usage même après la conquête du pays par les Iraniens, et qui fut mis au nombre des langues officielles de la chancellerie des rois de Perse de la dynastie des Achéménides, admis même à tenir le second rang dans leurs inscriptions cunéiformes trilingues ;

Le susien, dont l'étude est moins avancée, idiome des vieilles inscriptions indigènes de Suse et de son voisinage ; on en possède quelques monuments d'une antiquité très reculée, mais la plupart de ceux qui ont été recueillis jusqu'ici appartiennent aux VIIIe et VIIe siècles avant l'ère chrétienne ;

Le kasschite ou cissien, langage du peuple de ce nom qui fournit, près de vingt siècles avant notre ère, une dynastie royale assez longue à la Babylonie ; nous ne connaissons de cette langue, encore apparentée de fort près au susien, que d'assez nombreux noms propres ; une tablette cunéiforme du Musée Britannique en contient une liste, dans laquelle ils sont accompagnés de leur traduction en assyrien

Sayfa 361

Bütün birleşik diller, aralarında bir akrabalık bulunması olanaksız olanlar bile, insanlığın ve bizzat kendi dilinin entelektüel gelişiminde özel bir aşama teşkil eden aynı gramatik yapıyı sunarlar. Fakat, yapısal ilişkinin derecesi iki Dravidienne ve Altaylı aile arasında oldukça yüksektir. Değişmez olmayan ve belirli kurallar altına konulmamış, biçimsel ortak ses armonisine de sahiptirler. Seslendirmede genel olarak dengeli bir uyum eğilimi, iki seslinin bir araya gelmesini engelleme eğilimi ile ana veya kök kelimenin her zaman sesli bir harfle bitmesi eğilimi vardır. İşte bundan dolayı, onları büyük diller sınıflandırmasında, özel bir bö-

lümde bir araya getirmemek oldukça zordur. Fakat, onları birleştiren tartışılmaz ilişki, cinsimizin farklı ırkları arasındaki insan zekâsının işlemlerinin uyumundan ileri gelen basit bir benzeşim midir? Yoksa onların ortak bir kokenden gelmelerine olanak sağlayan, bilim tarafından tekrar ortaya çıkarılabilen gerçek bir akrabalık mıdır? Bu, daha once söylediğimiz gibi, çalışmaların ne yönde devam edeceğini hâlâ goremediğimiz bir sorundur. Oxford'un büyuk dilcisi Max Müller'in adını verdiği ve ısrarla desteklediği Turani teori, biçimsel akrabalığı ve koken topluluğunu kabul eder. Oysa Pott, Schleicher ve Whitney'nin, teorinin kabul ettiği yapısal akrabalıklar ve köken topluluk hakkında hatırısayılır zıtlıklara rastlamıştır Nitekim Müller, bugüne kadar bunu göstermeyi, sozkonusu iki ailenin temelini oluşturan ogeleri bilimsel olarak yaklaştırmayı başaramamıştır. Bunun da en önemli nedeni, söz konusu teoriyi, bu dilleri, sadece Dravidien ve Altaylı diyalektleri değil de, Malay – Polinezya ve Kafkas ailelerini ve Bask dilini de aynı köke, Turani Diller adı altında bağlama yonunde zorlamaktan kaynaklanmaktadır. Turanizm verisini genişlettiğimiz ölçüde, bunu daha inanılmaz, ciddî kritiklere karşı daha zor kabul edilir hâle getiririz. Boylelikle bu teori, belki akıllıca fakat kanıtlanamaz varsayımlardan, bilimin nesnel gerçekleri alanına geçemez. Mesele, once Dravidien ve Altaylı dillerin akrabalığı veya basit [sayfa 362] benzerliği olarak ele alınmalıdır. Ancak, daha sonra bu dillerin her birinin, tekheceli kelimelere sahip olarak kalan ve hâlâ birleşik hecelı kelimelere geçmemiş durumdaki Tibetçe ile olan akrabalığı ele alınmalıdır. Varsayım, ancak bu sınırlamalarla kaldığı zaman daha ciddî olarak ortaya konulmaktadır.

Burada, olumlu tez hiç bir şekilde onaylanamamıştır Zira, iki dil arasındaki gerçek akrabalığı oluşturmak için yapısal bir benzerlik yetmemektedir. Çalışmaların bugünkü durumunda, Dravidien ve Altaylı dillerin ses malzemelerine ve koklerine ulaşılamamaktadır. Fakat diğer taraftan, bu tez böbürlenmeli bir araştırma

sonucunda, onaylanması olanaksız denilerek terkedilemez. Zira, bu tezin lehinde, önemli değere sahip düşünceler de bulunmaktadır. "Dravidien Dillerin Karşılaştırmalı Dilbilgileri" kitabının yazarı olan Caldwell'in, uluslararası olarak, Avrupa'nın Dravidist'leri arasında, mantıklı verileriyle sınırlanmış Turani teoriyi ilk kabul edenlerden biridir. Dolayısıyla, gayet doğaldır onun görüşlerine önem vermek gerekmektedir. En akıllıca karar, sonuca ulaşmamış olan bu problemde, ortaya bir karar getirmekten kaçınmaktır. Gene doğru olan, akrabalık ile kökten farklılık ifade eden ve her ikisi de bir bilimsellik ifade eden ve uygulamak için ciddi nedenler sunan her iki teoriyi de kaydetmektir. Dilbilimin ustadları uyuşmazlık içinde oldukları zaman, bizimki gibi bir eserde karar alınarak, tartışmada taraf olunmamalıdır.

Maury'ye göre, Max Müllerin, bir köken topluluğa akraba olan, buna rağmen derinlemesine farklı ailelere ayrılmış geniş bir bütünün varlığına dair görüşleri, H. B. Hodgson isimli meşhur bir etnolog tarafından doğrulanmıştır. Hodgson, Kuzey Tibet'in göçebe kabileleri tarafından konuşulan Horsok, Tibet'in kuzeydoğusuna yayılmış olan Sokpa, Koko-noor, Tangout ve Çin hududuna kadar yayılmış diğerleri olan Amdo, Thochu, Gyarung ve Manyak toplulukları tarafından konuşulan Si-fan lisanlarının üzerine araştırma yapan bir bilim adamıdır. Hodgson, bu lisanların aynı anda Hindi-çini, Tibetçe, Dravidien, Uygurca - Japonca, ve Kafkasca lisanları ile çevrildiğini ve bu lisanlar arasında bir geçiş oluşturabileceğini belirtmiştir. Bu dillerin dilbilgilerinin incelenmesi, Tagales (Malay - Polinezya ailesinden) dilleriyle ilişkilerin bulunmasına da sebep olmuştur (s. 1; 36). Özellikle fiilin dildeki en eski biçimleri muhafaza ettiği Gyarung dili, bir yandan Hindistan Yarımadası dillerine benzemektedir. Bir yandan da Kafkas dillerini andırmaktadır. Bu dil, Thakpa'yla, Manyak lisanıyla ve daha sonra bütün güneydoğu dilleri ile yani Thochou'yla, Horpa'yla, Sokpa'yla ilişki kurmaktadır. Gyaung, yapısının bir ucunu

Uygur – Sibirya dillerinden Kouen-lun'a kadar uzatmaktadır. Hodgson, Gyarung lisanında, bütün bir Uygurca – Japonca ailesinin karakterize eden armonilere benzer bir uyum eğilimine işaret etmiştir. Diğer yandan Sokpa lisanı, Moğolca'ya andırmakta ve Horpa da Türkçe'ye yaklaşmaktadır.

Gene burada, taraf tutmadan sadece kaydediyoruz. Bugüne kadar koklerine ve basitleştirilebilmelerine ait karşılaştırmalara dayanan temel mesele araştırma yapılmayarak, sadece yapısal benzerlikler hakkında araştırma yapılmıştır. Bunun için, kendimizi sadece bu gozlemleri not etmekle sınırlıyoruz Yeni ve büyük bir oneme sahip ögeler, çok muhtemeldir ki bu büyuk dilbilimsel problemin içine derin bir bilgi ile gireceklerdir. Bu bilgi, bu kitabın içinde Turani diller olarak belirlediğimiz diller hakkında bugün bildığimizden kesinlikle daha fazla olmalıdır Bunlar, açıklıkla anlaşıldığı gibi birleşik, yüzyıllardan beri ölmüş, en eski antikite çağında, Mezopotamya'nın doğusundaki bolgelerde, yani Med ülkesinde ve Susiane'da ve Babil ülkesi ile Kalde'de, Semitik kökenli Asurca ile birlikte konuşulan lisanlardır Henuz tamamen tanınmayan bu dillerin başlıca dilbilgisi özellikleri artık kesinlikle bilinmektedir. Bu da, bir kısmı ya bu dillerden biri ya da diğeri tarafından yazılmış olan, anarien çivi yazılarının deşifre edilmesi sayesinde olmaktadır. Bunlar, zaten açıkça ortaya konmuş bir kök topluluğu ve yapısal olarak hassas bir benzeşme ile birliği garanti edilmiş, tamamıyla tanımlanmış bir aile oluştururlar. Fakat, bu aile de kendi içinde, aynı dilbilgisi gelişimine sahip olmayan, Altaylı grubundaki Türk ve Tunguz dillerindeki karşıtlık durumuna çok benzer bir şekilde, biri diğerine ters olan iki gruba ayrılır.

[sayfa 364] Bu iki gruptan birincisi medo – susien olup, dört diyalekte sahiptir. Bu dört diyalekt, aynı dilin diyalektlen olup olmadıklarına dair şuphe bırakmayacak kadar kendi aralarında yakın akrabadırlar.

Bunlardan Med ante-aryen topluluğunun lisanı olan proto-

medik, ülkenin İranlılar tarafından fethedilmesinden sonra bile kullanımda kalmıştır. Bu dil, Achemenides hanedanından Pers krallarının sarayında bile resmî diller arasına girmiş, hatta üç dilli çivi yazılarında ikinci sırayı almıştır.

Susien, Suse ve çevresinin eski yerli yazılarının, araştırmaları daha az ilerlemiş yazısıdır. Bu dille çok eski antikiteye kadar giden bazı anıtlara sahibiz. Fakat bugüne kadar bu dılde elde edilen anıtların pek çoğu, Hristiyan döneminden önceki VIII. ve VII. yüzyıllara gitmektedir.

Amardien, Susien'e çok yakın bir diyalekt olup, Mal-Amir çivi yazıları bu dille yazılmıştır.

Kasschite veya cıssien, çağımızdan yirmi asır önce, Babil'de oldukça uzun bir krallık hanedanı kuran bir halkın dilidir. Londra'daki British Museum'da bulunan, bu dille yazılmış, içinde Asurca'ya tercume edilmiş hâli de bulunan bir tabletten, Kasschiteceʼyle ilgili bilgiyi alıyoruz. Ayrıca, Sussien'e yakın derecede akraba olmasından ve birçok özel isimden de bu dille ilgili bilgi çıkartabilmekteyiz.

Sayfa:406

On représenta la partie pour le tout, la cause pour l'effet, l'effet pour la cause, l'instrument pour l'ouvrage produit, l'attribut pour la chose même.

Sayfa 406

Oyunu koz için, nedeni olay için, olayı neden için, aracı üretilen eser için, özelliği maddenin kendisi için ortaya koyuyoruz.

Sayfa:412

C'est pour cela que nous avons dû aller en chercher les exemples chez d'autres nations, qui ne l'ont point dépassé. Mais toutes les écritures hiéroglyphiques impliquent nécessairement à leurs premiers débuts l'emploi d'une simple pictographie, qui les a engendrées.

Sayfa 412

Yazıya erken dönemlerde geçen toplumlar, ilkel kaya resimlerini bıraktıkları için, örnekleri, yazıya geçmemiş toplumlarda aramak gerekmektedir. Fakat bütün hiyeroglif yazılarının başlangıçta basit bir kaya resminin kullanımına dayandığı varsayılmaktadır.

Sayfa:413

§ 2. — LES ÉCRITURES HIÉROGLYPHIQUES.

4° Les hiéroglyphes hittites, qui du nord de la Syrie ont rayonné dans une haute antiquité sur une portion de l'Asie Mineure ;

5° Les hiéroglyphes mexicains ;

6° L'écriture calculiforme ou *katouns* des Mayas du Yucatan.

Ces différents systèmes, au nombre de six, tout en restant essentiellement idéographiques, sont parvenus au phonétisme. Mais, en admettant ce nouveau principe, ils ne l'ont pas poussé jusqu'au même degré de développement. Chacun d'eux s'est immobilisé et comme cristallisé dans une phase différente des progrès du phonétisme, circonstance précieuse et vraiment providentielle, qui permet à la science de suivre toutes les étapes par lesquelles l'art d'écrire a passé pour arriver de la peinture des idées à la peinture exclusive des sons, de l'idéographisme à l'alphabétisme pur, terme suprême de son progrès.

Sayfa 413

2. HİYEROGLİF YAZILARI

4. Hitit hiyeroglifleri, Suriyenin kuzeyinden, eski devirde, Küçük Asyanın bir kısmına kadar yayılmışlardır.

5. Meksika hiyeroglifleri.

6. Yukatan'ın Mayalarının calculiforme veya Katouns yazıları.

Bu farklı sistemler, altı adet olup, temel olarak ideografiktir ve fonetizme geçmişlerdir. Fakat bu yeni prensibi kabul ederlerken, hepsi bu prensibi aynı gelişme derecesine kadar zorlamamışlardır.

Bunlardan her biri hareketsiz kalmış ve fonetizmin farklı bir gelişme döneminde adeta kristalleşmiştir. Bu gelişme döneminin kıymetli ve önemli kristalleşme aşaması, bilimeyazma sanatının, fikirlerin resmedilmesinden, seslerin resmedilmesine, buradan da saf ideografizm ve alfabetizme, yani gelişiminin son aşamasına gelmek için katettiği aşamaları belirlemeye olanak sağlar.

Sayfa:420

L'écriture idéographique ne demeura donc pas longtemps une simple représentation iconographique ; elle forma bientôt un mélange d'images de significations très diverses, une suite de représentations prises tour à tour au sens propre et au sens tropique, d'emblemes, de véritables énigmes dont l'intelligence demandait souvent une pénétration particulière.

Sayfa 420

İdeografik yazı, uzun süre sadece bir ikonografik temsil olarak devam etmedi. Kısa sürede, çok farklı anlamlara gelen bu resimler karışımı, yavaş yavaş özel ve gelişmeci anlamlara gelen amblemler haline dönüşmüştür. Böylelikle, zekânın her zaman nüfuz etmesini gerektiren bulmacalar halini almıştır.

Sayfa:422

En outre, le développement des idées et des notions à exprimer par l'écriture tendait à faire de cet art un chaos inextricable à force d'étendue et de complication, si un nouvel élément ne s'y introduisait pas, et si on continuait à vouloir représenter chaque idée, chaque notion, chaque objet nouveau par une image spéciale ou par un symbole, soit simple, soit complexe. Pour obvier à ces deux inconvénients, dont il fallait à tout prix se délivrer, si l'on ne voulait pas laisser la pensée à jamais emprisonnée dans des entraves qui eussent étouffé son développement d'une manière irréparable, les hommes furent conduits, par une pente naturelle, à joindre la peinture des sons à la peinture des idées, à passer de l'idéographisme au phonétisme.

Sayfa 422

Bunun dışında, yeni bir unsur girmediği takdirde ve her fikir, her kavram, yeni her nesne, gerek basit, gerekse karışık, özel bir resim veya sembolle ifade edilmeye devam edilemezdi Zira, bu durumda, yazıyla ifade edilecek fikir ve kavramların gelişimi, bu sanattan, bir gerilim ve karışıklık içeren bir karmaşık kaos yaratmaya gayret edecekti. Bu iki uygunsuzluğu iyileştirmek için, düşünceyi, düzeltilemez bir şekilde, kendi gelişmesini boğan zincirler arasında hapsolmuş olarak bırakamazdık Bunun için, ödenecek her turlu bedelle, insanlar tabii bir eğimle yönlendirilmek suretiyle seslerin resmini, fikirlerin resmine ulaştırmamız gerekiyordu. Fikirlerin resminden de fonetizme geçmek gerekmektedir.

Sayfa:422

Les signes des écritures idéographiques primitives représentaient des idées et non des mots; mais celui qui les lisait traduisait forcément chacun d'eux par le mot affecté dans l'idiome oral à l'expression de la même idée

Sayfa 422

İlkel ideografik yazıların işaretleri fikirleri anlatmakta, kelimeleri anlatmamaktadırlar. Fakat bu yazıyı okuyanlar, bunların her birini, konuşma dilinde aynı fikri ifade etmek için kullanılan kelimelerle tercüme etmektedirler.

Sayfa:423

§ 5. — PREMIÈRES ÉTAPES DU PHONÉTISME

Le premier pas, le premier essai du phonétisme dut nécessairement être ce que nous appelons le « rébus, » c'est-à-dire l'emploi des images primitivement idéographiques pour représenter la prononciation attachée à leur sens figuratif ou tropique, sans plus tenir aucun compte de ce sens.

Sayfa 423

5. FONETİZMİN İLK AŞAMALARI

Fonetizmin ilk aşamaları [illegible] "bulmaca" olarak adlandırdığımız şeydir. [illegible] ideografik [illegible] resimlerin sese [illegible] için artık bu anlamda olmamak üzere, ilkel olarak ideografik resimlerle ifade edilmesidir.

Sayfa:423

Mais le même nom est représenté dans d'autres manuscrits par un groupe de figures, composé de la flèche d'obsidienne (*itzli* — racine *itz*), d'un vase (*comitl* — racine *co*), enfin du signe de l'eau (*atl*). Dans cette nouvelle forme on ne saurait plus chercher d'idéographisme, ni de

Sayfa:424

peinture symbolique de la signification du nom, mais bien un pur rébus, une peinture des sons par des images matérielles employées à représenter le mot auquel elles correspondaient dans la langue.

Sayfa 423

Itzcohuatl ismi, başka bir yazı ile, obsidiyen oku (itzli - kök itz), bir testi (comitl - kök co) ve sonunda su işaretinden (atl) oluşan bir dizi figürle yazılabilir. (sayfa 424) Bu yeni biçimde, artık ne ideografizm, ne de ismin anlamının sembolik resimlenmesi aranacaktır. Fakat gayet tabiidir ki saf bir bulmaca, yani dilde karşılık geldikleri kelimeyi temsil etmede kullanılan nesnel resimlerle yapılan bir resim kullanılacaktır.

Sayfa:426

L'état de rébus et l'état d'expression syllabique dans l'écriture se sont donc trouvés identiques à la Chine, et c'est à cet état de développement du phonétisme que le système graphique du Céleste Empire s'est immobilisé, sans faire un pas de plus en avant, depuis trente siècles qu'il a franchi de cette manière le premier degré de la peinture des sons.

Sayfa 426

Yazıda bulmaca durumu ve hecesel ifade durumu, aynı şekilde Çinde de bulunmaktadır. Fonetizmin bu gelişme durumunda Kutsal İmparatorluğun grafik sistemi bir ileri adım daha atmadan sabitleşmiştir. Otuz yüzyıldır, bu yolla, seslerin resmedilmesinin birinci derecesine ulaşmıştır.

Sayfa:430

Voulant parvenir à la représentation distincte des syllabes de la langue au moyen de signes fixes, et par conséquent toujours reconnaissables, ce qui était surtout nécessaire pour l'expression des particules grammaticales dont l'agglutination constituait le mécanisme de la conjugaison et de la déclinaison, les Schoumers et Akkads de la Chaldée et de la Babylonie choisirent un certain nombre de caractères.

Sayfa 430

Dilin hecelerinin belirli, dolayısı ile her zaman tanınabilen işaretler vasıtası ile temsil edilmesine ulaşılmak istenirken, Sümerler ve Akadlar bir dizi, önceleri ideografik olan, sonraları fonetikliğe dönüşen karakteri seçmişlerdir. Böylelikle, her şeyden önce gramatik parçacıkların ifadesi için gerekli olan heceleri ve kelimeleri oluşturmuşlardır. Bunları da biraraya getirerek yüklemi ortaya koymuşlar ve fiil çekimini gerçekleştirmişlerdir.

Sayfa:431

C'était là le premier rudiment de la méthode que les anciens ont appelée « acrologique, » pour la formation de valeurs exclusivement phonétiques.

Sayfa 431

Bu ekleme sistemi, tamamen fonetik değerler elde etmek için eskilerin "acrologique" dediği metoddur.

Sayfa:435

Il est incontestable que le premier peuple qui posséda des lettres proprement dites au lieu de signes syllabiques, fut les Égyptiens. Or, dans la langue égyptienne, les voyelles étaient essentiellement vagues.

Ce qui prouve, du reste, que ce fut cette nature des sons vocaux dans certains idiomes qui conduisit à la décomposition de la syllabe et à la substitution de lettres alphabétiques aux caractères syllabiques de l'âge précédent, est ce fait qu'en Égypte et chez les peuples sémitiques qui, les premiers après les Égyptiens, employèrent le système de l'alphabétisme, encore perfectionné, le premier résultat de la substitution des lettres proprement dites aux signes de syllabes fut la suppression de toute notation des voyelles intérieures des mots, celles de toutes qui étaient, de leur nature, les plus vagues et les plus variables, celles qui, en réalité, ne jouaient qu'un rôle complémentaire dans les syllabes dont la partie essentielle était l'articulation initiale.

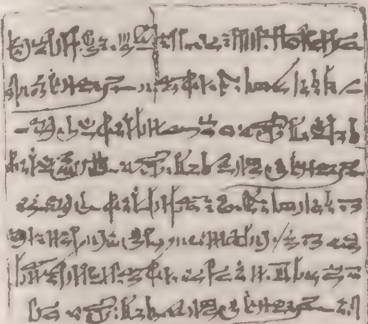
Sayfa 435

Hece işaretlerinin yerine, harflere sahip olan ilk halk, doğruyu söylemek gerekirse, tartışmasız ki Mısırlılar'dı. Ama, Mısır lisanında sesli harfler, aslında muğlaktı

Bu yapıdaki sesleri, bazı dillerde hecenin dağılmasına sebep olmaktaydı. Boylelikle, bir onceki çağın hece karakterlerinin yerini harfler almaktadır Mısır'da ve hemen onlardan sonra ikinci olarak harflere geçen Samî halklarında durum boyledir Hatta durum daha da gelişmiş ve harflerin hece işaretlerinin yerini almasının ilk sonucu ortaya çıkmıştır. Bu da, kelimeler içerisindeki her türlü sesli işaretlerinin, yani dilin yapısı itibarıyla en muğlak ve en değişken işaretlerin ortadan kalkması olmuştur Aslında bu Mısır dilinde ve Samî dillerinde sesli işaretleri, ana unsuru teşkil eden hecelere ancak tamamlayıcı rol oynamaktaydı.

Sayfa:436

On choisit bien quelques signes pour la représentation des voyelles, mais on

Texte égyptien en écriture hiératique[1]

ne s'en servit que dans l'expression des voyelles initiales ou finales qui, en effet, ont une importance et une fixité toute particulière, qui ne sont pas complémentaires mais constituent à elles seules une syllabe

[1] J'emprunte cet exemple [illegible] appartenant à M. Rogers [illegible] [illegible] de caractères.

Le [illegible] leur [illegible] [illegible]

*Hieratik yazı ile Mısır dilindeki metın

Sayfa 436

Artık dengeli bir yapı ile yazılmıyordu. Seslilerdeki değişmeler göz önüne alınmadan, sanki her sessiz işareti, kendine mahsus bir değişken sese sahipmiş gibi, sessizlerle yazılıyordu.

Sesli harflerin temsil edilmesi için bazı işaretler seçilmiştir. Fakat bunlardan ancak başta veya sondaki, aslında özel bir yoğunluğa ve sabitliğe sahip olan seslerde, tamamlayıcı özelliği olmayan, fakat bizzat bir hece oluşturan seslerde faydalanılmaktadır.

Dipnot : Bu örneği, Kahire'deki İngiliz Konsolos Yardımcısı Rogers'a ait bir tabletten aldım Bu tablet, geçtiğimiz günlerde, G. Maspero tarafından çevrilmiş ve yorumlanmış olarak "Mısır ve Asur Arkeolojisi ve Filolojisi ile Ilgili Çalışmaların Derlenmesi" isimli bir eserde, Vieweg Yayınları tarafından yayınlandı. Gördüğünüz sayfada, aynı metni, iki karakter arasında karşılaştırma yapabilmek için, lineer tipteki hiyeroglife çevrilmiş olarak veriyorum.

Metin, dinî özelliktedir ve tanrı Ammon-Ra'nın mezar kabartmalarına ve mumyalar içerisindeki ouschebti-ou olarak adlandırılan insan şekillerine tabiat üstü kuvvetlerini verdiği bir metindir. Ouschebti-ou, "cevaplayıcı" anlamına gelmektedir.

Sayfa:438

Les lettres de l'écriture égyptienne sont des figures hiéroglyphiques, au tracé plus ou moins altéré dans les tachygraphies successives de l'hiératique et du démotique, dont la valeur alphabétique a été établie en vertu du système acrologique.

Sayfa 438

Hecelerin işaretleri, fonetiklere gore azınlıkta olmayıp, birçoğu, artık insan sesinin bütün çeşitliliklerine bağımsız olarak kumanda eden gerçek harflerdir.

Sayfa:438

Dans l Egypte pharaonique, la plupart des caractères ainsi devenus de simples phonétiques sous la domination romaine n ont encore qu un emploi mixte symbolico phonétique, et ne revêtent une valeur de lettres qu'en initiales du mot de leur signification idéographique.

Sayfa 438

Mısır yazısının harfleri, hieratik ve demotique işaretlerin harf şeklindeki halefleri olan, alfabetik değerleri acrologique sisteme göre oluşan hiyeroglifik harflerdir.

Sayfa 440 Avant tout, un mélange d'idéogrammes et de phonétiques, de signes figuratifs, symboliques, syllabiques, alphabétiques. En même temps, faculté pour tous les signes figuratifs ou symboliques de prendre une valeur phonétique accidentelle, comme initiales de certains mots, et, d un autre côté, possibilité d'employer idéographiquement, dans un sens figuratif ou dans un sens tropique, les signes les plus habituellement affectés à la pure et simple peinture des sons indépendamment de toute idée.

Sayfa 440

Mısır yazısı, herşeyden önce, bir ideogram ve fonetik, figüratif, sembolik, hecesel, alfabetik işaretler karışımıdır. Aynı zamanda, figüratif ve sembolik bütun işaretler, seyrek olarak bazı kelimelerin işaretleri gibi bir fonetik değer alabilir. Diğer taraftan, bütün fikirden bağımsız olarak, seslerin saf ve basit resimlerine en fazla özenen işaretler de, figüratif veya gelişimci bir şekilde, ideografik olarak kullanılabilir.

Sayfa:441

Encore n'avons-nous pas parlé, jusqu'à présent, de la plus grande cause de difficultés et d'incertitudes dans toutes les écritures qui conservent une part d'idéographisme, la « polyphonie »

Sayfa 441

Hâlâ, biraz ideografizm ihtiva eden her türlü yazının karşılaştığı en büyük zorluk ve güvensizlik olan "polifoni : çok seslilik"ten bahsetmedik.

Sayfa:443

Chez les Assyro Babyloniens de langue sémitique nous retrouvons exactement les deux mêmes faits :

1° L'emploi des idéogrammes avec un complément phonétique, qui détermine, parmi les prononciations et les sens dont chacun est susceptible, celui qui doit être adopté dans le cas spécial, et qui transforme ainsi ces idéogrammes en phonético-symboliques polyphones dans le rôle d'initiales ;

Sayfa 443

Samî lisanına (semitik) mensup Asurlu – Babillilerde, aşağıdaki iki aynı olayı tam olarak buluruz .

1. Soyleyişler ve her biri ozel bir durumda kabul edilecek ve bu ideogramları fonetik – sembolık çok seslı gruplara cevirecek olan anlamlar arasında, bir fonetik tamamlayıcı ile birlikte ideogramların kullanılması.

Sayfa:445

§ 8. — L'INVENTION DE L'ALPHABET.

Même après que les Égyptiens furent parvenus à l'analyse de la syllabe et à l'abstraction de la consonne, il restait un pas énorme à franchir, un progrès capital à consommer, pour que l'écriture parvînt au degré de simplicité et de clarté qui pouvait seul la mettre en état de remplir dignement et complètement sa haute destination.

Sayfa 445

ALFABENİN KEŞFİ.

Mısırlıların hecenin analizine ulaşmasından ve sesli harflerin atılmasından sonra bile gerçekleştirilecek buyuk bir gelişme vardır. Bu da yazının, amacına uygun bir şekilde basit ve açık bir hale getirilmesi olacaktır.

Sayfa:445

Ce progrès pouvait seul permettre à l'art d'écrire de pénétrer dans les masses populaires, en mettant fin à toutes les complications qui en avaient fait jusqu'alors une science abstruse et difficilement accessible, et de se communiquer chez tous les peuples, en faisant de l'écriture un instrument applicable également bien à tous les idiomes et à toutes les idées.

Sayfa 445

Yanlızca bu gelişme, yazı sanatını, onu bir anlaşılmaz ve zorlukla ulaşılabilir bir bilim haline getiren bütün karışıklıklara son vererek halk kitlelerinin içine sokabilir. Ancak bu gelişme onu bütün diyalektlere ve bütün fikirlere aynı şekilde uygulanabilir bir araç haline getirir. Bu da onu, bütün halklarla iletişim sağlayabilir duruma sokar.

Sayfa:445

En effet, les peuples instituteurs des écritures originairement idéographiques

Sayfa:446

avaient bien pu, poussés par les besoins impérieux qui naissaient du développement de leurs idées et de leurs connaissances, introduire l'élément phonétique dans leurs écritures, donner progressivement une plus grande importance et une plus grande extension à son emploi,

Sayfa 445-446

Aslında, kaynağında ideografik olan dillerin öğreticisi halklar, düşüncelerinin ve bigilerinin geliştirilmesinden ileri gelen imparatorluğun gereksinimleriyle zorlanmışlardır. Bunun sonucunda yazılarına fonetik unsuru sokmayı gayet iyi bilmişlerdir. Böylelikle kullanımına büyük bir önem ve yaygınlık kazandırmışlardır.

Sayfa:446

Le principal venait de la religion. Toutes les écritures primitives, par suite de leur nature symbolique et de leur génie, avaient un caractère essentiellement religieux et sacré.

Sayfa 446

İdeografizmin kaldırılmasına en önemli direnç, dinden gelmiştir. Bütün ilkel yazılar, sembolik yapılarından ve düşünce sistemlerinden ötürü, esasen dinsel ve kutsal bir karaktere sahiptiler.

Sayfa:447

De même, les Égyptiens, après être parvenus jusqu'à la conception de l'*alphabétisme*, ne franchirent point le dernier pas et ne surent point en tirer l'invention de l'*alphabet* proprement dit. Ils laissèrent à un autre peuple la gloire de cette grande révolution, si féconde en résultats et si heureuse pour les progrès de l'esprit humain

Mais tous les peuples n'étaient pas à même de consommer l'invention de l'alphabet. Il fallait pour tirer ce dernier et suprême corollaire des progrès consommés par les Egyptiens, une réunion toute spéciale de conditions. Avant tout, il fallait un peuple qui, par sa situation géographique, touchât à l'Egypte et eût été soumis à une profonde influence de la civilisation florissant sur les bords du Nil C'est, en effet, seulement dans cette condition qu'il pouvait prendre pour point de départ la découverte de la décomposition de la syllabe, base indispensable du progres dernier qui devait consister à bannir de l'écriture tout élément idéographique, a assigner un seul signe a la représentation de chaque articulation, enfin de cette manière à constituer pour la première fois

Sayfa:448

un alphabet proprement dit.

Sayfa 447-448

Buna rağmen Mısırlılar, alfabetizm kavramına kadar geldikten sonra, son adımı atmadılar ve tam bir şekilde alfabeyi keşfetmediler. Sonuçları bakımından bu kadar verimli ve insan zekası bakımından bu kadar mutlu olan bu büyük devrimin zaferini başka bir topluma bıraktılar.

Fakat, bütün halklar da, alfabenin keşfini kullanamadılar. Bundan faydalanmak için ve Mısırlıların faydalandıkları sonuçlardan faydalanmak için, şartların özel bir birlikteliği gerekmektedir. Herşeyden önce, coğrafi durumu dolayısıyla, Mısır'a komşu olan bir halk olması ve Nil boylarında gelişen bu uygarlığın derin etki-

si altına konulmuş olması gerekmektedir. Aslında, işte ancak bu şartlar altında hecenin çözünemis için bir çıkış noktası bulmuş olacaktır. Böyle bir ülke, ancak bu yolla her turlu ideografik yazı unsurunu kovmak için vazgeçilmez bir temel bulmuş, her hareketi bir tek işaretle temsil etmeye bir davet çıkarmış ve sonunda bu şekilde, ilk defa, doğru söylenişiyle, bir alfabe oluşturmaya başlamış olacaktır.

Sayfa:448

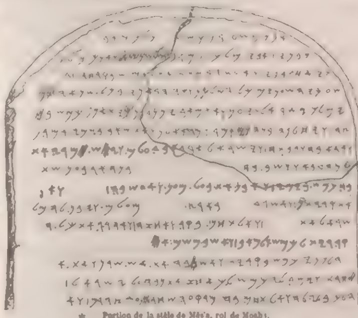
Dans le monde ancien, il n'y a eu qu'un seul peuple qui ait rempli à la fois toutes les conditions que nous venons d'énumérer, ce furent **les Phéniciens.**

Sayfa 448

Eski dünyada, saydığımız şartları tamamen karşılayan bır tek toplum vardır, bunlar da **Fenikelilerdir.**

Sayfa:449

Nous reviendrons sur la question de l'alphabet phénicien, de son invention et de sa propagation, dans le livre de la présente histoire qui

* Portion de la stèle de Mésa, roi de Moab.

sera spécialement consacré à ce peuple

*Moabi kralı, Mesa levhasından bir parça.

Sayfa 449

Fenike alfabesi, keşfi ve yayılması üzerine, bu kitabın özellikle bu halka ayrılmış kısmında tekrar döneceğiz.

Sayfa:462

TABLE DES MATIÈRES

DU TOME PREMIER

LIVRE PREMIER

LES ORIGINES

CHAPITRE PREMIER. — LE RÉCIT DE LA BIBLE.

§ 1. — *L'espèce humaine jusqu'au déluge*

* salissement des hommes p.10

2. — *Le déluge.*

*İnsanların aşılanması

Sayfa 462

BIRINCI CILDIN İÇINDEKILER TABLOSU

BİRİNCİ KİTAP

MENŞELER

2 Tufan

Sayfa:463

§ 3. — *Le berceau de l'humanité postdiluvienne.*

Sayfa 463

5. Tufan sonrası insanlığın beşiği.

Yaratılışa etki etmiş, fakat geleneğin orjinal şeklini yansıtmamıştır — S 102.

Pamir kitlesinden çıkan nehirler arasında bir ilkel Dicle ve ilkel Fırat nehri bulunması ihtimali — S: 103

Asyalı monarkların cenneti, kutsal dağdaki cennet bahçesinin takliti — S: 104

Sayfa:464

CHAPITRE III. — VESTIGES MATÉRIELS DE L'HUMANITÉ PRIMITIVE.

§ 1. — *L'homme des temps géologiques.*

Silex travaillés des terrains miocènes.	121
Le problème de l'homme des temps tertiaires	122
La première période glaciaire	Ibid

Sayfa 264

BÖLÜM III İLKEL İNSANLIĞIN MADDİ KALINTILARI

1. Jeolojik çağların insanı

Miocene toprakların işlenmiş çakılları	S 121
Tersiyer devirlerin insanının problemi	S 122
İlk Buzul Çağı	S: İbid.

Sayfa:465

§ 4. — *Relation de temps entre les diverses époques des développements initiaux de l'industrie humaine.*

Le travail des métaux, chez quelques peuples, dans un état encore presque sauvage.	171
Inventeurs divins attribués à ce travail chez la plupart des peuples.	172

Sayfa 465

4. İnsanlık sanayisinin başlangıç gelişmelerinin farklı devirleri arasında zaman ilişkileri

Hemen hemen vahşi olan bazı toplumlarda

Metallerin işlenmesi S: 171

Sayfa:465

§ 5. — *Les inventeurs de la métallurgie.*

Unité de composition du bronze préhistorique en Europe et en Asie : indication d'un foyer commun d'invention de la métallurgie pour tous les peuples de ces contrées 184

Difficulté de distinguer un âge du bronze et un âge du fer pour beaucoup de contrées situées dans le rayon d'influence de ce foyer primitif 186

Les peuples adorateurs des dieux de la métallurgie Ibid

Les nations altaïques et leur ancienne extension 188

Les Scythes [illegible] de l'Asie de Trogue Pompée 189

Les nations [illegible] de l'Asie antérieure dans la haute antiquité 190

Développement très ancien de la métallurgie et des traditions mythiques qui s'y rapportent chez les peuples Altaïques Ibid

Les Tchoudes 191

Les [illegible] 193

Populations touraniennes de l'Asie antérieure, les Schoumers et Akkads de la Chaldée, et leur antique métallurgie 194

Les peuples de Meschech et de T[illegible] 196

[illegible] de l'Asie rattachées aux nations altaïques et touraniennes 197

Importance qu'a [illegible] la question de la fabrication du bronze 198

Les gisements de l'étain 199

30

Sayfa 465

5. Metalürjinin kaşifleri.

Avrupa ve Asyada prehistorik bronzun oluşum birimi, bölgelerinin bütün halkları için metalürjinin bulunuşunun ortak yuvası S: 184.

Bu ilk yuvanın etkisinde kalan birçok bölge için bir bronz çağı ve bir demir çağını ayırdetmenin zorluğu S: 186

Metalürji tanrılarına inanan halklar S: İbid

Altaylı milletler ve eski uzantıları S: 188

Sayfa 466

Assimilation probable entre les Altaïques et les Touraniens, d'une part, et les Qainites de la Bible, d'autre part . . . .

Sayfa 466

Sayfa:466

LIVRE II

LES RACES ET LES LANGUES

CHAPITRE PREMIER. — LES RACES HUMAINES.

§ 1. — *L'unité de l'espèce humaine et ses variétions.*

Impossibilité pour la science d'affirmer de la même façon que la religion la descendance de tous les hommes d'un couple unique, elle peut seulement prouver leur unité d'espèce. 225

Sayfa:466

Sayfa 466

KİTAP II

IRKLAR VE DİLLER

BİRİNCİ BÖLÜM – İNSAN IRKLARI

Sayfa:467

Sayfa 467

Sayfa:468

Sayfa:468

Sayfa 468

BÖLÜM II – DİLLER VE AİLELERİ

1- Dilin kökeni, ve gelişmeleri

Sayfa:469

§ 2. — Unité du langage et diversité des langues.

§ 4 — Les langues dravidiennes et altaïques

Sayfa 469

2. Konuşmanın tekliği ve lisanların çeşitliliği

4. Dravidien ve Altaylı lisanlar

Altaylı dillerin coğrafi dağılımının sınıflandırması

Sayfa:471

... de la Scandinavie et des Alpes

... l'os ou la corne, trouvées dans les grottes de l'âge ...

Sayfa 471

Tatarlanın khe-mou'su: S: 398

Cermenik ve İskandinav halklarının benzer kullanımları S: İbid

Kuaterner donem insanlarında varlığının anıtları S: 399

Kuaterner donemde benzer bir kullanım S: 401

2. Kaya resimleri

Eskimoların kaya resimleri S: 404

İskandinavya ve Alplerdeki benzer resimler S: İbid

Ren çağı mağaralarında aynı tipten resimlerin kemik veya boynuz uzerinde bulunuşu S: 405

Bu şekil ve bırleşimlerin, tam bir sembolik yazı oluşturmak uzere basitleşmesi S: 406

Kuzey Amerika yerlilerinin kaya resmi çeşitleri S: İbid

Sayfa:472

X

Comment procédèrent les Soumers et Akkads de la Chaldée et de la Babylonie.

Sayfa 472

(5 Fonetizmin ilk etapları)

Kaldenin ve Babilin Sümerleri ve Akadlarının asıl sahip oldukları S: 430

Sayfa:473

Renvoi de la démonstration de ce fait, et du tableau de la filiation des écritures issues de celle des Phéniciens, au livre qui traitera de l'histoire de ce peuple. Ibid

Voir t.VI. 553.p.

Sayfa 473

(8 Alfabenin keşfi)

Bu olayın gösterilişine ve Fenikelerden elde edilen ilişki tablosuna, bu halkın tarihini anlatacak kitaba atıf S: 449

HISTOIRE GÉNÉRALE DES PEUPLES

DE L'ANTIQUITÉ A NOS JOURS

Publiée sous la direction de

MAXIME PETIT

AVEC LE CONCOURS DE MM.

[illegible] CALMETTE, — [illegible] CHAPOT; — [illegible] CORDIER, [illegible] FROIDEVAUX, [illegible] LE GOFF [illegible] VET, — [illegible] PINGAUD [illegible] ROLCHES [illegible] Charles SALNIER; — [illegible] SCHUCK, — [illegible] VERGNIOL, — Dr R. VERNEAU

TOME PREMIER

176

LIBRAIRIE LAROUSSE

PARIS

İLK ÇAĞ'DAN GÜNÜMÜZE KADAR

HALKLARIN GENEL TARİHİ

MAXIME PETIT başkanlığında yayımlanmıştır

Sayın Fernand Baldensperger, Louis Batiffol, André Baudrillart, Louis Bougier, Joseph Calmette, Victor Chapot, Henri Cordier, Louis Delaporte, Louis Delavaud, Eugène Déprez, Charles Diehl, Etienne Drioton, Colonel Duffour, Auguste Dupouy, Paul Farand, Louis Farges, Charles Florisoone, Henri Froidevaux, Henri Gaillard, Henri Grappin, Clément Huart, Colonel Ibos, Gabriel Ledos, Louis Leger, Charles Le Goffic, Théodoric Legrand, Sylvain Lévi, Roger Lévy, Claude Maitre, Fhancisque Marotte, Olivien Martin, Paul Monceaux, C.G. Picavent, Albert Pingaud, Henri Pirenne, Pierre Rain, Gabriel Rouchès, Emile Salone, Charles Saunier, Adolphe Schuck, Camille Vergniol, Dr.R. Verneau'nun katkılarıyla.

BİRİNCİ CİLT

LIBRAIRIE LAROUSSE
PARİS

Anıtkabir Atatürk Kitaplığı Bilgileri

Envanter No	: 1678		
Yazar	: Maxime Petit		
Cild	: Kahve		
Ebadı	:		
	En	: 24 cm.	
	Boy	: 32 cm.	
Sayfa Adedi	: 4 + XII + 388		
Not	Kitabın ilgili bölümleri Ankara Ü. TÖMER Dil Öğretim Merkezi tarafından tercüme edilmiştir		

PRÉFACE

LES diverses parties du monde moderne sont étroitement solidaires. Il n'est plus de peuples isolés et les formes primitives de civilisation disparaissent chaque jour sous nos yeux. Les colonies sont de plus en plus associées à la vie métropolitaine et même à la vie internationale. La politique a désormais pour domaine l'univers tout entier.

Un homme de notre temps ne peut donc se borner à connaître l'histoire de son pays et se contenter, quant aux autres peuples, de notions fragmentaires qui ont l'inconvénient de fausser les rapports et les proportions dans le temps et dans l'espace. Une vue générale de l'histoire du monde est indispensable à qui veut connaître la part contributive de chaque groupe social dans le développement de l'humanité et considérer dans leur ensemble si complexe les grandes questions contemporaines, remonter à leur origine, dégager du passé quelques leçons.

Cette *Histoire générale* n'est ni un manuel scolaire, ni un répertoire de faits et de dates. Elle n'est pas non plus un recueil de monographies retraçant l'histoire particulière de chaque pays.

Laissant de côté les menus détails, on n'a retenu que les événements dont les effets ont été durables.

on s'est attache a en faire ressortir les causes, l'enchainement, la portee, objectivement et sans parti pris, a montrer l'esprit des institutions, a enregistrer les manifestations les plus importantes du mouvement intellectuel ; on a voulu, en definitive, retracer la succession des grandes periodes historiques, marquer les etapes les plus importantes de la vie des nations et des États, noter les caracteres essentiels de la civilisation a travers les siecles, indiquer le role des personnalites dont l'action a ete predominante ou decisive.

Le lecteur trouvera dans notre ouvrage, avec l'histoire des peuples "classiques", des notions suffisantes sur la civilisation **musulmane, sur l'Inde, sur l'Extrême Orient, sur ces sociétés** exotiques, qui, pour s'etre formees et developpees tout d'abord en dehors du cadre europeen, n'en sont pas moins d'une importance capitale. Il aura ainsi les donnees essentielles des problemes internationaux dont se preoccupent aujourd'hui **les hommes d'État des deux continents.**

Dans ce vaste tableau la France tient une place eminente, non parce que l'histoire des autres peuples n'y est presentee que relativement a la notre, mais parce que souvent la France, meme dans le cadre de l'histoire universelle, apparait veritablement au premier plan. Pour le composer, nous avons fait appel a la collaboration de savants, de professeurs, d'ecrivains qui, grace a leur connaissance de telle epoque ou de tel sujet, ont **pu dire tout le nécessaire dans des exposés concis.**

L'illustration est strictement documentaire. Riche et variee, elle reproduit fidelement par la photographie les monuments, les œuvres d'art, les sites memorables. Completant reellement le texte, elle aidera a replacer les faits et les hommes dans leur milieu, elle permettra de les voir et de les juger a la lumiere **et à la mesure de leur temps.**

M. P.

Ön Söz

Modern dünyanın çeşitli bölgeleri birbirleriyle sıkı sıkıya dayanışma içindedir. Artık [illegible] bölünmemekte ve uygarlığın ilkel biçimleri her gün gözlerimizin önünde yok olmaktadır. Kolonileştikçe metropoller ve halkları arası yaşanan [illegible], politika da bundan böyle tüm evrensel alanın tamamına sahip oluyordu.

O halde günümüz insanı, ülkesinin tarihini bilmekle birlikte, diğer toplumlar konusunda da zamanla [illegible] lar yaşamına [illegible] sakıncası [illegible] lıdır. Dünya tarihinin genel bir bakışı, insanlığın gelişimindeki her bir sosyal grubun katkı payını bilmek isteyen herkes için kaçınılmazdır. Öyle ki ne karmaşık [illegible] kendi [illegible] de gözlerinde bulundurmak, [illegible] kökenine inmek ve geçmişten birkaç ders çıkarmak mutlaka gereklidir.

Bu Genel Tarih ne bir tarih ders kitabı ne de olaylar ve tarihler listesidir. Her ülkenin kendi tarihini anlatan bir monografi kitabı da değildir.

Detaylar listesini bir kenara bırakıp sadece sonuçları kalıcı olan olayları ele aldık. Bu olayların nedenlerini, bağlantılarını, önemini, nesnel olarak ve taraf tutmadan ortaya koymaya, kurumların düşüncesini göstermeye, entelektüel hareketin en önemli görünümlerini kaydetmeye çalıştık. Kısacası, en önemli [illegible] dönemlerin dizilişini ortaya koymak, devletlerin ve ulusların yaşamının önemli aşamalarını belirtmek, yüzyıllar boyu uygarlığın başlıca özelliklerini not etmek, eylemi etkili ve kalıcı olan şahsiyetlerin rolünü göstermek istedik.

Okuyucu eserimizde "klâsik" halkların tarihiyle birlikte, Müslüman uygarlığı, Hindistan, Uzak Doğu ve aynı zamanda [illegible] özellikle Avrupa dışındaki [illegible] kendine [illegible] ve [illegible] için pek fazla bir öneme sahip olmayan yabancı toplumlar hakkında yeterli bilgiler

bulacaktır [Okuyucu] böylece bugün her iki kıtanın devlet adamlarını meşgul eden uluslar arası sorunların başlıca verilerine sahip olacaktır

Fransa, bu geniş tabloda önemli bir yer tutar Diğer halkların tarihi sadece bizim tarihimize bağlı olarak sunulduğundan dolayı değil, evrensel tarih çerçevesinde Fransa'nın sık sık gerçekten de ön plânda yer almasından ileri gelmektedir Bu evrensel tarihin çerçevesini oluşturmak için, şu dönem ya da bu konu hakkındaki bilgileri sayesinde özlü sunumlarda gereken her şeyi söyleyebilen bilim adamlarına, profesörlere, yazarlara başvurduk

Resimleme tamamen belgesel niteliğindedir Zengin ve çeşitli olan resimleme fotoğraf yoluyla binaları, sanat eserlerini, ünlü siteleri, aslına sadık kalarak ortaya koyar [Bu resimleme], metni gerçek biçimde tamamlayarak olayları ve insanları kendi çevrelerine yeniden yerleştirmeye yardım edecek ve kendi dönemlerinin ışığında, o döneme yaraşır biçimde bunları görmeye ve yargılamaya izin verecektir

M P

Sayfa : 1

L'HOMME PRÉHISTORIQUE

Les découvertes modernes permettent, aujourd'hui, de suivre les traces de l'Homme bien loin dans le passé Lorsque naguère, G. de Mortillet estima que l'origine de l'Humanité remonte à 230 000 ou 240 000 ans, il ne rallia à son opinion qu'un nombre infime de savants. Certes, il est impossible, à l'heure actuelle, de préciser le nombre des siecles qui se sont écoulés depuis l'époque où les premiers êtres humains ont fait leur apparition à la surface de notre globe, mais ce que l'on peut dire, c'est que les hommes de science qui évaluent à 100 000 ans au minimum les débuts de l'Humanité ne sont plus considérés comme des rêveurs

Sayfa I

TARİH ÖNCESİ İNSAN

Bugün modern keşifler, insanoğluna dair izlerin geçmişin bir hayli uzak evrelerinde takip edilmesini sağlamaktadır. Geçenlerde G. de Mortillet insanoğlunun kökenini 230.000 veya 240.000 yıllarına kadar indiğini tahmin ettiği zaman, sadece çok az sayıda bilim adamı onun düşüncesine iştirak etmiştir. Hiç kuşkusuz bugün ilk insanların yerküremizin yüzeyinde ortaya çıktıkları zamandan itibaren akıp giden yüzyılların sayısını bugün için belirlemek mümkün değildir, ama bu konuda söylenebilecek tek şey, insanoğlunun gelişiminin en azından **100.000** yıldır tamamlandığını ortaya koyan bilim adamlarının, artık hayalperest olarak görülmemektedir.

Sayfa :I

I. PREUVES DE L'EXISTENCE DE L'HOMME DÈS LE DÉBUT DE L'ÉPOQUE ACTUELLE

En 1723.

Antoine de Jussieu découvrit toute la vérité. Il avait vu des instruments semblables dont se servaient encore des peuplades américaines, et il n'hésita pas à déclarer, dans un mémoire lu à l'Académie des Sciences, que les prétendues pierres de foudre n'étaient que les outils employés par les habitants de la France et de l'Allemagne à une époque où ils ne connaissaient pas le fer.

Sayfa I

I. BU YÜZYILIN BAŞINDAN İTİBAREN İNSAN VAR OLUŞUNUN KANITLARI

Antoine de Jussieu, 1723 yılında tüm gerçeği keşfetmiştir. Amerikan kavimlerinin hâlâ kullanmakta olduğu benzer aletler görmüş

ve Bilim Akademisi'nde okutulan tezde yıldırım taşları savlarının demir bulundukları dönemde sadece Fransa ve Almanya'da otu ranlar tarafından kullanılmış olan aletler olduğunu açıklamakta te reddüt etmemişti.

Sayfa :IX

LES INVASIONS. — Si l'Homme a émigré ainsi dans des directions opposées, on ne saurait expliquer le fait par les seuls changements survenus dans les conditions d'existence La principale cause des migrations humaines réside sans doute dans l'arrivée d'envahisseurs qui sont venus disputer le sol aux anciens occupants

Il est certain qu'à l'époque néolithique deux nouveaux types l'un à crâne allongé, très haut, et à face longue, l'autre à crâne court et à face large, se montrent en grand nombre chez nous et supplantent rapidement les descendants des chasseurs de Renne Ceux-ci résistèrent cependant, la preuve en est fournie par la découverte, dans des grottes du sud-ouest de la France, de squelettes des anciens troglodytes, qui portent, enchâssées dans leurs os, les pointes des traits des nouveaux venus La paix se conclut et, dans les sépultures nouvelles, on rencontre quelques représentants de la vieille race à côté des restes de ceux qui leur ont ravi leurs territoires

Sayfa IX

İSTİLÂLAR. - İnsanların farklı yönlere doğru göç etme olgusu, var olma koşulları içinde ortaya çıkan değişikliklerle açıklanamaz İnsan göçlerinin başlıca nedeni, hiç şüphesiz toprağın eski sahipleriyle kavga etmeye gelen istilâcıların gelişinde yatmaktadır.

Cilâlı Taş Dönemi'nde, biri çok uzun kafatasli, diğeri ise kısa kafatasli ve geniş yüzlü yeni bir tipin var olduğu kesindir Bizde sıkça görülen bu iki tip, Ren Nehri avcılarının soylarının yerini alır. Bununla birlikte Ren Nehri avcıları, soylarını devam ettirmek için direnç göstermişlerdir Bu sonradan gelenlerin izlerini az da olsa, Fransa'nın güneybatısındaki mağaralarda bulunan eski Troglo-

dit'lerin iskeletlerindeki kemiklerde görmekteyiz. İstilacılar ile aralarında barış sağlandıktan sonra, yeni bulunan gömütlerde, topraklarını ellerinden alanların kalıntılarının yanında, bir de eski ırkın birkaç temsilcisine rastlanır

Sayfa :XI

LES ÉPOQUES PROTOHISTORIQUES
L'AGE DES MÉTAUX

L'AGE DU BRONZE

On s'est demandé si l'industrie du bronze avait été importée chez nous ou si elle avait été inventée par les derniers Néolithiques dont il vient d'être question A l'appui de cette seconde opinion, admise par un petit nombre de savants, on invoque la découverte en Andalousie d'instruments en cuivre natif simplement martelé et, ailleurs, d'objets fondus en cuivre pur, sans alliage On en conclut que les Hommes de la fin du Néolithique, si industrieux, avaient fort bien pu imaginer de marteler le cuivre natif et découvrir plus tard le moyen d'y associer de l'étain Cette hypothèse est très peu plausible, d'abord parce que les instruments en cuivre sont rares, tandis que ceux en bronze apparaissent nombreux en un laps de temps relativement court. Et, pour faire du bronze, il fallait de l'étain, or, rien ne prouve que les quelques gisements de ce métal qui existe en France aient été exploités à cette époque Au contraire, le bronze était connu en Orient (à Suse, notamment), au moins dès le quatrième millénaire, et il était commun en Égypte dès la fin du troisième millénaire avant notre ère Tout porte à croire qu'il a été importé chez nous, peut-être par ces fondeurs ambulants qui, pour ne pas transporter dans leurs déplacements des charges trop lourdes, déposaient des matières premières et des objets ouvrés dans des cachettes dont il a été découvert un grand nombre.

Sayfa XI

TARİH ÖNCESİ ÇAĞLAR

MADEN ÇAĞI

BRONZ ÇAĞI. – Bronz zanaatının bize dışardan mı geldiğini yoksa sözü edilen son Cilâlı Taş Dönemi insanları tarafından mı icat edilmiş olduğunu kendi kendimize sorduk. Az sayıda bilim adamı tarafından kabul edilen bu ikinci görüşü desteklemek için, Endülüs'teki sade bir biçimde dövülmüş olan ham bakırdan aletler ve başka yerlerde bulunan katışıksız saf bakırdan dökümü yapılmış eşyalara başvuruyoruz. Buradan, Cilâlı Taş Dönemi'nin sonunda, oldukça zanaatkâr olan [bu] insanların ham bakırı çekiçle dövme işini ve daha sonraları, bakırın içine kalay karıştırma yöntemini son derece iyi bir biçimde keşfetmiş oldukları sonucu ortaya çıkmaktadır. Bu varsayım pek de akla uygun değildir; çünkü her şeyden önce bronzdan yapılmış aletlerin nispeten daha yakın bir zaman zarfında çok görülmesine rağmen, bakırdan yapılmış aletlere çok az rastlanmaktadır. Ayrıca bronzu elde etmek için kalay gerekliydi. Oysa, Fransa'da bulunan bu madenin bazı yataklarının o dönemde işletilmiş olduğunu kanıtlayan hiçbir şey yoktur. Bunun aksine, en azından dört bininci yıldan itibaren bronz, doğuda özellikle Sus şehrinde bilinmekteydi. Çağımızdan önce, üç bininci yılın sonundan itibaren [bu madenin bilinmesi] Mısır'da da aynıydı. Her şey bronzun, önemli bir kısmı bulunmuş olan ham maddeler ile işlenmiş eşyaları, gizli bölmelerin içine koyan gezici döküm ustalarının, belki de yer değiştirmeleri esnasında çok ağır olan yüklerini taşıyamadıkları için [bu yüklerini boşaltmaları sonucunda], dışardan getirilmiş olduğuna inanılmasını sağlamaktadır.

Sayfa :XII

En résumé, l'âge du fer a été l'épanouissement de la civilisation de l'âge du bronze, civilisation qui nous a été importée de l'est et du sud de l'Europe, et dont il faut chercher en partie l'origine en Asie Mineure.

Sayfa XII

Özetle Demir Çağı bize Avrupa'nın güneyinden ve doğusundan getirilmiş olan ve (aynı zamanda, **kaynağı kısmen de olsa Anadolu'da** aranması gereken [bir] uygarlık [olan] Bronz Çağı uygarlığının gelişimidir.

Sayfa :2

A part donc les plantes aquatiques, comme le lotus et le papyrus, la flore proprement dite est descendue dans la vallée du Nil avec l'homme, dont le labeur seul l'y maintient. C'est lui qui a apporté d'Asie le froment, l'orge, l'olivier, le pommier, l'amandier, la vigne et le figuier;

Sayfa 2

[KLÂSİK DOĞU

BİTKİ ÖRTÜSÜ VE HAYVANLAR.] – Lotus ve papirüs gibi su bitkileri haricinde asıl bitki örtüsü, Nil Vadisi'ne insanla birlikte iner ve sadece insanın çabasıyla varlığını orada sürdürür. **Buğdayı, arpayı, zeytin ağacını, elma ağacını, hurma ağacını, üzüm asmasını ve incir ağacını Asya'dan getiren** insandır.

Sayfa :2

ETHNOGRAPHIE. — Tels qu'ils sont figurés sur les monuments, les Égyptiens (1) semblent congénères des races blanches de l'Afrique du nord-ouest (Berbères, Lybiens, etc.). A ce premier fond de population se mêlèrent, à des époques qu'il est impossible de préciser, des éléments sémites descendus d'Asie. L'apport de populations noires venues du sud semble avoir été nul aux époques les plus anciennes.

Sayfa 2

ETNOGRAFYA — Anıtlarda resmedildikleri gibi, Kuzeybatı Afrika'nın beyaz ırklarının **(Berberiler, Libyalılar**, vs.) soydaşı gibi görünüyorlar. **Kesinleştirilmesi imkânsız olan donemlerde** nüfusun bu birinci temeline **Asya'dan inen Sami ogeleri** karışmıştır. Güneyden gelmiş zenci nüfusların katkısı, en eski dönemlerde yok gibi görünmektedir.

Sayfa :14

Les monuments figurés représentent ce peuple comme brachycéphale, avec un nez proéminent.

Sayfa 14

[BABİL]

IRKLAR — **Resimlenmiş anıtlar,** bu toplumu çıkıntılı bir burna sahip brakisefal olarak betimlemektedir.

Sayfa :28

CHAPITRE II

LA MÉSOPOTAMIE

Mais les conditions climatériques se modifièrent, les hauteurs se desséchèrent, les vallées des grands fleuves se formèrent, et l'homme eut à sa disposition des ressources plus abondantes et plus variées. Alors les habitants du plateau de Lybie descendent vers le Nil. En Syrie, d'aucuns demeurent dans les parties les plus habitables, d'autres s'en vont peut-être vers l'Égypte, d'autres enfin suivent la vallée de l'Euphrate, vont se fixer dans la plaine d'alluvions formée aux dépens du golfe Persique, et se rencontrent là avec des gens d'une autre race, les Sumériens, venus on ne sait d'où, par les pentes occidentales du plateau d'Iran; de leur collaboration naît, au quatrième millénaire, la civilisation suméro-akkadienne, plus tard appelée babylonienne.

En Syrie, la vie continue; des villes se bâtissent, des relations s'établissent tant avec l'Égypte qu'avec la Babylonie. Au XXIXᵉ siècle avant l'ère chrétienne, le sémite Sargon, roi d'Agadé, est le souverain d'un grand empire qui atteint à l'ouest le Taurus et le Liban, au nord les monts d'Arménie, et englobe à l'est la région de Suse, où s'est développée une autre civilisation, celle des Élamites, apparentés aux Sumériens.

Sayfa 28

II. BÖLUM

MEZOPOTAMYA

Ama iklim koşulları değişmiş, yüksek kısımlar kuraklaşmış, büyük ırmakların vadileri oluşmuş ve insan çok çeşitli ve daha verimli **kaynaklara sahip olmuştu.**

Böylelikle Libya yaylasında oturan insanlar, Nil Nehri'ne doğru in

diler. Bazıları Suriye'de, yerleşmeye en elverişli yerlerde kaldılar, bazıları belki Mısır'a doğru gittiler, bazıları da Fırat Vadisi'ni izleyerek İran Körfezi'nde oluşmuş alüvyon ovasına yerleştiler. **Orada İran yaylasının batı yamaçlarından geldikleri sanılan ve farklı ırktan olan Sümerlilerle karşılaştılar.** Dört binli yıllarda, onlarla iş birliklerinden dolayı daha sonra Babil olarak adlandırılacak olan Sumer-**Akad uygarlığı doğar.**

Suriye'de yaşam devam eder, şehirler kurulur, Babil'le olduğu kadar Mısır'la da ilişkiler kurulur. İ.Ö. XXX. yüzyılda Agade Kralı Samili Sargon batıda Toros ve Lübnan, kuzeyde Ermeni tepelerine erişen ve doğuda **Sümerlilere akraba olan Elamlıların uygarlığının** geliştiği Sus şehrini içine alan büyük bir imparatorluğun hükümdarıdır.

Sayfa 29

CHAPITRE III

LES ÉLAMITES

LE PAYS — L'Élam, ou « pays haut », est le nom donné par les habitants de la plaine babylonienne à la région à l'est du Tigre, arrosée par le cours inférieur de l'Ouknou (Khoaspès, Kerkha) et de l'Oulaï (Eulæus, Karoun), qui, aux temps anciens, se jetaient l'un et l'autre directement dans le golfe Persique comme le faisaient le Tigre et l'Euphrate

Sayfa 29

III BÖLÜM

ELAMLILAR

ULKE — Babil ovası halkı tarafından verilen **Elam** veya "yukarı ülke" adı, çok eskiden tıpkı Fırat ve Dicle gibi doğrudan İran Körfezi'ne

doku en Ouknou (Khoaspes, Kerkha) ve **Oulaï** (Eulaeus, Karoun) ırmaklarının suladığı ve Dicle'nin doğusundaki bölgeye verilen addır

Sayfa 29

Les fouilles n'ont guère porté que sur les ruines de Suse. Cette ville, primitivement bâtie au bord de l'Ouknou sur de petites collines d'argile hautes de 9 mètres au-dessus du niveau de la rivière, est, comme les villes de Sumer et d'Akkad, habitée pour la première fois par des hommes connaissant déjà l'usage des métaux. Près de la bourgade s'élève une nécropole où l'on a recueilli plusieurs milliers de vases peints, des armes et des instruments en cuivre, des miroirs métalliques, des colliers de perles. Par l'étude de la céramique, les archéologues distinguent deux périodes: la plus récente correspond à l'époque des rois sumériens de Lagash, Our-Ninâ et ses successeurs.

Sayfa 29

Kazılar, sadece Sus (şehrinin) harabeleri üzerinde yürütülebildi. Nehir seviyesinden 9 metre yüksekliktel yüksek kireç tepeleri üzerinde, Ouknow Nehri'nin kıyısında ilkel bir şekilde inşa edilmiş olan bu şehir, tıpkı Sumer ve Akad şehirlerinde olduğu gibi **daha önceden metal kullanmayı bilen insanlar tarafından ilk kez mesken tutuldu.** Küçük kasabanın yakınındaki bir yer altı mezarlığında binlerce boyalı vazo, silâhlar, bakırdan yapılmış aletler, metal aynalar, inci kolyeler bulundu. Seramiğin incelenmesiyle arkeologlar iki dönemi birbirinden ayırt ederler. En yakın olan dönem, Sumer kralları Lagaş, Ur-Nammu ve onun haleflerinin dönemine rastlar.

Sayfa 31

CHAPITRE IV

LES HITTITES

LE PAYS — Dans la Syrie septentrionale, dans le Taurus et sur le plateau d'Anatolie, régions fort dissemblables, on a découvert un grand nombre de monuments qui se rattachent à une même civilisation, celle des Hittites.

Sous le nom de Hittites, on désigne un groupe ethnique d'origine encore inconnue, dont la langue n'est pas encore classée, dont le type diffère suivant qu'on le considère dans les représentations figurées égyptiennes, assyriennes ou locales. Ce groupe paraît s'être infiltré pacifiquement au milieu de populations aborigènes.

La plaine septentrionale de Syrie, entre l'Amanus et la courbe de l'Euphrate, est, en réalité, un prolongement du désert syrien arrosé par des torrents et dénudé. Le plus important établissement hittite de la région, Carchémish, s'élevait aux bords de l'Euphrate sur la route d'Assyrie et de Babylonie vers le Liban et la Méditerranée, le plus méridional, Qadsh, était baigné par l'Oronte.

Sayfa 31

IV. BÖLÜM

HİTİTLER

ÜLKE — Birbirinden tamamen farklı bölgeler olan Kuzey Suriye'de, Toroslar'da ve Anadolu yaylasında, aynı uygarlığa yani Hitit uygarlığına ait çok sayıda anıt keşfedildi.

Hititler adı altında kökenleri henüz bilinmeyen, dilleri henüz sınıflandırılmamış olan, tipler Mısır, Asur veya bölgeye özgü olarak resmedilmiş tasvirlere göre farklılaştığı ... varılan etnik bir grup tanımlanır. **Bu grup, barışçıl yollarla yerli halkın içine girmiş gibi görünmektedir.**

Amanus ve Fırat kıvrımı arasındaki Suriye'nin kuzey yaylası, aslında selelerle sulanmış çıplak Suriye Çölü'nün bir uzantısıdır. Bölgenin en önemli Hitit yerleşim bölgesi olan Karkamış, Lübnan ve Akdeniz'e doğru Asur ve Babil yolu üzerinde yükseliyordu. En güneydeki Kadeş yerleşim bölgesi ise, **Asi Nehri** tarafından sulanmaktaydı

Sayfa :32

APERÇU HISTORIQUE.

Shoubbilouliouma, contemporain d'Aménophis IV, soutient secrètement les princes syriens contre le pharaon leur suzerain, impose sa domination au Mitanni, pays situé entre l'Assyrie et la boucle de l'Euphrate, négocie avec Babylone et finalement fait de sa cour le centre politique de l'Orient. La veuve du pharaon Toutankhamon, pour consolider sa propre situation en Egypte, lui demandera de lui choisir un époux parmi ses fils.

Un siècle durant, les Hittites conservent l'hégémonie dans la Syrie du nord, malgré les efforts des pharaons Séti Ier et Ramsès II.

Sayfa 32

TARİHSEL BİR BAKIŞ — IV. Amenofis'in çağdaşı [Hitit Kralı] Şuppiluliuma, metbuu olan firavuna, IV. Amenofis'e karşı gizlice Suriyeli prensleri destekler. Asur ülkesi ile Fırat kıvrımı arasında yer alan Mitanni ülkesi üzerinde egemenliğini zorla kabul eder. Babil Krallığı ile anlaşır ve sonunda da kendi sarayını Doğu'nun siyasi bir merkezi konumuna getirir. **Firavun, Tutanhamon'un dul karısı** [Ankhesenamen]**'nın, Mısır'da kendi durumunu sağlamlaştırmak amacıyla ondan** [Hitit Kralı Şuppiluliuma'dan] **oğulları arasından kendisine bir eş seçmesini isteyecektir.**

Bir yüzyıl boyunca **Hititliler,** (Mısır) firavunları olan I. Seti ve II. Ramses'in çabalarına rağmen Kuzey Suriye'de üstünlüklerini korudular.

Sayfa :32

LA RELIGION. — La religion des Hittites est une religion naturiste. Ils ont adoré d'abord directement les sources, les fleuves, les montagnes; puis, les esprits des sources, des fleuves, des montagnes. Enfin, trois divinités ont pris un rang prépondérant.

Baba Un dieu des éléments. Téshoub, armé de la foudre, coiffé d'une tiare conique, vêtu d'une courte tunique, les pieds dans des sandales à bouts recourbés, est représenté debout sur un taureau, sur deux sommets de montagne ou sur deux hommes debout. Il est adoré en Syrie sous le nom d'Adad et il a été introduit en Babylonie par l'immigration amorrhéenne. Une déesse long Ana vêtue, la tête couverte d'un voile et d'une tiare cylindrique, debout sur une lionne ou sur une panthère, est peut-être la personnalité la plus éminente du panthéon hittite. C'est la déesse-mère, principe de fécondité, dont le culte se retrouve dans toute l'Asie antérieure et dans la religion gréco-romaine. Teklis

Le dernier membre de la triade est un jeune oğul dieu imberbe et court vêtu, fils des deux autres ou dédoublement du dieu primitif; armé de la hache, il se tient debout sur un lion; il s'identifie avec Tammouz, avec l'Adonis des Grecs

Dans un bas-relief sculpté, à Iasili-kaïa, près de Boghaz-keui, sur les parois des rochers, dans un étroit vallon, les principales divinités hittites sont réunies en groupe et reçoivent les hommages d'une double théorie de personnages

Sayfa 32

DİN. Hititlilerin dini Doğu'ya dayalı bir dindi. Önceleri onlar doğrudan pınarlara, ırmaklara, dağlara daha sonraları ise pınarların, ırmakların ve dağların ruhlarına taptılar. Sonuç olarak (bu din anlayışında) üç tanrı (kendilerine) üstün bir yer edindi.

Doğa güçlerinin tanrısı olan Teşub, şimşekle silâhlanmış, koni biçiminde bir taç takınmış, kısa bir tunik giydirilmiş, ayak uçları kıvrık sandaletlerin içinde, ya bir boğanın üzerinde ayakta, iki dağ tepesinde ya da ayakta duran iki adam üzerinde tasvir edilmiştir. Suriye'de Adad adıyla tapınılan bu tanrı, Amorit göçüyle Babil'e girmiştir. **Uzun elbiseli** kafası bir başörtüsü ve silindir bir taçla örtülü, ya dişi bir aslanın ya da dişi bir panterin üzerinde ayakta duran bir **tanrıça** olan bu tanrı, belki de Hitit tanrılarının en değerli kişiliğiydi. **Bereketin kaynağı olan bu Ana Tanrıçaya, Ön Asya'nın tamamında ve Yunan Roma dininde de tapınılmaktaydı.**

Üçlü tanrının son üyesi, genç ve toy bir tanrıdır. Kısa giyimli olan bu tanrı, ya diğer ikisinin (Teşub ile Ana Tanrıçanın) **oğlu, ya da ilk Çağ Tanrısı'nın ikiye bölünmesidir. Baltayla silâhlanmış olarak bir aslanın üzerinde ayakta durur ve Tammouz ile Yunanlıların Adonis'iyle özdeşleştirilir.**

Boğazköy yakınlarındaki Yazılıkaya'da, kayaların yüzüne yontulmuş bir oyma kabartmada bulunan başlıca Hitit tanrıları, grup halinde dar bir vadide toplanırlar ve iki insan grubunun sunularını kabul ederler.

Sayfa :33

LA FAMILLE. — Le mariage, en pays hittite, a pour base la monogamie; le mari peut cependant avoir légitimement une seconde femme, pourvu qu'elle réside dans un pays différent, et posséder des esclaves concubines. La loi du lévirat est en vigueur et, si une femme, demeurée veuve sans enfants, n'a pas de beau-frère, il lui est possible, après la mort de son propre père, de devenir légitimement l'épouse de l'un de ses oncles déjà marié.

Sayfa :33

L'ÉCRITURE. — LA LITTÉRATURE. — Quand des explorateurs et des voyageurs eurent signalé, vers le milieu du XIXe siècle, de nombreux monuments hittites, quand la trouvaille d'El Amarna eut confirmé l'importance de cette civilisation, des fouilles furent entreprises. Les plus fructueuses, au point de vue archéologique, sont celles des Allemands à Sendjirli, site de Sam'al, et des Anglais à Djerablous, site de Carchémish; au point de vue historique, celles de Winckler à Boghazkeui, site de Hatti, en 1906; ces fouilles mirent au jour des milliers de fragments de tablettes cunéiformes, alors que partout ailleurs, et notamment en Syrie on avait seulement trouvé des inscriptions en hiéroglyphes spéciaux, particuliers à la région hittite.

Les textes cunéiformes contiennent des éléments appartenant à huit langues ou dialectes. D'aucuns sont rédigés en babylonien, d'autres, en langue hittite, renferment de nombreux idéogrammes qui s'interprètent sans que l'on sache comment les Hittites prononçaient les noms des objets représentés par ces signes. On ne sait encore si l'on est en présence d'une langue indo-européenne, peut-être caucasique, mais cette langue, quelle qu'elle soit, paraît contaminée par des éléments étrangers. Les textes hiéroglyphiques hittites résistent encore au déchiffrement. L'étude du sceau bilingue de Tarkoudimmé et la comparaison entre eux de longs textes découverts en un même site ont permis, semble-t-il, de reconnaître certains signes de fonctions, d'isoler des noms propres

Sayfa 33

AİLE — Hitit ülkesinde evlilik **tek eşlilik temeline dayanıyordu. Bununla birlikte koca, yasal olarak başka bir ülkede ikamet etmesi şartıyla ikinci bir kadına** ve ayrıca nikahsız kadın kölelere de sahip olabiliyordu. Tevrat yasası (Yahudi yasası) yürürlükteydi ve eğer bir kadın çocuksuz dul kalmışsa ve kayınbiraderi yoksa kendi

öz babasının ölümünden sonra daha önce evli olan amcalarından birinin yasal eşi olabilirdi.

YAZI VE EDEBİYAT. Araştırmacılar ve gezginler 19. yüzyılın or-talar[illegible] Mı-sır'da[illegible] kaz[illegible]. Arkeolojik açıdan en önemli kazılar, Almanların Zincirli'deki Sam'al Sitesi kazılarıyla İngilizlerin Djérablous'taki Karkamış Sitesi kazılarıdır. Tarihî açıdan en verimli kazılar, Winckler'ın 1906 yılında Boğazköy'deki Hatti Sitesi kazılarıdır. Bu kazılar, diğer yerlerde özellikle de Suriye'de, sadece Hitit dinine ait özel hiyeroglif yazıtlar bulunmuş olmasına rağmen, çivi yazılı tabletlerden binlerce kesiti gün ışığına çıkarmıştır.

Çivi yazılı metinler, sekiz dile veya diyalekte ait öğeler içermektedir. Bazıları Babil dilinde yazılmış, diğerleri ise Hititlerin bu işaretlerle sundukları nesnelerin isimlerini nasıl telâffuz ettikleri bilinmemesine rağmen birbirlerini açıklayan çok sayıda ideogram [illegible] içermektedir. Bu dilin, belki de bir Kafkas dili olan bir Hint-Avrupa dili olup olmadığını hâlen bilmiyoruz, [illegible] ne [illegible] yabancı öğelerle bozulmuş gibi görünmektedir. [illegible] Tarkoudimmé'nin [illegible] de [illegible] sı, [illegible] mesine [illegible] içermektedir.

Sayfa : 33

CARACTÈRES DE LA CIVILISATION HITTITE — Pendant des siècles, les Hittites ont servi de barrière à l'extension des Sémites, dont l'effort de pénétration vers l'Anatolie s'est trouvé brisé. Les colonies sémitiques établies sur le plateau de Cappadoce au troisième millénaire ont disparu pendant le se

Pek hoş!

Sayfa 33

cond, et la conquete assyrienne au XIIe siecle n'a pas eu le temps de s'affermir avant la disparition de l'empire ninivite. A la civilisation suméro-akkadienne les Hittites doivent leur système d'écriture et des idées religieuses, des rites, des formules de prieres et de magie, et ils sont restés en contact avec l'art babylonien. Mais ils ont adapté cet art à leur genie propre, y ajoutant des éléments égyptiens ou égéens, et ils ont ensuite répandu leurs propres formules jusqu'au pied du Zagros. dès avant le XVe siècle, ils ont substitué en Assyrie leur influence artistique à celle de Babylone et introduit dans cette région les éléments caractéristiques du développement architectural et décoratif qui aura son plein épanouissement au temps des Sargonides. Par eux se sont transmis à la civilisation grecque, indirectement aux civilisations byzantine et arabe, des éléments dont l'importance et la qualité se distinguent de plus en plus nettement, à mesure que les résultats des fouilles permettent de nouveaux termes de comparaison. Le rôle des Hittites était absolument ignoré il y a cinquante ans; demain, quand leurs inscriptions hiéroglyphiques seront déchiffrées, que des fouilles nouvelles auront multiplié les documents, il se montrera peut-être encore plus essentiel comme intermédiaire entre le monde sémitique et la civilisation grecque.

ne münasebet

Sayfa 33

HITIT UYGARLIĞININ OZELLIKLERI Yuzyıllar boyunca **Hititler, Anodulu'ya girme çabaları kırılmış olan Samîlerin yayılmasına karşı bir engel görevi ustlenmişlerdir.** Uç binli yıllarda Kapadokya yaylası uzerine yerleşmiş Sami kolonıler ıkı binli yıllarda yok olmuş ve XII yuzyılda, Asur fethi Ninova Imparatorluğu'nun ortadan kalkmasından once güçlenmeye zaman bulamamıştır **Hititliler, yazı sistemlerini** ve dini fikirlerini, ayinlerini ibadet ve buyu yapma şekillerini **Sümer-Akad uygarlığına borçludur.** [Onlar] Babil sanatıyla ilişkilerini koparmamışlardır **Ege ve Mısır ögelerini kendi dahiliklerine katarak** bu sanatı uyarlamışlar ve daha sonra da XIV yuzyılın

hemen öncesinde Zagros (dağlarının) eteklerine kadar kendilerine özgü formülleri yaymışlardır. Asur'daki sanatsal etkinliklerini Babil sanatına katarak Sargonid'ler döneminde en büyük gelişimini gösterecek olan mimari ve süsleme sanatının gelişimine özgü karakteristik öğelerini de [illegible] yeni karşılaştırmalara imkan sağladıkça [illegible] daha açık bir şekilde fark edilen öğeler doğrudan Yunan uygarlığına dolaylı olarak da Bizans ve Arap uygarlıklarına onlar tarafından aktarılmıştır. Elli yıl öncesine kadar [illegible] Gelecekte onların [illegible] yazıtları [illegible] ve yeni kazılar belgelerin sayısını arttırdığında, Hititlerin rolü, belki de **Yunan uygarlığı ile Samî dünyası arasında** çok önemli bir **geçiş dönemi** olarak kendini gösterecektir.

Sayfa 47 (resim)

YUNANİSTAN'IN İLK ZAMANLARI

HAGHIA TRIADA SARAYI'NIN GİRİŞİ (Girit) — Orada inilen anıt merdiveni hâlen oldukça iyi biçimde korunmaktadır. (L. BOISSONNAS)

Sayfa :83

L'ALEXANDRE, dit « AZARA » du nom du donateur ; le plus justement célèbre des nombreux portraits du jeune roi — Musée du Louvre
CL. GIRAUDON

Sayfa 83 [resim]

HELENİSTİK [YUNAN] **VE ROMA DÖNEMİ**

Bağış yapan kişi anlamında olan **"AZARA"** adıyla anılan [BUYUK] İSKENDER. Genç kralın sayısız portrelerinden en tanınmışı - Louvre Müzesi. CL. GIRAUDON

Sayfa : 363

Pris dans la tourmente, les Sakas, ces Scythes iranisés qui bordaient au nord l'Empire perse et qui n'avaient jamais cessé de l'inquiéter, foncèrent vers le sud sous la pression des Yue-tche et renversèrent sans effort les derniers Grecs, affaiblis par les rivalités intestines et par l'expansion des Parthes. Les nouveaux venus ne rompent pas, du reste, avec l'influence grecque; dépourvus d'une civilisation propre, comme tous les nomades des steppes, ils acceptent volontiers les civilisations comme les religions qui s'offrent. Les Parthes, qui sont leurs voisins et leurs parents par la race et la langue, n'ont pas poussé non plus le fanatisme jusqu'à proscrire la culture grecque ; elle peut encore filtrer depuis la Syrie à travers leurs domaines. Un de ces rois sakas, Gondopharès, s'est trouvé ainsi relié aux origines du christianisme. Il dominait sur les deux rives de l'Indus ; nous le connaissons par ses monnaies et ses inscriptions. Et, d'autre part, les *Actes* de Thomas l'Apôtre (condamnés comme apocryphes, mais néanmoins fort populaires dans l'ancienne Eglise d'Occident et d'Orient) racontent que le roi de l'Inde Gondopharès avait, par l'intermédiaire d'un marchand indien qui se rendait en Syrie, engagé Thomas à titre d'architecte pour lui édifier un palais à la grecque ; Thomas lui apprend à préférer les palais célestes et Gondopharès se convertit avec une partie des siens. Il est aussi futile d'écarter ce récit que de l'accepter ; Gondopharès peut être contemporain du Christ ; la légende l'avait introduit de bonne heure dans le cycle chrétien, où il figure encore parmi les rois mages, sous le nom à peine altéré de Gaspar (forme arménienne : Gathaspar). Peut-être le christianisme naissant aurait par les Sakas frayé sa route vers l'Extrême Orient ; une nouvelle ruée des barbares vient lui fermer le passage et décider le sort en faveur du Bouddha.

Les Yue-tche s'étaient laissé arrêter d'abord par le massif de l'Hindou-Kouch, que les Sakas avaient probablement tourné par l'ouest. Ils finirent cependant par déboucher à leur tour dans la vallée de Caboul : la route de l'Inde était ouverte ; ils s'y élancèrent. Une suite de raids heureux les porta bientôt jusqu'à Ayodhyâ, et Bénarès, et Pâtalipoutra. Maîtres de l'Inde, ils n'en gardèrent pas moins leur appareil tatare ; leurs monnaies et aussi une statue tronquée du plus célèbre d'entre eux, Kanichka, les montrent toujours vêtus comme des chefs de hordes mongoles, la tête coiffée du bonnet de fourrure, le corps pris dans un long vêtement serré à la taille, ceints d'une longue épée, chaussés de hautes bottes de feutre. Mais leur indiffé-

Sayfa :363

rence superstitieuse s'ouvrait volontiers à tous les courants du dehors; ils continuent à frapper, comme leurs prédécesseurs helléniques, des monnaies à légendes grecques et indiennes; ils y maintiennent les images et les noms des divinités grecques, mais les divinités du panthéon iranien viennent aussi y frayer, toujours plus nombreuses, avec l'Olympe : l'Inde leur fournit encore d'autres divinités; le Bouddha lui-même y trouve place (Boudo, Sakamana). Ils se qualifient « rois des rois » à la manière iranienne et en langue iranienne, mais ils introduisent dans leur protocole indien un titre nouveau, « Fils du Ciel » (devaputra), qu'ils ont sans doute apporté de leur berceau tatare, et qui doit être assumé aussi par les empereurs de Chine.

Sayfa 363

Kuzeyde Pers [İran] **İmparatorluğu ile sınırlı olan ve her zaman onları endişelendiren İranlılaşmış İskitler olan Saka'lar, büyük bir kargaşa içindeydi. Yue-tche** [illegible] **baskısıyla güneye doğru saldıran Saka'lar, iç çekişmeler ve Parthia'lıların yayılması sonucunda zayıf düşen son Yunanlıları da hiç çaba sarf etmeden yenmişlerdi.** [illegible] Yunan [illegible] vazgeçmemiştir. [illegible] onlar da [illegible] bir [illegible] dinler gibi uygarlıkları da [illegible] açısından akrabaları ve [illegible] Yunan kültürünü yasaklamayı [illegible] Yunan uygarlığı Suriye'den [illegible] **Saka krallarından biri olan Gordopharès, böylelikle kendini Hristiyanlığın kökenlerine bağlı bulmuştu. Indus Vadisi'nin her iki kıyısına hükmeden bu kralı** [illegible] Kâfir olarak suçlanan ama eski Doğu ve Batı kiliselerinde çok tanınan Havari Thomas [illegible] **Hint Kralı Gordopharès'in** kendine Yunan tarzında bir saray inşa etmesi için Suriye'ye giden bir Hintli tüccar aracılığıyla onu (Thomas'ı) mimar unvanıyla işe aldığın

dan bahseder. Thomas, ona tanrısal saraylar yapmayı teklif eder [Bo[illegible]] Gordophares, kendi yakınlarından birkaç kişiyle birlikte din [illegible] [illegible] sızdır. **Gordopharès, belki de Isa'nın çağdaşı olabilir.** [illegible] Gaspar adıyla [illegible] bilinen efsane [illegible] Gondopharès [illegible] bir vakitte Hristiyanlık [illegible] Belki de yeni doğan Hristiyanlığın yolu [illegible] Uzak Doğu'ya [illegible] açılmıştı. Barbarların [illegible] Uzak Doğu'nun Hristiyan [illegible] kapısını kapatmış ve [Uzak Doğu] Budizm lehinde karar vererek kendi kaderini çizmiştir.

Yüeçi'ler, öncelikle Saka'ların muhtemelen batısından döndükleri Hindukuş Dağları'na ilerlemelerini engellemiştir. Bununla birlikte Caboul Vadisi'ne girmeyi başarmışlardır. [illegible] **Hindistan yolu açılmış olur ve** [illegible] **oraya doğru yonelirler.** [illegible] bir dizi [illegible] **Ayodhyâ'ya** [illegible] **Bénarès'e ve Pâtalipoutra** [illegible]**'ya** [illegible] **Hindistan'ın hâkimleri olarak** [illegible] **orada, Tatar ozelliklerini pek de fazla koruyamamışlardır.** [illegible] meşhur [illegible] vucutları da bedeni [illegible] uzun bir giysi [illegible] den yapılmış [illegible] tıpkı Moğol göçebelerinin liderleri gibi [illegible]

Or[illegible] baş[illegible] tüm akımlara gönüllü olarak açık bir kapı [illegible] Yunan, Hint efsanelerine [illegible] basmaya devam ediyorlardı. P[illegible] Yunan [illegible] kullanmışlardır. B[illegible] yanı sıra [illegible] görmekteyiz [illegible] başka [illegible] Bunların arasında] Buda da kendine bir yer bulur **(Boudo-Sakamana)**. Bu tanrılar, İran tarzında ve d[illegible] olarak [illegible] değer kazanırlar [illegible] Hint protokolüne yepyeni bir unvan ile girer

ler Çin imparatorları tarafından da kabul görmüş olan **"Gökyüzünün oğlu" (devapoutra)** şeklindeki bu unvanı hiç kuşkusuz uygarlıklarının kaynağı olan Tatar unsurunun bir yansımasıdır

Sayfa 363

L'Empire des Kouchanes (tel est le nom officiel de leur dynastie) soutient la comparaison avec l'Empire romain à l'occident, avec l'Empire chinois à l'extrême orient.

La faveur d'un des Kouchanes, Kanichka, met toute cette puissance au service de l'apostolat bouddhique. Depuis son premier triomphe avec Asoka, le bouddhisme avait dû se replier pour tenir tête à ses éternels adversaires, les brahmanes, et à son concurrent grandissant, le jaïnisme. Affaibli dans son pays d'origine, le Magadha, il avait retrouvé un sol propice sur la frange occidentale, au contact des royaumes grecs et même sous leur patronage ; l'Avanti, le Penjab, le Cachemire avaient des monastères fameux, foyers d'étude et d'influence : sympathie ou calcul, ou le tout ensemble, Kanichka prit le bouddhisme sous son patronage ;

Sayfa 363

l'Eglise l'a récompensé en immortalisant son nom. Les missionnaires du Bouddha purent franchir le Pamir, gagner de proche en proche les oasis du Turkestan chinois, où des émigrants partie iraniens, partie indiens étaient prêts à les accueillir, atteindre enfin la Chine, où, si on en croit la tradition, l'empereur Ming les avait expressément invités (65 ou 75 ap. J.-C.). Dès lors, et pour une durée de dix siècles, en dépit de toutes les vicissitudes, à travers des régions difficiles disputées par un fourmillement d'ambitions et de races, l'Inde et la Chine demeurent en contact permanent sous les auspices du bouddhisme. Une littérature immense, surtout de textes religieux et philosophiques, passe du sanscrit en chinois; les arts gréco-romains, mis au service de l'inspiration bouddhique dans l'Inde, vont féconder et renouveler les traditions d'art de la Chine. Le nom de Kanichka préside à une des périodes les plus solennelles de l'aventure humaine; l'incertitude de sa date, portée de 57 av. J.-C. à 200 ap. J.-C. par les combinaisons des érudits, révèle l'état précaire de nos connaissances chronologiques sur le domaine indien.

Au moment où les efforts concordants de la politique chinoise sous les Han et du bouddhisme indien sous les Kouchanes ouvraient des voies régulières de communication entre les rives de l'Oxus et celles du fleuve Jaune, au travers du Pamir et des déserts du Turkestan, les progrès soudains de la navigation changeaient au profit de l'Inde les voies du commerce maritime.

Sayfa 363

Kushan İmparatorluğu (hanedanlıklarının resmî adı budur), batıda Roma, Uzak Doğu'da ise Çin İmparatorluğu'yla karşılaştırılabilir. Kushan'lardan biri olan Kanichka'nın saygınlığı, bütün gücü Buda havariliğinin hizmetine vermiştir. Asoka ile elde ettiği ilk zaferinden sonra Budizm, ezelî rakibi olan Brahmanlara ve giderek büyüyen Jainizm'e kafa tutmak için kendi içine çekilmek zorunda kalmış olmalıdır. [illegible] zayıflayan Magadha [illegible] hatta onların yönetimi altında [illegible] bir zemin bulmuştu. [illegible] manastırlara ve eğitim merkezlerine [illegible] **Kanichka, hem sempati duyduğundan hem de birtakım hesapları olduğundan Budizm'i kendi idaresi altına almıştı.** [illegible] oldu [illegible] **kendilerini kabul etmeye hazır olan** [illegible] yaşadığı [illegible] Bunun sonucunda **eğer geleneğe inanırsak Ming İmparatorluğu'nun onların ısrarla davet ettiği Çin'e ulaşırlar** [illegible] zamandan [illegible] **pek çok tutku ve ırklar arası** [illegible] **Hindistan ve Çin, sürekli olarak Budizm'in şartlarına bağlı kalmıştır** [illegible] **Sanskritçeden Çinceye geçer** [illegible] **Kanichka adı, insan evriminin en gösterişli dönemlerinden birine damgasını vurur.** [illegible] yılları [illegible] kronolojik bilgilerimizin pek de sağlam olmadığını ortaya koymaktadır

Hanlar dönemindeki Çin politikasıyla Kushan'lar dönemindeki Hint Budizmi'nin birbiriyle uyumlu çabaları sonucunda Pamir Dağları ile Türkistan çöllerinin ortasındaki Oxus Nehri kıyılarıyla Sarı Nehir kıyıları arasında düzenli ulaşım yollarının açıldığı sıralarda, aniden denizciliğin gelişimi, deniz ticaret yollarının Hindistan lehine değişmesine neden olmuştu.

Sayfa :364

Cette transformation économique amène avec elle une transformation politique. L'Inde du Sud, jusque-là simple annexe attachée à l'Inde continentale, prend un rôle de premier plan dans l'ensemble du pays. Les royaumes côtiers, enrichis par les ports, éclipsent les pays de l'intérieur. La vallée du Gange cesse d'être la grande artère qui distribue partout la vie. Au Guzerate, le royaume des « Satrapes » (Kchatrapas), gouverné par une dynastie de race scythique (Sakas) qui s'est affranchie de son suzerain, patronne la culture sanscrite : leur capitale, Oujjayini (Ougéin), attire tous les talents et règle la vie littéraire du monde brahmanique.

Sayfa 364

Bu ekonomik değişim, beraberinde siyasi bir değişim de getirir. O gune kadar kıta Hındistanı'na bağlı gelişmemiş bir bolge olan Güney Hindistan, ulke genelinde çok onemli bir rol ustlenir. Limanlarla zenginleşmiş kıyı krallıkları, [illegible] iç bolumlerindeki devletleri golgede bırakır. Ganj Vadisi, her yere hayat veren ana damar olma ozelliğini kaybeder. Gucerat'ta, [illegible] metbuluğundan kurtulan İskit kokenlı (Sakalar) bir hanedanlık tarafından yonetilen [illegible] Sanskrit kulturunu yonetir. Butun yetenekleri kendisinde toplayan

başkentleri Oujjayini (Uccayını) (Ougéin), **Brahman dünyasının edebî hayatını** düzenler.

Sayfa :364

Du IVᵉ au Vᵉ siècle, l'Inde connaît les jours probablement les plus beaux de son histoire nationale. Une dynastie indigène, les Gouptas, s'établit dans la région de Pâtalipoutra, en 318-319 ; le second prince de la famille, Samoudragoupta, réussit à soumettre l'Inde presque tout entière. Les districts les plus lointains des monts Hima

Sayfa :364

laya, du Penjab, reconnaissent sa suzeraineté : le souverain de Ceylan, les princes scythiques de la frontière nord-ouest, le « Fils du Ciel » (Devapoutra), le « Roi des Rois » (Shâhânoushâhi), le Saka, le Mourounda, sollicitent ses faveurs et lui envoient des ambassades. Pour commémorer ses succès, il célèbre en grande pompe le vieux sacrifice du cheval (*asvamedha*), préservé par la liturgie védique avec des rites barbares qui rappellent ses lointaines origines, et par lequel le prince qui l'offre revendique la suprématie universelle. Son fils, Chandragoupta II, prend le titre de Vikramâditya, « Soleil de l'Héroïsme », qui doit rester dans les légendes et les contes de l'Inde aussi fameux que le nom de Charlemagne en Occident ; il parachève l'œuvre paternelle en renversant les Sakas installés depuis trois siècles au Guzerate, et il annexe leur royaume à son vaste Empire (388). Son règne et celui de son fils Koumâragoupta (433-465) marquent l'âge d'or de la civilisation brahmanique ; le génie indien, fécondé par les apports du dehors, mais libre de les adapter à son tempérament sans avoir à sacrifier rien de son originalité, produit ses œuvres maîtresses dans tous les domaines ; le bouddhisme, encore vivace, mais relégué au second plan par l'éclat de la littérature, de la poésie, de la science, de l'art orthodoxes, émousse ses tendances antagonistes et rentre insensiblement dans les cadres normaux de la société indienne.

Sayfa 364

IV. yüzyıldan V. yüzyıla kadar Hindistan, kendi ulusal tarihinin belki de en güzel günlerini yaşar. Yerli bir hanedanlık olan Goupta [Gupta]'lar 318-319 yıllarında, Pataliputra [Patna] şehrinde kurulur. Hanedanlık **ailesinin ikinci prensi olan Samoudragoupta, Hindistan'ın neredeyse tamamını boyunduruğu altına almayı başarır. Pencap bölgesinde, Himalaya tepelerinin en uzak bölgeleri onun** [Samoudragoupta'nın] **metbuluğunu tanır. Ceylan** [Seylan] **hükümdarı, kuzeybatı sınırındaki Iskit prensleri, "Gökyüzünün oğlu" (Devapoutra) "Kralların Kralı" (Shâhûnoushâhi), Saka ve Mourounda,** [Samoudragoupta'ya] **bağlılıklarını bildirmek için ona elçiler gönderirler.** Prens, eski kökenlerini hatırlatan barbar ayinler eşliğinde [Hindu dini metinlerinde belirtilen dinsel törenlerin] usulüne göre eski [bir gelenek olan] at kurban etme törenini [asvamedha] şatafatla kutlar. Onu [bu kurbanı] sunan prens, bu vesileyle tüm dünyanın hakimiyetine talip olur. **Onun oğlu II. Chandragoupta** [Çandragupta] **"Kahramanlığın Güneşi"** anlamına gelen **Vikramâditya unvanını alır. Batıda büyük bir üne sahip olan Charlemagne [Şarlman] gibi, bu unvan da [Vikramâditya] Hint masallarında ve efsanelerinde o derece ünlüdür. Guceraťta üç yüzyıldan beri yerleşmiş olan Saka'ları devirip onların krallığını kendi geniş imparatorluğuna bağlayarak babasının eserini tamamlamıştır (388). Onun** [II. Çandragupta'nın] **ve oğlu Koumâra-goupta** [Kumaragupta]**'nın hükümdarlığı (433-465) Brahman uygarlığının altın çağı olarak** [dönemini] **damgasını vurur.** Dışarıdan gelen katkılarla zenginleşen ama kendi özgünlüğünden hiç ödün vermeksizin onları kendi dönemine uyarlayan Hindistan dehası, her alanda başyapıt niteliğindeki eserlerini üretir. Hâlâ [bugünkü gibi çapraşık] sürüp giden, ama edebiyatın, şiirin, bilimin ortodoks dinin parlaklığında geri plânda kalan Budizm, kendi keskin eğilimlerini törpüler ve Hint toplumunun normal çerçeveleri içine yavaş yavaş girer.

Sayfa :364

Une nouvelle ruée des Barbares anéantit l'effort des Gouptas. Les Huns, qui avaient déjà, six siècles plus tôt, par leur victoire sur les Yue-tche, provoqué la ruine de la civilisation grecque aux confins de l'Inde et changé les destinées du monde asiatique, se sont ébranlés à leur tour. Tandis qu'Attila mène ses hordes au pillage de l'Europe, d'autres chefs de bande, fascinés par les richesses de l'Inde, reprennent au long des Pamirs le chemin suivi jadis par les Yue-tche, se heurtent aux Sassânides, qu'ils expulsent des bords de l'Oxus (464), et retrouvent devant eux leurs anciens adversaires qui couvrent la frontière de l'Inde, un « shâh » koushane, Kidâra, a relevé le prestige déchu de sa race (vers 430) et soumis à son autorité le pays autour de Péshawar. Encore une fois, les Yue-tche cèdent devant les Huns; l'Inde est envahie (470-480). Les Gouptas perdent le Penjab, le pays d'Avanti. Un autre Attila, Mihirakoula (vers 520), déchaîne ses fureurs sanglantes contre l'Église bouddhique qu'il rêve de détruire; sa cruauté provoque

Sayfa :365

un réveil de l'énergie indienne ; une coalition victorieuse l'oblige à s'enfuir au Cachemire. Mais l'Inde ne retrouve plus son unité perdue de petits États se créent, se disloquent, s'évanouissent. Un d'entre eux pourtant brille d'un éclat durable, le royaume de Valabhi (Walah, dans la presqu'île du Kathiawar), fondé vers 500, a recueilli dans la ruine des Gouptas l'héritage des Sakas et repris leurs traditions de tolérance universelle et de culture raffinée

Sayfa 364

Barbarların yeni bir akını, Goupta'ların çabasını ortadan kaldırır. Altı yüzyıl öncesinde, Yueçi'lere karşı kazandıkları zaferle Hindistan sınırındaki Yunan uygarlığının yerle bir olmasına neden olan ve [illegible] **Asya dünyasının kaderini değiştiren Hunlar, sıra onlara** (Hunlar'a) **geldiğinde, kendilerini de sarstılar. Atilla, ordularını Avrupa'nın yağmalanmasına sürüklerken, Hindistan'ın zenginlikleriyle büyülenen ve Pamir** (dağları) **boyunca, vaktiyle Yüeçi'lerin izlediği yola yönelen diğer çete liderleri kendilerini Oxus Nehri kıyılarının dışına atacak olan Sasani'lerle karşılaştılar (464) ve** [illegible] **Hindistan sınırını kaplayan eski rakiplerini karşılarında buldular. Bir Kushan "şahı" olan Kidâra, ırkının yitirmiş olduğu prestiji yeniden kazandı (430 yılına doğru) ve Peşaver etrafındaki ülkeyi boyunduruğu altına aldı. Yüeçi'ler bir kez daha Hunlara boyun eğmiş, Hindistan istilâ edilmiş oldu (470-480).** Guptalar Pencap ve Avanti [illegible] kaybederler.

Başka bir Atilla olan Mihirakoula (520 yılına doğru), yok etmeyi hayal ettiği Budist Kilise'sine karşı kanlı öfkesini alevlendirir; onun [illegible] Mihirakoula'ya karşı zafer kazanan [illegible] Keşmir'e kaçmaya [illegible] bur eder.

[sayfa 365] **Fakat Hindistan, kaybolan birliğini artık bir daha bulamaz; küçük devletler kurulur, dağılır ve yok olup giderler. Bununla birlikte aralarından biri, kalıcı bir görkemle parıldar;** [illegible] yılına doğru [illegible] nda Walan [illegible] Guptaların [illegible] Sakaların [illegible] nın (Sakaların) inceliklerle doğu kültürlerini ve evrensel hoşgörülerini almıştı.

Sayfa :365

Et le plus grand des pèlerins chinois, Hiouan-tsang, parti de Chine en 629, et resté seize ans en route, a été l'hôte et le favori de Harcha; ses *Mémoires sur les Pays d'Occident*, publiés un an après son retour en 646, sa *Vie* rédigée par ses élèves et publiée en 688, nous font connaître en détail la cour de Harcha, les réceptions, les fêtes, les jeux d'esprit, les intrigues politiques; ces deux œuvres sont, en outre, la description la plus complète et la plus nourrie que nous possédions de l'Inde ancienne. Hiouan-tsang ne croyait servir que les intérêts de la religion; d'autres intérêts cependant poussaient alors l'Inde et la Chine à se rapprocher. Entre les deux Empires, au cœur de l'Asie, les Tou-kiue (Turcs) avaient réuni sous leur joug un immense territoire, à peine dégrossis encore, ils menaçaient les deux civilisations de l'Extrême Orient

Sayfa 365

Çinli hacılardan en önemlisi olan ve 629 yılında Çin'den yola çıkıp on altı yılını yollarda geçiren Hiouan tsang, Harcha'nın konuğu ve gözdesiydi. Dönüşünden bir yıl sonra 646 yılında yayımlanan Batı Ülkeleri Üzerine Anılar adlı eseri ve onun (Hiouan tsang'ın) öğrenciler tarafından kaleme alınıp 688 yılında yayımlanan Hayatı bize Harcha'nın sarayını, resmi kabullerini, kutlamalarını, zekâ oyunlarını, siyasi entrikalarını ayrıntılarıyla anlatır. Bunun yanı sıra bu iki eser Hindistan hakkında sahip olduğumuz en eksiksiz ve en zengin tasvirdir. Hiouan tsang sadece dinin çıkarlarına hizmet ettiğini düşünüyordu. **Oysa Hindistan ile Çin'i birbirine yakınlaştıran başka menfaatler vardı. Çok büyük bir toprak parçasına hâkim olan, Asya'nın tam kalbinde yer alan** ve henüz yeni gelişmekte olan **Türkler,** Uzak Doğu'nun **bu iki imparatorluğunun** uygarlıkları için büyük bir tehdit oluşturuyorlardı.

Sayfa :365

Dans les troubles qui suivirent la mort de Harcha, on vit même ce spectacle stupéfiant : un envoyé chinois, maltraité par un usurpateur installé sur le trône de Harcha, appelle à son aide le Népal et le Tibet, se met à la tête de leurs troupes, assiège et défait le roi indien, et le ramène captif à la cour impériale (648).

Sayfa 365

Harcha'nın ölümünün ardından yaşanan karışıklıklarda bu hayret verici gösteriyi de izleriz. **Harcha'nın tahtına geçen bir zorba tarafından kötü muameleye maruz kalan bir Çin elçisi, Nepal ve Tibet'i yardıma çağırır, birliklerin başına geçerek Hint kralını kuşattıktan sonra büyük bir bozguna uğratır ve onu, imparatorluk sarayına esir olarak getirir (648).**

Sayfa :365

L'histoire de l'Inde n'est plus dès lors que la chronique monotone des innombrables dynasties qui se disputent les lambeaux du pays. L'histoire du monde n'a rien à recueillir dans ces conflits d'intérêts mesquins.

Sayfa 365

Hindistan tarihi, ülkenin bölümleri için çekişen **sayısız hanedanın tekdüze olaylar zincirinden başka bir şey değildir.** Dünya tarihinin, bu bayağı çıkar kavgalarının içinden elde edebileceği hiçbir şey yoktur.

Sayfa :366

LES INSTITUTIONS PUBLIQUES ET PRIVEES.

Les Religions. — L'Inde est par excellence la terre des religions, elle a créé une grande religion nationale, le brahmanisme ; une grande religion universelle, le bouddhisme, elle a tenté d'autres essais de grande envergure, comme le jainisme, elle n'a jamais cessé, pas plus aujourd'hui qu'autrefois, de produire des sectes, des écoles, des chapelles où s'expriment toutes les nuances de la pensée et du sentiment religieux. La grandeur des phénomènes naturels, l'éblouissement d'un ciel implacablement pur durant de longs mois, et soudain chargé de nuages, d'éclairs et de foudre, la réduction de l'activité physique sous une chaleur torride, un régime d'alimentation presque exclusivement végétal, insuffisant du fait de l'inappétence et de la pauvreté, ont développé chez l'Hindou une psychologie, ou plutôt une psychose spéciale, un penchant naturel aux états mystiques, aux visions, à la communion avec l'Absolu. Nulle part autant que dans l'Inde la religion de la foule ne rejoint les doctrines les plus abstruses de l'élite, les notions de l'ordre du divin semblent y être un bien universel. Nulle part aussi, par un contraste singulier, les croyances les plus grossières, les plus sauvages ne voisinent de si près avec les conceptions les plus élevées. L'existence côte à côte de communautés rudimentaires et de sociétés policées en fait un terrain d'observation incomparable.

Les plus anciens documents religieux de l'Inde sont les *Vedas*. Malgré le prestige qui les entoure dans l'opinion courante, surtout depuis que Max Muller les a designés comme « la Bible aryenne », malgre les combinaisons d'apparence rigoureusement scientifique qui ont pretendu les reporter à des millénaires avant le Christ, les *Vedas*, tels que nous les avons, n'atteignent même pas l'an 1000 av. J.-C. Écrits dans une langue qui est presque celle des parties poétiques de l'*Avesta* zoroastrien, ils connaissent en grande partie les mêmes rites que lui, ils sont solidaires de sa date qu'on s'accorde généralement à placer vers le VIIe siècle. On a voulu croire trop longtemps, on croit encore trop souvent que la religion védique

Sayfa :366

correspond à « l'innocente simplicité du monde naissant », telle du moins qu'on aimait à se l'imaginer avec Fenelon et Rousseau. Il n'en est rien. Les divinités des Védas sont, il est vrai, des phénomènes naturels divinisés : c'est le cas des dieux de tous les panthéons ; mais

ces phénomènes naturels n'y sont pas traités comme des thèmes lyriques ou descriptifs ; ils sont ramenés aux cadres d'une spéculation purement sacerdotale et d'une liturgie invraisemblablement compliquée. Agni, le plus grand des dieux, est le feu (*ignis*), mais c'est le feu du sacrifice, le feu sacré disséminé dans l'univers et que le prêtre manifeste sur l'autel ; Soma est la lune, réservoir des énergies et de la végétation, mais c'est la boisson sacrée à la magie enivrante, que le prêtre prépare avec une minutie raffinée pour l'offrir aux dieux ; Indra, le héros céleste qui délivre les vaches de la nue, les nuages, et pourfend le ravisseur, est le rude buveur que le sacrifiant achète par une coupe de breuvage. Deux traits dominent : le caractère individuel des rites et l'absence de morale. Aucune trace de service public ni de temple ; le matériel du sacrifice, fait à l'usage du sacrifiant, et même, pour certains détails, à sa mesure exacte, disparaît après la cérémonie. Le culte est une transaction : « *Donne-moi ; je te donne* » est la formule brutale qui revient à maintes reprises.

Sayfa 366

HINDİSTAN VE UZAK DOĞU

ÖZEL VE KAMU KURUMLARI

DİNLER. – Hindistan, dinlerin vatanı olma özelliğine sahiptir. Çok buyuk ulusal bir din olan Brahmanizmi, evrensel bir din olan Budizmi yaratmıştır. Jainizm gibi geniş çaplı başka denemelere de girişmiştir. Eskiden olduğu gibi bugün de din duygularını ve düşüncenin bütün ayrıntılarını anlatan küçük kiliseler, okullar ve mezhepler kurmaya asla ara vermemiştir. Doğal olayların büyüklüğü, aylarca sürekli bulutsuz, sonra birden bulutlu, şimşek ve yıldırım dolu bir gökyüzünün göz kamaştırıcı ışığı, kavurucu sıcağın altında fiziksel etkinliğin azalması, tamamen bitkilere dayanan beslenme düzeni, isteksizlik ve fakirlik olgusunun son derece fazla olması Hindular

da **bir psikolojinin, daha ziyade özel bir ruh hâlinin** gelişmesine neden olmuştur; **mistik durumlara ve görünümlere doğal, tarikata ise mutlak bir eğilim vardır.** Kitabın din dünyanın hiçbir yerinde Hindistan'daki kadar [illegible] güç anlaşılır doktrinleriyle uyuşmaz. **Hindistan'daki Tanrı düzeni kavramı, evrensel bir iyilik gibidir.** En kaba ve en vahşi inançların son derece yüce kavramlarla bu kadar iç içe olması gibi eşine az rastlanır bu tarz bir zıtlık, hiçbir yerde görülmemiştir. İlkel topluluklarla ve uygarlaşmış toplumların yan yana olmaları eşsiz bir gözlem zemini yaratır.

Hindistan'ın en eski dinî belgeleri Veda'lardır. Max Muller'in Veda'ları "Arî İncil" gibi göstermesinden bu yana oluşan genel kanaat sonucunda, Veda'ları çevreleyen prestije ve İsa'dan önceki 1000'li yıllara onları (Veda'ları) taşıyan kesinlikle bilimsel olan görünümün kombinasyonlarına rağmen **Veda'lar, bizim bildiğimiz şekliyle M.Ö. 1000 yılına bile ulaşmamıştı. Zerdüşt dininin** (kutsal kitabı) **Avesta'nın şiirsel bölümlerinde kullanılan dile hemen hemen benzeyen bir dilde yazılmış olan Veda'lar, büyük ölçüde bu kitaptaki ayinlerden oluşmakta ve biz bunların** (Veda'ların) **kesinlikle 7. yüzyıla ait oldukları konusunda ortak bir düşünceye sahibiz.** Hiç olmazsa Fenelon ve Rousseau'da hayal etmeyi sevdiğimiz gibi **"doğan dünyanın saf masumluğu"nu** yansıtan Veda dinine çok uzun bir süre inanmak istedik ve hâlen de çoğu kez inanmaya devam etmekteyiz. (Oysa ki (Veda'lar) hiç de böyle değildir.) **Veda'ların tanrılarının** (gerçekte) **tanrısallaştırılmış doğal olaylar olduğu doğrudur.** Bu, bütün tanrı tapınaklarında yer alan tanrıların durumudur ama bu doğal olaylar orada (tanrı tapınaklarında) belirsiz veya lirik temalar şeklinde sunulmamıştır, onlar (tanrı tapınakları) yalnızca kutsal bir kurgu ve inanılmaz derecede karmaşık bir dinî tören, usul ve ayin çerçevesine indirgenmiştir. **Tanrıların en büyüğü olan Agni, ateş tanrısıdır (Ignis), ama o** (Agni) **papazın sunağın üzerinde yaktığı ateş ve evrene serpilen kutsal ateş, kurban ateşinin** (tanrılaşmış) **biçimidir. Soma, güçlerin ve bitki örtüsünün deposu olan**

aydır; ama o [Soma] papazın tanrılara sunmak için en ince ayrıntılara dikkat ederek [illegible] bir [illegible] hazırladığı kutsal içecektir. **İnekleri buluttan veya bulutlardan kurtaran ve adam kaçıran kişiye haddini bildiren gökyuzu kahramanı Indra,** kurban [illegible] tır. İki [illegible] **özelliği ve ahlâkın yokluğudur. Ne kamu hizmetine ne de tapınağa ait bir ize rastlanır;** kurban eden kişinin [illegible] malzemesi, bütün ayrıntılarıyla [illegible] sonrasında ortadan kaybolur. **Ibadet** [illegible] **uzlaşmadır:** "[Sen] bana ver, ben [de] sana vereyim" birçok kez yinelenen **kaba bir formüldür.**

Sayfa :366

Les réflexions sur l'énergie du sacré distribué dans toute l'étendue de l'univers et sur l'unité mystique de la création envisagée comme le sacrifice unique et perpétuel du sacrifiant souverain, en croisement avec les idées des aborigènes sur les destinées de l'âme après la mort, aboutirent à deux dogmes immuables, acceptés désormais par toutes les confessions nées sur le sol indien : la transmigration des âmes, qui fait de la vie présente, à tous les degrés et sous toutes les formes, un phénomène passager inséré dans une série infinie d'existences, et la loi du *karman*, qui introduit l'ordre moral dans chacune de ces infinités de séries en faisant de chacune de ces existences la rétribution partielle de tout le passé et l'amorce partielle de tout l'avenir. La régularité inflexible de cette loi aveugle ne laisse pas de jeu à l'intervention d'un Dieu personnel, d'une Providence dispensatrice de grâces. Le mécanisme du moral a remplacé avec le même automatisme aveugle le mécanisme du sacre. L'Inde ancienne tout entière est foncièrement athée, si on entend par ce mot l'adhésion à une explication matérialiste de l'univers.

Les *Oupanichads* sont les premières leçons sur ces nouveaux principes qui soient admises par l'orthodoxie brahmanique. La caste sacrée des brahmanes y joue sans doute le principal rôle ; mais la part que les rédacteurs brahmaniques ont dû y réserver aux person-

Sayfa :366

nages de caste royale laisse deviner l'action décisive que ceux-ci ont dû exercer. Le bouddhisme et le jainisme en témoignent plus nettement, l'un et l'autre se présentent comme l'œuvre de kchatriyas, de princes entrés dans la vie spirituelle

Le Bouddha, « l'Illuminé » ou plus exactement « le Réveillé », n'a droit à ce titre qu'à partir du jour où, à Gayâ, sous l'ombrage d'un figuier, il a découvert la vérité suprême. Auparavant, il n'est que le Bodhisattva, le candidat à l'Illumination. Son nom personnel est Siddhârtha le Gautama, il est né à Kapilavastou, sur la frange de l'Himalaya. Un pilier retrouvé de nos jours indique l'endroit où, dès le temps de l'empereur Asoka, les pèlerins venaient saluer son berceau. Son père est un seigneur de la tribu des Sâkyas, sa mère, qui l'a enfanté miraculeusement, meurt après lui avoir donné naissance. Il est élevé dans le luxe, se marie, a un fils, mais quatre rencontres : d'un malade, d'un vieillard, d'un mort, d'un moine le décident à fuir les jouissances du palais paternel. Il écoute les leçons de maîtres réputés, se livre aux mortifications les plus sévères, sans arriver à résoudre l'énigme du mal. Il découvre enfin, par la seule application de sa pensée, les Quatre Vérités existence du mal, origine du mal ; suppression du mal, méthode de suppression du mal. Telle est la base de la doctrine qu'il va désormais prêcher au cours de sa vie errante

Sayfa 366

Kurban eden hukumdarın surekli ve tek kurbanı gibi duşunulen yaratılışın mistik butunluğu ve evrenin tum uzantısında dağılan kutsal guç hakkındaki duşunceler yerlilerin olumden sonraki hayatta ruhun mukadderatları konusundaki duşunceler yle kesişir Bu duşunceler Hint toprağı uzerinde doğan mezheplerin tamamı tarafından bu şekilde kabul edilmiş olan iki değişmez dogmanın kaynağı olmuştur [Biri] Her derecede ve tum biçimleri altında şimdiki hayatı,

bir dizi sonsuz sayıda varoluşlar içinde sıkıştırılmış olan bir geçiş fenomeni haline getiren **ruhların, başka bir varlığa göç etmesi** idi. [illegible]ğeri ise, **bu varoluşlardan** her birini tüm **geleceğin kısmen başlangıcı ve tüm geçmişin kısmen ödüllendirilmesi** haline getiren bu sonsuz sayıdaki dizilerin her birinde [illegible] man yasasıdır. Bu [illegible] katı düzeni, [illegible] dağıtan kişisel bir tanrının müdahalesine açık bir kapı bırakmamaktadır. [illegible] matik düzenle [illegible] **Eğer ateist sözcüğünün anlamı, materyalist açıdan evrenin açıklanmasına bağlanan sözcük ise, eski Hindistan'ın tamamı kesinlikle ateisttir.**

[En eski Hindu kutsal metinleri olan Veda'ların düzyazı ve nazım açıklamalarını [illegible] felsefi metinler olan] **Oupanichad** [Upanişad]'lar, Brahman [illegible] bu yeni ilkeler üzerine [illegible] kutsal kastı, burada [bu metinlerde] hiç kuşkusuz [illegible] ama Brahman yazarlar [illegible] metinlerde [illegible] kastına dahi kış[illegible] edilmesin[illegible] **Budizm ve Jainizm'dir**, [illegible] ler olan **Kchatriya** [asker ve yönetici sınıfı]ların eseri gibi ortaya çıkmaktadır.

"Aydınlanan" veya daha doğru bir deyişle **"Uyanan"** anlamına gelen B[illegible] [B[illegible]] **Gayâ'da bir incir ağacının gölgesinde, yüce gerçeği keşfettiği** [illegible] eder. Çok eskiler[illegible] **Bodhisattua'**ydı. As[illegible] adı **Siddhâtrtha le Gautama** [illegible] Himalaya sınırında [illegible] bulunmuş olan bir yap[illegible] itibaren onun [B[illegible]] [illegible] göstermektedir. **Babası Sâkya** [S[illegible]]**ların bir aşiretinde senyör-**

dü. Onu mucizevî bir biçimde doğuran annesi ise onu dünyaya getirdikten sonra ölmüştür. Lüks içinde büyür, evlenir, bir oğlu olur, ama hayatında dört önemli tanışma olur. Bir hasta, bir yaşlı, bir ölü ve bir keşiş onu babasının sarayındaki zevklerden uzaklaşmaya iteeder. Ünlü hocalardan ders alır, kendisini en ağır nefis köreltme eylemlerine adar, ama kötülüğün sırrını çözmeyi başaramaz. Kendi düşüncesinin uygulanabilen tek yoluyla Dört Gerçek"i sonunda keşfeder. **Kötünün varlığı, kötünün kaynağı, kötünün yok edilmesi ve kötünün yok edilme yöntemi**. İşte, bundan böyle seyyah olarak süreceği yaşamı boyunca öğreteceği doktrinin temeli bunlardı.

Sayfa :367

Le bouddhisme n'est pas une religion à ses origines : c'est un ordre religieux de plus dans une société qui en comptait déjà beaucoup. L'ordre a deux confréries : les « mendiants » (*bhikchou*) et les « mendiantes » (*bhikchouni*), réglés chacune par un code de discipline (*vinaya*). L'Église se complète par les « dévots » (*upâsaka*) et les « dévotes » (*upâsikâ*), qui ont pour devoir essentiel de donner l'aumône au clergé. Moines et nonnes sont tenus en principe, mais en principe seulement, à la vie errante ; ils se réunissent tous les sept jours pour le rituel de la confession publique, et pendant la saison des pluies (de la mi-juin à la mi-octobre) qui rend les chemins impraticables, ils habitent des couvents (*vihâra*).

Après des débuts obscurs, où il doit lutter contre les hérésies, le bouddhisme, adopté et propagé par l'empereur Asoka (vers 250 av. J.-C.), s'organise en Église officielle. Après le triomphe, il connait les disgrâces, les persécutions. Affaibli dans son pays d'origine, il se répand vers l'ouest, où les princes grecs le patronnent à leur tour, probablement pour faire échec au brahmanisme nationaliste. Après la chute du pouvoir grec, les nouveaux maîtres étrangers de l'Inde occidentale, les Kouchanes, se rallient au bouddhisme ; Kanichka s'en constitue le champion, réunit un concile, envoie des missionnaires. L'Afghanistan, l'Asie centrale se convertissent ; bientôt il passe en Chine, où tantôt soutenu, tantôt combattu par les Fils du Ciel, il se mêle indissolublement à la vie du pays ; il passe chez les Turcs de la Sibérie méridionale, en Corée, au Japon ; il passe dans les royaumes de l'Indochine et de l'Insulinde ; il passe au Tibet.

Sayfa 367

Budizm, kökenleri olan bir din değildir. Zaten son derece fazla dini düzene sahip olan bir toplumda Budizm de daha ziyade dini bir düzendi. Düzenin iki tarikatı vardı: Erkek [illegible] ve "kadın [illegible]" [illegible]. Her tarikat [illegible] bir disiplin yasasıyla yönetiliyordu. Kilise [illegible] sadaka vermek [illegible] ile doluyordu. Erkek keşişler ve kadın rahibeler [illegible] yaşamına sadece ve sadece [illegible] [illegible] her yerde [illegible] bir halk ibadeti [illegible] için bir [illegible] kullanılamaz hâle getiren yağ[illegible] ortasına kadar [illegible] [illegible].

Budizm sapkın [illegible] zorunda kaldığı karanlık başlangıç [illegible] İmparator Asoka (M.Ö. 250) yıllarına doğru [illegible] [illegible] nuşur. [illegible] Kendi ülkesinde [illegible] Brahmanizm başarısızlığa uğratmak için [illegible] çıktıklar [illegible] sonra, **Batı Hindistan'ın yeni yabancı sahipleri olan Kushan'lar,** Budizmi [illegible] bir konsil [illegible] Afganistan ve Orta Asya [illegible] çok uzundan oğullar tarafından [illegible] kenin hayatına [illegible] Güney Sibirya'ya [illegible] Kore'ye, Japonya'ya geçer. Çin'den [illegible] ve İnsulinde (Filipinler ve Endonezya'yı kapsayan adalar)nın krallıklarına, ardından da Tibet'e geçer.

Sayfa 367

Mais le bouddhisme, passé religion universelle, paie la rançon de son succès. L'Inde, de plus en plus menacée dans sa vie nationale, le désavoue, l'abandonne ; la ruine des couvents, brûlés par l'invasion musulmane, le frappe à mort. L'Inde propre ne compte plus aujourd'hui de bouddhistes.

Le jaïnisme, né dans le même temps et sur le même sol que le bouddhisme, n'a connu ni les magnifiques victoires, ni le désastre suprême de son rival ; il a trouvé ça et là des princes pour le protéger : en Orissa au IIe siècle av. J.-C., au Guzerate dans le XIIe siècle, au Mysore dans le XIIIe siècle. L'Église de riches marchands, dévotieux plus qu'éclairés, il a couvert l'Inde de monuments admirables ; il compte encore plus de 1 200 000 fidèles. Sa doctrine essentielle est la Non-Violence (*ahimsâ*) rendue célèbre de notre temps par Gandhi qui en a fait un dogme politique, mais dans le jaïnisme, c'est le respect superstitieux de la vie, même chez les animalcules qu'on évite d'avaler en respirant ou d'écraser en s'asseyant.

Le brahmanisme de la période védique est au cours des temps

devenu l'hindouisme. Changement significatif : le nom d'une nation a remplacé le nom de la caste sacerdotale. Le recensement de 1911 compte 217 millions d'hindouistes. Sous cette dénomination sont englobées toutes les croyances et toutes les pratiques, si primitives ou si sublimées qu'elles soient, qui admettent l'autorité des *Védas*, autorité si vague qu'elle ne gêne personne, et l'ordre brahmanique fondé sur deux dogmes : suprématie de la caste brahmanique, interdiction de tuer la vache ou de s'en nourrir. On s'imagine volontiers, à la suite des missionnaires, que l'hindouisme repose sur une sorte de trinité : Brahma, Vichnou, Siva.

Sayfa 367

Ancak evrensel bir din haline gelen Budizm, başarısının bedelini öder. **Ulusal hayatı günden güne daha çok yıpranan Hindistan, Budizm'i yadsır ve terk eder. Müslüman istilâsıyla yanan manastırların kalıntısı, onun sonu olur.** Aslı Hindistan, bugün artık Budist olarak kabul edilmez.

Budizm ile aynı dönemde ve aynı toprak üzerinde doğmuş olan **Jainizm,** ne öyle muhteşem zaferler elde etmiştir ne de rakibinin devasa felâketlerine tanık olmuştur. Kendisini korumak için değişik yerlerde, M.Ö. [illegible] yüzyılda Orissa'da, XI. yüzyılda Gucerat'ta, XII. yüzyılda ise Mysore'de prensler bulmuştur. Aydın olmaktan çok sofu olan zengin tüccarların [illegible] sayesinde, tüm Hindistan'ı muhteşem yapılarla donattılar. 200.000 [illegible] üyesi vardı. **Asıl doktrini olan şiddet karşıtlığı (ahimsâ), onu politik bir dogmaya dönuşturen Gandhi sayesinde yeniden hayat bulmuştur.** [illegible] yürürken yutmaktan veya otururken ezmekten sakındıkları çok küçük hayvanlara duyulan saygıda yaşamın başlangıcına rastlanır.

Veda döneminin Brahmanizm'i, zamanla Hinduizm'e dönüşmüştür. Bu [illegible] değişimdir. [illegible] sınıfının adıyla yer değiştirmiştir. 1911 nüfus sayımı **217 milyon Hinduist'in olduğunu gösterir.** Bu isim (Hinduizm), ne kadar [illegible] olsa da, son derece [illegible] Vedaların otoritesini ve [illegible] Brahman'ların [illegible] kabul eden tüm inanışları ve [illegible] Bu [illegible] dogma **Brahman sınıfının üstünlüğü, inek öldurmenin ve onunla beslenmenin yasak olmasıdır.** [illegible] Hinduizm'in bir çeşit üçlemeye **(Brahma, Vichnou, Siva)** dayandığını rahatlıkla düşünebiliriz.

Sayfa :367

LA SOCIÉTÉ. — L'hindouisme est une organisation sociale bien plus qu'une religion. Sa base est la « caste » : ce terme, appliqué d'abord par les Portugais, a fait fortune en Occident, où on lui donne dans l'usage courant une acception erronée. La caste est l'ensemble des personnes que la naissance autorise à contracter mariage entre elles et à manger ensemble. Transgresser ces deux règles essentielles, prendre femme hors de sa caste, recevoir des aliments, en particulier l'eau et le riz, d'une main non qualifiée, a pour conséquence l'exclusion officielle de la caste ; il ne reste guère que trois issues : accepter des expiations coûteuses et souvent humiliantes, déchoir en dehors de l'organisation sociale, ou réussir à créer une caste nouvelle qui tentera de s'introduire dans les cadres reconnus.

Sayfa 367

TOPLUM — Hinduizm, bir dinden daha çok sosyal bir "kast" düzenidir. İlk olarak Portekizliler tarafından kullanılan bu kavram, ona günlük kullanımda yanlış bir anlam yüklenen batıda, çok kabul görmüştür. Kast, doğuştan dahil olunan **aralarında evlenmeye ve beraber yemek yemeye izin veren** insanlar bütünlüğüdür. **Bu iki temel kuralı ihlâl etmek, kast dışından bir kadınla evlenmek, özellikle su ve pirinç gibi besinleri saygın olmayan bir elden almak, kasttan resmî olarak atılma sonucunu doğuruyordu.** Bu durumdan kurtulmak için, ağır ve genellikle de onur kırıcı cezaları kabul etmek, sosyal birliğin dışında kalmak veya kabul edilmiş çerçeveye girmeye çalışacak yeni bir kast kurmayı başarmak şeklinde üç çıkış yolu olabilir.

Sayfa :368

La caste est la cellule constitutive de toute l'organisation politique dans l'Inde; elle est à la base du village, comme le village est à la base de l'État. Dans l'Inde actuelle, où la grande industrie se développe rapidement, où les services publics et les professions libérales recrutent une véritable armée, 72 pour 100 de la population totale vivent de l'agriculture et de l'élevage; la proportion dans l'Inde ancienne était certainement beaucoup plus forte encore.

Sayfa 368

Kast, Hindistan'daki tüm politik birliği oluşturan hücredir. Köy nasıl devletin temeliyse Kast da köyün temeliydi. Ağır sanayinin hızla geliştiği, kamu hizmetlerinin ve serbest mesleklerin gerçek bir ordu oluşturduğu günümüz Hindistan'ında **toplam nüfusun % 72'si tarım ve hayvancılıkla geçinir.** Eski Hindistan'daki oran, kesinlikle çok daha fazlaydı.

Sayfa :368

L'Inde n'a pas connu la cité ; la ville n'est qu'une agglomération de villages sans autorités municipales. L'unité d'administration dérive de la caste : c'est le *panchayat*, le conseil de caste qui se réunit pour délibérer sur toutes les affaires d'intérêt collectif, qu'il s'agisse de fautes contre la caste, ou la religion, ou l'honneur, ou les convenances, et même sur certaines affaires d'intérêt privé comme le partage de la propriété, ou le mariage de jeunes enfants.

L'autorité souveraine appartient au râja. Le raja est aussi bien le seigneur d'un village, que de plusieurs, ou même d'un grand domaine. L'empereur Asoka dans ses inscriptions ne prend pas d'autre titre de souveraineté ; peut-être convient-il d'attribuer cette réserve à son parti pris de modestie, presque d'humilité ; dès la période suivante, aussi bien chez les Grecs de Bactriane que chez Khâravela d'Orissa, on voit paraître des titres plus relevés : *mahârâja*, « grand roi », etc. Le râja, pour l'interprétation courante, est celui qui protège (*rakchati*) :

Sayfa 368

Hindistan, şehir kavramına yabancıydı. Şehir, belediye sistemi olmayan bir tür köy topluluğuydu. İdari birimler kasttan doğar. Kasta, dine, şerefe veya görgü kurallarına karşı yapılan hataları içeren ortak çıkarlar ve hatta mülkiyetin paylaşımı, çocukların evliliği gibi kişisel çıkarları içeren bazı konuları görüşmek için toplanan **bu kast konseyi panchayat'tır.**

Egemen güç, Raca'ya aittir. **Raca, aynı zamanda bir veya birçok köyün, hatta büyük bir yurtluğun efendisidir.** İmparator Asoka, yazılarında başka bir egemenlik unvanı kullanmaz. Belki de bu çekincesini hemen hemen alçak gönüllülük derecesindeki mütevazılığına mal etmek daha uygun olacaktır. Hemen akabindeki dönemde Baktriyan ülkesindeki Yunanlılarda olduğu gibi, Orissa ülkesindeki Kharavela'larda da daha üst derecede unvanlar görülür: Mahârâja, Büyük Kral vs. Raca o dönemin yorumuna göre koruyucu **(rakchati)** kişidir.

Sayfa :368

La fille est une charge, une lourde responsabilité ; la prudence prescrit de la marier aussitôt que possible. L'Inde en est arrivée ainsi à ces mariages d'enfants en bas âge qui restent encore la honte de sa vie sociale. Que le mariage ait été consommé ou non, la femme qui a perdu son mari, fût-elle une fillette en bas âge, est tenue pour veuve ; elle est à ce titre condamnée à une vie de martyre, sevrée de tous les plaisirs, reléguée à l'écart, tenue à des jeûnes fréquents, esclave de sa belle-mère ; comparé à cet enfer, le bûcher où la veuve peut se brûler avec le cadavre de son mari semble être un adoucissement de peine.

Sayfa 368

[AİLE] **Kız çocuğu bir yük, ağır bir sorumluluk demekti.** Tedbir gereği kız çocuğunu hemen evlendirmek gerekiyordu. Bundan dolayı Hindistan **şimdi bile sosyal yaşamın hâlâ ayıbı olarak** kalan çok küçük yaştaki çocukların evlilikleri noktasına böylelikle gelmiştir. Evlilik sona ermiş olsun ya da olmasın, kocasını kaybetmiş kadın, **küçük yaşta bir kız çocuğu olsa da dul olarak kabul edilir.** Tüm zevklerden yoksun bırakılan bir kenara atılan, sık sık oruç tutmaya mecbur bırakılan kadın, kayınvalidesinin kölesi olmaya mecbur tutulur. Eğer kocasının cesedinin yakıldığı odun yığınına atılmış olsaydı bu, onun için [illegible] cehenneme benzeyen hayatının yanında **daha hafif bir ceza olabilirdi.**

Sayfa :368

Les institutions du type brahmanique représentent la norme de la société hindoue, elles sont loin de couvrir l'Inde entière. Des clans les plus orthodoxes aux populations demi-civilisées et aux peuplades demi-primitives, on peut s'attendre à trouver la plupart des formes sociales connues dans le reste de l'humanité : matriarcat, polyandrie, etc.

Sayfa :368

LES LANGUES. — Nous ne disposons que de peu d'informations sur la distribution des langages dans l'Inde ancienne et médiévale. Les écrivains indiens n'accordent leur intérêt qu'aux langues écrites, admises dans l'usage littéraire, le reste est parler de barbares, de « bafouilleurs » (*mleccha*), et ne vaut pas d'être pris en considération. La langue par excellence, c'est le sanscrit. Le sanscrit (*samskrita*) est la langue des dieux, des brahmanes, des rois, des gens cultivés. En fait, c'est une langue académique, élaborée par des écoles de grammairiens. Le sanscrit appartient à la famille aryenne ; son vocabulaire, sa morphologie, sa phonétique dénotent au premier coup d'œil son étroite parenté avec les langues classiques (grec et latin) germaniques, slaves, iraniennes, etc. Il suffira de citer le nom du père (*pitar*), de la mère (*mâtar*), le nom de nombre trois (*tri, trayas*), la forme verbale « je donne » (*dadâmi*). La langue des *Vedas*, plus archaïque que le sanscrit des grammairiens, manifeste cette parenté plus clairement encore. Les grammairiens indiens n'hésitent pas à considérer tous les parlers de l'Inde comme dérivés du sanscrit, qui en serait la base (*prakriti*), ils leur donnent pour cette raison le nom de prâcrits (*prâkrita*). Des prâcrits, quatre sont admis à la dignité de langues littéraires et dotés par les grammairiens de règles spéciales à l'instar du sanscrit. Un grand nombre de parlers locaux sont mentionnés, mais de nom seulement. En dehors du brahmanisme, le bouddhisme et le jaïnisme ont, dans certaines écoles tout au moins, admis le sanscrit comme langue littéraire et langue sacrée ; mais d'autres sectes de ces deux Églises prétendent conserver leurs Écritures saintes dans des dialectes spéciaux. Bouddhistes et jaïnas se servent en outre de langages mixtes où le sanscrit est plus ou moins fortement mélangé à des formes prâcrites que les grammairiens ne connaissent pas. Les inscriptions, les monnaies jusqu'au triomphe exclusif du sanscrit (vers le IIIe siècle ap. J.-C.) nous font connaître encore d'autres prâcrits. Tous ces prâcrits sont aryens, comme le sanscrit auquel ils se rattachent. Mais il faut porter aussi en ligne de compte les langues parlées par les Dravidiens dans le sud de l'Inde, par les « aborigènes » dans le Plateau Central, par les peuplades tibétaines dans l'Himalaya. Parmi les langues dravidiennes, le tamoul se targue d'une culture littéraire de deux millénaires, mais ses titres positifs sont loin de remonter aussi haut ; ses congénères, télougou, canarais, malayalam, ne fleurissent qu'après l'an 1000. C'est aussi le cas du névar, la seule langue de la famille tibétaine qui ait été écrite sur le sol hindou.

L'ÉCRITURE. — La variété des écritures atteste aussi le morcelle-

Sayfa :369

ment de la vie politique. Les premiers documents écrits sont les inscriptions d'Asoka ; elles emploient deux écritures : l'une très étroitement apparentée à l'araméenne que les scribes des Achéménides avaient introduite dans la vallée de l'Indus, et qui est restée toujours confinée au domaine du Nord-Ouest, d'où elle disparaît définitivement vers l'an 200 ap. J.-C. ; on la désigne comme l'écriture Kharochtrî ; l'autre, d'origine clairement sémitique, mais fortement altérée, et dont la formation reste encore à expliquer ; on lui applique le nom de Brâhmî.

Sayfa 368

Brahman tipi kurumlar, Hindu toplumunun ilkesini temsil eder, bu kurumların tüm Hindistan'ı kaplaması mümkün değildir. En geleneksel klânlardan yarı uygar toplumlara ve yarı ilkel topluluklara kadar, insanlığın geri kalan kısmında tanınmış sosyal biçimlerin çoğunu bulmayı umut edebiliriz. **Ana erki, çok erkekle evlilik vs.**

DİLLER. Eski Hindistan'da ve Orta Çağ Hindistanı'nda dillerin dağılımı hakkında henüz pek az bilgiye sahibiz. Hint yazarları sadece edebi kullanımda kabul gören yazı dillerine ilgi göstermektedirler. Geri kalan diller, barbarlar, "çabuk sabuk adamlar" (mleccha) tarafından konuşulmaktadır ve kayda alınmaya değmez. **En üstün dil Sanskritçedir.** Sanskritçe (Samskrta) tanrıların, Brahmanların, kralların aydın insanların dilidir. Gerçekten de **Sanskritçe, gramerciler okulları tarafından geliştirilmiş akademik bir dildir. Sanskritçe, Arî dil ailesine aittir; söz dağarcığı, morfolojisi, sesletimi ilk bakışta klâsik dillerle (Yunanca ve Lâtince), Germen, Slav, İran, vb. dillerle yakın benzerlikler gösterir. Bu konuda, père (pitar=baba), mère (mâtar=anne) adını, trois (tri, trayas= üç) sayısını ve «je donne» (dadamî= veriyorum) eylem şeklini sıralamak yeterlidir. Gramercilerin Sanskritçesinden daha eski olan Veda'ların dili, bu benzer-**

liği daha açık göstermektedir. Hint gramercileri, Hindistan'ın tüm ağızlarını, belki de bunların temelini (prâkriti) oluşturan Sanskritçeden türemiş olarak kabul etmekte tereddüt etmiyorlar. Bu nedenle bu ağızlara **prâcrit** (prâkrita) adını vermektedirler. Prâcritlerden [illegible] edebî dil olarak kabul edilmiş ve gramerciler tarafından Sanskritçe gibi özel kurallara bağlanmıştır. Sadece isim olarak çok sayıda yerel ağızdan söz edilmektedir. Brahmanizm'in dışında, Budizm ve Jainizm, Sanskritçeyi en azından bazı okullarda edebiyat ve din dili olarak kabul etmişlerdir, ama bu iki dinin diğer mezhepleri, kutsal yazılarını özel diyalektlerde korumayı istemektedir. Budistler ve Jainistler ayrıca Sanskritçenin az ya da çok prâcrit yapılara karıştığı ve gramercilerin bilmediği karma diller kullanmaktadırlar. Sanskritçenin kesin zaferine kadar (M.S. III. yüzyıla doğru) yazıtlar ve paralar, bize yine başka prâcritleri de tanıtmaktadır. Bütün bu prâcritler, bağlandıkları Sanskritçe gibi Arî dilindendir. Ama Hindistan'ın güneyinde Dravid'liler, orta Plâto'da "yerliler" ve Himalayalarda Tibet halkları tarafından konuşulan dilleri de hesaba katmak gerekir. Dravid diller arasında Tamilce iki bin yıllık edebî bir kültüre sahip olmakla övünmektedir, ama olumlu yanları bu kadar yükseğe çıkmaktan uzaktır: kardeşler Telugu, Kanarca, Malayalamca 1000 yılından sonra gelişmektedir. Hint toprakları üzerinde yazılmış Tibet ailesinden tek dil olan Nevarcanın durumu da aynıdır.

[sayfa 369] YAZI. — Yazı biçimlerinin çeşitlilik göstermesi, aynı zamanda politik hayatın da parçalanmasına neden olmuştur. İlk yazılı belgeler, Asoka yazıtlarıdır. [illegible] iki tür yazı kullanmışlardır. Bu iki yazı türünden biri, Arkemeniler [illegible] getirdikleri ve kuzeybatı [illegible] kalıp M.S. 200 yılına doğru tamamen kaybolan **Aramiceye** çok benzeyen yazı türüdür. Bu yazı **Karoçri yazısı** olarak anılır. Diğer yazı türü de **açıkça Sami** kökenlidir, ancak büyük değişikliğe uğramıştır ve nasıl ortaya çıktığı hala açıklanamamıştır. Bu yazıya **Brahmi** adı verilmiştir.

Sayfa :369

L'écriture brâhmî a été portée partout où le sanscrit a pénétré avec la civilisation indienne ; elle a servi de base aux alphabets créés en Asie centrale pour noter plusieurs des langues du pays, à Khotan, à Koutcha ; l'alphabet tibétain en est une simple copie, merveilleusement adaptée du reste aux sons d'une langue toute différente du sanscrit.

Sayfa 369

Brahmi yazısı, Sanskritçenin Hint uygarlığıyla girmiş olduğu her yere götürülmüştür. Bu yazı Khotan'da, Koutcha [Kuçça] da, pek çok ülke dilini yazıya geçirmek amacıyla Orta Asya'da yaratılan alfabelere temel oluşturmuştur. Tibet alfabesi ise, Sanskritçeden tamamen farklı bir dilin seslerinden arda kalan sesleri Brahmi yazısından uyarlanmış basit bir kopyadır.

Sayfa :369

La Littérature. — La littérature de l'Inde s'étend sur environ trente siècles, et comprend la plupart des genres connus. Elle s'ouvre avec les *Védas*. Sous ce nom, qui signifie « la science », la tradition brahmanique groupe une masse énorme d'ouvrages fort divers qui n'ont jamais été constitués définitivement en canon fermé. La partie la plus ancienne de la collection est formée par des recueils d'hymnes et de formules répartis entre quatre ensembles (*Samhitâs*) correspondant aux quatre grandes divisions des prêtres officiants : le *Rig-Véda*, le *Sâma-Véda*, le *Yajour-Véda*, l'*Athorva-Véda*. Chacune des quatre *Samhitâs* est pour ainsi dire le livret d'un système compliqué de cérémonies ; ces cérémonies, et les textes qui s'y rapportent, sont l'objet de spéculations étranges, d'un mysticisme souvent grossier et sauvage, dans des ouvrages en prose, les *Brâhmanas*, où la magnificence du

Sayfa :369

style souligne la barbarie du fond. Certaines sections des *Brâhmanas*, qui portent le titre d'*Aranyaka*, « les Silvestres », marquent le passage du symbolisme rituel à l'effort de la pensée philosophique. Cet effort s'affirme avec une puissance magistrale dans les *Oupanichads*, désignées collectivement comme « la fin du Véda » (Védânta). Les *Oupanichads* sont l'aliment inépuisable de la méditation hindoue ; l'un après l'autre, tous les siècles ont vécu d'elles ; c'est à elles encore que

les réformateurs religieux, sociaux, politiques du XIXe et du XXe siècle demandent des inspirations.

Sayfa 369

EDEBİYAT. -Hint edebiyatı, yaklaşık 30 asırlık bir döneme yayılır ve bilinen türlerin çoğunu kapsar. **Bu edebiyat, Veda'larla başlar. Brahman geleneği, "bilim" anlamına gelen bu ad altında, kutsal kitaplarda kesin olarak hiç verilmemiş birbirinden çok farklı pek çok eseri bir araya getirir.** Bu koleksiyonun en eski bölümü, ayini yöneten rahiplerin dört büyük grubuna denk olan dört topluk (Samhitâs) arasında bölüştürülmüş formüllerden ve marş derlemesinden oluşmaktadır: Rig veda, Sâma veda, Yacur veda, Atharva-Veda. **Dört Samhitâs'ın her biri âdeta karmaşık bir tören kitapçığıdır. Bu törenler** ve kitapçığa ait metinler, Brahmana'lar adlı nesir biçiminde yazılmış ve stilinin mükemmelliği, barbarlığı derinden gösteren eserlerdeki olağan dışı spekülasyonlar, çoğunlukla kaba ve yabani bir tasavvurun konusudur. Aranyaka "Silvestre"ler başlığını taşıyan Brahmana'ların bazı bölümleri, ayinsel sembolizmden felsefi düşünceye geçiş çabasını belirler. **Bu çaba, ortaklaşa "Veda (Vedânta)'nın sonu olarak adlandırılan Oupanichad'larda çok etkili bir güçle kendini gösterir. Oupanichad'lar, Hint meditasyonunun tükenmeyen gıdasıdır;** tüm yüzyıllar birbiri ardı sıra onlarla yaşamıştır. XIX. ve XX. yüzyılın siyasal, toplumsal ve dini reformcuları, yine bunlardan ilham almışlardır.

Sayfa :369

La littérature védique s'accompagne d'une série de manuels destinés à enseigner les « six membres » (*angas*) du Véda : phonétique, rituel, grammaire, étymologie, métrique, astronomie. Ces ouvrages affectent des procédés de rédaction déconcertants ; ils visent avant tout à l'extrême concision ; l'économie des mots devient une sorte de sport, et la disposition des matières dépend essentiellement de ce principe. Ce sont les *Soûtras*. *Les Soûtras* sont à la base de toute la littérature technique et scientifique.

Sayfa 369

Veda edebiyatı Véda'nın altı ögesini (angas) öğretmeye yönelik bir dizi el kitabına eşlik eder: Ses bilim, ayin, dil bilgisi, köken bilimi, ölçü bilim, astronomi. Bu eserler şaşırtıcı yazı usullerin etkılemektedır Bunlar son derecede ozlu anlatımı amaçlamaktadır Sozcuklerdekı ekonomı, bır tur spor hâline gelmekte ve konuların tanzımı, ozunde bu esasa bağlı kalmaktadır Bunlar **Soûtra'lardır. Soûtra'lar, bütün teknik ve bilimsel edebiyatın temelinde yer alır.**

Sayfa :381

III. JAPON

LE PAYS ET LES HABITANTS. — Le Japon (en japonais *Nihon*) forme un grand archipel situé à l'est de la Chine et composé de plus de cinq cents îles, dont les principales sont : Hondo, de beaucoup la plus importante; au sud, Kyûshû (1) ; à l'est, Shikoku, et au nord le Hokkaidô, ou Ezo.

D'après l'opinion la plus commune, le peuple japonais, aujourd'hui très homogène, aurait été formé quelque temps avant l'ère chrétienne par deux grands courants d'immigration : l'un, venu des peuplades mongoles du continent, qui déboucha sur la côte sud-ouest de Hondo, dans la région d'Izumo ; l'autre, d'origine malaise, qui se déversa sur l'archipel par l'île de Kyûshû. Les immigrants

Sayfa :381

trouvèrent le sol de l'archipel occupé par les Aınous, peuplade apparentée à certains groupes de la Sibérie orientale : ils eurent à les refouler peu à peu devant eux, et ce qui reste de ces habitants primitifs du Japon est aujourd'hui cantonné dans certains district; du Hokkaidô.

Sayfa 381

III. JAPONYA

ÜLKE ve HALKI. – Japonya (Japoncada Nihon), Çin'in doğusunda bulunan ve beş yüzden daha fazla adadan oluşan büyük bir takımada oluşturmaktadır. Başlıca adaları şunlardır: [Bu adalar içinde] en önemli olan Hondo; güneyde Kyûshû1; doğuda Shikoku ve kuzeyde Hokaido veya Ezo adalarıdır.

Ortak bir kanıya göre, günümuzde oldukça homojen olan Japon ırkı, Hristiyanlık döneminden bir süre önce iki büyük göç akımıyla ortaya çıkmış olmalıdır. Kıtadaki Moğol halklarından gelen birinci grup, İzumo bölgesine, Hondo adasının güneybatı yakasına açılmıştır. Malezya kökenli diğer grup ise, Kyûsû adasından takımadaya akın etmiştir. Göçmenler takımadanın toprağını, Doğu Sibiryalı bazı gruplarla akrabalığı olan toplumlardan biri olan Aïnous'lar tarafından işgal edilmiş olarak buldular. Bu göçmenler, yavaş yavaş onları önlerine katıp geri püskürtmüşlerdir. Japonya'nın bu ilk halklarından geriye kalanlar, Hokaido'nun bazı

ERNEST RENAN

HISTOIRE

DU

PEUPLE D'ISRAËL

TOME PREMIER

PARIS

CALMANN-LEVY, ÉDITEURS

3, RUE AUBER, 3

ERNEST RENAN

İSRAİL HALKININ

TARİHİ

1. cilt

PARİS
YAYIMCILAR: CALMANN – LEVEY
3, RUE AUBER, 3

Anıtkabir Atatürk Kitaplığı Bilgileri			
Envanter No	: 1686		
Yazar	: Ernest Renan		
Cild	: Bordo		
Ebadı	:		
	En	: 14 cm.	
	Boy	: 21 cm.	
Sayfa Adedi	: XXIX + 455		
Not	: Kitabın ilgili bölümleri Ankara Ü. TÖMER Dil Öğretim Merkezi tarafından tercüme edilmiştir		

Ön Söz [Özet]

Tarihte gerçekten de sadece üç büyük uygarlık vardır. Yunan, Yahudi ve Roma. Ancak bu üç büyük uygarlık arasında en akla dayalı olanı, tüm kültürümüzü etkileyen ve tanık olduğumuz gelişmeyi yaratan uygarlık, Yunan uygarlığıdır. Ama Yunan uygarlığının bir hatası vardı, halkı küçük görüyordu ve gerçek bir tanrıya olan ihtiyacın farkında değildi. Yunan uygarlığından sonraki uygarlıklar böyle değildir. Örneğin İsrail, sosyal adalete önem veren peygamberler (M.Ö. IX. yüzyıl), Hıristiyanlığın kurucuları ve daha sonra da insanlığı ilke edinen Hıristiyanlık. Böylece Hıristiyanlık, tarihte Yunanlıların liberal nasyonalizminin yerini alır. Bu etki (laiklik), XIX. yüzyılda garip bir biçimde kendini hissettirir ve liberalizm, hatta sosyalizm gibi hareketlere yol açar. Bu yüzden Yunanistan ve Judee, dünyayı ele geçirememiştir. Daha büyük bir güç gerekiyordu. Yunan ve Yahudi eserlerini, yani uygarlığını, dünyaya benimsetmeyi başaran bu güç Roma'dır. Ancak tarihin en büyük mucizesinin Yunan olduğunu kabul etmek gerekir. Yunan tarihi bize, şeref ve insan düşüncesinin parlaklığını verir. Bununla birlikte, geleneklerin gelişmesi konusunda, Hıristiyan ve Yahudi uygarlıklarının katkılarını da göz ardı etmiyorum.

Daha önce "la vie de Jesus" İsa'nın hayatı'nı yazmama karşın, bugün neden İsrail tarihini yazmaya karar verdim? Bunun birçok nedeni var. Bu birinci ciltte, dünyayı sürükleyen büyük İsrail dini hareketini ele alacağım. Bütün insanlık tarihi gibi, İsrail'in izi de şiddet, ihanet, tutku ve cinayet olarak belleklere kazınmıştır. Fransız Krallığı, Protestanlık, Fransız Devrimi vb. birçok rejim gibi, Yahudi düşüncesi de gücünü fanatizminden almaktadır. Ancak unutmamak gerekir ki her büyük adamın iyi yönleri olduğu gibi hataları da vardır. Örneğin Napolyon mütevazı olsaydı başarılı olabilir miydi?

Bahsedeceğim tarih, Fransızların dar bir düşünce yapısına sahip olduklarını söyler. Belki Davut'tan önceki İsrail tarihi dönemi için bu doğrudur. Ama önemli olan, olayların nasıl olup bittiğini bilmek de-

ğıl, nasıl olup biteceğini tasavvur etmektir Bunu "belki" yapabilirim düşüncesini uygulayabilmek gerekir Ne her şeyi kabul etmek ne de yok saymak gerekir Anlamaya çalışmak sonuna kadar güvenmemek ve ayrıca eleştiri düşüncesinden de yoksun olmamak gerekir Tuzaklara karş kendini savunmayı bilmek gerekir Enée, hatta Napolyon hakkında çok fazla kafa yorulmamalı

Efsane bize sadece kesin olmayan sınırlar bıraksa da tarihin efsaneye ihtiyacı vardır Kend. tarzları dâhilinde içten olan bu eski destansı hikayeler konusunda, çok dikkatli olmalıyız ve onları değerlendirmek için de bütün modern araçları kullanmalıyız İncil olgusu buna örnektir Birçok kez ele alınmıştır Bundan dolayıdır ki İsrail tarihi, 20 yıldır birçok araştırmacı tarafından derinlemesine incelenebilmiştir

Kronolojik sıraya uymak zordur Bu yüzden 2 ve 3 ciltlerde ayrıntılı olarak anlatılacak olan olaylardan 1 ciltte bahsetmek zorunda kaldım Aynı durum, özel isimler için de geçerli, Musa, Süleyman için yazılmış olan ünlü çevriyazıları aynen korudum, ama bilinmeyen isimleri Fransızcaya uyarlamak zorunda kaldım Musevîlikle ilgili metinlerde, bazı noktaları düzeltmek zorunda kaldığımda, küçük notlar düştüm Şu an temel noktaları üzerinde çalışabildiğimiz Musevîlikle ilgili metinler sadece kopye edildi

Musevi tarihinin bu ciltte altını çizdiğim bölüm, aynı yüzyıldaki iki büyük bilimsel uygarlık olan Asur ve Mısır etkileriyle ön plâna çıkmaktadır Bugün artık, kırk yıl önce bahsettiğimiz gibi, din tarihinden bahsetmiyoruz Katoliklik, Protestanlık, Yahudilik kavgaları konusundaki sonu gelmez tartışmalar, artık tüm gerekliliğini tamamen yitirdi Artık aynı tarihsel olayların içinde yer alıyorlar Onlara inanmamaya başladıktan sonra bile, uzunca bir süre daha dinle meşgul olacağız Geçmişin nasıl olduğuna bakmak gerekir Bu, insanın en büyük mutluluğu ve merakıdır Böylece eğer din tarihini gerçekten bilirsek, onun elde etmeyi bildiğimizde her şeyini alabileceğimiz, ama ona karşı savaştığımızda ise hiçbir şey alamayacağımız bir kadına benzediğini anlarız.

Kant'ın mantığı doğru, ahlâkî doğrulama nesnesini yaratır. Tanrı'nın gerçekleri insanın kalbinde bulunur. Adalet, doğruluk ve iyilik yüce bir güç tarafından istenmiştir. Aklın gelişmesi, sadece sahte tanrılara zarar verir. Sonsuza dek baki kalacak olan, sadece Tanrı'dır ve bu yüzden tanrısal güzelliğe kesin güvenim var.

Bu kitabın dinî ilerlemeye katkıda bulunacağına inanıyorum.

Sayfa :4

A des six et

Sayfa :5

sept mille ans de distance, en effet, de l'âge où nous vivons, nous apercevons déjà trois ou quatre civilisations, ou, pour mieux dire, trois ou quatre grandes ruches humaines, ayant des règles, un mode de vie, une langue, des rites religieux établis. Cela ressemblait fort aux républiques des abeilles et des fourmis. Les alluvions des grands fleuves paraissent avoir été très favorables à ce premier type de civilisation, dont la Chine, ce vieil enfant ratatiné, a conservé le modèle jusqu'à nos jours. Le fleuve Jaune, à l'extrémité orientale de l'Asie, le Gange, au sud de l'Himalaya, le Tigre et l'Euphrate, dans l'Asie citérieure, le Nil, enfin, en Afrique, virent s'épanouir des sociétés très parfaites au point de vue du mécanisme général, mais où la liberté et le génie individuels paraissent avoir fait défaut.

Sayfa 4 -5

[BENİ İSRAİL (İSRAİL OĞULLARI)'DEN GÖÇEBE DEVLETE]

Yaşadığımız çağdan altı ya da yedi bin yıl önce, bir yaşam biçimi, bir dili, kuralları ve yerleşik dinsel geleneği olan üç veya dört uygarlığı, daha iyi ifade etmek gerekirse üç veya dört **büyük insan sürüsünü** daha önceden görmüştük. Bu düzen, arı veya karıncalarda ki düzenle çok fazla benzerlik göstermekteydi. Büyük nehirlerin aluvyonları, bu birinci tür uygarlık için, oldukça elverişli şartlar sunmuştur. **Çin, bu yaşlı ve işe yaramaz çocuk**, günümüze kadar bu uygarlık modelini **korumuştur**. Asya'nın doğu ucundaki Sarı Nehir, Himalayaların güneyindeki Gange (Ganj), Asya yakınlarındaki Dicle ve Fırat ve son olarak da Afrika'daki Nil Nehri, genel mekanizma açısından çok mükemmel, ancak bireysel özgürlük ve deha açısından yetersiz gibi görünen toplumların gelişimine tanıklık etmiştir.

Sayfa :6

Vers deux mille ans avant Jésus-Christ, nous voyons apparaître dans l'histoire un élément tout nouveau. Les Aryens et les Sémites font sentir leur présence dans le monde. Loin de s'être civilisées d'abord par grandes agglomérations, ces races commencèrent, à ce qu'il semble, par l'idée de l'individu défendant son droit contre ce qui l'entoure. Leur début fut la famille. Comme tout ce qui est grand, la famille a été fondée par des moyens atroces; des millions de femmes lapidées établirent la fidélité conjugale. La jalousie, sans partir d'un principe fort élevé, devint une condition essentielle du progrès.

Sayfa 6

M.Ö. 2000'e doğru, tarihte yepyeni bir unsurun ortaya çıktığını görüyoruz. **Ariler ve Samiler,** varlıklarını dünya üzerinde hissettirmeye başlarlar. Önceleri büyük kalabalıklar halinde yaşadıklarından dolayı, uygarlaşmaktan uzak olan bu ırklar, görünüşe göre kendisini kuşatan şeye karşı, hakkını savunan birey düşüncesinden yola çıkmışlardır. İlk adımları, aile olmuştur. Büyük olan her şey gibi, aile de çok zor koşullarda kurulmuştur. Hırpalanmış milyonlarca kadın, evliliğe sadakati getirmiştir. Çok aşırı olmamak şartıyla kıskançlık, ilerlemenin temel koşulu haline gelmiştir.

Sayfa :10

C'est d'Arabie que semble être partie la conquête qui fit de la Babylonie, jusque-là touranienne, couschite ou céphène, une terre sémitique. Les Araméens suivirent probablement la même voie[1]. Enfin, selon d'anciennes traditions, c'est aussi d'Arabie que seraient venus dans le bassin de la Méditerranée les peuples qui se désignaient eux-mêmes du nom de *Kenaans* et que les Grecs nommèrent *Phéniciens*[2]. Ces peuples s'étendirent le long de la mer, depuis la petite île

1. De nos jours, l'Arabie, surtout celle du Sud, se dessèche encore. L'eau disparaît de lieux où il y en avait autrefois, et les populations émigrent vers la Perse.

Sayfa :11

de Ruad jusqu'à Jaffa.

Sayfa 10-11

O güne dek Touran (Turan), **Couschite veya Céphène'ye ait olan Babil'i, bir Samî toprağı yapan fethin Arabistan'dan başladığı sanılmaktadır.** Arameen'ler de büyük bir olasılıkla aynı yolu izlemiş olmalılar. Sonuç olarak eski geleneklere göre, kendilerini **Kenani** (Kenanlılar) olarak adlandıran ve Yunanlıların **Phéniciens** (Fenikeliler) dedikleri halklar Akdeniz Havzası'na yine Arabistan'dan gelmiş olmalıdır. Bu halklar, küçük bir ada olan Ruad'dan Jaffa (Yafa)'ya kadar deniz boyunca yayılmışlardı.

1 Günümüzde Arabistan, özellikle de Güney Arabistan, kuraklaşmaya devam eder. Su, vaktiyle bulunduğu yerlerde tükenir ve insanlar **İran'a doğru göç eder.**

Sayfa :23

Les vrais monuments du temps étaient, comme cela a lieu chez tous les peuples étrangers à l'écriture, la pierre levée, le cippe dressé en mémoire d'un fait et sur lequel était souvent représenté une main, ce qui les faisait appeler *iad*[1];

Sayfa 23

Dönemin asıl eserleri, tüm yabancı halkların yazı yazdıkları dikili taşlar ve bir olayın anısına dikilen ve üzerinde **genellikle bir el tasviri bulunup iad olarak adlandırılmalarına neden olan sütunlardır.**

Sayfa :41

Les croyances à la spiritualité de l'âme et à l'immortalité, loin d'être un produit de réflexion raffinée, sont au fond un reste des conceptions enfantines d'hommes incapables d'opérer dans leurs idées une analyse sérieuse. L'erreur fondamentale du sauvage, nous l'avons déjà dit, est le spiritisme, c'est-à-dire l'opinion, niaisement réaliste, qui lui fait supposer dans toute chose complexe un esprit qui en fait l'unité. **Un arbre, une maison, un navire, ont un esprit. C'est le principe de la forme opposée à la matière, base de la philosophie grecque et de toute philosophie, qui, mal conçu par des esprits grossiers, produit ces aberrations. Or il paraît certain que l'Aryen primitif fut beaucoup plus spiritiste que le Sémite primitif. Il personnifia bien plus les unités naturelles. Il donna des âmes à tout;**

* Okunamadı

Sayfa 41

Gelişmiş düşüncenin ürünü olmaktan uzak olan, ruhun tinselliğine ve ölümsüzlüğüne olan inanç, aslında kafalarında ciddi bir analiz yapma kapasitesi bulunmayan insanların çocuksu anlayışlarının bir ürünüdür. Daha önce de sözünü ettiğimiz gibi, ilkel insanın temel hatası olan ruhçuluk, yani her karmaşık şeyde, o şeyin bütününü oluşturan bir ruh olduğunu varsaymak demek olan aptalca realist bir düşüncedir. **Bir ağacın, bir evin, bir geminin ruhu vardır. Bayağı zihinler tarafından yanlış algılanarak Yunan felsefesinin ve her felsefenin temelini oluşturan biçimin maddeye karşıtlığı ilkesi, bu**

yanılgıları üretir. Oysa ilkel Arîlerin, ilkel Samîlerden çok daha fazla ruhçu olduğu kesin görünüyor. Arîler, doğadaki birimleri çok daha fazla kişiselleştirip her birine ruh vermişlerdir

Sayfa :43

D'un côté, en effet, des peuples qui n'ont rien de sémitique, mais qui mènent une vie analogue à celle des Sémites nomades, tels que les Kirghiz, les populations actuelles du haut Nil Blanc, ressemblent beaucoup aux anciens patriarches du désert; de l'autre, les Himyarites et les Assyriens du second âge, qui, pour la langue au moins, sont bien des Sémites, n'ont pas ce caractère de puritanisme religieux que présentent les Sémites nomades.

Sayfa 43

Bir yandan, aslında Samîlere özgü hiçbir özelliği bulunmayan, ancak göçebe Samîlerinkine benzer bir yaşam sürdüren ve günümüzde **Yukarı Beyaz Nil Nehri halklarından olan Kırgızlar**, çölün eski ihtiyarlarına çok benzerler. Diğer yandan ikinci çağda en azından dil açısından Samîli olan Hımyarit'lerde ve Asurlularda, göçebe Samîlerin din konusundaki aşırı titizliklerine pek rastlanmaz

HISTOIRE DU MONDE

PUBLIÉE

SOUS LA DIRECTION DE M. E. CAVAIGNAC

Tome IV

LA CHINE ANTIQUE

PAR

Henri MASPERO

PROFESSEUR AU COLLÈGE DE FRANCE

PARIS

E. DE BOCCARD, ÉDITEUR

1, RUE DE MÉDICIS, 1

1927

DÜNYA TARİHİ
E. CAVAIGNAC Başkanlığında Yayımlanmıştır.

4. Cilt

ESKİ ÇİN

Yazar: Fransa Koleji Öğretmenlerinden
HENRİ MASPERO

PARİS

Editör: E. DE BOCCARD
1, RUE DE MÉDICIS, 1

Yayım yılı: 1927

Anıtkabir Atatürk Kitaplığı Bilgileri

Envanter No	: 1687
Yazar	: Henri Maspero
Cild	: Bordo
Ebadı	:
	En : 14 cm.
	Boy : 22 cm.
Sayfa Adedi	: XV + 624 +2
Not	Kitabın ilgili bölümleri Ankara Ü. TÖMER Dil Öğretim Merkezi tarafından tercüme edilmiştir

Ön Söz [Özet]

Hakkında söylenenlerin aksine, Eski Çin'in tarihi pek eskilere dayanmaz ve İlk Çağ'a ait metinlerin değeri çok büyük önem taşımaz. Sürekli bir tarihten ziyade, hemen hemen pek bilinmeyen dönemlerle, kopuk kopuk bazı dönemlerin gerçek bir tarihine sahibiz. Bazı dönemler, tarihi belgeler ve arkeolojik kazılar sayesinde gayet iyi bilinmekle beraber, bazı dönemler hakkında çok fazla aydınlatıcı bilgi ve kaynak yoktur. Yin Hanedanlığı'nın sonuna doğru Çin'in durumu, son yıllarda yapılan bir arkeolojik keşifle aydınlatılmaya çalışılmıştır. Tcheou Hanedanlığı ise bizim için tamamen boş bir alandır. Sadece IX. yüzyılın sonuna doğru, karanlık gitgide azalmaktadır. VII. yüzyılın sonundan itibaren 722'den 480'e kadar yaklaşık iki buçuk yüzyıl boyunca günü gününe tutulmuş bir tarih defteri sayesinde bu dönemi kapsayan tarih konusunda aydınlatılıyoruz. Sonra sis tekrar ortaya çıkıyor ve III. yüzyılın sonuna kadar süren dönem hakkında, çok az sayıda ve pek güvenilir olmayan belgeye rastlıyoruz.

Bu cildin devam eden bölümlerinde, başvuru kaynakları ve sayısı konusunda çok büyük farklılıklar bulacaksınız. Tamamen tarihsel olan bölümlerde başvurduğumuz kaynak sayısı sadece bir tane olduğundan, sürekli göndermede bulunmaya gerek yok. Buna karşın edebî, dinî ve toplumsal olaylarla ilgili çok sayıda kaynak bulunduğundan, her olayla ilgili olarak metindeki pasajları dayandırabileceğimiz mümkün olduğunca farklı kaynaklar kullandık.

Bu cildi kapsayan döneme ait kişi isimlerini ele alma konusunda oldukça güçlük çekildi. Her bireyin dinsel kullanımından başka kullanımı olmayan bir kabile adı vardır. Sing, ya bir toprağın ya bir işin ya da bir akrabalık derecesinin adı olan che, bir aile adıdır. ming, doğumundan üç ay sonra verilen isimdir. tseu, erkeklik kalpağının alındığı sırada seçilen isimdir ve son olarak da, babası ölünce alınan

unvan vardır. Krallar ve prensler babaları olunce aldıkları unvanlarla, diğer kişilerse özel adlarıyla adlandırılırdı. Antik dünyanın yok oluşundan sonra bu toprak, iş vb. isimler, gerçek aile isimleri olmuş ve kabile isimleri unutulmuştur.

Sayfa :XIII

BIBLIOGRAPHIE GÉNÉRALE

Yi Tcheou chou, recueil de textes analogues au Chou king, mais plus récents, se rapportant à la dynastie Tcheou

Sayfa XIII

GENEL KAYNAKLAR

Chou King'in yazdığı metin derlemesine benzeyen, ancak daha yeni olan Yi Tcheou'nun derlemesi. Tcheou Hanedanlığı'yla ilgilidir.

Sayfa :XIII

Che ki, « Mémoires Historiques », histoire de Chine depuis les origines jusqu au Ier s. a. C., composée par SSEU-MA Ts'ien, aux confins du IIe et du Ier siècle a. C. La moitié de l'ouvrage environ a été traduite par CHAVANNES, Les Mémoires Historiques de Seu-ma Ts'ien, auquel sont faites les références pour les chapitres 1-47; pour le reste, renvoi à la réédition de Chang-hai des Vingt-quatre Histoires de la 4e année K'ien-long (1739)

Sayfa XIII

M.Ö. II. yüzyılın sonuyla I. yüzyılın başında SSEU MA Ts'ien tarafından derlenmiş olan "Tarihi Anılar" adlı Çin'in başlangıcından I. yüzyıla kadar Çin tarihini anlatır. Eserin yaklaşık yarısı CHAVANNES tarafından "Seu ma Ts'ien'den Tarihi Anılar" adıyla çevrilmiştir. 1 ve 14. bölümler için bu eser kaynak kitap olarak alınmıştır. Geri kalan kısım için ise "Kien-long 1739'un 4. yılında 24 Hikâye" adlı eserin Chang hai'deki yeni baskısına başvurulmuştur.

Sayfa :XIV

***Houang Ts'ing king kiai*, Recueil de mémoires sur les Classiques par des écrivains de la dynastie Ts'ing, publié en 1829. à Canton, sous la direction de YUAN Yuan.**

Sayfa XIV

Modern Kaynaklar

1829 yılında, Canton'da Yuan Yuan yönteminde hazırlanan "Houang Ts'ing King Kiai" adlı derleme, Ts'ing Hanedanlığı yazarlar tarafından "Klâsikler Konulu Anılar" kitabı olarak yayımlanmıştır.

Sayfa :XIV

LEGGE, *Chinese Classics*, t. I, *Confucian Analects, the Great Learning and the Doctrine of the Mean*; t. II, *Mencius*; t. III *The Shoo king*; t. IV, *The She king*; t. V, *The Ch'un ts'ui and the Tso chuan*; traduction de ces ouvrages (Hongkong et Londres, 1860-1872).

Sayfa XIV

LEGGE, Çin Klâsikleri, 1 cilt, Konfuçyus'ten seçmeler, Mean'ın doktrini ve büyük öğretisi, 2 cilt Mencius 3 cilt, Kral Shoo, 4 cilt, Kral She, 5 cilt, Ch'un ts'iu ve Tso Chuan (Bu eserlerin çevirisi Hong kong ve Londra, 1860-1872'de yapılmıştır)

Sayfa :XV

Shinagaku (*Sinology*), **Revue sinologique japonaise, Tökyö, depuis 1920.**

Sayfa XV

Shinagaku (Sinoloji), Japon Sinoloji dergisi, Tokyo, 1920'den bu yana.

Sayfa :1

La civilisation chinoise se développa en tournant le dos au monde méditerranéen : elle resta, au moins aux origines, en dehors de son influence, n'en connaissant que ce qui lui était transmis par l'intermé-

Sayfa :2

diaire des populations scytho-sibériennes, avec lesquelles les Chinois furent en relations commerciales dès les temps préhistoriques[1], et se déploya en façade

Sayfa :2

sur l'Océan Pacifique, dans la région massive de hautes montagnes et de larges plaines qui descend du massif tibétain vers l'Est jusqu'à la mer

Sayfa 1-2

Çin uygarlığı Akdeniz dünyasına sırtını dönerek ilerlemiştir. Tarih öncesi dönemlerden beri Çinliler sadece [illegible] eskiler içinde bulundukları Sibirya-İskit halklarının aracılığıyla kendilerine aktarılmış olan şeyi benimseyerek en azından başlangıç yıllarında [Akdeniz dünyasının] etkisi dışında kalmıştır. Çinliler, Tibet'in dağlık bölgesinden doğuda denize kadar uzanan geniş ovalı, yüksek dağlı ve sık ağaçlıklı bölgeye yayıldılar.

Sayfa :2

---

1. M. Andersson, *An early Chinese Culture* (Pékin, 1923) a signalé des ressemblances entre la poterie chinoise de la période de transition entre la pierre et le bronze, et celle de certaines stations de l'Asie Orientale, en particulier Suse (Perse), Tripolje (Caucase) et Anau (Turkestan); Arne, *Painted Stone Age Pottery from the Province of Ho-nan, China* (Pékin 1925), a repris la question en élargissant le cercle des comparaisons, et a proposé de dater approximativement ces pièces chinoises des environs de 3000 a. C. Il n'est pas nécessaire de supposer avec M. Arne que ce type de poterie a été apporté en Chine par des envahisseurs occidentaux civilisateurs : M. Andersson, plus prudent, ne parlait que de migration d'art et de technique, et de fait, des courants d'échange et des efforts d'imitation suffisent à rendre compte des faits

Sayfa 2

1 M. Andersson, "Eski Çin Kültürü" (Pekin, 1923) adlı eserinde, Taş Devri ile Bronz Çağı arasındaki geçiş döneminde, Çin çömlekçiliği ile Doğu Asya'nın bazı noktalarındaki, özellikle de Suse'deki (İran), Tripolje'deki (Kafkas) ve Anau'daki (Türkistan) çömlekçilik arasında benzerlikler olduğunu ortaya koymuştur. ARNE, "Honon (Çin) Bölgesinin Cilâlı Taş Devri Çömlekçiliği" (Pekin, 1925) adlı eserinde, bu karşılaştırmalı çalışmanın çerçevesini genişleterek, sorunu tekrar ele alır ve bu Çin çomleklerinin, M.Ö yaklaşık 3000'li yıllara ait olduğunu ortaya koyar. M. Arne ile bu tip çömlekçiliğin, uygar batılı kuşatmacılar tarafından Çin'e getirildiğini tartışmak gereksizdir. Daha ihtiyatlı olan M. Andersson, sadece sanatsal ve teknik bir göçün varlığından söz eder. Aslında değiş tokuş hareketleri ve taklit çabaları, olayları saptamak için yeterlidir. Bkz. PELLIOT, dades archaiques de Chine

Sayfa :2

Au Nord, le Chan-si forme un de ces compartiments : tandis que, vers le Sud-Ouest, il descend graduellement vers le Fleuve Jaune, et que la large trouée de la basse vallée de la Fen ouvre de ce côté un facile accès aux riches bassins qu'elle traverse l'un après l'autre, vers le Sud et l'Est au contraire, les monts T'ai-hang et le Wou-t'ai chan se dressent à pic comme une véritable muraille entre la plaine et le plateau.

Sayfa 2

Kuzeyde Chan-si (değişik iki nehrin suladığı ve birbirlerinden tamamen farklı özellikler taşıyan ve sıra dağlarla ayrılan) iki bölgeden oluşurken, güneybatı taraflarında Sarı nehre doğru aşamalı olarak

iner ve aşağı Fen vadisinin geniş geçidi art arda geçtiği zengin havzalara kolay ulaşım sağlar. Diğer taraftan ise güney ve doğu taraflarında, T'ai hang ve Wou t'ai chan tepeleri tam tersine yayla ile ova arasında gerçek bir sur gibi dikey olarak yükselir.

Sayfa :9

Dans le Sud, le bassin du Fleuve Bleu était le domaine des Man, qui, entrés tardivement dans l'influence chinoise, lors des conquêtes du IXᵉ siècle a. C. et vite redevenus indépendants, le restèrent jusqu'à la fin des Tcheou, et se civilisèrent par contact, non par conquête.

Sayfa 9

Güneyde, Mavi nehir havzası Man'ların yurtluğuydu. Man'lar M.Ö. 9. yüzyıl fetihleri sırasında Çin'in etkisine girmişler, daha sonra kısa bir zaman içinde özgürlüklerine kavuşmuşlar ve Tcheou'ların sonlarına kadar da özgür kalarak, fetih yoluyla değil ilişkileriyle uygarlaşmışlardır.

Sayfa :10

Ainsi le domaine de la civilisation chinoise à l'aube de l'époque historique était nettement délimité : il se divisait en deux régions distinctes que des masses de barbares séparaient, chacune dans une des plaines du Fleuve Jaune, l'une, la plus importante, dans la plaine basse du Fleuve, n'atteignant la mer que sur un front étroit au Nord et au Sud de la pres-

Sayfa :10

qu'île du Chan-tong, au fond du golfe de Petchili et sur la Mer Jaune, et ne dépassant pas vers l'Ouest la muraille abrupte du plateau de Chan-si, et le couloir étroit où se resserre le Fleuve Jaune avant son entrée au Ho-nan;

Sayfa 10

Böylece Çinlilerin uygarlık alanı, tarihsel dönemin başında tam olarak sınırlarını belirlemişti. Bu alan, Barbar toplumların birbirinden ayırdığı, her biri Sarı nehrin ovalarından oluşan farklı iki bölgeye ayrılıyordu. Bunlardan biri, yani en önemli olanı, nehrin aşağı ovasında bulunuyor ve kuzeyde sadece dar bir cepheden denize ulaşarak, Petchili körfezinin iç tarafındaki Chang tong yarımadasının güneyinde, Ho nan girişinden önce Sarı nehrin daraldığı geçitte Sarı Deniz'le buluşuyordu.

Sayfa :11

1. Je ne sais pourquoi la plupart des historiens européens ont voulu que tous les peuples dits barbares fussent d'origine absolument différente des Chinois. Hirth, *The ancient history of China*, p. 168, est si bien persuadé que Ti et Jong sont des « Tartares » qu'il ajoute ce mot de sa propre autorité au milieu d'un texte de Seu-ma Ts'ien qui ne le contient pas; de même le P. Tschepe, dans son *Histoire du pays de Tsin*, rend régulièrement les mots Ti et Jong par Tartares. Tout récemment De Groot, *Die Hunnen der vorchristlichen Zeit* (1921), p. 5, propose de voir dans le nom Ti, auquel il attribue inexactement une ancienne prononciation *Tik*, une transcription du nom des Turcs. La principale raison de cet accord paraît être que Seu-ma Ts'ien, dans le chapitre 110 de son Che ki, a fait des Jong et des Ti les ancêtres des Hiong-nou (Huns); mais cela prouve simplement que, de son temps, ces populations étant assimilées, on ne concevait plus les barbares que comme étrangers.

1. *Tso tchouan*, 66.

Sayfa 11

1 Avrupalı tarihçilerin pek çoğunun, Barbar diye adlandırılan toplumların kökenlerinin niçin Çinlilerden tamamen farklı olduğunu ileri sürdüklerini bilmiyorum. HIRTH, "The ancient history of Chine" (Eski Çin Tarihi) adlı eserinin 168. sayfasında, "Ti" ve "Jong"un "Tatar" olduklarına çok emin olduğundan, bu konunun yer almadığı Sseu-ma Ts'ien'in bir metninin ortasına, kendi inisiyatifiyle bu sözcüğü eklemiştir. Hatta P. TSCHEPE'nin "Tsin Ülkesinin Tarihi" adlı eserinde de "Ti" ve "Long" "Tatarlar" olarak verilir. Daha yakın zamanlarda DE GROOT, 1921 tarihli "Milâttan Önceki Dönemde Hunlar" adlı eserinin 5. sayfasında, yanlış olarak Tik şeklinde eski bir söyleyiş yüklediği Ti sözcüğünde, Türklerin adlarından birinin yazımını görmek gerektiğini öneriyordu. Bu uyumun başlıca nedeni, Sseu-ma Ts'ien'in, "Che ki" adlı eserinin 110. bölümünde, Jong'ları ve Ti'leri, Hunların ataları olarak göstermesinden kaynaklanabilir. Ama bu olay, bu halkların o dönemde bastırılmalarından dolayı, Barbarların da yabancı olarak algılanmadıklarını kanıtlamaktadır.

2. Tso tchouan, 464.

HISTOIRE DU MONDE

PUBLIÉE

SOUS LA DIRECTION DE M. E. CAVAIGNAC.

Tome II

LE MONDE MÉDITERRANÉEN

JUSQU'AU IVe SIÈCLE AVANT J.-C.

PAR

Eugène CAVAIGNAC

Professeur à l'Université de Strasbourg

1691

PARIS

E. DE BOCCARD, Éditeur

Anciennes Maisons Thorin et Fontemoing

1, Rue de Médicis

1929

M.E. CAVAIGNAC'IN YÖNETİMİNDE YAYIMLANMIŞ

DÜNYA TARİHİ

II. CİLT

M.Ö. IV. YÜZYILA KADAR AKDENİZ DÜNYASI

Eugéne CAVAIGNAC

Strasbourg Üniversitesi Profesörü

PARİS
Yayımcı: E. de BOOCARD
Anciennes Maisons Thorin Et Fontemoing

1, Rue de Médicis
1929

Anıtkabir Atatürk Kitaplığı Bilgileri

Envanter No	: 1691	
Yazar	: Eugéne Cavaignac	
Cild	: Siyah	
Ebadı	:	
	En	: 13 cm.
	Boy	: 22 cm.
Sayfa Adedi	: VIII + 708	
Not	Kitabın ilgili bölümleri Ankara Ü. TÖMER Dil Öğretim Merkezi tarafından tercüme edilmiştir	

Sayfa :55

L'Empire Hittite

(1400-1200)

Fondateur de cette monarchie paraît avoir été le roi Tlabarnas, dont le nom servit plus tard à désigner toute manifestation législative de la puissance royale, et devint synonyme d'*édit*. Un roi, Hattusil I, lui avait déjà succédé sur le trône, lorsque la couronne revint à Mursilis I, celui qui conquit le premier Alep et Babylone (vers 1806). Vers le même temps, les rois hittites avaient maille à partir avec les Harri, les voisins de l'Est. Nous voyons ensuite régner à Hattusas Hantilis I, puis deux ou trois rois inconnus, puis Ammunas et Huzzijas, et enfin Télibunus, que nous placerons donc au XVIe siècle av. J.-C.

Sayfa 55

HİTİT İMPARATORLUĞU

(M.Ö.) 1400 – 1200)

(Hitit) monarşisinin kurucusu adı daha sonraları krallık gücünün tüm yasal bildirgelerinin adlandırılmasında kullanılan ve ferman (sözcüğünün) eşanlamlısı olan kral **Tlabarnas** (Labarna I) gibi görü-

nuyor. Halep ve Babıl şehirlerini ilk olarak fetheden I. Mursilis (Murşil I)'e taç gelinceye kadar, I. Hattusi (Hattuşil I) adlı bir kral (M.Ö.) 1806 yılına doğru Tlabarnas'ın yerine tahta geçmişti. Bu dönemde Hitit Krallarının doğu komşuları olan Harri (Hurri)lerle görülecek hesapları vardı. Daha sonraları Hattuşaş (Boğazköy)'ta I. Hantilis'in ardından M.Ö. XVI. yüzyıla yerleştireceğimiz kim oldukları bilinmeyen iki veya üç kralın, daha sonra **Ammunas** (Ammunna) ve **Huzzijas'ın** (Huzzıya) ve son olarak da Telibunus (Telepinu)'un hükümdarlık ettiğini görmekteyiz.

Sayfa :62
Sayfa :63

Le roi vaincu se sauva en Cypre, où la mer le mettait encore à l'abri des attaques hittites. Mursil eut à revenir une seconde fois dans la riche plaine cilicienne, d'où il se vante d'avoir déraciné 66000 personnes. Il fit aussi respecter ses armes plus à l'ouest, au pays de Millavanda (Milyade classique), où il trouva pour auxiliaire le roi des Achéens de Pamphylie. C'est la première fois que les Grecs apparaissent dans les documents de Boghaz-Keui. A la fin de la 9e année, nous trouvons le roi à Ankuva (Ancyre), où l'éclipse de soleil du 13 mars 1335 vint jeter le trouble dans son entourage. Les devins mirent le phénomène en rapport avec la mort de la jeune reine, mais non avec les opérations de l'armée royale, alors mobilisée contre l'Azzi (vers les sources de l'Euphrate).

Sayfa 62-63

[II. Mursil [Murşili II]]

Yeni kral [Murşili II] denizin onu Hitit akınlarından koruduğu Kıbrıs'a kaçmıştı. 66 000 insanın kökünü kazımış olmaktan dolayı gurur duyan Murşili, ikinci kez Çukurova'nın zengin ovasına geri dönmek zorunda kaldı. Pamphylie (Pamfilya) Akaların kralını yardımcısı olarak gördüğü için, daha batıda yer alan **Millavan'da (klasik Milyade)** ülkesinden ordularını bile esirgememişti. Boğazköy belgelerinde ilk kez Yunanlılar ortaya çıkmaktadır. **9. yılın sonunda Kral Murşili'yi, [M.Ö.] 13 Mart 1335 yılında, onu ve çevresindekileri şaşkına çeviren güneş tutulmasının gerçekleştiği Ankuva (Ancyre) [Ankara]'da görmekteyiz.** Kimileri bu olayı o sıralar Fırat nehrinin kaynaklarına **Azzi** bölgesine doğru harekete geçen krallık ordusunun manevraları ile değil, genç kraliçenin ölümü ile ilişkilendirirler.

Sayfa :95

Tout près de la capitale hittite se trouve le sanctuaire de Yasili-Kaja, qui fut évidemment un centre religieux de premier ordre, au temps de Hattusil III et de Puduhepa.

Sayfa 95

Hitit başkentinin hemen yakınında, [III. Hattuşili'nin karısı] **Puduhepa ve III. Hattuşili dönemine ait, hiç kuşkusuz ilk** [sosyal] **sınıfın dinsel merkezi olan Yazılıkaya Tapınağı bulunur.**

Sayfa . 95

La déesse est revêtue d'une longue robe, coiffée d'une tiare qui deviendra, entre les mains des artistes grecs, la couronne murale, et s'avance portée par une panthère qui elle-même marche sur une montagne : impossible de méconnaître le prototype de Cybèle. Le dieu qui vient à sa rencontre est moins aisé à définir. En principe, la déesse-mère qui deviendra Cybèle est une personne dominante, symbolisant la nature génératrice, n'admettant pas de supérieur ni d'époux. Son parèdre apparaît-il déjà aux Hittites comme un fils ou un jeune favori ayant sacrifié à la déesse sa virilité, symbole du printemps dont on célèbre chaque année la mort et la résurrection ? Rien ne l'indique nettement à Yasili-

Sayfa :96

Kaja.

Sayfa 95

Yunanlı sanatçılar tarafından duvara resmedilen Tanrıça'ya uzun bir elbise giydirilmiş, [adeta papalık mertebesine erişen kutsal bir kişiyi andırır biçimde] saçı papalık tacıyla süslenmiştir. Tanrıça, bir dağ üzerinde yürüyen bir panterin sırtında ilerlemektedir. Kybele'nin ilk örneğini tanımamak imkânsızdır. **Kybele'yi** karşılamaya gelen tanrıyı tanımlamak ise daha zordur. Prensipte daha sonra adı Kybele olacak olan ve cömert doğayı simgelediği düşünülen Ana Tanrıça, ne kendinden üstün bir kişiliği ne de bir eşi kabul etmeyen baskın bir kişiliktir. **Yardımcısı** [Attis] şimdiden Hititlere bir oğul ya da erkekliğini adamış olan, her yıl ölümü ve yeniden doğuşu kutlanan ilkbaharın imgesi olan gözde bir genç gibi mi görülüyor? Yazılıkaya'da bunu açıkça belirten hiçbir şey yoktur.

Sayfa :96

En tout cas, la divinité anatolienne avait son caractère propre, car on la retrouve dans le monde égéen, sur les représentations figurées de Crète, qui remontent à la première moitié du deuxième millénaire. La déesse, entourée d'animaux sauvages, et circulant sur les montagnes, y apparaît nettement. La figure du parèdre est moins précise dans ces régions. Et ces conceptions religieuses n'y sont pas restées au premier plan quand sont venus les Grecs

Sayfa 96

Ne olursa olsun, Anadolu tanrılarının kendine ozgu yapısı vardır, zira Ege dünyasında ikinci bin yılın ilk yarısına uzanan Girit'teki resmedilmiş tasvirler üzerinde Anadolu tanrılarını yeniden görürüz. Dağlarda dolaşan vahşi hayvanlarla çepeçevre sarılmış tanrıça, bu tasvirlerde açıkça görülür. Bu bölgelerde Kybele'nin yardımcısının yüzü pek belirgin değildir. **Yunanlılar** (Girit'e) **geldiği zaman bu dinî anlayış ile ilgili kavramlar Girit'te eski onemini yitirmiştir.**

Sayfa :97

La déesse solaire avait son temple principal à Arinna, sans doute à l'Est de l'empire, puisque le roi Salmanasar Ier a atteint ce temple. Son sexe interdit de penser à une influence babylonienne ou égyptienne : Shamash comme Rê sont des hommes. C'est donc un culte, ou endémique, ou importé par les envahisseurs du Nord. La déesse solaire est la divinité dynastique par excellence, celle à laquelle

Sayfa :97

le''Roi s'identifie malgré la différence de sexe : il parle de lui en disant « le Soleil », comme le Pharaon ou l'Inca.

Sayfa 97

Kral I Salmanasar Güneş Tanrıçası'nın tapınağına ulaştığına göre, onun (Güneş Tanrıçası'nın) en önemli tapınağı imparatorluğun doğusunda yer alan Arinna'daydı. Şüphesiz Onun (Güneş Tanrıçası'nın) cinsiyeti, (lap nokta) Babil ya da Mısır etkisi olduğunu düşünmeyi yasaklar. **Shamash, tıpkı Ra gibi insandır**. Öyleyse bu, yerleşik ya da kuzey (den gelen) istilacılar tarafından taşınmış bir tapınma biçimiydi. Cinsiyet farkına rağmen kralın kendisini özdeşleştirdiği Güneş Tanrıçası, en üstün hanedanlık tanrısıdır. (İnka'ların hükümdar ünvanı olan) İnka ya da (Mısır'lıların hükümdar ünvanı olan) Firavun gibi kral kendisinden "güneş" diye söz ederek bahseder.

Sayfa :101

Le palais est bâti en largeur, comme en Chaldée et comme en Crète, non en profondeur comme dans l'architecture mycénienne. On considérait généralement qu'il ne comportait pas, à Boghaz-Keui, de colonnes, mais, à Sendjirli, le plus ancien palais, qui remonte certainement au deuxième millénaire, présente déjà cet élément architectural.

Sayfa 101

Saray, Mikinai'daki mimarî tarzında olduğu gibi uzunlamasına değil, tıpkı Kadeş ve Girit'teki gibi **enlemesine inşa edilmiştir.** Boğazköy'deki bu sarayın genellikle sütunlar çevirmediği düşünülüyordu. Ancak kesin olarak ikinci bin yıla ait Sencirli [illegible] Höyüğü'ndeki en eski saray bu mimarî tarzını ortaya koymaktadır.

Sayfa :156

VIII

Les Grecs. — Langue et Religion.

La descente des Peuples de la Mer sur les côtes syriennes et leur défaite (vers 1180 av. J.-C.) n'est que l'épisode le mieux connu des mouvements de peuples qui ont amené la catastrophe de la civilisation minoenne-mycénienne.

Depuis mille ans au moins, les bords de la mer Egée avaient vécu dans un état de prospérité et de développement intellectuel au moins relatif, dont les palais de Crète sont le vestige le plus brillant. Les populations qui avaient créé cette civilisation n'étaient certainement pas grecques dans l'ensemble. Les Grecs se souvenaient fort bien que les habitants primitifs de la Crète étaient apparentés aux Cariens de l'Asie-Mineure. A la fin de cette antiquité « égéenne » seulement, entre 1500 et 1200, des Grecs avaient pris le dessus, non seulement à Mycènes et Tirynthe, mais même dans l'Archipel. Ce fut une période déjà agitée, qui fut mortelle aux

Sayfa : 156

splendeurs de Cnosse, de Phaistos et de Troie, et sur laquelle les documents hittites nous fournissent aujourd'hui les renseignements que l'on a vus. Puis ces premiers envahisseurs grecs eux-mêmes ont été submergés par d'autres.

Sayfa 156

VIII

Yunanlılar – Dil ve Din

Deniz toplumlarının Suriye kıyılarına inmesi ve onların bozguna uğraması (M.Ö. 1180 yılına doğru) sadece minos-miken uygarlığının felaketine neden olan toplum hareketlerinin en iyi bilinen bölümüdür.

En azından bin yıldan beri Ege Denizi kıyıları göreceli olsa da entelektüel gelişim ve refah içinde yaşamıştır. Bunun en parlak kalıntısı ise Girit saraylarıdır. **Bu uygarlığı yaratan halklar, elbette Yunanlılar değildir. Yunanlılar, Girit'e ilk yerleşenlerin Anadolu'daki Karyalılar ile bağlantılı olduklarını çok iyi hatırlarlar.** "Egel" İlk Çağ'ın sonunda, (M.Ö.) 1500 ve 1200 yılları arasında) Yunanlılar sadece Miken ve Tirins şehirlerinde değil aynı zamanda Takımadalarda da üstünlüğü ele geçirmişlerdi. Bu, Knossos, Faistos ve Truva'nın ihtişamlarını sona erdiren ve [buraya kadar] görmüş olduğunuz bilgileri bugün bizlere sağlayan Hitit belgelerine dayalı olarak çalkantılı bir dönemdi. Daha sonraları bu ilk Yunanlı işgalcilerin kendileri de başkaları tarafından istilâ edildiler.

Sayfa :180

Tout cela est insuffisant pour qu'on affirme l'existence d'une grande famille humaine allant de l'Inde au golfe de Gascogne, et dont il n'aurait plus subsisté

Sayfa :181

L'UNITÉ INDO-EUROPÉENNE 181

dès l'époque de l'antiquité classique, que des îlots épars çà et là. Certains savants inclinent à des conceptions de ce genre, et chercheraient même volontiers un nom pour cette unité (celui de Japhétites par exemple). Mais, dans l'état actuel de la science, la seule chose qu'il soit permis d'affirmer, c'est que nous trouvons là des populations qui ne sont ni des Sémites ni des Indo-Européens.

Sayfa 180

Hindistan'dan Gaskonya Körfezi'ne kadar büyük bir insan ailesinin varlığını doğrulamak için tüm bunlar yeterli değildir. (Sayfa 181) Klâsik İlk Çağ döneminden beri, [illegible] şuraya buraya dağılmış küçük adacıklarda varlıklarını sürdürmüşlerdir. Bazı bilim adamları bu tür görüşlere doğru yöneliyorlardı.

Hatta gönüllü olarak, bu bölüm için bir ad bile arıyabiliyorlardı. Ancak, bilimin bugünkü durumunda doğrulanmasına izin verilen tek şey, burada gördüğümüz toplulukların ne Hint-Avrupa ne de Samiler olduğudur.

Sayfa :181

L'archéologie préhistorique, si elle nous renseigne sur l'état de la civilisation matérielle, ne peut nous fournir que peu d'indications sur le caractère ethnique, et encore moins sur la langue, des premiers habitants de l'Europe. Mais elle permet, pour les régions qui ont été le mieux étudiées, de distinguer

Sayfa :182

les périodes de stabilité relative et les périodes de bouleversements. C'est ainsi qu'on a relevé, sur le bas Dniester, dans la seconde ville de Troie, dans le Kouban (au Nord du Caucase), à Astérabad, dans le Turkestan russe, des traces d'établissements humains ayant subsisté pendant des générations, avec une vie sédentaire, une richesse assez grande, une civilisation assez avancée.

Sayfa 181

Prehistorik arkeolojide bize, Avrupa'ya ilk yerleşenlerin uygarlıkları konusunda somut veriler sunmakla birlikte etnik yapıda çok az, dil konusunda ise daha da az bir bilgi sunmaktadır. Ancak prehistorik arkeoloji, çok daha iyi incelenmiş bölgeler söz konusu olduğunda, istikrarlı dönemler ile çalkantılı dönemlerin birbirinden ayırt edilmesine imkan sağlar. **[sayfa 182]** İşte böylece Dinyester nehrinin alt bölümlerinde, Truva'nın ikinci şehrinde, Kafkasların kuzeyindeki **Kuban nehrinde,** Asterabad'da, Rus Türkistanı'nda nesiller boyunca yerleşik bir yaşam, oldukça zengin ve ileri düzeye erişmiş bir uygarlık ile varlığını sürdüren insan topluluklarına dair izler ortaya konulabilmiştir.

PEUPLES ET CIVILISATIONS

HISTOIRE GÉNERALE

PUBLIÉE SOUS LA DIRECTION DE

Louis HALPHEN et Philippe SAGNAC

LES

PREMIÈRES CIVILISATIONS

PAR

Gustave FOUGÈRES
Membre de l'Institut
Professeur à la Faculté des Lettres de Paris

Georges CONTENAU
Attaché au Musée du Louvre

René GROUSSET
Conservateur-adjoint du Musée Guimet

Pierre JOUGUET
Professeur à la Faculté des Lettres de Paris

Jean LESQUIER
Professeur à la Faculté des Lettres d'Aix

1692

PARIS
LIBRAIRIE FÉLIX ALCAN
108, BOULEVARD SAINT-GERMAIN, 108

1926

HALKLAR VE UYGARLIKLAR
GENEL TARİH
Louis HALPHEN ve Philippe SAGNAC başkanlığında yayımlanmıştır

İLK UYGARLIKLAR

Yazan
Gustave FOUGÈRES
Enstitü Üyesi
Paris Edebiyat Fakültesi Profösörü

Georges CONTENAU
Louvre Müzesi Ataşesi

René GROUSSET
Guimet Müzesi Müdür Yardımcısı

Pierre JOUGET
Paris Edebiyat Fakültesi Profösörü

Jean LESQUIER
Aix Edebiyat Fakültesi Profösörü

PARİS
FÉLIX ALCAN KİTAP EVİ
108, Boulevard Saint - Germain, 108
1926

Anıtkabir Atatürk Kitaplığı Bilgileri

Envanter No	: 1692	
Yazar	: Gustave Fougeres-Georges Contenau ReneGrousset Pierre Jouget Jean Lesquier	
Cild	: Siyah	
Ebadı	:	
	En	: 14 cm.
	Boy	: 22 cm.
Sayfa Adedi	: VIII + 437	
Not	Kitabın ilgili bölümler Ankara Ü. TÖMER Dil Öğretim Merkezi tarafından tercüme edilmiştir	

Sayfa :V

AVANT-PROPOS

Les volumes dont nous entreprenons la publication et dont la série formera, lorsqu'elle sera complète, une histoire générale de l'humanité depuis les origines jusqu'à nos jours, sont conçus dans un esprit assez différent de celui qui a présidé à l'élaboration de mainte œuvre similaire. Au lendemain d'une guerre qui a développé le sentiment de la solidarité « mondiale », l'heure nous a semblé venue de renoncer délibérément aux vieux cadres géographiques ou systématiques, à l'intérieur desquels la réalité complexe ne peut être répartie sans être déformée, et de tenter enfin d'embrasser l'histoire de tous les **peuples d'un seul regard.**

C'est aux ensembles plus qu'aux détails que nous nous sommes attachés. Nous avons surtout cherché à saisir et à mettre en relief les traits communs aux diverses civilisations, les multiples et subtiles actions et réactions des peuples et des faits les uns sur les autres, en évitant, autant que nous le pouvions, de nous cantonner dans tel coin du globe, sous prétexte qu'il est le nôtre. Et c'est pourquoi, par exemple, l'histoire des « grandes **invasions » de l'Europe occidentale** sera traitée ici dans ses rapports avec les révolutions de l'Asie et l'histoire des idées religieuses et philosophiques de la Grèce ou de Rome en liaison avec celle des idées religieuses et philosophiques de la Perse et de l'Inde.

Malgré les nombreuses difficultés auxquelles se heurtait la réalisation d'un aussi **vaste programme,** les collaborateurs de cette œuvre ont cru **qu'il était possible d'y consacrer** leurs efforts sans manquer, pour autant, aux habitudes de prudence qu'ils doivent à une longue pratique de l'éru-

Sayfa :VI

dition. Mais, s'ils savent tous, par leur expérience journalière, le prix des conquêtes patientes dues au labeur des spécialistes, ils savent aussi l'étroite connexion des phénomènes historiques et, qu'à prendre les choses de haut, on risque moins souvent de fausser les perspectives et d'interpréter les faits de façon inexacte.

Sayfa: V

[Ön Söz]

Yayınına başladığımız ciltler ve tamamlandığında, ilk zamanlardan günümüze insanlığın genel tarihini oluşturacak serisi, benzer birçok esere yön veren bir zihniyetten oldukça farklı bir anlayışta tasarlanmıştır. "Dünyevî" dayanışma duygusunu geliştiren bir savaşın ertesi gününde, içinde karmaşık gerçeğin bozulmadan aktarılamayacağı eski coğrafik veya sistematik çerçevelerden bilinçli olarak vazgeçme ve nihayet, tüm halkların tarihlerini tek bir bakış altında kucaklamayı deneme saati bize gelmiş gibi görünüyor.

Ayrıntılardan daha çok bütünlüğe bağlı kaldık. Özellikle, bizimki olduğu bahanesiyle, elimizden geldiği kadar yeryüzünün falan köşesiyle yetinmekten kaçınarak farklı uygarlıklardaki ortak noktaları, halkların ve olayların birbirlerine olan sayısız ve etkili eylemleriyle reaksiyonlarını anlamaya ve ortaya çıkarmaya çalıştık. Ve bu nedenle, örneğin Batı Avrupa'daki "büyük istilâlar"ın tarihi burada, Asya'daki köklü değişimlerle olan ilişkileri çerçevesinde, Yunanistan'daki veya Roma'daki dinî ve felsefi düşüncelerin tarihi ise İran'daki ve Hindistan'daki dinî ve felsefi düşünceler tarihiyle ilişki içerisinde ele alınacaktır.

Bu kadar geniş bir programın gerçekleştirilmesinde karşılaşılan sayısız güçlüklere rağmen, bu eserin hazırlanmasında görev yapanlar, bununla birlikte, uzun bir derin bilgi deneyimine borçlu oldukları ihtiyat alışkanlıklarını kullanarak bu çalışmaya güçlerini sarfetmelerinin mümkün olduğuna inanmışlardır. [sayfa VI] Ancak hepsi, günlük tecrübeleriyle, uzmanların çalışmaarı sonucu elde edilen sabırlı kazançların değerini biliyorlarsa, tarihî olayların yakın benzerliğini ve olaylar derinliğine inmeden ele alındığı taktirde, perspektifleri yanlış yorumlama ve olayları doğru olmayan bir şekilde açıklama tehlikesiyle çoğukez daha az karşı karşıya kalındığını da bilirler.

Louis HALPHEN, Philippe SAGNAC

Sayfa :IX

Ce volume, dont une première ébauche partielle avait été tracée, pour l'Égypte et l'Asie antérieure, par le regretté Jean Lesquier, ancien membre de l'Institut français du Caire, professeur à la Faculté des Lettres d'Aix, a été repris, complété et refondu après sa mort (1921) par MM. Fougères, Jouguet et Contenau, auxquels M. Grousset a apporté son concours pour la rédaction du chapitre premier du livre II.

Sayfa IX

İlk kısmî taslağı, Aix Edebiyat Fakültesi Profosoru, Kahire Fransız Enstitüsü eski üyesi merhum Jean Lesquier tarafından Mısır ve Ön Asya için yazılmış olan bu cilt, onun ölümünün ardından (1921) sayın Grousset'nin II. kitabın ilk bölümünün redaksiyonu için yardım ettiği sayın Fougères, Jouguet ve Contenau tarafından yeniden ele alınmış, **tamamlanmış** ve **tümüyle elden geçirilmiştir.**

Sayfa :I

La place qu'a tenue dans l'histoire le groupe de peuples dont ce volume va retracer les destinées ne se mesure pas d'après l'espace qu'il occupait sur le globe. Son domaine, limité à l'Asie antérieure, à la vallée du Nil et à l'Orient méditerranéen, n'était qu'une partie du monde connu des anciens. Autour de cette humanité, d'autres coexistaient, au cœur et aux extrémités des mêmes continents, voire déjà sur les continents alors insoupçonnés. Mais nous ignorons tout de leur passé. Or, tant que dure cette ignorance, l'histoire, à moins de se confondre avec la paléontologie, s'abstient de les admettre en son ressort.

Jusqu'à présent donc, le groupe ainsi délimité continue à faire figure d'ancêtre dans les annales de la civilisation. Il doit ce titre à ses aptitudes précoces en l'art de se manifester et de se raconter par des monuments ou des écrits qui ont perpétué jusqu'à nous les souvenirs de son activité, soit directement, soit par l'intermédiaire de la tradition. Il a pensé et agi, il a créé des œuvres durables, substructions de l'édifice **dont nous sommes les héritiers.**

Sayfa 1

Bu cildin sınırlarını yeniden çizeceği halklar grubunun tarihte tuttuğu yer, yeryüzünde işgal ettiği alanla ölçülmez. **Bu cildin Ön Asya'yla, Nil Vadisi'yle ve Doğu Akdeniz'le sınırlı olan alanı, sadece eski insanlarca bilinen dünyanın bir bölümüdür. Bu insanlığın çevresinde, aynı kıtaların ortasında ve kenarlarında, hatta o zamanlar varlığı tasavvur edilemeyen kıtalarda başkaları da yan yana yaşıyorlardı. Ama geçmişleri hakkında herşeyi bilmiyoruz. Oysa, bu bilgisizlik sürdükçe, tarih, paleontolojiyle birleştirilmedikçe, onların varlığını kabul etmez.**

O hâlde şimdiye kadar böyle sınırlanan grup, uygarlığın yıllıklarında ata gibi görünmeye devam ediyor. Bu unvanı, ya doğrudan ya da gelenek yoluyla etkinliğinin izlerini bize kadar ulaştıran yazılı belgeler veya eserler aracılığıyla kendini gösterme ve anlatma sanatının erken gelişmesine borçludur. Düşünmüş ve hareket etmiştir; mirasçıları olduğumuz büyük yapının alt yapıları olan sürekli eserler bırakmışlardır.

Sayfa :4

Ainsi le monde oriental est avant tout une contrée de déserts et de steppes à bouquets d'arbres ou buissons et à plantes grasses : steppes russes et du Turkestan, avec le desert aralo-caspien, desert rouge ou *kizil koum* et desert noir ou *kara koum*, steppes de l'Iran avec le desert de Lout, desert salé d'Asie Mineure, desert de Syrie, du Nefoud, de Dahna, enfin désert du Sahara, en Afrique. Seules ne sont ni steppe ni désert la Transcaucasie avec l'Azerbeidjan, la peninsule des Balkans, les îles mediterraneennes, les côtes d'Asie Mineure, les oasis du desert arabique et du Sahara, les vallées des grands fleuves, surtout la Mesopotamie et l'Egypte.

Sayfa 4

Şu hâlde Doğu dünyası, her şeyden önce çöllerden ve küçük ağaçlardan veya çalılardan ve kalın yapraklı bitkilerle kaplı bozkırlardan oluşmuş bir bölgedir: Aral-Hazar çölüyle Rus ve Türkis-

tan bozkırları, kızıl çöl veya kızıl kum ve kara çöl veya kara kum; Lut Çölüyle İran bozkırları, Anadolu'nun tuzlu çölü, Suriye, Nefoud, Dahna çölleri; son olarak Afrika'daki Sahra Çölü. Ancak Azerbaycan'la Kafkasötesi, Balkan Yarımadası, Akdeniz adaları, Anadolu kıyıları, Arap ve Sahra çölünün vahaları, büyük nehirlerin, özellikle Mezopotamya'nın ve Mısır'ın vadileri ne bozkır ne de çöldür.

Sayfa :5

Cette fermentation a surtout été active et précoce dans les régions les plus privilegiées, c'est-à-dire dans les vallees des grands fleuves limoneux, à crues régulieres, du Nil, du Tigre et de l'Euphrate. Ceux-ci y créaient un terrain facile à cultiver. Les hommes, sans doute, n'arriverent que lentement sur leurs

Sayfa :6

rives, mais c'est là que se constituèrent les plus anciennes sociétés civilisées ; et c'est le Nil, semble-t-il, avec la civilisation egyptienne, qui est entré le premier dans l'histoire.

Sayfa 5-6

Bu kaynaşma özellikle en ayrıcalıklı bölgelerde, yani Nil, Dicle, Fırat gibi taşkınlı büyük nehirlerin düzgün toprak vadilerinde etkin ve erken olmuştur. Bu nehirler vadilerde [illegible] oluşturuyordu. Şüphesiz insanlar bu nehirlerin kıyılarına ancak yavaş yavaş gelmişlerdir; **ama uygarlaşmış en eski toplumlar orada oluşmuştur, ve Mısır uygarlığıyla birlikte tarih sahnesine ilk giren Nil gibi görünüyor.**

Sayfa 11

On peut diviser la Mésopotamie en trois régions : dans sa partie basse, le pays de Sumer; dans sa partie moyenne, le pays d'Akkad, qui prit, après sa réunion avec Sumer, le nom de Babylonie ; enfin, au nord, l'Assyrie ; mais l'ensemble forme une seule arène, entourée de toutes parts de barrières naturelles.

Sayfa 11

Mezopotamya üç bölgeye ayrılabilir: Aşağı bölümünde Sümer ülkesi; orta bölümünde, Sümerlerle birleştikten sonra Babil adını alan Akad ülkesi; son olarak, kuzeyde Asur; ama bütünü, her yönden doğal engellerle çevrili tek bir alan oluşturur.

Sayfa :11

Au nord s'élèvent les monts d'Arménie, gîte de montagnards aux mœurs rudes. Au nord-ouest, au delà de l'Amanus et du Taurus, s'étend le vaste plateau d'Asie Mineure, entouré de montagnes élevées, d'où s'échappent de grandes rivières : le Sangarios (Sakaria) et l'Halys (le Kizyl-Irmak ou « Fleuve rouge »), qui traversent et fertilisent ce bassin fermé, au climat un peu sec au centre. Céréales, pâturages, bois de construction y abondent ; les minerais aussi, dans les montagnes, surtout dans le massif, allongé vers l'ouest, du mont Argée, au pied duquel est Césarée (Kaisarieh). Les conditions de vie, pour être moins douces qu'en Mésopotamie, permettent néanmoins dans ces parages le développement d'une forte civilisation.

Sayfa 11

Kuzeyde katı gelenekli dağlıların barınağı olan Ermeni tepeleri yükselir. Kuzeybatıda, Amanus'un ve Torosların ötesinde, büyük nehirlerin aktığı yüksek dağlarla çevrili geniş Anadolu yayla-

sı uzanır: Bu büyük nehirler, ortası biraz sert iklimli bu kapalı havzayı geçip verimli hele getiren Sakarya ve Kızılırmak nehirleridir. Tahıllar, otlaklar, yapı sanayinde kullanılan ağaçlar orada bol bol bulunur; maden filizleri de dağlarda, özellikle, eteklerinde Kayseri'nin bulunduğu Erciyes dağından batıya doğru uzanan sıradağlarda bulunur. Hayat şartları, Mezopotamya'dakinden daha az iyi olmakla birlikte bu yörelerde güçlü bir uygarlığın gelişmesine olanak sağlar.

Sayfa :12

IV — LA GRÈCE ET LES ILES DE LA MÉDITERRANÉE ORIENTALE[1].

A la différence des régions vitales de l'Asie antérieure et de l'Égypte, qui sont avant tout des pays de plaines largement ouvertes et de vastes bassins fluviaux, avec de médiocres.

1. OUVRAGES A CONSULTER. — 1° Sur la géographie physique Elisée Reclus, *Géographie universelle*, t. I (Paris, 1876, in-4°) ; Neumann et Partsch, *Physikalische Geographie von Griechenland* (Berlin, 188[illegible], in-8°) A. Philippson, *Land und See der Griechen* dans la *Deutsche Rundschau*, t. 122, 1905, p. 365-389. Du même, *La tectonique de l'Egéide* dans les *Annales de géographie*, t. VII, 1898, p. 112-141, *Der Peloponnes* (Leipzig, 189[illegible], in-8° et *Das Mittelmeergebiet* Leipzig, 1904, in-8°

Sayfa :13

façades de mer, le trait dominant du milieu physique qui fut le berceau de la civilisation grecque, c'est l'intime pénétration **de la terre et de la mer.**

Sayfa 12-13

IV. – YUNANİSTAN VE DOĞU AKDENİZ ADALARI[1]

Her şeyden önce, pek uzun olmayan deniz cepheleriyle, geniş açık ovalardan ve geniş nehir havzalarından oluşmuş ülkeler olan Mısır'ın ve Ön Asya'nın hayatî bölgelerinin tersine, Yunan uygarlığının beşiği olan fizikî çevrenin en belirgin özelliği, toprak-

la denizin iç içe girmiş olmasıdır.

[1] BAŞVURULACAK ESERLER. — 1° [illegible] Coğrafya Hakkında Elisée Reclus [illegible] Coğrafya (C. [illegible], Paris 18[illegible]), Otto Neumann ve Partsch [illegible] Coğrafyası (B[illegible] 18[illegible], s. 80 [illegible]). A. Philippson Yunanistan'da [illegible] ve Denizler [illegible] 1905, s. 365-389 [illegible] konusunda Coğrafya [illegible] Ege [illegible] VII, 1898, [illegible] 41 [illegible] Leipzig 189[illegible], s. [illegible] ve Akdeniz Bölgesi (Leipzig 1904, s. 80'de)

Sayfa :14

De part et d'autre de l'Égée, les caps répondent donc aux caps et les golfes aux golfes, attestant par la correspondance de leurs indentations et par la multiplicité de leurs chaînons insulaires la liaison géologique des deux continents avant l'effondrement qui les sépara, non sans laisser entre eux une profusion d'émergences propres à perpétuer leurs contacts. Par là, dès le troisième millénaire avant J. C., des lignes de migrations maritimes s'offrirent aux premières audaces des navigateurs néolithiques.

La Crète devait d'abord attirer de bonne heure les immigrants par la fertilité et la variété de ses zones naturelles. Ses massifs alpestres, ses grandes vallées irriguées, son littoral découpé et bordé d'îlots font de cette île spacieuse un petit continent complet. Les autres îles, notamment les Cyclades, offraient à de courtes distances des escales commodes, abordables par tous les vents, des refuges d'une défense aisée et de hauts postes de guette, dominant à longue distance les chemins de la mer. Quoique, en général, assez arides, elles doivent à l'admirable limpidité de l'atmosphère et à la fraîcheur des brises, un agrément qui en rend le séjour délicieux en toute saison. Les arbres fruitiers, vigne et figuier, y prospèrent. Leurs parages abondent en poissons. Plusieurs sont riches en gisements divers, tels que l'or de Siphnos et de Thasos, l'obsidienne de Mélos, le marbre de Naxos et de Paros, la pouzzolane de Théra (Santorin), et partout une argile céramique excellente.

Sayfa 14

Şu hâlde her iki kıtanın, aralarında ilişkilerini sürdürmeye özgü bol çıkıntılar bırakarak onları birbirinden ayıran [illegible] önceki jeolojik bağını [illegible] adalardaki küçük [illegible] çokluğu [illegible] körfezler, Ege'nin her iki tarafında da [illegible]. **İ.Ö. üçuncu binden itibaren deniz göç yolları, buralarda Cilâlı Taş Devri denizcilerinin ilk tehditlerine maruz kalmıştır.**

Doğal alanlarının çeşitliliğiyle ve verimliliğiyle göçmenleri ilk çeken Girit olmalıydı. [illegible] sıradağlar [illegible] büyük vadileri küçük adalara [illegible] geniş adayı [illegible] küçük bir [illegible]. Diğer adalar, bilhassa Kiklad adaları, kısa mesafelere kadar [illegible] rüzgarlarına ya[illegible] rahat [illegible] ve uzun mesafelere kadar [illegible] kara kollar sağlıyordu. [illegible] adalar onları her mevsimde tadına doyum olmaz bir [illegible] bir hoşluğu [illegible] berrak [illegible] meltemlerin serinliğine borçludur. [illegible] uzun [illegible] ağaçları bu adalarda [illegible] çok zengindir. **Birçoğu, Sifnos'un ve Tasos'un altını, Melos'un doğalcamı, Naksos'un ve Paros'un mermeri, Tera (Santorin)'nın silis kayaları gibi çeşitli maden yatakları bakımından zengindir ve her yerde mükemmel bir seramik kili vardır**

Sayfa :15

La peninsule hellénique allonge ainsi dans la Méditerranée, **à mi-route entre l'Asie et l'Itali**e, entre l'Europe centrale et l'Afrique, le merveilleux organisme de ses amenagements maritimes, aussi propices à l'accueil des etrangers qu'à l'expansion de ses propres habitants Sa situation, comme sa configuration, la predispose a capter toutes les influences exterieures, à s'en impregner pour les transformer par ses propres energies, enfin à les diffuser a son tour sous des formes nouvelles dans toutes les

Sayfa :16

directions. C'est d'abord en Crète, puis sur la côte orientale du Péloponnèse que s'est faite la première initiation de la Grèce aux civilisations orientales et que s'est eveillée dans le monde egéen la conscience des virtualités de ce milieu privilégié et de la mission qu'elles assignaient à ses marins comme agents de liaison entre les riverains les plus lointains de la Méditerranée. Là est le berceau de l'activité économique et colonisatrice qui devait assurer à l'hellénisme un rayonnement universel

Sayfa 15

Yunan yarımadası Akdeniz'de, Asya ile İtalya'nın tam ortasında, Orta Avrupa'yla Afrika arasında boylece uzanır. Deniz ulaşım ağının mükemmel yapısı, yabancıların karşılanmasına olduğu kadar kendi sakinlerinin yayılmasına da elverişlidir. Konumu, arazi yapısı gibi, onu butün dış tesirleri elde etmeye ve bu tesirleri kendi enerjisiyle değiştirip sırası geldiğinde yeni biçimler altında butun yonlerde yaymaya elverişli hâle getirmektedir Sayfa 16 Yunanistan'ın doğu uygarlıklarına ilk girişi, once Girit'te sonra Peloponez'in doğu kıyısında gerçekleşmiştir. Ege dünyasında, bu ayrıcalıklı bolgenin varolma bilinci ve Akdeniz'in en uzak kıyılarında oturanlar arasında ilişkiyi sağlayan gorevliler olarak denizcilerine verdikleri gorev bilinci yine burada uyanmıştır Burası, Helenizm'e evrensel bir başarı sağlamış olan ekonomik ve somurgeleştirici çalışmaların beşiğidir.

Sayfa :18

I — LES TROIS GROUPES HISTORIQUES DU MONDE ORIENTAL

Ainsi, par leur diversité de structure et de climat, trois groupes essentiels se distinguent à première vue au sein du vaste ensemble géographique auquel ce volume est consacré Cette diversité

Sayfa : 18

naturelle explique les antinomies qui les ont si souvent opposés au cours de leur histoire, mais elle avait pour contre-partie un jeu d'affinités qui tendaient à les rapprocher **dans une mutuelle dépendance.**

Sans doute, à l'origine, les peuples épars sur ce domaine se sont formés et développés chacun dans son berceau. Leur genre de vie et leurs capacités variaient selon le cadre et l'atmosphère où se déployait leur existence, mais, tôt ou tard, après ne s'être connus que pour **s'entrechoquer, ils finissaient par** déteindre les uns sur les autres. Les besoins de leur sécurité et ceux de leur bien-être les rapprochaient, en leur démontrant l'impossibilité de se passer les uns des autres. Ils apprenaient à se grouper, de gré ou de force, sous les auspices des plus puissants ou des plus avisés et à se communiquer **leurs produits.** Les mêmes pistes qu'ils parcouraient pour se **battre étaient** aussi fréquentées par leurs caravanes. Sur la route de Syrie qui les reliait, Mésopotamie et Égypte échangèrent autant de **richesses que de horions.**

Sayfa 18

V — DOĞU DÜNYASININ ÜÇ TARİHİ GRUBU

Böylece, bu cilde tahsis edildiği engin coğrafi bütün içerisinde yapı ve iklim farklılıklarıyla göze çarpan üç önemli grup görülür. **Bu doğal çeşitlilik, tarihleri boyunca onları sık sık karşı karşıya getiren çelişkileri açıklamaktadır. Buna karşılık, bu çeşitlilik karşılıklı bağımlılık içerisinde, söz konusu grupları birbirlerine yaklaştırabilecek durumdadır.**

Şüphesiz başlangıçta, bu alanda dağınık hâlde yaşayan toplulukların herbiri, ilk ortaya çıktıkları yerlerde oluşup geliştiler. Hayat tarzları ve yetenekleri yaşamlarını sürdürdükleri çevreye ve ortama göre değişmektedir. Fakat, yalnızca birbirleriyle çatışmak için tanıştıktan sonra, er veya geç, sonunda birbirlerini etkilediler. Güvenlik ve mal ihtiyaçları birbirlerinden vazgeçemeyeceklerini göstererek onları birbirlerine yaklaştırdı. En güçlülerin veya gözüaçıkların himayesinde, istekleriyle veya zorla, gruplaş-

mayı ve ürünlerini pazarlamayı öğrendiler. Savaşmak için kullandıkları güzergâhları, kervanları da kullanmaktaydı. Onları Mezopotamya ve Mısır'a bağlayan Suriye yolunda, pek çok değerli eşyayı değiş tokuş ettikleri gibi aralarında birçok çatışma da olmuştur.

Sayfa :22

Les périodes les plus reculées échappent encore aux cadres d'une chronologie rigoureuse, et l'on ne saurait, notamment, fixer avec une approximation même très large l'époque — du cinquième millénaire sans doute — où nous reportent les trouvailles des âges préhistoriques qui ont été faites sur son sol.

Sayfa 22

En eski dönemler hâlâ kesin bir kronoloji çerçevesinden uzaktır ve özellikle topraklarından elde edilen tarih öncesi döneme ait bulguların bizi götürdüğü geniş dönemi, -büyük ihtimalle 5. bini- yaklaşık da olsa bir tarihe yerleştiremeyiz.

Sayfa :25

Il est remarquable que la civilisation égyptienne, d'abord paléolithique, ait passé directement au stade où le métal est associé à la pierre polie (civilisation dite « chalcolithique » ou « énéolithique »), sans s'arrêter au stade même de la pierre polie.

Sayfa 25

Yontma Taş Dönemi'nde olan Mısır uygarlığının Cilâlı Taş Dönemi'nde duraksamadan, metalin cilâlı taşla ("kalkolitik" veya "eneolitik" olarak adlandırılan uygarlık) bağdaştırıldığı döneme doğrudan geçmesi kayda değerdir.

Sayfa :26

II. — LE MORCELLEMENT POLITIQUE DE L'ÉGYPTE PRIMITIVE[1].

1. Ouvrages a consulter — Mêmes ouvrages que ci-dessus, p. 22, et en outre, V. Loret, *L'Égypte au temps du totémisme* (Paris, 1906, in-12, 71 p.).

Sayfa 26

II. – UYGARLAŞMAMIŞ MISIR'IN SIYASÎ BÖLÜNMESİ

1. Bakınız [illegible]

V. Loret, [illegible] Mısır, Paris, [illegible]

Sayfa :28

D'ou venaient ces Horiens ? Il est bien difficile de le dire. Les uns en font des Africains. D'autres les imaginent venus d'Asie. Horus aurait été considéré longtemps comme un dieu des régions situées à l'est de l'Égypte, ce qui prouverait son origine orientale. Sur certains monuments où l'on veut voir représentées les luttes des Horiens contre les populations plus anciennement établies en Égypte — par exemple, sur le manche en ivoire du couteau de silex trouvé à Djebel el Arak et conservé au musée du Louvre —, les partisans de l'hypothèse asiatique notent la ressemblance de certains personnages avec des guerriers figurés sur les stèles de Suse et de Tello, dont il sera plus loin question. Pour ces savants, ces Horiens ne seraient pas les premiers à être passés d'Asie en Égypte, soit par l'isthme de Suez, soit par les côtes de la mer Rouge et des voies comme l'ouadi Hammamât. Bien antérieurement à la population primitive, mélange de nègres peut-être autochtones et de ces Berbères ou Libyens des oasis des plateaux désertiques, seraient venus se mêler des peuples d'origine orientale qui, avant d'entrer en Égypte, se seraient arrêtés sur la côte des Somalis.

Sayfa :28

le légendaire pays de Pount. La civilisation dite de Négadah du nom de la localité, en aval de Karnak, où ont été mis au jour les principaux spécimens qui nous en restent serait celle de ces peuples

Sayfa 28

Bu Oriya'lılar nereden geliyorlardı? Bunu söylemek çok zor. Kimi Afrikalı diyor **kimileri de Asya'dan geldiklerini düşünüyor.** Horus, uzun bir süre Mısır'ın doğusunda bulunan bölgelerde bir tanrı gibi kabul edilmiştir ve bu [illegible] Asya kökenini açıklamaktadır. **Üzerlerinde Oriya'lıların Mısır'a eskiden beri yerleşmiş bulunan toplumlarla yaptıkları mücadelelerin tasvir edildiği bazı eserlerde -örneğin Djebel el-Arak'ta bulunan ve Louvre müzesinde korunan çakmaktaşından yapılmış bıçağın fildişi sapında olduğu gibi- Asya varsayımının taraftarları, daha ileride bahsedeceğimiz, Suse ve Tello mezar taşlarında bulunan savaşçılarla bazı kimselerin benzerliğini bildiriyorlar. Bu bilginler için, Oriya'lılar ya Suveyş kıstağı yoluyla ya da Kızıldeniz'in kıyılarını ve Hamamât vadisinin yollarını kullanarak Asya'dan Mısır'a geçen ilk insanlar olmayabilirler.** Daha önceler **belki yerli zencilerin ve Berberilerin veya Lidyalıların oluşturduğu çöl sahanlıklarından gelen melez bir ırk olan ilk topluma, Mısır'a girmeden önce efsanevi Pount ülkesi Somalilerin kıyılarında durmuş olan doğu kökenli toplumlar karışmıştır. Négadah -yerel ismiyle, elimizde bulunan temel örneklerin gün yüzüne çıkarıldığı Karnak'ın aşağısında- olarak adlandırılan uygarlık bu toplumların uygarlığı olabilir.**

Sayfa : 73

CHAPITRE IV

LES CIVILISATIONS ARCHAIQUES DE L'ASIE OCCIDENTALE ET LE PREMIER ROYAUME SUMÉRIEN[1]

Une longue tradition mythique a accrédité l'opinion qui situe en Asie le berceau de l'humanité et de la civilisation originelle. Sous les noms d'Ishtar, d'Ève, de Cybèle, etc., c'est toujours la même Grande Déesse qui synthétise les prétentions de l'Asie à ce rôle de Mère universelle.

Sans entrer ici dans le détail de ces cosmogonies, bagage spirituel des peuples divers dont on résumera plus loin les croyances en même temps que leur histoire, il suffit ici de s'attacher aux constatations positives de l'archéologie préhistorique. **Comme on devait s'y attendre,** des traces de civilisations primitives se sont révélées sur plusieurs points de l'Asie antérieure. Le problème le plus délicat consiste à les échelonner dans le temps, de façon à localiser sur le sol les foyers les **plus anciens.**

Sayfa 73

IV BÖLUM

BATI ASYA'NIN İLK UYGARLIKLARI

ve BİRİNCİ SÜMER KRALLIĞI

Uzun süredir devam eden bir efsanevi gelenek, insanlığın ve ilk uygarlığın beşiğinine Asya'da bulunduğu kanısını doğrulamaktadır İştar, Havva, Cybèle (Kibele) vs. isimleri altında, her zaman aynı Büyük Tanrıça, Asya'nın isteklerini evrensel Ana rolüyle birleştirmektedir.

Daha ileride inanç arıyla birlikte tarihlerini de özet halinde vere

ceğimiz çeşitli toplumların tinsel bilgileri olan Kozmogoninin ayrıntılarına burada girmeden tarih öncesi o ünlü arkeolojik bulgulardan bahsetmek yeterli olacaktır. **Beklediğimiz gibi, On Asya'nın birçok noktasında ilk uygarlıkların izleri ortaya çıkmıştır. En büyük sorun, en eski yurtları araziye yerleştirecek şekilde onları zamana yaymaktır.**

Sayfa :74

Or, dans l'état actuel de nos connaissances, c'est sur le rebord du plateau oriental qui domine la rive gauche du Tigre, sur les rives de la Kerkha et au nord-est du golfe Persique, c'est-à-dire en Élam et autour de Suse, que sont apparues les traces les plus nombreuses de la plus ancienne civilisation de l'Asie antérieure. C'est donc dans le haut pays iranien que gisent les [illegible] de la culture néolithique et énéolithique, qui devait ensuite rayonner sur la riche plaine mésopotamienne, puis déborder sur ses marches septentrionales et méridionales, du Caucase et de la mer Noire jusqu'en Palestine.

Sayfa 74

Halbuki, şu an edindiğimiz bilgiler çerçevesinde, Ön Asya'nın en eski uygarlığının sayısız izleri, Dicle'nin sol kıyısına hâkim doğu sahanlığının kenarında, Iran yarımadasının kuzeydoğusunda ve Kerkha'nın kıyılarında, yani Elam'da ve Suse'nin etrafında ortaya çıkmıştır. O hâlde, önceleri verimli Mezopotamya ovasında yükselen ve daha sonra Kafkasya ve Karadeniz'den Filistin'e kadar, güney ve kuzeye yayılan neolitik ve eneolitik kültürün basılı metinleri Iran'ın yukarı bölümünde bulunmaktadır.

Sayfa :75

Le premier vestige de civilisation reposant sur le sol vierge est représenté par une nécropole où ont été retrouvés des silex taillés (surtout des pointes de flèches), de la céramique peinte, en même temps que des objets votifs en cuivre (haches et miroirs).

Sayfa 75

İşlenmemiş toprak üzerinde bulunan ilk uygarlık kalıntısını **yontulmuş çakmaktaşlarının (özellikle ok uçları), boyalı seramiğin ve bunun yanı sıra bakırdan yapılmış adak aletlerinin (baltalar ve aynalar) bulunduğu bir mezarlık temsil etmektedir.**

Sayfa :76

La nécropole de Suse atteste aussi les préoccupations religieuses du peuple qui s'en servait. Le souci de donner aux morts une sépulture, le mobilier funéraire qui accompagne les squelettes prouvent que, pas plus pour les Susiens que pour les Égyptiens, la vie ne finit à la tombe. Enfin le décor des vases représente déjà certains emblèmes qui persisteront au cours des âges et auxquels nous verrons attribuer plus tard un sens **symbolique.**

La stylisation du décor est un indice significatif d'une évolution artistique déjà longue. Le plus souvent, la transformation en figures schématiques ou géométriques des formes naturelles, d'abord prises sur le vif dans le monde animal ou végétal, suppose une longue période d'observation, une répétition si constante du motif qu'elle finit par devenir mécanique. C'est dans un passé reculé qu'il faut donc chercher l'origine et les premières manifestations de ce naturalisme primitif. Or la nécropole de Suse repose sur le sol vierge, preuve évidente qu'il convient de chercher ailleurs le berceau de l'art qu'elle **nous révèle.**

Sayfa 76

On croit l'avoir découvert dans le Turkestan russe, à la suite de fouilles conduites en 1903 et en 1904 à Anau, près d'Askhabad, et dans l'oasis de Merv. Des traces d'habitation y ont été reconnues dans des régions dont la sécheresse a fait aujourd'hui des déserts. A Anau, notamment, en même temps qu'on distinguait dans les ossements exhumés les différentes étapes de la domestication des animaux, on a recueilli une céramique comparable à la poterie de Suse et datant d'une époque où déjà l'industrie du métal concurrençait l'industrie de la pierre. Or cette découverte a été faite sur un « tell » qui semble avoir été habité immédiatement après un autre « tell » **du voisinage** qui, lui, nous reporte sans conteste à l'âge de la **pierre. On serait** donc tenté de reconnaître dans la civilisation **de l'âge de pierre** l'ancêtre direct de la civilisation susienne, **mais nous ignorons** s'il ne s'agit pas là d'une simple étape **locale.**

Sayfa 76

Suse **mezarlığı**, orayı kullanan halkın dini uğraşlarını kanıtlamaktadır. Ölülere bir kabir sağlama endişesiyle, skeletlerin yanına bırakılan mobilyalar, Suse'liler için olduğu kadar Mısırlılar için de hayatın mezarda bitmediğini kanıtlamaktadır. Son olarak vazoların süslemeleri, yüzyıllar boyu devam eden ve daha sonra sembolik bir anlam yüklendiğini göreceğimiz bazı amblemler temsil etmektedir.

Dekorun üslûplaştırılması, uzun bir sanat gelişiminin anlamlı bir ipucudur. Çoğu zaman, ilk önce bitki veya hayvan dünyasının canlı modellerinden alınan şematik ve geometrik şekillerin değişimi, uzun bir gözleme süresini ve şeklin çok kez tekrarını gerektirir. Bu tekrarların sonucunda şekil otomatik hâle gelir. O hâlde, bu birinci natüralizmin ilk örneklerini ve kökenini çok eski bir zamanda aramak gerekir. Hâlbuki Suse mezarlığı işlenmemiş bir toprak üzerinde bulunmaktadır. Bu, ortaya çıkardığı sanatın beşiğini başka yerde aramanın uygun olmayacağının açık kanıtıdır.

Akşabad yakınlarında ve Merv vahasında 1903 ve 1904 yıllarında yapılan kazılar sonucunda, bu sanatın beşiğinin Rusya Türkistan'ında keşfedildiği düşünüldü. Bugün kuraklığın çöl hâline getirdiği bölgelerde yerleşim izleri bulunmuştur. Anau'da, özellikle hayvanların evcilleştirilmesindeki çeşitli aşamaların kazılarda çıkarılan kemiklerde görüldüğü zamanla aynı anda, Suse çömlekçiliğiyle karşılaştırılabilecek olan ve metal sanayinin taş sanayisiyle rekabet ettiği bir döneme ait bir seramik bulunmuştur. Hâlbuki bu keşif, bizi hiç kuşku yok ki taş devrine geri götüren başka bir komşu "Tell"in hemen ardından yerleşmiş olabileceği düşünülen bir "Tell"in üzerinde yapılmıştır. O hâlde, Suse uygarlığının doğrudan atasını taş devri uygarlığında arama eğilimine girebiliriz. Fakat burada söz konusu olanın yalnızca yerel bir aşama olup olmadığını bilmiyoruz.

Sayfa :77

II. — LES CIVILISATIONS ARCHAÏQUES D'ASIE MINEURE, DE SYRIE ET DE PALESTINE[1]

Cette civilisation élamite de l'epoque archaique, dont le « tell » de Suse nous a apporte la révelation, on la rencontre

1. OUVRAGES A CONSULTER — J. E. Gautier et G. Lampre, *Fouilles de Moussian*, dans le recueil des *Mémoires* publiés par la *Délégation française en Perse* t. VII Paris, 1906, in-fol. ; H. R. Hall, *Excavations at Ur, Eridu and El Obeid* dans les *Proceedings of the Society of Antiquaries*, 1919, p. 22-44 ; M. Pézard, *Mission à Bender-Bouchir*,

Sayfa :78

Les civilisations archaïques de l'Asie occidentale

dans le pays de Sumer, à Tepe-Moussian en Élam, à Bender Bouchir, à Abou-Shareïn, le site de l'ancienne Éridou, à Tel el Obeid, près de l'antique Our, à Warka (Ourouk). Les dernières recherches entreprises sur un point très éloigné de celui-ci à Kara-Euyouk, près de Césarée, et à Sakie-Geuzi en haute Syrie, ont prouvé l'existence, dans toute l'Asie antérieure, d'une civilisation à traits communs, caractérisée par une poterie décorée et la coexistence d'instruments en métal et en pierre

Sayfa :78

Des produits de la même civilisation ont été reconnus également dans la région du Kouban, près du Caucase, et le long de la mer Noire. Dans les sépultures qu'en ces contrées on nomme « kourganes », ont été exhumés des terres cuites, des vases de même forme et décorés d'ornements de même style que ceux de la civilisation sumérienne primitive.

En Palestine, les fouilles du « tell » de Gezer, ou Tell Djezer, ont fourni des résultats non moins caractéristiques. Là, vers l'an 3000 avant notre ère, à une époque précédant l'arrivée des Sémites, habitait une race de petite taille, à parois crâniennes épaisses, qui vivait dans des cavernes. Ces indigènes pratiquaient la crémation, mais ils croyaient à la vie de l'au delà et déposaient auprès de leurs morts des offrandes de nourriture ; ils sacrifiaient des animaux, notamment des porcs. Ils n'en étaient pas tous restés au stade de la pierre (âge néolithique ; une partie d'entre eux avaient déjà atteint le stade dit « énéolithique », où des instruments de cuivre commencent être employés concurremment avec ceux de pierre. C'est à eux, à en outre, qu'il faut, selon toute vraisemblance, attribuer les nombreux dolmens qu'on a signalés en diverses régions de Palestine.

D'époque peut-être un peu plus récente sont les « pierres dressées », dont des exemples typiques se voient au « haut lieu » de Gezer, où se pratiquait alors le culte. On a cru reconnaître la pratique des sacrifices humains, d'après des ossements d'enfants enfermés dans des jarres enfouies sous l'aire ou dans les caves de ces sanctuaires.

Ainsi, dans l'Asie antérieure, comme en Égypte et ailleurs, l'âge préhistorique a vu fleurir une civilisation non pas absolument uniforme, mais à tendances communes.

[illegible] *Mémoires de la Délégation française en Perse*, [illegible] [illegible] *The British Museum* [illegible] [illegible] *Anthropologie*, t. LXX (1919, p. 101 et suiv.) ; R. A. Macalister, *The Excavation of Gezer* (Londres, 1912, 3 vol. in-4°) ; H. Vincent, *Canaan d'après l'exploration récente* (Paris, 1907, in-8°).

Sayfa 77

II. SURİYE'DEN FİLİSTİN'E[1], ESKİ ANADOLU UYGARLIKLARI

Suse "Tell"inin bize ipucu verdiği eski dönemin bu Elam uygarlığını, [sayfa 78] Sumer ülkesinde, Elam'daki Moussion Tepesi'nde, Bender-Bouchir'de, eski Eridou kenti Abou-Sharein'de, Antik Our yakınındaki, Tell-el-Obeid'de, Warka (Ourouk)'ta görüyoruz. Kayseri yakınlarında Kara Hoyük'te ve yukarı Suriye'de Sakié-Geuzi'nde bu "Tell"e çok uzak bir noktada yapılan son araştırmalar, tüm İç Asya'da süslenmiş bir çömlekçilikle ve yapımlarında metal ve taşların kullanıldığı eşyaların bulunmasıyla özdeşleşen ortak hatlara sahip bir uygarlığın varlığını kanıtlamıştır.

Aynı uygarlığın ürünleri, Laucase yakınlarındaki Kouban bölgesinde ve Karadeniz boyunca da görülmuştür. Bu bölgelerde bulunan ve 'kourganes" olarak adlandırılan mezarlıklarda aynı şekile ve ilk Sümer uygarlığınınkilerle aynı süsleme stiline sahip süslenmiş çömlekler ve vazolar çıkarılmıştır.

Filistin'deki Gezer veya Tell Djezer "Tell"inin kazıları az çok aynı özellikleri ortaya çıkarmıştır. Burada, çağımızdan 3000 yıl önce, Samîlerin gelmesinden önceki bir dönemde kısa boylu, kalın kafatasına sahip ve mağarada yaşayan bir ırk bulunuyordu Bu yerliler ölulerini yakıyorlardı, fakat ölümden sonra hayat olduğuna inanıyorlardı ve ölülerinin yanına armağan olarak sundukları gıdaları bırakıyorlardı Özellikle domuz olmak üzere, hayvan kurban ediyorlardı. Hepsi taş devrinde kalmamışlardır (Cilâlı Taş Devri). İçlerinden bir kısmı, taştan yapılmış eşyalarla birlikte sürekli bakır eşyaların kullanılmaya başlandığı, eneolitik olarak bilinen aşamaya ulaşmışlardı bile Filistin'in çeşitli bolgelerinde olduğu bildirilen sayısız dolmenleri (mezar taşı) kuşkusuz onlara atfetmek gerekir.

En belirgin örnekleri, tapınmanın yapıldığı yer olan Gezer'in

"yüksek" kesiminde görülen "dikili taşlar" belki biraz daha yakın dönemden kalmadır. Toprağa veya bu tapınakların mahzenlerine gömülen küplere konulan çocuk kemiklerinden yola çıkarak insanların da kurban edildiğini sanıyoruz.

Böylece, İç Asya'da, Mısır'da olduğu gibi başka yerde de, tarih öncesi devir, tamamen tekdüze olmayan fakat ortak eğilimleri bulunan bir uygarlığın yeşerdiğini gördü.

[1] BAKILACAK ESERLER: J. E. Gautier ve G. Lampre, Moussian Kazıları, İran'da bulunan Fransız Heyeti'nin [illegible] topluluğundan c. VIII (Paris, 1906) [illegible]; H. R. Hall, Excavations at [illegible] and [illegible], Proceedings of the Society of Antiquaries [illegible] 19[illegible]; M. Pezard, Bender Bouchir de [illegible], İran'da bulunan Fransız Heyeti'nin [illegible] topluluğundan c. XV (Paris, 1914) [illegible]; R. C. Thompson, The British Museum excavations at Abu Shahrain in Mesopotamia [illegible] Archaeologia dergisinde c. LXX (1919) s. 101 ve devamı; R. A. S. Macalister, The excavation of Gezer (Londra 1912) [illegible] 40; H. Vincent, Canaan, yeni yapılan araştırmaya göre (Paris, 1907, iç. 4).

Sayfa :84

Lougal-Zaggisi ruina Lagash et se fixa dans la ville, sainte entre toutes, d'Ourouk, centre religieux de longtemps réputé en Sumer, où il prit le titre de « roi d'Ourouk et du Pays », c'est-à-dire, dans le langage de ce temps, roi de Su~~mer et de~~ toute la Mésopotamie.

* Okunamadı

Sayfa 84

Lougal Zaggisi, Lagaş'ı mahvetti ve şehirler arasında **en kutsalı olan ve Sümer'de en eski dinî merkez olarak ünlenen,** "Ourouk ve Fil ke'nin kralı" yani [illegible] Sümer'in ve tüm Mezopotamya'nın kralı unvanını aldığı Ourouk şehrine yerleşti.

Sayfa :113

Ces vicissitudes formeront la trame de l'histoire générale de l'hellénisme dès ses origines : avant même que les tribus nordiques des Indo-européens ne soient venues lui apporter cette langue grecque, dont les accents harmonieux semblent aujourd'hui inséparables du souvenir que nous nous formons de la Grèce antique tout entière, les pays égéens avaient reçu déjà la visite de bien des peuples divers et déjà sans doute fait tour à tour bien des emprunts et les restitutions à l'Asie en vertu du rythme séculaire que nous venons de décrire.

Sayfa 113

Bu değişimler, başlangıçtan itibaren Helenizm'im genel tarihinin yapısını oluşturacaktır: Ahenkli aksanları, bütün eski Yunanistan'dan edindiğimiz anıdan günümüzde ayrılamaz görünen Hint-Avrupa'nın kuzey kavimlerinin bu Yunan dilini ona getirmesinden önce de Ege ülkeleri çok sayıda değişik halkın ziyaretini kabul etmiş ve şüphesiz az önce betimlediğimiz yüzyıllardan beri sürüp giden ritim gereği Asya'dan kademe kademe çok sayıda sözcük ve metin almış olacaktır.

Sayfa :113

I. — LA GRÈCE AVANT LES GRECS D'APRÈS LA TRADITION : LES PÉLASGES[1].

Les historiens grecs du ve siècle, particulièrement Hérodote, reconnaissaient l'existence en Grèce d'une race préhellénique « barbarophone », c'est-à-dire ne parlant pas le grec, autochtone,

Sayfa :114

c'est-à-dire née sur le sol même, lequel, avant de s'appeler Hellade, aurait porté le nom de Pélasgie ou pays des Pélasges. Suivant la méthode de personnifications généalogiques qui assimilait les groupements humains à des familles issues d'un héros éponyme, Pélasgos était désigné comme l'ancêtre commun de cette population préhistorique.

Sous cette forme légendaire, il y a peut-être un fond de réalité qu'une érudition hypercritique aurait tort de nier *a priori*. Si les Grecs de l'époque historique n'avaient plus qu'un vague souvenir de leur passé, il leur en restait du moins l'impression d'avoir été précédés par un peuple primitif notablement différent du leur. Sans doute, par une généralisation abusive, ils ont confondu sous le terme générique de Pélasges l'ensemble des populations hétérogènes dont la civilisation grossière et la langue inintelligible représentaient aux yeux des civilisés l'enfance barbare de l'humanité. Faute de documents précis et de méthode anthropologique, l'imagination populaire, surtout frappée par certains contrastes encore survivants entre le genre de vie de quelques peuples agrestes, comme les Arcadiens et les Épirotes, et celui des nations policées, crea le mirage d'une ère ancestrale, où l'homme, à demi sauvage, ignorant l'agriculture, se nourrissait de glands doux, adorait les arbres et les pierres brutes et se croyait né sur place du tronc des vieux chênes. La Grèce n'est pas le seul pays qui ait cru à l'existence d'un âge druidique, dont certains cultes sylvestres conservaient, notamment à Dodone, le souvenir plus ou moins déformé. Quant à l'extinction complète d'une langue primitive à qui manquait le viatique de l'écriture, l'exemple de la disparition du celtique en Gaule, entre beaucoup d'autres, en atteste la possibilité.

Sayfa :114

Que les Pélasges ne soient pas une fiction de pure fantaisie, qu'ils aient été un peuple reel, on ne saurait guère le contester. Un canton de la Thessalie, la Pelasgiotide, avait conservé leur nom ; l'*Iliade* enumère « les divins Pelasges » parmi les auxiliaires asiatiques de Troie, à côté de peuples historiques, tels que les Cariens, Lyciens, Lélèges, Caucones, Mysiens et Phrygiens. Ils figurent encore dans l'*Odyssee*, parmi les populations de la Crète. Les Atheniens les considéraient comme ayant habité leur pays sous le nom de Pelasges Cranaens et leur attribuaient la construction de leur acropole primitive. Les Ioniens de la côte d'Achaie reconnaissaient avoir ete précedes par une tribu de Pelasges Ægialéens ; les Danaens d'Argolide prétendaient

Sayfa :115

avoir succédé à des Pélasges installés sur l'acropole de Larissa; enfin des debris de population pélasgique étaient encore, au dire d'Hérodote, constatés à Lemnos, à Samothrace, en Chalcidique, et sur la côte de la Propontide (mer de Marmara), autour de Cyzique; on leur attribuait le culte des dieux Cabires encore adorés à Samothrace et en Béotie, avec célébration de mysteres: leur nom sémitique signifie les « Puissants » (Cabirim)

La réalite des Pelasges etant plausible, il reste à élucider le problème de leur identification ethnique et de leur origine. Plusieurs solutions ont été proposees : les Pelasges seraient pour les uns une première vague nordique de Préhellènes, venue d'Illyrie ou d'Albanie, pour d'autres, un rameau asiatique apparenté aux Tyrsenes (Étrusques), avec lesquels, d'après les anciens, on les assimile sous le nom de Pélasges-Tyrsènes, ou bien un rameau sémitique. La présence des Tyrsènes à Lemnos est certifiée par une inscription aujourd'hui reconnue comme étrusque : il s'agit sans doute d'une installation contemporaine soit de la migration maritime de la bande étrusque qui quitta la Lydie pour aller se fixer en Italie, soit des incursions de pirates tyrsènes qui infestèrent les îles et les rivages de la mer Égée aux VIIIe et VIIe siècles avant J.-C. Il semble bien que le cantonnement le plus stable et le plus ancien des Pélasges en Grèce ait été celui de Thessalie qui a gardé leur nom

Sayfa :115

Par conséquent, c'est par le nord qu'ils seraient venus dans la péninsule hellénique, s'y seraient répandus en Béotie, en Attique, en Argolide et peut-être jusqu'en Arcadie. Les stations insulaires et côtières où on les retrouve ultérieurement, de Lemnos à la Propontide, paraissent jalonner la route maritime de leur émigration, lorsqu'ils durent céder la place en Grèce aux vagues des Protohellènes, Achéens, Éoliens-Ioniens, en vertu du rythme constaté aux pages précédentes. Ce faisant, les Pélasges seraient donc arrivés par la voie de terre, puis retournés par la voie de mer à leur berceau asiatique, donnant le premier exemple connu de ces migrations circulaires dont nous avons aussi retracé l'esquisse[1].

L'origine asiatique des Pélasges se peut déduire de présomptions de fait et aussi d'ordre linguistique. Le fait, c'est la présence de Pelasges dans le groupe anatoliote des alliés de Troie, groupe où domine l'élément caro-lycien et lélège. Or la topo-

Sayfa :116

Le monde égéen

nymie de ces pays, caractérisée par les finales en *-ssos* et *-nda* (Ariassos, Iasos, Assos, Sagalassos, Pédasos, Éphesos, etc., et Alinda, Calynda, Isionda, Œnoanda, Labranda, etc.), a pour équivalents dans la toponymie des fleuves, des montagnes et localités de la Grèce les séries de finales en *-ssos* ou *-ttos* (tels que Ilissos, Képhissos, Parnassos, Parnès = Parnettos, Brilettos, Hymettos, Gargettos, Ardettos, etc.) et en *-inthos* (Tirynus = Tirynthos, Probalinthos, Trikorythos, Corinthos, etc.). Ces noms ne sont ni grecs ni sémitiques. Ils appartiennent à une famille exotique, à laquelle sont aussi empruntés d'autres vocables qui désignent des produits et objets de provenance étrangère, étoffes (byssos), or (chrysos), etc. Tous ces mots proviennent d'un fond d'idiomes préhelléniques apparentés et largement répandus dans le bassin égéen et méditerranéen, depuis l'Asie Mineure, la Palestine et l'Égypte, jusqu'à la Grèce, la Thrace, la Sicile et l'Italie. Cette diffusion paraît due, comme

Sayfa :116

nous le verrons plus loin, au rayonnement de la Crète de Minos, surtout en ce qui concerne les objets pratiques d'exportation.

Quant aux noms de lieux ils ne peuvent résulter que du séjour sur place d'une race usant d'une langue caractérisée par les mêmes finales. Or le terme de Larissa, qui rentre dans cette catégorie et désigne plusieurs acropoles de la Grèce, est souvent associé chez les auteurs grecs à la presence des Pelasges. Il est donc permis d'y soupçonner un souvenir de ces premiers occupants du sol et de leur attribuer aussi les autres dénominations dont nous venons d'énumérer quelques exemples. C'est un legs du même genre que l'invasion slave du IXᵉ siècle après J.-C. a laissé en Grèce, avec les noms de montagnes tels que Malévo, celui de la Morée (de *more*, mer), etc. On en tirerait la conclusion que les Pélasges etaient un rameau de la même famille asiatique à laquelle les Crétois de la Crète minoenne s'apparentent eux-mêmes par des noms de lieux comme Cnossos, Tylissos, Præsos, des termes comme *labyrinthos* et la classe nombreuse des noms de plantes, tels que *hyakinthos*, ou la plupart des mots en *-sos*.

Dans ces conditions, la migration pélasgique se présenterait comme un prélude de l'entrée en scène d'une race prédestinée à apporter à la Grèce les éléments d'une civilisation précoce et brillante ; mais ce premier ban d'ancêtres mal dégrossis ne connaissait sans doute encore qu'un outillage rudimentaire d'objets tailles dans le silex et une religion de fétichisme naturaliste.

Sayfa 113

V. Yüzyıl Yunan tarihçileri, özellikle de Herodot, Yunanistan'da "barbarophone (barbarsesli), yani Yunanca konuşmayan; yerli, yani aynı toprakta doğmuş ve Helad adını almadan önce Pelasgi veya Pelasge'ler ülkesi adını taşımış olan Helenizm öncesi bir ırkın varlığını biliyorlardı. İnsan topluluklarını, bir kral kahramandan gelen ailelere benzeten soylarla ilgili kişileştirme yöntemine göre Pelasgos, bu tarih öncesi halkın ortak atası olarak gösterilmiştir.

[sayfa 114]

Bu efsanevî biçim altında, çok eleştirel derin bir bilginin öncelikle inkâr etmekte haksız olacağı bir gerçeklik dayanağı var: Eğer tarihî dönem Yunanlılan, geçmişlerine ait geniş bir hatıraya sahip değillerse, bu geçmişten onlara en azından, kendilerinden epeyce farklı ilkel bir halkın halefi olduklan izlenimi kalmalıdır. Şüphesiz, aşırı bir genellemeyle, sıradan uygarlıkları ve **anlaşılmaz dilleri,** uygar toplumların gözünde insanlığın barbar başlangıç çağını temsil eden karışık toplulukların bütününü Pelasge genel terimi altında birleştirmişlerdir. Kesin belge ve antropolojik yöntem olmadığından, Arkad'lar ve Epirot'lar gibi birkaç köylü halkın yaşam tarzı arasında hâlâ yaşayan bazı aykırılıklardan etkilenen halk düşüncesi ve uygarlaşmış ulusların yaşam tarzı, tarımı bilmeyen yarı vahşî insanın tatlı meşe palamutuyla beslendiği ağaçlara ve işlenmemiş taşlara taptığı ve yaşlı çınarların gövdesinin dibinde doğduğuna inandığı atalardan kalma bir çağın mucizesini yaratmıştır. Bazı ormanla ilgili inanışlarının, bilhassa Dodon'da az ya da çok bozulmuş bir hatırayı sakladığı bir Kelt papazlar döneminin varlığına inanmış tek ülke Yunanistan değildir. **Yazı dayanağı olmayan ilkel bir dilin tamamen kaybolması konusuna gelince, pek çok dilin kaybolması örneği arasında Kelt dilinin Galya'da yokoluşu bunun muhtemel kanıtıdır.**

Pelasge'ler saf bir fantezinin kurgusu olmayıp gerçek bir halk olmuş olsalardı, onu pek tartışmazdık. **Tesali'nin bir kantonu olan Pelasgiotid, onlann adını korumuştu; İlyada, Karya'lılar, Likya'lılar, Leleg'ler, Kokon'lar, Misya'lılar ve Frigyalılar gibi tarihî halkların yanında, Truva'daki Asyalı yardımcılar arasında "Pelasge tanrıları"nı sıralar. Yine Odyssia'da, Girit halklan arasında yer alırlar. Atinalılar onlan, Pelasge - Kranan adı altında ülkelerinde yaşamış olarak kabul ediyorlar ve ilk akropollerinin inşasını onlara atfediyorlardı. Akay kıyısında yaşayan İyonya'lılar, bir Ege'li Pelasge kavminin halefi olduklarını kabul ediyorlardı; Argolid'li Da-**

na'lılar, Larissa akropolüne yerleşmiş Pelasge'lerin mirasçısı olduklarını ileri sürüyorlardı; nihayet Herodot'un dediğine göre, Pelasge halkının kalıntıları Lemnos'ta, Samotrak'ta, Kalkidik'te, Marmara denizi kıyısında ve Sizik civarında tespit edilmişti; Samotrak'ta ve Beoti'de, gizlerin kutlanmasıyla hâlâ tapılan Kabir tanrıları inancı onlara atfediliyordu· Sami dilinden olan adları "Güçlüler (Cabirim)" anlamına gelmektedir.

(sayfa 115)

Pelasge gerçeği akla yatkın olduğundan, geriye etnik kimlikleri ve kökenleri sorununu aydınlatmak kalıyor Bu konuda birçok çözüm önerilmiştir. Birileri için Pelasge'ler, İlür'den veya Arnavutluk'tan gelmiş Önhel'lerin ilk kuzey dalgasıdır; başkaları içinse Tirzen'lerle Pelasge'ler, Pelasge – Tirzen adı altında asimile olmuşlardır veya Samî koludurlar. Tirzen'lerin Lemnos'taki varlığı, günümüzde Etrüskçe olarak bilinen bir yazıtla belgelenmiştir: Şüphesiz, ya İtalya'ya yerleşmeye gitmek için Lidya'yı terkeden Estrüsk grubunun deniz yoluyla göçü, ya da İ. Ö. VIII. ve VII. yüzyıllarda Ege Denizi kıyılarını ve adaları yağmalayan Tirzen'li korsanların akınları söz konusudur. Öyle görünüyor ki Pelasge'lerin Yunanistan'daki en eski ve en sürekli konaklaması, onların adını koruyan Tesali'deki konaklamasıdır. Buna karşılık, Helen yarımadasına kuzeyden gelip orada Boesi'ye, Atik'e, Argolid'e ve belki de Arkadi'ye kadar yayılmış olabilirler Daha sonraları onları bulduğumuz Lemnos'tan Propontid'e kadarki kıyı ve ada durakları, önceki sayfalarda tespit edilen ritim gereği Önhelen'lerin, Ake'lerin, Eoli-İyonların kafilelerine Yunanistan'da yer vermek zorunda kaldıkları zaman göç ettikleri deniz yolunu belirliyor görünüyor. Şu hâlde Pelasge'ler bunu yaparken önce karayoluyla gelmiş, sonra deniz yoluyla Asya'daki beşiklerine geri dönmüş olabilirler. Bu göç, bizim de taslağını çizdiğimiz dairesel göçlerin bilinen ilk örneğidir.

Pelasge'lerin Asya kökeni, olay tahminleriyle ve de dilbilimsel

yolla belli bir sıraya göre ve ayrıntılarıyla anlatılabilir. Gerçek, Pelasge'lerin, Karya – Likya ve Leleg unsurunun egemen olduğu Truva'lı müttefiklerin Anadolu grubunda yer almasıdır.

[sayfa 116]

Oysa bu ülkelerin, sonları –ssos ve –nda ile belirginleşen yer adlarının (Ariassos, İasos, Assos, Sagalassos, Pedasos, Ephesos, vb. ve Alinda, Calynda, Isionda, Œnoanda, Labranda, vb.) benzerleri, Yunanistan'ın yer, dağ ve nehir adlarında vardır. Sonları, –ssos veya –ttos (İlissos, Kephissos, Parnassos, Parnes = Parnettos, Brilettos, Hymettos Gargettos, Ardettos, vb. gibi) ve –inthos (Tiryns = Tirynthos, Probalinthos, Trikorythos, Corinthos, vb. gibi) ile biten seriler bunun örneğidir. Bu isimler ne Yunanca'dır ne de Samice'dir. Kumaş (byssos), altın (chrysos) vb. gibi yabancı kökenli ürünleri ve nesneleri belirten başka sözcüklerin de alındığı yabancı bir dil ailesine aittir. Bütün bu sözcükler, Anadolu'dan, Filistin'den ve Mısır'dan Yunanistan'a, Trakya'ya, Sicilya'ya ve İtalya'ya kadar Ege ve Akdeniz havzasında çok geniş bir alana yayılmış ve birbirine benzeyen Helenöncesi bölgesel dillerin derinliklerinden gelmektedir. Bu yayılma, daha ileride göreceğimiz gibi, özellikle kullanışlı ihraç malları konusunda, Girit'in Minos (Girit kralı) dönemindeki yükselmesine bağlıdır.

Yer adlarına gelince, bu adlar ancak aynı son ek ile belirginleşen bir dili kullanan bir ırkın oradaki ikametinden gelebilir. Oysa, bu kategoriye giren ve Yunanistan'daki birçok akropolü belirten Larissa terimi, Yunan yazarlarında çoğukez Pelasge'lerin varlığıyla birleşmektedir. Şu hâlde burada, bu yeri ilk işgal edenlerin bir iz bıraktıklarını düşünmek ve birkaç örneğini sıraladığımız diğer adladırmaları da onlara atfetmek olanaklıdır. Bu, İ.S. IX. yüzyıl Slav istilâsının More'nin adı (more'den, deniz) gibi, Malevo gibi dağ adlarıyla Yunanistan'da bıraktığı mirasla aynı tarzda bir mirastır. Bundan Pelasge'lerin, Minoyen dönemi Girit'indeki Girit'lilerin bizzat Cnossos, Tylissos, Praesos gibi yer adlarıyla, Laby-

rinthos gibi terimlerle ve hyakinthos gibi çok sayıda bitki adıyla veya -sos ile biten sözcüklerin çoğuyla benzediği aynı Asyalı ailenin bir kolu oldukları sonucu çıkarılabilir.

Bu şartlarda Pelasge göçu, erken ve parlak bir uygarlığın unsurlarını Yunanistan'a getirmeye göre hazırlanmış bir ırkın sahneye girişinin başlangıcı gibi ortaya çıkmaktadır.

Sayfa :117

Le monde égéen à l'époque néolithique

Quelle était cette race? Le récent déchiffrement des tablettes hittites trouvées à Boghaz-Keui en Asie Mineure et sur lesquelles nous reviendrons[1] permet peut-être de l'entrevoir et de préciser la personnalité des peuples pélasgiques. Ils appartiendraient au groupe très ancien et non indo-européen désigné sous le nom de Louviens, qui occupait au quatrième millénaire avant J. C., avec les Canisiens et les Harriens indo-européens, l'Asie antérieure jusqu'à la Perse occidentale. Ils se répandirent dans la péninsule balkanique jusqu'à l'Adriatique et pénétrèrent en Grèce. C'est à eux que l'on veut attribuer les noms de lieux aux finales en *-anda* et en *-assos*. Ils ne furent évincés d'Asie par les Indo-européens qu'à la fin du deuxième millénaire.

Si ces conclusions se confirment, elles démontreront une fois de plus l'imprudence du scepticisme ultra-critique qui a trop légèrement traité de fables les traditions grecques. La psychologie la plus élémentaire doit pourtant savoir que l'imagination méridionale, essentiellement visuelle et réaliste, n'invente pas, mais combine et transpose des réalités: tel Ulysse, dont les mensonges donnaient l'illusion parfaite de la vérité, parce qu'ils étaient, dans son esprit, un miroir de la vie des autres, qu'il faisait sienne par artifice.

II — LE MONDE ÉGÉEN A L'ÉPOQUE NÉOLITHIQUE[1]

Les données de l'archéologie ne sont convertibles en faits historiques que si des textes contemporains ou des témoignages ultérieurs les complètent par des précisions sur la langue, la race et les destinées des hommes, dont elles nous révèlent l'existence sous des aspects tout concrets. Même dans ces conditions favorables, l'identification est souvent très incertaine

Sayfa :117

entre le matériel mis à jour par les fouilles et les peuples inscrits au livre de l'histoire. A plus forte raison, quand il s'agit de civilisations préhistoriques sans écriture, n'ayant par conséquent laissé aucune signature sur les œuvres et objets qui les représentent, la plus grande réserve s'impose. C'est pourquoi, en ce qui concerne les Pelasges et les autres habitants de la Grèce primitive, sauf les Crétois, le parti le plus sage consiste

1. Au livre II, chap. II, p. 137.
2. Ouvrages à consulter. — Les ouvrages généraux indiqués en tête du chapitre, p. 112.

Sayfa 117

Bu ırk hangi ırktı? Anadolu'daki Boğazköy'de bulunan Hitit tabletlerinin -bu tabletlere tekrar döneceğiz- yeni çözümlenmesi belki de bu ırkı sezinlemeye ve Pelasge halklarının kimliğini belirlemeye imkân sağlar.

Pelasge'ler, Kanisya'lılarla ve Hint-Avrupalı Harran'lılarla beraber İ.Ö. 4. binde Batı Pers'e kadar ön Asya'yı işgal eden Louvien adıyla tanımlanan çok eski ve Hint-Avrupalı olmayan gruba ait olmalılar. Balkan yarımadasında Adriyatik'e kadar yayılmışlar ve Yunanistan'a girmişlerdir. Sonları -anda ve -assos ile biten yer adları onlara atfedilmek istenmektedir. Ancak ikinci binin sonunda Hint-Avrupalılar tarafından Asya'dan atılmışlardır.

Bu sonuçlar, eğer doğrulanırlarsa, Yunan geleneklerini çok basitçe konu olarak işleyen eleştiri ötesi şüpheciliğin ihtiyatsızlığını bir kez daha gösterecektir. Bununla beraber, en temel psikoloji, özü bakımından görsel ve gerçekçi olan güneye özgü imgeleme yetisinin gerçekleri icat etmediğini, tam tersine onları düzenleyip başka bir bağlama oturttuğunu bilmelidir: Yalanları doğru gibi görünen Ulysse böyledir, çünkü bu yalanlar onun zihninde hileyle kedine mal ettiği başkalarının yaşamının aynasıydı.

II. CİLALI TAŞ DEVRİNDE EGE DÜNYASI

Arkeolojinin verileri tarihi olaylarda, ancak çağdaş metinler veya daha sonraki kanıtlar, son derece somut gorunumler altında bize varlığını gösteren dil, ırk ve insanların kaderi hakkındaki belirlemelerle onları tamamlarsa değiştirilebilir. Bu uygun şartlarda bile, kazılar yoluyla gün ışığına çıkarılan araç-gereçle tarih kitabına yazılmış halklar arasında bağ kurma çoğukez şuphelidir. Haydi haydi, yazısı olmayan, bunun yanı sıra kendilerini tanıtan eşyalar ve eserler uzerinde hiçbir imza bırakmayan tarih öncesi uygarlıklar söz konusu olduğunda en buyük ihtiyatlılık zorunlu olur.

Sayfa :118

Nous avons indiqué plus haut les conditions naturelles qui favorisaient les rapports entre la péninsule hellénique et le monde extérieur, tant du côté de la mer Égée par le chemin des îles que du côté de la terre ferme par les voies terrestres du nord. Les conclusions théoriques que l'on pouvait déduire de ces aperçus géographiques sont confirmées et précisées par les témoignages des auteurs grecs sur les anciennes migrations et par les découvertes archéologiques de ces dernières années. Deux faits sont à retenir tout d'abord. Le premier, c'est que, après les Pélasges, dont l'arrivée en Grèce reste indeterminée, leurs successeurs n'apparaissent dans la tradition grecque qu'à partir du milieu du XVIe siècle avant J.-C. vers 1566. Le second, c'est que ces nouveaux immigrants se divisent en deux classes de provenance différente: les uns sont des peuples nordiques entrés en Grèce par la voie terrestre, les autres sont des orientaux venus par mer, soit d'Asie, soit d'Afrique. Voilà pour **les témoignages anciens.**

Si nous passons aux données archéologiques, voici ce qu'elles nous révèlent. Le peuplement de la Grèce n'est pas antérieur à l'époque néolithique. Son sol n'a encore livré aucun vestige de l'ère paléolithique. Il s'ensuit évidemment que les premiers occupants de la Grèce, autrement dit les Pélasges de la tradi- **tion, devaient** appartenir à la civilisation de la pierre polie. D'autre part, les vestiges de l'ère néolithique en Grèce se répar-

Sayfa :118

tissent entre trois zones territoriales de civilisation, distinguées par l'inégalite de leur developpement, sans qu'on puisse établir entre elles des stades de synchronismes réguliers et encore moins conclure de certaines identites à des rapports ethniques : ce sont la Crète, les Cyclades et le continent helladique.

C'est en Crète que la couche de l'époque néolithique est la plus profonde. Elle semble donc la plus ancienne et son importance atteste sa durée.

Sayfa 118

Helen yarımadasıyla dış dünya arasındaki ilişkiyi, hem adalar yoluyla Ege denizi tarafından hem de kuzey karayolları aracılığıyla kıta tarafından sağlayan doğal koşulları daha yukarıda belirttik. Bu coğrafik bakışlardan çıkarabileceğimiz teorik sonuçlar, Yunan yazarların eski göçler hakkındaki ifadeleriyle ve şu son yıllardaki arkeolojik bulgularla teyid edilmiş ve aydınlığa kavuşturulmuştur.

Herşeyden önce iki gerçek unutulmamalıdır: Birincisi, Yunanistan'a gelişleri belirsiz kalan Pelasge'lerden sonra halefleri, ancak İ.Ö XVI. yüzyılın ortasından itibaren 1566'ya doğru Yunan geleneğinde ortaya çıkmaktadır. İkincisi, bu yeni göçmenler farklı yönlerden gelen iki gruba ayrılmaktadır: Birinci grup Yunanistan'a kara yoluyla giren kuzey halklarıdır, ikincisi ise ya Asya'dan ya da Afrika'dan deniz yoluyla gelmiş doğulardır. Eski kanıtlardan anlaşılan budur.

Arkeolojik verilere geçersek, bize gösterdikleri şey şudur: Yunanistan'ın nüfuslanması Cilâlı Taş Devri'nden önce değildir. Yunanistan'ın toprağı, I. Yontmataş Devri'nden henüz hiçbir kalıntı vermemiştir.

Bundan, Yunanistan'ın ilk sakinlerinin, başka bir deyişle geleneğin Pelasge'lerin açıkça Cilâlı Taş Devri uygarlığına ait olmaları

gerektiği sonucu çıkar. Ayrıca, I. Cilâlı Taş Devri'ne ait Yunanistan'daki kalıntılar, birbirlerinden gelişmelerinin eşitsizliğiyle ayrılan, aralarında düzenli eşzamanlık devreleri kurulamayan ve yine bazı kimlikler konusunda etnik ilişkiler olduğu kanısına varılamayan uygarlığın üç ülkesel bölgesi arasında dağılmaktadır. Bu üç bölge Girit, Kiklad adaları ve Elad kıtasıdır.

Cilâlı Taş Devri'nin yatağının en derin olduğu yer Girit adasıdır. Şu hâlde en eski bölge burası görünüyor ve buranın önemi süresini doğruluyor.

Sayfa :119

Il s'ensuit donc que la Grèce septentrionale et centrale reçut, elle aussi, des populations de civilisation néolithique, venues peu de temps avant l'an 3500 par la Thrace, la Macédoine et les Balkans, soit de l'Ukraine, soit de l'Europe danubienne. Ainsi s'affirme dès le debut la double origine du peuplement de la Grèce, d'un côté par les îles de l'Egée, notamment par la Crète de l'autre côté par le nord. Il ne semble pas, du moins dans l'état actuel des découvertes, que ces premiers immigrants nordiques aient poussé bien au delà de l'isthme de Corinthe ni qu'ils soient déjà entrés en contact avec les immigrants maritimes de la même époque. A-t-on le droit de les identifier avec les Pelasges ? Rien ne s'y oppose en principe, comme rien ne le justifie en fait. Quant à l'origine des premiers colons crétois (Kydoniens et Etéocrétois), les vraisemblances, à défaut de preuves, indiquent soit la côte méridionale de l'Asie Mineure, soit celle de la Libye. Il s'agit, en tout cas, de peuples à qui la navigation au long cours était déjà familière. Dès la fin de l'époque néolithique, la Crète était en rapports avec l'Egypte primitive.

III. — LE MONDE EGEEN AU TROISIEME MILLENAIRE[1]

Vers le debut du troisième millenaire, l'usage du cuivre commença à renouveler la civilisation neolithique. C'est l'epoque qui correspond au regne des trois premieres dynasties égyptiennes (3300-2900). Ce stade prehistorique, ou le metal s'associe à l'outillage de pierre polie, est designe par les termes d'eneo

Sayfa :120

lithique ou de chalcolithique. Un nouvel afflux de tribus non aryennes se déverse d'Asie sur l'Egée. Un premier clan s'installe sur le site de Troie ; d'autres apparaissent en Chypre, de proche en proche, le flot pénètre de nouveau la Crète, d'où il gagne les Cyclades et le Péloponnèse, laissant la Thessalie indemne

La première civilisation cycladique est caractérisée par une poterie incisée ou à peinture mate, avec décor tantôt linéaire et formé de traits rectilignes ou de spirales, tantôt naturaliste et représentant des oiseaux, des serpents ou des bateaux Elle date du début du troisième millénaire et maintiendra sa vitalité jusqu'à la fin du l'âge du bronze (vers 1100) Elle gravite autour de Mélos et échappe encore à l'influence de la Crète, mais elle commence à rayonner sur la Grèce centrale, en Corinthie, en Argolide

Sayfa 119

Bundan, Kuzey ve Orta Yunanistan'ın da, 3500 yılından biraz önce Trakya, Makedonya ve Balkanlar yoluyla ya Ukrayna'dan ya da Tuna Avrupa'sından gelmiş Cilâlı Taş Devri uygarlığının halklarını kabul ettiği sonucu çıkar Bir taraftan Ege adaları, bilhassa Girit yoluyla, diğer taraftan kuzeyden Yunanistan'ın nüfuslanmasının iki kökeni, başından itibaren böylece doğrulanmış oluyor Kuzeyden gelen bu ilk göçmenlerin Korint Istmi'nin ötesine gidip aynı dönemde deniz yoluyla göçenlerle ilişkiye girdikleri en azından bulguların şimdiki durumundan pek anlaşılmıyor **Onları Pelasge'lerle bir tutmaya hakkımız var mı? Kuramsal olarak, hiçbir şey gerçekte bunu doğrulamadığı gibi, hiçbir şey de bunu engellemiyor. İlk Girit kolların kökenine gelince (Kidonya'lılar ve Ete-Girit'liler) kanıt olmadığı için, gerçeğe benzerlikler ya Anadolu'nun güney kıyısını ya da Libya'nın güney tarafını gösteriyor. Her durumda, uzun deniz yolculuğunu bilen halklar söz konusu-**

dur. Cilâlı Taş Devri'nin sonundan itibaren Girit adası, uygarlaşmamış Mısır'la ilişki içindeydi.

III. ÜÇÜNCÜ BİNDE EGE DÜNYASI

Üçüncü bin yılın başlangıcına doğru bakır kullanımı Cilâlı Taş Devri uygarlığını yenilemeye başladı. Bu devir, ilk üç Mısır hanedanlığının saltanat dönemine denk düşen devirdir (3300 - 2900). Metalin cilâlı taştan yapılmış aletlerle birleştiği bu tarih öncesi dönem **eneolitik veya kalkolitik** terimlerle ifade edilmektedir. (sayfa 120) **Ariyan olmayan yeni bir kavim akımı Asya'dan Ege'ye doğru olmaktadır.** İlk kabile Truva sitesinde yerleşmektedir; diğerleri Kıbrıs'ta ortaya çıkmaktadır. Kalabalık yeniden yavaş yavaş Girit'e girmektedir. Oradan Tesali'ye uğramadan Kiklad adalarına ve Peloponez'e gitmektedir.

İlk Kiklad uygarlığı, çizilerek yarılmış veya mat boyalı, kimi kez de natüralist ve kuşları, yılanları veya gemileri tasvir eden bir çömlekle ötekilerden ayrılmaktadır. Bu uygarlığın tarihi üçüncü binin başına aittir ve varlığını **Bronz Çağı'nın (1100'e doğru) sonuna kadar** sürdürecektir. Bu uygarlık Melos'un etrafında dönmektedir ve hala Girit'in etkisinden uzaktır; ama orta Yunanistan'da, Korint'te ve Argolid'de gelişmeye başlamaktadır.

Sayfa : 120

l'activité de cette industrie crétoise, alimentée en matières premières par Chypre, l'Égypte et Siphnos.

La Crète était en relations suivies avec l'Égypte des premières dynasties, notamment avec la quatrième, celle des constructeurs des grandes pyramides (2900-2600) et avec la sixième (2540-2475). Elle en recevait des vases en pierre dure et en argile, des ivoires, des perles en faïence, des cachets. Elle possédait une écriture pictographique. Sa civilisation, déjà raffinée, se révèle comme un prolongement original, en pleine Égée, de celles de l'Orient asiatique et surtout africain.

Sayfa 120

Girit, ilk hanedanlıklar donemi Mısır'ıyla, bilhassa buyuk piramitlerin (2900 2600) yapımcıları olan dorduncu hanedanlıkla ve altıncı hanedanlıkla (2540 2475) surekli ilişki içindeydi Mısır'dan sert taştan ve kilden yapılmış vazolar, fildişi, fayanstan yapılmış boncuklar, muhurler alıyordu **Girit'in resimli yazısı vardı. Kabalıktan kurtulmuş uygarlığı, Ege'nin ortasında, ve özellikle de Afrika uygarlığının özgün bir uzantısı gibi görünmektedir.**

Sayfa :121

Durant tout cet âge du cuivre, la Thessalie, arriérée, ignorait le métal et s'attardait encore à la culture néolithique. Elle ne connut le cuivre que vers l'an 2000, alors que le reste de l'Égée était déjà en possession du bronze dès l'année 2400.

Sayfa 121

Bütün bu Bakır Çağı boyunca geri kalmış olan Tesali, metali bilmiyordu ve Cilâlı Taş Devri'ne takılıp kalıyordu. Tesali, Ege'nin geri kalanı 2400 yılından itibaren çoktan bronz çağına girdiği hâlde ancak 2000 yılına doğru bakırı tanımıştır.

Sayfa :123

LIVRE II

Les migrations indo-européennes et les empires

du XXe au XIIe siècle avant J.-C.

CHAPITRE PREMIER

Sayfa :123

LES INDO-EUROPÉENS ET LEURS PREMIÈRES MIGRATIONS[1]

Jusque vers le début du deuxième millénaire, la scène de l'histoire est occupée par les anciennes populations de l'Asie antérieure et des régions voisines, les Sumériens, les Sémites, les Élamites, les Égyptiens, les Égéens et les peuples qu'on appelle aujourd'hui « asianiques », c'est-à-dire originaires d'Asie Mineure. Quand s'ouvre le début du deuxième millénaire, nous voyons apparaître sur tout le pourtour du bassin de la Méditerranée orientale des peuples nouveaux dont le rôle ne cessera d'aller grandissant : les peuples de langue indo-européenne.

Les langues indo-européennes littérairement survivantes se divisent en huit groupes : l'indo-iranien, le grec, les dialectes italo-celtiques, les dialectes germaniques, le baltique et le slave, l'albanais, l'arménien et le tokharien. Il faut y ajouter mainte-

Sayfa :124

nant les textes « hittites » trouvés à Boghaz-Keui, en Asie Mineure. Lorsque la parenté de ces langues fut reconnue, au siècle dernier, on ne douta pas que les affinités linguistiques ne dénotassent une parenté ethnique, et l'on conclut à l'existence d'une race indo-européenne, dont on reconstitua, avec d'étonnantes précisions, la civilisation, les croyances, l'habitat, les migrations. La science est aujourd'hui plus prudente. Elle s'interdit de conclure du fait linguistique au fait ethnique. Toutefois les linguistes les plus sévères ne nient pas qu'à défaut de race indo-européenne, il ait existé une société indo-européenne, voire même une « nation indo-européenne ». Et, grâce au rapprochement des vocabulaires, ils nous apportent sur la préhistoire indo-européenne quelques renseignements modestes sans doute, mais précieux.

Sayfa :124

I — HYPOTHÈSES SUR LES ORIGINES INDO-EUROPÉENNES[1].

L'historien, quoi qu'il en soit, ne saurait se dispenser de poser, sinon de résoudre une question dont le linguiste peut, à la rigueur, se désintéresser. Dans quelle région faut-il situer la patrie ou tout au moins le centre de dispersion des Indo-européens ? Une première hypothèse, en faveur au milieu du XIXe siècle, les faisait descendre du Pamir, d'où ils auraient émigré d'une part vers l'Iran et l'Inde, d'autre part vers l'Europe. A défaut du Pamir, sans doute couvert de glaces, une nombreuse **école les faisait venir de Bactriane**

IX

Sayfa 123

II. KİTAP

M.Ö. XX. yüzyıldan

M.Ö. XII. yüzyıla kadar Hint-Avrupa Göçleri

ve İmparatorluklar

BİRİNCİ BÖLÜM

HİNT - AVRUPALILAR VE İLK GÖÇLERİ

İkinci binin başlarına kadar, Anadolu kökenli **"Asyalılar"** olarak adlandırılan toplumlar, Egeliler, Mısırlılar, Elamlılar, Samiler, Sümerliler, Ön Asya ve komşu bölgelerin eski halkları tarih sahnesinde görülmektedir

Edebiyat açısından hâlâ yaşayan Hint-Avrupa dilleri kendi aralarında sekiz gruba bölünmektedir: Hint-İran, Yunanca, İtal-Kelt diyalektleri, Cermen diyalektleri, Baltık denizi ve Islav, Arnavutça, Ermenice ve Toharca. Bu gruba Anadolu'daki Boğazköy'de bulunan "hitit" metinlerini de eklemek gerekir. [sayfa 124] Geçen yüzyılda bu dillerin akrabalığının farkına varıldığı zaman, bir etnik akrabalığı gösteren dilbilimsel benzerliklerden yana hiç kuşku duyulmamış ve buradan hareketle şaşırtıcı açıklamalar eşliğinde uy-

garlığın inançlarını, yerleşimini, göçlerini yeniden oluşturduğumuz bir Hint-Avrupa ırkının var olduğunun kanısındaydı. **Bugün bilim çok daha dikkatli olmakta ve dilbilimsel bir durumu etnik bir durumla tamamlamayı kendine yasaklamıştır.** Bununla birlikte en sert dilbilimciler bile Hint-Avrupa ırkı olmadığı gibi Hint-Avrupa toplumunun hatta "Hint-Avrupa dili" kavramının var olduğunu inkar etmemişlerdir. Söz dağarcıklarının benzerliği sayesinde Tarih öncesi Hint-Avrupa konusunda dilbilimciler bize hiç kuşkusuz basit ama değerli birkaç bilgi sağlamaktadır.

I. HINT-AVRUPA KÖKENLERİ ÜZERİNDE VARSAYIMLAR

Tarihçi ne olursa olsun gerektiğinde dilbilimcinin hiç ilgilenmediği bir sorunu ortaya koymaktadır. Bunun yanı sıra bunu çözümlemekten kendini alıkoymamalıdır: Hint-Avrupalıların anavatanını veya en azından onların dağılım merkezini hangi bölgeye oturtmak gerekiyor? **XIX. yüzyılın ortasında** (önce sunulan) **ilk varsayım, bir yandan İran ve Hindistan'a doğru, bir yandan da Avrupa'ya doğru göç etmiş olan Hint-Avrupalıların Pamir bölgesinde,** (o dönemde) **hiç kuşkusuz buzlarla kaplı olan Pamir bölgesi** (henüz) **yokken de pek çok ekol onların Baktriane ülkesinden geldiklerini ortaya koymaktadır.**

Sayfa :126

Se fondant sur ces diverses considérations et sur d'autres encore, certains savants placent les origines indo-européennes dans la région danubienne ou dans la région carpathique

Sayfa 126

Bu farklı görüşler ve daha birçoğu üzerine dayandıkları için **bazı bilim adamları, Hint-Avrupa kökenlerini Tuna bölgesi veya Karpat bölgesi içine yerleştirirler.**

Sayfa :127

Toute une école allemande s'est emparée de ces arguments pour établir l'origine et le caractère « germaniques » des nations indo-européennes ou plutôt « indo-germaines ». Les migrations indo-européennes vers les terres méditerranéennes ou indo-iraniennes ne seraient pas autre chose que la première grande invasion germanique descendue du nord vers les pays du soleil.

Sayfa 127

Alman ekolünün tamamı, Hint-Avrupalı ya da daha ziyade «Hint-Cermen» kökenli olan ulusların "Cermen" özelliğini ve kökenini oluşturmak için, [illegible] sarışın tipin güzelliği [illegible]] bu kanıtlara dört elle sarılmıştır. Akdeniz topraklarına veya Hint-İran topraklarına doğru Hint-Avrupa göçleri, kuzeyden güneşin ülkesine doğru inen ilk büyük Germen istilâsından başka bir şey olamazdı.

Sayfa :127

Enfin une dernière hypothèse recherche les origines indo-européennes dans la Sibérie occidentale et centrale. La Sibérie, à la fin de la période quaternaire, était séparée de l'Europe comme de l'Iran par le lac aralo-caspien et les débris du glacier russo-scandinave d'un côté, du glacier irano-altaïque de l'autre côté. Ce serait dans cette « clairière sibérienne » que se serait formée en vase clos l'originalité indo-européenne. La migration des Indo-européens aurait commencé vers la Russie et l'Occident d'une part, vers l'Iran et l'Inde d'autre part, le jour où l'assèchement du marais aralo-caspien et la fonte des glaciers de l'Oural et de l'Afghanistan leur ouvrirent les chemins de l'ouest et du midi, tandis qu'un refroidissement du climat rendait la Sibérie inhabitable. Notons qu'il s'agirait donc ici, non seulement de la patrie néolithique des Indo-européens, mais même de leur « berceau » paléolithique. La théorie de « l'isolement sibérien » rendrait compte de la longue période d'incubation que l'indo-européen commun suppose déjà derrière lui. Les linguistes insistent, en effet, sur ce point que l'indo-européen

Sayfa :128

n'était nullement un dialecte primitif, « pas plus primitif que l'égyptien des pyramides ou le vieux babylonien » Notons toutefois qu'au sentiment de certains d'entre eux, l'indo-européen dériv[illegible] d'une [illegible] plus ancienne, qui aurait également d[illegible] [illegible] aux langues du Caucase [illegible] et aux [illegible] asianiques et méditerr[illegible] [illegible] telle parenté ferait écarter l'idée de la formation de l'indo-européen en vase clos

On peut rattacher à la même théorie celle qui se fonde sur la présence durant le haut moyen âge, dans les oasis du Turkestan chinois, d'une langue indo-européenne, le « tokharien », pour rechercher de ce côté ou du côté du Turkestan russe les origines indo-européennes. Les tenants de cette thèse pensent que les **Tokhariens du Turkestan** représentaient l'arrière-garde indo-européenne restée au pays natal. Bien loin de se confondre avec la race nordique ou germanique (dolichocéphales blonds), les Indo-européens seraient des émigrants asiatiques, qu'on nous donne comme des brachycéphales de teint clair.

Sayfa 127

Dört bininci dönemin sonunda Sibirya, tıpkı bir taraftan Rus-İskandinav buzuluyla diğer bir taraftan İran-Altay buzulunun kalıntıları ve Aral-Hazar göluyle İran'ın ayrılması gibi Avrupa'dan ayrılmıştı. Hint-Avrupa'nın özünde bu "Sibirya düzluğü" içinde kapalı bir vazo gibi oluşmuş olmalıdır. Yeniden soğuyan iklimin Sibirya'yı oturulamaz duruma getirdiği sırada Hint-Avrupalıların göçü, Aral-Hazal bataklığının kuruması, Ural ve Afganistan buzullarının eridiği zaman batı ve güney yollarının açılmasıyla bir yandan Rusya ve Batı'ya, bir yandan da İran ve Hindistan'a doğru başlamış olmalı. Burada söz konusu olan, sadece Hint-Avrupalıların Cilâlı Taş Devri'ndeki anayurtları değil, onların hatta Yontmataş Devri'nde de "beşiği" olduğunu not edelim. "Sibirya Issızlığı" teorisi, Hint-Avrupalı çoğunluğun çoktan beri ardında

varsaydığı uzun hazırlık dönemini açıklayabilir. Gerçekten de dilbilimciler, Hint-Avrupa dıyalektinin **"Piramitlere** (sahip) **Mısırlıdan veya yaşlı Babil'liden hiç de daha fazla ilkel" olmayan bir ilkel diyalekt olduğunu vurgularlar.** [sayfa 128] **Bununla birlikte aralarından bazılarının izlenimlerine gore, Hint-Avrupa dilinin, Likya dilinden Bask dillerine kadar ve aynı zamanda Fin-Uygur diline, Kafkas dillerine (Gürcüce), Samî diline ve Akdeniz ile Asya dillerine de hayat veren çok eski bir dilden geldiğini not edelim.**

Çin Türkistan'ında veya Rus Türkistanı'nda Hint Avrupa kökenlerini araştırmak için aynı teoriye Orta Çağ'ın ileri dönemi boyunca Çin Türkistan'ının vahalarında bir Hint Avrupa dili olan **"Toharca"** dilinin varlığı da bağlanır. **Bu teoriyi savunanlar, Türkistan Tohar'lıların anavatanda kalan Hint-Avrupalıları temsil ettiklerini düşünüyorlar. Bize açıktenli brakisefaller olarak tanıtılan Kuzey veya Cermen ırkı (sarışın dolisefaller) ile Hint-Avrupalıları karıştırmak şöyle dursun, onlar Asya'lı göçmenlerdi.**

Sayfa :129

Des divers recoupements ainsi opérés, on peut conclure à l'existence de trois groupes supposant une longue période de vie commune ou d'étroit voisinage : groupes indo-iranien, balto-slave, italo-celte.

Sayfa 129

Böylelikle düzenlenmiş olan çeşitli sınıflandırmalardan hareketle uzun bir ortak yaşam veya yakın komşuluk dönemini varsayan üç grubun var olduğu sonucuna varılır. Bunlar **Hint-İran, Baltık-İslav, İtal-Kelt dil gruplarıdır.**

Sayfa :133

III — LES PREMIÈRES MIGRATIONS INDO-EUROPÉENNES[1].

De ce qui précède il semble résulter que les Indo-européens, à l'époque de leur vie commune, étaient un peuple de pasteurs, éleveurs de moutons et de bœufs, et, comme tels, sinon à demi nomades, du moins assez mobiles, mais connaissant et pratiquant aussi l'agriculture. Ils sortaient de l'âge **néolithique et** venaient d'apprendre l'usage du cuivre. Enfin ils avaient domestiqué le cheval qu'ils attelaient, comme le bœuf, à des chars ou chariots. L'emploi du cheval devait constituer pour eux un avantage considérable sur les populations, autrement avancées en civilisation, de l'Orient et de la Méditerranée. Nous savons, en effet, qu'à l'époque où les Indo-européens apparaissent dans l'histoire, les sociétés, déjà millénaires, de la Chaldée, de l'Égypte et de la Crète, ignoraient encore le cheval. L'usage de chariots, sans doute semblables aux chariots gaulois, scythes ou germaniques des époques postérieures, allait, en outre, permettre aux migrations indo-européennes de rayonner en tous sens, depuis la prairie natale jusqu'aux extrémités de l'Europe et de l'Asie.

L'ébranlement du monde [illegible] est d'ordinaire placé au début ou au cours de l'âge européen du cuivre, c'est-à-dire, selon l'opinion commune, entre [illegible] et 2000. Or il n'est pas interdit de penser que cet événement fut, pour une bonne part, la conséquence du bouleversement politique et économique qu'avait dû provoquer la découverte du métal.

Sayfa 133

III. HİNT-AVRUPALILARIN İLK GÖÇLERİ

Bundan önceki bolumde yer alan bilgilere göre Hint-Avrupalılar, ortak bir yaşama sahip oldukları dönemde, koyun ve okuz yetiştirerek hayvancılıkla geçinen bır toplumdu ve bu konumlarının dışında onlar bir de en azından hareket eden ama [illegible] lığın yarı [illegible] tarımı da bilen ve uygulayan yarı goçebe bır toplumdu. Cilâlı taş Çağ'ından çıkıp bakırın kullanımını henüz öğre-

niyorlardı. Son olarak onlar, tıpkı öküz gibi arabaya veya dört tekerlekli yük arabasına koştukları atı evcilleştirmişlerdi. Atın kullanımı onlar için, uygarlık açısından başka türlü bir ilerleme kaydeden Doğu ve Akdeniz nüfusları üzerinde belirgin bir avantaj sağlamış olmalıydı. Gerçekten de Hint-Avrupalıların tarihte ortaya çıktığı dönemde çoktan binli yıllara erişmiş olan Kalde, Mısır ve Girit toplumlarının henüz atı tanımadıklarını biliyoruz. Hiç kuşkusuz daha ileri dönemlerde Galya, İskit veya Cermen yapımı dört tekerlekli yük arabalarına denk olan yük arabalarının kullanımı ayrıca, anavatanın çayırından Avrupa ve Asya'nın en ücra bölgelerine kadar her anlamda Hint-Avrupalı göçlerin parıldamasını sağlayacaktı.

Hint-Avrupa dünyasının sarsılması çoğukez Avrupa Bakır Çağ'ı boyunca veya bu çağın başında, yani, ortak görüşe göre, 2500 ve 2000 yılları arasında yer alır. [illegible] büyük bir olasılıkla bu olayı [illegible] ekonomik ve siyasi sarsıntının bir sonucu olduğunu düşünmek de pek yanlış sayılmaz

Sayfa :134

Ils auraient ensuite repris leur marche vers l'est, en évitant les terres du sud, où l'empire chaldéen leur barrait la route, et auraient gagné de proche en proche la Médie, la Bactriane et le Penjâb. Enfin ceux qui placent les origines indo-européennes en Allemagne ou dans la plaine du Danube, font généralement passer les Indo-iraniens en Asie par le Bosphore et l'Anatolie.

Sayfa 134

[illegible] Onlar, yollarını kesen Kalde İmparatorluğu'nun bulunduğu güney toprak-

larına yönelmekten sakınarak Doğu'ya doğru yola koyulmuş ve git gide Medya, Baktrian ve Pencap ülkelerini ele geçirmiş olmalılar. Sonunda Hint-Avrupalıların kökenini Almanya'ya veya Tuna nehrinin ovasına yerleştiren varsayımlar, Hint-İranlıları genellikle [İstanbul] Boğaz'dan ve Anadolu'dan Asya'ya geçirirler.

Sayfa :135

Sous le règne de Samsou-Ilouna, fils de Hammourabi (2080-2043), nous voyons paraître en Chaldée un nouveau peuple, les Kassites, sortis des monts Zagros, et que le roi de Babylone a quelque peine à repousser dans leurs montagnes.

Sayfa 135

Hammurabi (2080-2043)'nin oğlu olan Samsou-Ilouna'nın hükümdarlığında Zagros dağlarının tepelerinden çıkan ve Babil kralının onları kendi dağlarına geri püskürtmekte zorlandığı Kasit'ler adında yeni bir halkın Keldani'de ortaya çıktığını görüyoruz.

Sayfa :135

A l'ouest du groupe irano-indien, qui forme, du côté de l'orient, l'aile avancée des peuples indo-européens, on rencontre le groupe hittite, sur lequel nous aurons revenir, et qui, s'il n'est pas purement indo-européen, s'il n'est peut-être même pas indo-européen à son point de départ, n'en paraît pas moins, dès le début de l'époque historique, nettement apparenté aux autres groupes de la famille indo-européenne. Et même, chose curieuse et symptomatique, au lieu de se rattacher à l'indo-iranien, les éléments indo-européens de la langue hittite se rapprocheraient, d'après certains linguistes, de ceux qu'on retrouve dans plusieurs langues de l'Europe, notamment dans les langues italo-celtiques.

Sayfa 135

İran-Hindistan grubunun batısında, Hint-Avrupalı toplumların Batı tarafındaki ilerlemiş kanadında, daha sonra yeniden sözünü edeceğimiz Hitit grubuna rastlamaktayız. Hitit grubu tam anlamıyla Hint-Avrupalı değilse ve onun çıkış noktasına gore belki de Hint-Avrupalı bile değilse, tarihin başlangıcından itibaren bu grup, Hint-Avrupa ailesinin diğer gruplarıyla belirgin bir biçimde pek akraba gibi gorunmemektedir. Ve hatta, ilginç ve ayırt edici olan şey, Hitit dilindeki Hint-Avrupa [illegible] ogelerini Hint-İran'a bağlamak şoyle dursun, bazı dilbilimcilere gore bu ogelerin özellikle Ital-Kelt dillerinde görulen pek çok Avrupa dilinin Hint-Avrupa ögeleriyle yakınlaşmaktadır.

Sayfa :137

D'autres tablettes sont écrites dans une langue différente, qui est le hittite. Les uns considèrent que le hittite est une langue indo-européenne, dont le vocabulaire a admis un très grand nombre d'éléments asianiques, c'est à dire empruntés à ces langues indigènes d'Asie Mineure, telles que le lycien, le lydien, le carien, etc., qui ne sont ni sémitiques ni indo-européennes. D'autres pensent que le fond de la langue hittite est asianique, avec des emprunts à l'indo-européen. Il nous paraît démontré que, si le cadre de la langue (déclinaisons, conjugaisons, etc.) est indo-européen, le vocabulaire ne l'est pas

Sayfa 137

Diğer levhalar Hititçe olan farklı bir dilde yazılmıştır. **Kimileri Hititçe'nin söz dağarcığının Anadolu'nun çok az bilinen Likyaca, Lidyaca, Karyaca vb gibi** ne Sami ne de Hint Avrupalı olan dillerinden alınmış çok sayıda Asyalı unsuru içeren bir Hint Avrupa dili

olduğ[illegible] benimsemektedir Kimileri ise Hitit dilinin temelinin Hint-Avrupa [illegible] alıntılarla oluşturulmuş Asya'lı olduğunu düşünmektedir Dilin çerçevesi (ad cekimlen, fiil çekimleri vb...) Hint-Avrupalı olsa da, soz dağarcığının oyle olmadığı kanıtlanmış gibi görünüyor.

Sayfa :140

Ces Kassıtes, que les auteurs grecs decrivent sous le nom de *Kossaıoı* et dont Strabon évalue l'armee à 13.000 archers, ne parlaient pas une langue sémitique; un vocabulaire qui nous donne la traduction en babylonien de certains mots de leur langue, permet de constater le caractère indo-européen des noms attribués à quelques-uns de leurs dieux ; **mais les noms communs** ne sont pas indo-européens. Pas **plus que celle des Hittites, l'origine des Kassites ne peut donc être établie avec certitude.** Comme **les vestiges d'un idiome** indo-européen se retrouvent plutôt dans les noms des dieux qui composent les noms propres **des rois, on pourrait penser** à une aristocratie d'une autre race que la masse du peuple : cette particularité se retrouve fréquemment dans l'histoire de l'ancien Orient

Sayfa 140

Yunanlı yazarların Kossaio adıyla tanımladıkları ve Strabon'un 13000 mazgallık ordu diye değerlendirdiği bu Kassitler bir Samî dili konuşmuyorlardı Onların dilindeki bazı kelimelerin bize Babilce çevirisini veren vokabuler, tanrıların kimilerine verilen isimlerin Hint-Avrupalı ozellik taşıdığını farketmemizi sağlamaktadır. Ancak cins isimler Hint-Avrupalı değildir Bu nedenle Hititlerinki kadar olmasa da Kassitlerin kokeni çok kesin bir şekilde ortaya konamamıştır. Hint-Avrupalı bir dilin kalıntıları genellikle kralların adlarını oluşturan tanrıların adlarında rastlanıldığından dolayı,

bunların bir halk kitlesi olmaktan çok, farklı bir ırkın aristokrat kesimi olduklarını düşünebiliriz. Bu özelliğe Eski Doğu tarihinde sıkça rastlanır.

Sayfa 149

Aux frontières septentrionales de la Mésopotamie, sur le haut Euphrate, vers Ourfa, Diarbékir et Mardin, s'étendait le royaume de Mitanni, dont la population était sans doute d'origine « asianique » (c'est-à-dire apparentée aux peuples primitifs d'Asie Mineure), mais qui devait être gouverné par une aristocratie aryenne ; car, tandis que le fond du langage en Mitanni était de type caucasique, les noms des rois — Shaushshatar, Artatama, Shoutarna, Toushratta, Mattiouza — y étaient d'apparence nettement indo-européenne, voire iranienne.

Sayfa 149

Halkı hiç kuşkusuz Asya kökenli olan (yani ilk Anadolu halklarıyla akraba) Mitanni krallığı Yukarı Fırat'ta Urfa, Diyarbakır ve Mardin'e doğru, Mezopotamya'nın kuzey sınırlarında bulunuyordu. Ancak bu krallık Ari'li bir aristokrat tarafından yönetiliyor olmalıydı, çünkü Mitanni'deki dilin temeli Kafkas özelliği taşımasına karşın, oradaki kralların isimleri - Shaushs hatar, Artatama, Shoutarna, Toushratta, Mattiouza vb gibi - görünüşte açıkça Hint-Avrupa ve hatta İran özelliği göstermektedir

Sayfa :160

Il est permis de croire que les révolutions ethniques et les événements d'une exceptionnelle gravité dont l'Asie n'avait cessé d'être le théâtre depuis le début du troisième millénaire n'avaient pas été sans entraîner du côté de la péninsule balkanique et dans le monde égéen tout entier des répercussions dont on s'attend à trouver confirmation, sinon dans les textes, du moins sur les monuments que des fouilles méthodiques ramènent peu à peu à la lumière. Cet espoir n'a été jusqu'alors qu'en partie satisfait. Cependant nous allons voir paraître, tant en Crète que dans les Cyclades et dans **la péninsule, durant la première moitié du second millénaire, des éléments nouveaux.**

S'il en fut bien ainsi, on peut ajouter que, dans le monde égéen, ce flot envahisseur provoqua, comme sur le Nil, une réaction vigoureuse. Car, à la « dix-huitième dynastie » des pharaons, celle des Thoutmès et des Aménophis, fondateurs de la « grande Égypte », correspond, presque année pour année, la dynastie du Minos de la légende A la fondation de l'empire égyptien répond, avec un synchronisme qui n'est sans doute pas l'effet du hasard, la fondation de l'empire crétois, le premier des empires mari-

Sayfa :161

times, comme l'empire égyptien paraît avoir été le premier des **véritables empires continentaux.**

I. — LE MONDE ÉGÉEN DU XX° SIÈCLE AU DÉBUT DU XVI° AVANT J.-C.[1]

Le monde égéen semblait être à la veille de recolter les fruits d'un long et méthodique effort quand se manifestèrent dans son voisinage les premiers symptômes de ces formidables révolutions ethniques dont nous venons de parler. Les anciens châteaux seigneuriaux étaient en train de se transformer en palais forti-

Sayfa :161

fiés, comme à Cnossos et à Mallia, ou dressés sur un socle naturel, comme à Phaistos Les murs s'ornaient de grandes fresques ; la céramique perfectionnait le style pittoresque de la décoration polychrome qui se repandait dans les Cyclades (Melos et Thera), à Chypre et jusque dans la haute Egypte de la « douzième dynastie », où elle introduisait le décor à spirale ; les épées de bronze s'allongeaient , la glyptique multipliait les gemmes ciselées de figures vivantes et de scènes animées ; l'écriture hieroglyphique simplifiait ses idéogrammes ;

* İnce taşlar üzerine
** Hakketmek sanatı
*** Bir kıymetli taş

Sayfa 160

Asya'nın üçüncü binin başından beridir sürekli sahne olduğu olağanüstü önemli olaylar ve etnik ihtilâllerin Balkan Yarımadası ve tüm Ege dünyasında yankı bulmadığı görülmemiştir. Bu yankılar en azından yöntemli bir şekilde yürütülen kazılar sayesinde gittikçe daha fazla aydınlatılan tarihi eserler ve metinlerle doğrulanmaya çalışılmaktadır. Bu umut o zamana değin sadece bir bakıma tatminkârdı. Bununla birlikte, ikinci binin ilk yarısında Girit'te olduğu kadar Kyklad'larda ve yarımadada yeni unsurların ortaya çıktığını göreceğiz.

Eğer bu şekilde gerçekleşmişse, bu işgalci halkın Nil Nehri'nde olduğu gibi Ege dünyasında da sert bir tutuma yol açtığını ekleyebiliriz. Zira efsanedeki kral Minos'un hanedanlığı, 18. Firavun Hanedanlığı döneminde, neredeyse yıl yıl, büyük Mısır'ın kurucuları Tutmes'in ve Amenofis'in hanedanlığıyla aynı zamana rastlar. Mısır İmparatorluğu'nun gerçek kıtasal imparatorlukların ilki olarak ortaya çıkması gibi, deniz imparatorluklarının ilki olan Girit

İmparatorluğu'nun kuruluşu, şuphesiz tesadüfün eseri olmayan bir eşzamanlılıkla Mısır İmparatorluğu'nun kuruluşuna denk düşer.

[sayfa 161]

M.Ö. XX. YÜZYILDAN XVI. YÜZYILA KADAR EGE DÜNYASI

Ege dünyası, biraz önce bahsettiğimiz muhteşem etnik ihtilâllerin ilk belirtilerinin etrafında ortaya çıktığında, uzun ve yontemli çabanın meyvelerini almanın arifesinde gorunüyordu. Nossos ve Mallia'daki gibi eski krallık şatolarn, güçlendirilmiş birer saraya dönüşmekteydi veya Phaistos'ta olduğu gibi doğal bir platform üzerine kuruluyordu Duvarlar buyuk fresklerle suslenmişti. Seramik, Kyklad'larda (Melos ve Thera), Kıbrıs'ta ve sarmal dekoru benimsettiği "12. Hanedanlığın" Yukarı Mısır'ına kadar yayılan çok renkli süslemenin ilginç stilini geliştirmiştir. Bronz kılıçlar uzuyordu. Oymacılık sanatı canlı şekiller ve canlı sahnelerle oyulmuş mücevherleri artırıyordu. Hiyeroglif yazısı, ideografik yazı tipini basitleştiriyordu.

Sayfa :163

Durant la «deuxième époque du bronze» (2000-1750), la civilisation helladique continuait à vivre sur son fond.

Sayfa 163

İkinci bronz çağı boyunca (2000-1750), Elad uygarlığı özünde yaşamaya devam ediyordu.

Sayfa :164

II. — LE MONDE ÉGÉEN AU DÉBUT DU XVIe SIÈCLE[1].

Le début du XVIe siècle avant J.-C. marque l'expansion de la civilisation du bronze dans tout le monde égéen, y compris la Thessalie. La connaissance du métal et celle du tour du potier

Sayfa :165

Le monde égéen au début du XVIe siècle

sont les deux progrès qui ont introduit une certaine homogénéité de culture entre les divers éléments de ce milieu hétérogène

Sayfa 164

İ. Ö. XVI. yüzyılın başı, bronz uygarlığının Tesali de dahil olmak üzere tüm Ege dünyasında yayılışına damgasını vurmuştur. [sayfa 165] Metalin ve çömlekçilik becerisinin ortaya çıkışı birbirine benzemeyen bu ortamın farklı unsurları arasında bir ölçüde bütünluğun sağlanmasını başlatan iki ilerlemedir

Sayfa 166

Quoique la population crétoise fût, comme partout, une mosaïque de populations diverses, l'élément prédominant était une race méditerranéenne, dolichocéphale, à la figure longue et mince, au nez busqué, d'une stature haute et svelte, dont la désinvolture naturelle rappelle le type basque. Sans doute d'origine caro-lélège, cette race, transplantée dans la sérénité du milieu égéen, sur une île spacieuse pourvue d'un jeu complet de zones naturelles propices à toutes les activités, pêche, cabo-

Sayfa :166

tage, navigation lointaine, exploitation agricole et vie pastorale, sut admirablement tirer parti tant des ressources variées du terroir que de sa position relative. Elle reçut de l'Asie et de l'Égypte les éléments et les modèles de sa culture : de l'Asie chaldeo-hittite, sa religion naturiste, sa démonologie, ses goûts pastoraux et, sans doute, son écriture pictographique, les principes de son architecture, de ses constructions navales, de l'industrie du métal et de la glyptique, et ses modes vestimentaires ; de l'Égypte, le goût et les methodes de la vie rurale, l'art décoratif, la peinture murale, la faience, l'orfèvrerie, peut-être certains cultes, comme celui du taureau et le type de sa royauté théocratique. Mais elle sut réagir sur ses emprunts en leur imprimant le cachet personnel de son libre génie, épris de la nature et de la vie sous toutes ses formes et dégagé d'esprit hiératique. Comme plus tard le Japon par rapport à la Chine et à la Corée, la Crète fut le creuset où se fondirent les vieilles civilisations des deux continents oriental et méridional. De leur transmutation sortit cette premiere culture méditerraneenne, prototype de celle que l'Hellade, par la force de cet exemple et par la vertu de sa propre raison, devait parfaire en culture universelle.

Dans les Cyclades, la proximité immédiate de la Crète devait faire pénétrer assez largement, surtout à Mélos et à Théra (Santorin), les libres créations de l'art minoen : il y eut une période d'art créto-cycladique. Elle commence vers 1900 par

* Demonlara dair tabiat ve tesirlerinden bahseden ilim.

** Papazlara .... olan

*** Puta ...

Sayfa :167

Le monde égéen au début du XVIe siècle

la diffusion dans les Cyclades du style de Camarès et se continue à partir de 1600 par celle des poteries crétoises à décor naturaliste et stylisé. Mais l'extrême fractionnement du monde insulaire y favorisait également le particularisme et la longévité des traditions et des formules de style local. Aussi la civilisation cycladique se distingue-t-elle par sa fidélité aux trouvailles de son enfance. Même au début de l'époque classique, elle maintiendra encore dans un monde transformé les dernières survivances d'un art préhistorique.

Sayfa :167

Une troisième zone de culture correspond à la civilisation que l'on a voulu qualifier d' « helladique », c'est-à-dire celle du continent. A cette époque, elle a ses foyers les plus originaux en Grece centrale (Phocide et Beotie) ; mais déjà elle a gagné le Péloponnèse. Depuis l'an 2000, l'Aspis d'Argos, les sites de Mycènes et de Tirynthe ont servi de cantonnements fortifiés à des occupants premycéniens qui ne doivent encore rien à la Crète et qui logent dans des huttes ovales en briques crues sur socles de pierres, comme celles de la seconde Orchomène. Inhabitée à l'époque néolithique, Mycènes était, aux environs de l'an 2000, une bourgade florissante, installée en contre-bas du sommet, et contemporaine du modeste village de huttes ovales retrouvé à Tirynthe sous les ruines du premier palais.

La concordance de ces données archeologiques avec celles de la tradition ne peut être tentée qu'avec une extrême reserve. On ne saurait ni affirmer ni nier qu'aucune des populations alors installées sur le continent ait droit d'être considerée comme l'ancêtre des proto-hellènes Acheens, Éoliens, Ioniens, qui font leur apparition dans la légende apres les Pelasges. Il n'est pas impossible que certaines de ces tribus venues du nord dès 2500 aient déjà été apparentees par un idiome commun contenant en germe les divers dialectes du grec ultérieur. Mais ce n'est que plus tard et apres de nouvelles migrations que de cet élément ethnique et linguistique encore confus devait se dégager l'individualité **de la race hellénique.**

III. — LA FONDATION DE L'EMPIRE CRÈTOIS ET LA LEGENDE DE MINOS[1]

La fin de l'âge du bronze, entre les années 1600 et 1180, a vu d'abord l'apogee de la civilisation cretoise, puis sa transformation au contact du continent helladique en une civili

Sayfa :168

sation mixte, dite « mycénienne ». Cette évolution correspond à la suprématie d'une population proto hellénique, celle des Achéo-éoliens. Celle-ci, après avoir supplanté les Crétois, est finalement éliminée elle-même par l'entrée en scène, au début de l'âge du fer, vers 1100 avant J.-C., de la peuplade des Doriens. Durant les périodes dites du « minoen récent I » (1580-1450) et du « minoen récent II » (1450-1400)[1], la Crète atteint

Sayfa :168

le point culminant de son hégémonie politique et du rayonnement de son commerce et de sa civilisation. La puissance de plus en plus assise du souverain de Cnossos porte son autorité et sa richesse à leur maximum. Il apparaît désormais comme le chef d'une sorte de confédération des peuples maritimes de l'Égée, que la tradition mi-historique et mi-legendaire de la Grèce désignait sous le nom de « thalassocratie » du roi Minos.

Sayfa 166

Her yerde olduğu gibi, Girit nufusu çeşitli halklardan oluşmuş bir mozaik olmasına karsın baskın oge, doğal davranıslarında aşırı ozgur olan Bask tıpını anımsatan, dal gibı ınce ve uzun boylu, kemerli bir burunla uzun ve narın bir yuze sahip dolısefal olan bir Akdeniz ırkı olmasıydı. [illegible] Asya ve Mısır'dan kendı kulturunun ogelerını ve modellerını almıştı. Kalde-Hitit'li Asya'dan onun doğacı dinını, cınbilimını, kır yasamına ozgu yeteneklerını ve hıc kuşkusuz resım yazısını, mımarisıne ozgu ilkelerını, gemı ınsasına, metal zanaatına, tas uzerıne oymacılık sanatına ozgu ilkelerını ve gıyım tarzlarını, Mısır'dan ıse kırsal yaşama ozgu yetenek ve yontemlerı, dekoratıf sanat, duvar boyama, fayans, kuyumculuk, bogaya tapma ve onun [illegible] dinsel krallığının sımgesı olarak belkı bazı tapınma bıcımlerını almıştı [illegible]

biçimlerine tutkun kendi özgür dehalarının kişisel damgasını üzerlerine basarak kendi alıntılarında da etkisini göstermeyi bilmiştir. Daha sonraları tıpkı Çin ve Kore gibi, Japonya gibi Girit de her iki güney ve doğu kıtasının eski uygarlıklarının eridiği bir kavşak olmuştu. [Bu iki eski uygarlığın] niteliği değiştirmesinden, bu örneğin gücü ve onun kendine özgü düşünce biçiminin erdemiyle Hellade ülkesinin evrensel bir kültürü, kusursuz bir duruma getirmesi gereken kültürün ilk örneği olan bu ilk Akdeniz kültürü çıkmıştı.

Kiklad adalarında, Girit'e yakın kıyılarda, özellikle Mélos ve Théra (Santorin)'da minoen sanatının özgür yaratıları oldukça geniş bir biçimde işletilmiş olmalıydı. [Nitekim] **bir dönem Girit-Kiklad sanatı var olmuştur.** [sayfa 167] (Girit Kiklad sanatının dönemi) 1900 yılına doğru **Camare'ler tarzının Kiklad'larda yayılmasıyla başlar ve natüralist süslemeli ve stilli girit çömlekçiliğiyle 1600 yılından itibaren devam eder.** Ama adalı dünyanın aşırı parçalanması, bölgesel stilin formül ve geleneklerinin uzun ömürlülüğünü ve aynı zamanda bölgesel özelliğini de orada korumaktaydı. Ayrıca Kiklad uygarlığı, uygarlığının ilk evrelerindeki buluşlara olan sadakatiyle kendini göstermektedir. Klasik dönemin başında bile o, değişen bir dünyada tarih öncesi bir sanatın son kalıntılarını hâlâ elinde bulunduracaktır.

Kültürün üçüncü bölgesi "Hellad'a özgü" olarak, yani kıtanın kültürü olarak değerlendirmek istediğimiz uygarlığa karşılık gelmektedir. Bu dönemde, bu uygarlığın en özgün evleri Orta Yunanistan'da (Phocide ve Beotie) **bulunmaktadır. Ama bu uygarlık daha önceden Peloponez'i kazanmıştır.** 2000 yılından beri, Argos bölgesindeki Aspis, Miken ve Tirynthe bölgelerinin antik siteleri, Girit'e henüz hiçbir şey borçlu olmayan ve tıpkı ikinci Orchomène dönemindekiler gibi taştan kaideler üzerine pişmemiş topraktan yapılmış briketlerle çevrili oval kulübelerde barınan ilk Miken yerleşenleri için sağlam konaklama yeri olarak kullanılmıştır. Cilâlı Taş Devri'nde [henüz] yerleşim bölgesi olmayan Miken şehri, yaklaşık 2000 yılında, Tirynthe bölgesindeki ilk saray kalıntılarının altında bulunmuş olan oval kulübelerin [yer aldığı] gösterişsiz kasabanın çağdaşı olan

ve zirvenin aşağısında kurulu, gelişmiş küçük bir kasabaydı.

Bu arkeolojik verilerle gelenekselliğin verilerinin uyumu sadece çok büyük bir ayrıcalıkla sınanabilir. **O dönemde kıta üzerinde yerleşmiş olan toplumlardan hiçbirinin, Pelasge'lerden sonra efsanede gösterilen Aka'lılar, Eolien'ler, İyonyalılar gibi ilk Helenlerin atası olarak kabul edilmeyi hak ettiğini ne söyleyebilir ne de inkâr edebiliriz.** 2500 yılından itibaren kuzeyden gelen bu kavimlerin bazılarının çeşitli Yunan diyalektlerinin tohumunu içeren ortak bir dille daha önce akraba olabilmeleri mümkün değildir. **Ama çok daha sonra ve yeni göçlerin ardından ancak bu hâlâ karmaşık olan etnik ve dilbilimsel ögenin Yunan ırkının kişiliğini açığa çıkarmış olması gerekirdi.**

III. GİRİT İMPARATORLUĞU'NUN KURULUŞU VE MİNOS EFSANESİ

Bronz Çağı'nın sonu, 1600 ve 1180 yılları arasında, öncelikle Girit uygarlığının en yüksek aşamasını, daha sonra Hellad kıtasıyla olan temasıyla bu uygarlığın "Miken'li" olarak adlandırılan karma bir uygarlığa dönüşmesini görmüştür.

(sayfa 168) **Bu oluşum, Aka-Eoli'ler gibi ön helenistik döneme ait bir nüfusun baskınlığına karşılık gelmektedir. Giritlileri yerlerinden eden bu nüfus, Demir Çağı'nın başlangıcında M.Ö. 1100 yılına doğru Dor kavimlerinin tarih sahnesine girişiyle tamamen ortadan kalkmıştır. "Yakın Minoen I" (1580-1450) ve "Yakın Minoen II" (1450-1400) olarak adlandırılan dönemler boyunca Girit, siyasî hegemonyasının en yüksek noktasına ve ticaret ile uygarlığının en parlak dönemine erişir.** Hükümdar Knossos'un giderek daha fazla yerine oturan gücü, onun otoritesini ve zenginliğini en yüksek düzeylere eriştirir. **Bundan böyle o, Yunanistan'ın yarı tarihsel ve yarı efsanevî geleneğinin Minos kralını "talasokrasi" adıyla tanımlayacağı Ege Denizi'nin denizci toplumlarının bir tür konfederasyonunun lideri olarak ortaya çıkmaktadır.**

Sayfa :169

La synthèse historique chez les anciens prenait volontiers la forme d'une personnification où la fable brodait sur un fond de réalité. L'éclat de la civilisation crétoise, qui avait brillé durant plusieurs siècles avant les générations des ancètres directs de l'hellénisme, n'avait pu s'éteindre sans laisser quelques lueurs dans la légende. C'est ainsi que se dressa dans l'imagination populaire la figure énigmatique d'un souverain à la fois barbare et très civilisé, fondateur du premier empire maritime de l'Égée. Dans le recul ténebreux du temps et de l'île où il dominait, par la grandeur de son prestige et de ses œuvres, le tumulte héroique de l'épopée achéenne, Minos apparaissait comme un dieu, incarnation d'une religion étrange et du génie industrieux et entreprenant de l'ancien monde égéen.

Sayfa 169

[illegible] üzerinde masalın na- [illegible] olarak [illegible] Helenizmin doğrudan ataları olan kuşaklardan önce pek çok yüzyıl boyunca parlamış olan Girit uygarlığının görkemi, efsanede birkaç ufak iz bile bırakmadan kendi kendine yitip gitmişti [illegible] gi- [illegible] saygınlığı ve yapıtlarının büyüklüğüyle egemen olduğu adanın ve dönemin bilinmeyen gerilemesinde, Aka destanının ses getiren kahramanı olan Minos, tuhaf bir dinin insan görüntüsünde olan tanrısı ve eski Ege dünyasının hünerli ve atılgan dehası gibi görünmekteydi.

Sayfa 170

*

Serait-il plausible que la diffusion du nom de Minoa, attribué à une douzaine de fondations coloniales éparses en Crète, dans les îles, en Laconie, en Mégaride, à Corcyre, en Sicile, en Syrie, voire en Arabie, ne désigne pas autant d'établissements réellement **minoens ou post-minoens ?**

* Tasdik ve kabul olunabilir.

Sayfa 170

Girit'te, adalarda, Lakonya'da, Megarit'te, Korkir'de, Sicilya'da, Suriye'de, hatta Arabistan'da dağınık halde bulunan bir düzine kolonileşmiş bölgeye verilen Minoa adının yaylması'nın, gerçekten Minoyen veya Post Minoyen olan bir o kadar bölgeyi de belirtmiyor olması akla yatkın mıdır?

Sayfa :172

Si l'on compare la longue durée de six siècles qu'atteste réellement la chronologie stratigraphique des ruines depuis la construction, vers 2000 avant J.-C., du premier palais de Cnossos, jusqu'à la destruction du dernier palais vers 1400, avec la succession, d'ailleurs fort confuse, des règnes légendaires dont parlent les annalistes, on a l'impression que tout le passé de la Crète **primitive s'est** présenté à ceux-ci en un raccourci, où dominent **surtout les réminiscences** les plus récentes de la Crète achéenne et même dorienne.

Sayfa 172

M. Ö. 2000 yılına doğru inşaa edilen ilk Knossos sarayının yapım tarihinden başlayarak 1400 yılına doğru yıkılan son sarayın yıkılış tarihine kadar olan süreyle tarih yazarlarının bahsettiği son derece karışık olan efsanevi hukumdarlıkların mirasını karşılaştırırsak, tum ilk Girit'in geçmişinın, Aka ve hatta Dor Girit'inin en yeni anılarının hâkim olduğu bu efsanevi hukumdarlıklarda ozetlendiği izlenimini edinirız Stratigrafik Kronoloji de bunu ispatlamaktadır

Sayfa :172

X

Il ne faut pas oublier, d'ailleurs, que la langue et l'écriture minoennes restaient aussi énigmatiques pour la Grèce hellénique que celles de l'Égypte, avec cette aggravation qu'il ne restait plus de survivants capables de les lui expliquer[1].

Sayfa 172

Minoyen dilinin ve yazısının Helen Yunanistan'ı için Mısır dili ve yazısı kadar anlaşılmaz olduğunu unutmamak gerekir. Bu anlaşılmazlık yüzünden bu dili ve yazıyı Helen Yunanistan'ına açıklayabilecek kişiler yoktur.

Sayfa :173

Mais il faut avouer que l'histoire politique de la Crète durant les deux siècles du « minoen récent I et II » reste beaucoup plus obscure que celle de sa civilisation.

X

Sayfa 173

Fakat, "Yeni I. ve II. Minoyen Dönemi'nde iki yüz yıl süren Girit siyasi tarihinin, Girit uygarlığı kadar karanlık kaldığını itiraf etmek gerekir.

Sayfa :174

Il était, comme le roi babylonien ou le pharaon, la personnification d'un dieu mâle de fécondité, l'incarnation du Taureau ; Minos est l'équivalent crétois de l'Apis ou du Mnévis égyptien, avec un caractère plus sauvage qui le rapproche du Taureau asiatique. Comme dieu mâle, il s'identifie aussi au dieu souverain de l'atmosphère, au Zeus maître de la foudre et de la pluie : en cette qualité, il a pour attribut la *labrys* ou double hache, l'arme qui symbolise la foudre meurtrière. Il forme couple avec la Déesse-Mère, personnification de la Terre et de la Nature.

Sayfa 174

Minos, Babil kralı ve Firavun gibi, bolluğun erkek tanrısının kişileştirilmesi, Boğa'nın insan görünümü altında ortaya çıkması gibiydi. Minos, kendisini Doğu Boğa'sına yaklaştıran daha vahşi bir karakterle Girit'in Apis'inin veya Mısır'ın Mnevis'inin dengiydi. Erkek tanrı olarak, atmosferin buyük tanrısı, şimşek ve yağmurun efendisi Zeus'a da denkti. Bu özelliğiyle, ölümcül şimşeği simgeleyen silâh olan labrys veya çift baltayla simgeleştiriliyor. Dünyayı ve doğayı belirten, Ana Tanrıça'yla bir çift oluşturuyor.

Sayfa 175

En somme, la triade royale crétoise semble la réplique composite des trinités égyptienne Isis-Osiris-Râ (Horus ou Mnévis), hittite et syrienne.

Sayfa 175

Sonuç olarak, Girit Krallığı üçlü topluluğu, Mısır, Hitit, Suriye üçlü topluluğunun, yani Isis - Osiris - Râ'nın, (Horus veya Mnevis) karışık ifadesidir.

Sayfa :180

L'absence d'une enceinte de fortifications autour des résidences agrandies et remaniées du XVIe et du XVe siècle atteste la confiance de la Crète dans la vigilance de ses croiseurs de guerre.

Sayfa 180

XVI. ve XV. yüzyıllarda genişletilen ve elden geçirilen ikamet yerlerinin etrafında sur kuşağının olmaması, Girit'in savaş kruvazörlerinin gücüne güvendiğini göstermektedir.

Sayfa :181

Il n'est guère douteux, d'autre part, que l'éclat de l'art crétois n'ait été complété par une brillante activité intellectuelle. On voit sur les monuments la flûte, la cithare et le sistre figurer avec honneur aux cérémonies du culte. La Crète eut assurément des littérateurs, des poètes lyriques, des musiciens égaux à ses peintres, à ses céramistes, à ses orfèvres. A l'époque où l'Égypte produisait un chef-d'œuvre comme l'*Hymne au soleil* attribué à Aménophis IV (1376-1360), il paraît invraisemblable que la Crète n'en eût pas l'équivalent. Aussi bien, un beau chant des Courètes, datant de la Crète dorienne, nous a

Sayfa 181

Diğer taraftan, Girit sanatının gelişmesinin parlak bir zihinsel aktiviteyle tamamlanmış olmasından şüphe edilemez. Anıtların üzerinde dinsel âyinlere onurla eşlik eden flütü, kitarayı ve sistreyi görüyoruz. Girit, ressamlarına, Seramik ustalarına ve altın ustalarına eşit olan edebiyatçılara, lirik şairlere ve muzisyenlere elbette sahipti. Mısır'da, IV. Aménophis'e (1376-1360) "Guneşe Marş" şaheserinin yazıldığı dönemde, Girit'in bunun bir benzerine sahip olmaması imkânsız gibi görünüyor.

Sayfa :182

VII. — LE RAYONNEMENT DE LA CIVILISATION CRÉTOISE AUX XVIe ET XVe SIÈCLES AVANT J.-C.[1]

Le rayonnement du commerce et de la civilisation de la Crète supposait des débouchés lointains, acquis par la conquête ou par la diplomatie ; de plus, une marine militaire et marchande pourvue de bases navales, échelonnées sur les chemins de la mer et sur les côtes à exploiter, une politique d'échanges avec les pays riches en matières premières et en produits manufacturés, ainsi qu'avec les consommateurs et clients du producteur ou du courtier crétois. On a vu comment le souverain de la Crète

Sayfa :182

avait dû prendre la haute main sur les Cyclades et assumer la police de la mer Égée en la purgeant des pirates cariens On relève des stations du nom de Minoa à Délos, Siphnos, Paros et Amorgos. La marine de Minos était pourvue de rameurs cariens et lélèges.

Mais il lui fallait aussi une armée coloniale pour garder ses postes d'outre-mer : d'où la nécessité de recruter d'assez nombreux mercenaires exotiques pour suppléer à l'insuffisance du recrutement, forcément limité, de la population crétoise.

Celle-ci avait d'ailleurs fort à faire avec les travaux des champs, les pêcheries et l'industrie de l'armement. Il faut aussi compter avec le besoin d'une nombreuse main-d'œuvre servile des deux sexes. Sans ces auxiliaires, le problème de la thalassocratie crétoise eût été insoluble. On voit, par une peinture de Cnossos, que déjà vers 2000 les soldats noirs formaient la garde du souverain, sans doute encadrée par des officiers crétois.

Denizaşırı

Sayfa 182

Girit'in ticaretinin ve uygarlığının gelişmesi, diplomasiyle veya fetihle elde edilen çok uzaklardaki pazarları akla getirmektedir. Girit politikası, Deniz yollarına ve sömürülecek kıyılara yerleştirilmiş deniz üslerine sahip bir askerî ve ticarî deniz gücünü gerektirdiği gibi, hammadde ve işlenmiş ürünler konusunda zengin ülkelerle, üreticinin veya Girit'li simsarların tüketicileri ve müşterileriyle bir değiş tokuş politikasını da gerektiriyordu. Girit kralının Kyklad'lar üzerinde nasıl egemenlik kurduğunu ve Kar'lı korsanları salarak Ege denizinde polis rolünü nasıl elde ettiğini gördük. Delos'ta Minoa, Sifnos, Paros ve Amorgos isimli istasyonları not ediyoruz.

Fakat, deniz aşırı merkezleri korumak için ana bir sömürge ordusu da gerekiyordu. Bu nedenle, kısıtlı Girit nüfusundaki asker yetersizliğini karşılamak için çok sayıda yabancı asker toplama

gereği ortaya çıkmıştır.

Zaten Girit toplumunun tarla işlerinde, balık sanayisinde ve silâh sanayisinde çok çalışması gerekiyordu. Her iki cinsin el işçiliğini de hesaba katmak gerekir. Bu yardımlar olmadan Girit talasokrasisi sorunu çözülemezdi. Knossos'un bir resminde, 2000 yılına doğru büyük ihtimalle Giritli subayların emrinde olan siyah askerlerin kralın muhafız birliğini oluşturduğunu görüyoruz.

Sayfa :182

Or il y a une coïncidence chronologique significative entre

Sayfa :183

les données de la tradition grecque sur l'installation en Grèce de divers chefs exotiques et l'apogée de la thalassocratie minoenne aux XVIe et XVe siècles. En effet, c'est vers la fin du XVIe siècle (1533?) que Cécrops, Égyptien de Saïs en basse Égypte, serait venu se fixer en Attique ; vers 1466 que Danaos, originaire de Chemmis en haute Égypte, serait arrivé en Argolide. C'est également dans le courant du XVe siècle que l'on peut approximativement reporter l'installation en Mégaride de Car, frère de Lydos et Mysos, et celle de Lélex à Amyclées, en Laconie, puis à Mégare, en Locride et en Acarnanie. Après ce premier ban, d'autres suivirent : vers 1366, le Phénicien Cadmos occupe la Béotie, et cent ans plus tard les Phrygiens Tantale et Pélops débarquent dans le Péloponnèse

Sayfa 182

Halbuki, **XVI. ve XV. yüzyıllarda minoyen talasokrasisinin çeşitli şeflerinin ve en yüksek mertebesinin Yunanistan'a yerleşmesi hususunda Yunan geleneğinin** veriler arasında anlamlı kronolojik bir çakışma vardır. Gerçekten de XVI. yüzyılın (1533?) sonuna doğru aşağı Mısır'da, Sais'ten Mısırlı Kekrops Atik'e yerleşmiştir. 1466'ya doğru yukarı Mısır'da Cemnis kökenli **Danaos** Argolid'e gelmiştir

Lydos ve Myssos'un kardeşi Car'ın Megarit'e ve Lelex'in Lakonya'da Amikle'ye, sonra Megara, Lokrit'e ve Akarnanya'ya yerleşmesini de yaklaşık olarak XV. yüzyılın akımına koyabiliriz. Bu ilk göçten sonra başkaları da gelmiştir. 1366'ya doğru Fenikeli Kadmos, Beotie'yi işgal eder ve yüz yıl sonra **Tantal Frigyalılan ve Pelops Peloponez'e gelirler.**

Sayfa :183

Plusieurs d'entre eux durent, à la faveur de l'éloignement et du déclin de la dynastie minoenne, se créer des situations indépendantes : ce fut le cas surtout au XIVe et au XIIIe siècle, après la chute de l'empire minoen, pour Cadmos et Pélops.

* Frigyalı Peloponez'e yerleşti

** Finikeli

*** ... Yerleşti

Sayfa 183

Aralarından (Presidios'lar) çoğu, Minoyen hanedanlığının gerilemesi ve uzaklaşması nedeniyle bağımsızlıklarını kurmuşlardır. Minoyen İmparatorluğunun çökmesinden sonra özellikle XIV. ve XIII. yüzyılda **Kadmos** ve **Pelops** için böyle olmuştur.

Sayfa :184

Dans le style de la chancellerie égyptienne, *Kefti*, équivalent du *Kaftor* biblique, désigne la Crète et ses satellites. Les princes *Keftiou* ne sont donc autres que le Minos de Crète et ses vassaux.

Sayfa 184

[illegible] stilini, Girit [illegible] Kefti prensleri, Girit'in Minos'u ve ona bağlı ülkelerden başkası değildir.

Sayfa :184

Ce qui est plus assuré, c'est la pénétration des poteries, des orfèvreries et des bronzes crétois dans le royaume de la « dix-huitième dynastie » et, inversement, la présence en Crète d'ivoires, de scarabees, d'armes damasquinees de facture égyptienne. Les peintures des palais d'Amenophis III à Thèbes et d'Aménophis IV à Tell-el-Amarna sont de style crétisant naturaliste

Sur les autres continents, l'expansion crétoise suivit, au cours

Sayfa 185

Le rayonnement de la civilisation crétoise

des XVIe et XVe siècles, la même progression. Chypre, l'île du cuivre, et Rhodes furent les avant-postes du commerce minoen tant avec l'Asie antérieure qu'avec l'Égypte

Sayfa 184

Kesin olan, "XVIII. Hanedanlığa" Girit çömlekçiliğinin altın ve bronz işlemeciliğinin girmiş olması ve buna karşılık Mısır el işçiliği fildişlerinin, pislik böceğinin ve telkâri kakmalı silâhlarının Girit'te bulunmasıdır Teb'de III Amenophis'in ve Tell-el-Amarna'da, IV Amenophis'in saraylarındaki resimler naturalist Girit stilleridir.

XVI. ve XV. yüzyıllarda [Sayfa 185] Girit yayılmacılığı aynı hızda

diğer kıtalarda da sürmüştür. Bakırın adası Kıbrıs ve Rodos, iç Asya'yla olduğu kadar Mısır'la da olan Minoyen ticaretinin ileri karakolları olmuştur.

Sayfa :185

Du côté de l'ouest, le continent helladique fut, sauf l'Arcadie, presque totalement conquis par la civilisation minoenne. La côte orientale du Péloponnèse — Argolide et Corinthie — était facilement accessible par les étapes insulaires précédemment décrites[1] : la Laconie par Cythère, l'Attique et la Béotie par Salamine et l'Eubée.

Sayfa 185

Batı tarafında, Arkadya dışında Yunan kıtası neredeyse tamamen Minoyen uygarlığınca fethedilmişti. Peloponez'in doğu kıyısına –Argolid ve Korint– daha önce belirttiğimiz ticaret merkezlerinden kolayca ulaşılabiliyordu: Kiter'den Lakonya, Salamin ve Eube'den Atik ve Béotie.

Sayfa :185

Du golfe de Corinthe, les Crétois remontèrent par les îles

Sayfa :186

Ioniennes, Céphallénie, Leucade, jusqu'à Corcyre, siège de cette Phéacie homérique, qui semble être le souvenir idéalisé d'une colonie minoenne.

Sayfa 185

Girit'liler, Korint körfezinden İyonya, Kefalinya, Lökat adalarından bir Minoyen sömürgesinin hayata geçirilmiş bir anısı gibi görünen Homeros halkının merkezi Korsir'e kadar çıkmışlardır.

Sayfa 186

Dans toute cette organisation du commerce occidental, les Crétois ont montré le chemin aux marines ultérieures des Achéens, des Phéniciens et des Grecs, à qui il était réservé d'atteindre directement les confins extrêmes de la Méditerranée.

En résumé, malgré les différences qui séparent la civilisation crétoise de la culture hellénique, il serait paradoxal de nier entre elles toute affinité. Celle-là fut vraiment la préface de celle-ci et comme le premier « miracle grec » avant les Grecs. La Crète a su éveiller le génie méditerranéen, inculquer aux populations égéennes la conscience du genre de vie auquel les prédestinait ce milieu, compris et aimé comme un don de la mer Égée ; elle a développé en elles la conscience du rôle bienfaisant de la mer, comme trait d'union entre les peuples les plus divers et les plus lointains ; elle a su faire de la marine une institution utile et pacifique, au lieu d'un instrument de rapines et de pirateries. En art, elle a concilié les leçons de l'Orient avec ses propres inspirations : les yeux ouverts sur la nature, elle en a dégagé des visions fraîches, primesautières, impressionnistes, où l'homme s'efface devant cette souveraine panthéiste et magique, dont il vénère tous les aspects et s'abstient de discipliner les fantaisies

Sayfa 186

Tüm Bir batı ticaretinin oluşturulmasında Giritliler, Akdeniz'in en uç sınırlarına doğrudan ulaşabilen Aka'lara, Finikelilere, Yunanlılara ve sonraki gemicilere yol gösterdiler.

Özetlemek gerekirse, Girit uygarlığını Helen kültüründen ayıran özelliklere rağmen, aralarında her tür ilişkiyi inkâr etmek an-

lamsız olacaktır. Girit uygarlığı gerçekten Yunan kultürünün ilk adımı ve Yunanlılardan once ilk "Yunan mucizesi" olacaktır Girit, Akdeniz dehasını ortaya çıkarmayı, Ege toplumlarına Ege Denizi'nin bir bağışı gibi anlaşılan ve sevilen bu ortamın alınlarına yazdığı yaşam tarzı bilincini aşılamayı bilmiştir. Girit, bu toplumların kalbinde en çeşitli ve en uzak toplumlar arasında bir köprü gibi denizin velinimetlerinin rolunün bilincini geliştirmiştir. Denizciliği, hırsızlık ve korsanlık aracı yerine, yararlı ve barışçı bir kurum haline getirmeyi bilmiştir Sanat alanında doğudan edindiği bilgileri kendi ilhamlarıyla kaynaştırmıştır Doğaya bakarak, tum fantezilerini disiplin altına almaktan sakındığı ve tum gorünumlerine taptıkları bu vahdeti vucut ve sihirli buyukluğun onunde insanın silindiği taze, geçici ve empresyonist gorunumler çıkarmıştır.

Sayfa :186

Aujourd hui, nous voyons plus clairement par quels intermédiaires le flambeau s'est transmis : il n'y a plus de solution de continuité, mais dévolution.

Sayfa 186

Bugun, meşalenin elden ele hangı yolla geçtiğini daha açık şekilde goruyoruz: artık süreklilik değil, geçiş cozumdür.

Sayfa :187

La paix semble avoir régné en Crète sans troubles intérieurs de 1600 à 1450 Mais, vers cette dernière date, survint une nouvelle catastrophe, reédition partielle de celle de 1750. Les palais de Phaistos, Haghia-Triada, Tylissos s'abîmèrent dans les flammes

Sayfa 187

1600'den 1450'ye kadar iç kargaşalar olmadan Girit'te barış hüküm sürmüş gibidir. Fakat [illegible] kısmı tekrar olan yeni bir felaket [illegible] **Fetos, Hagia, Triada, Tilisos sarayları yangında zarar görmüştür.**

Sayfa :187

On en peut conclure que la catastrophe de 1450 fut le prodrome du danger le plus redoutable qui menaçât la puissance crétoise : le péril achéen.

X

Sayfa 187

1450'deki felaketin Girit gücünü tehdit eden korkunç büyük tehlikenin habercisi olduğu sonucuna varabiliriz. **Aka tehlikesi.**

Sayfa :187

Le conflit, sans doute, couvait sourdement depuis longtemps. D'abord pacifique, l'infiltration dans l'île d'éléments achéens, introduits comme mercenaires et ouvriers ruraux, a dû commencer bien avant la date fatidique de 1450. Peut-être a-t-elle débuté par l'occupation de la moitié occidentale de l'île : car, par une exception encore inexpliquée, toute la région à

X

Sayfa :188

La monarchie et la civilisation crétoises

l'ouest de l'Ida semble à peu près dépourvue de vestiges notables d'installation minoenne. Il ne reste rien de l'antique Kydonia, recouverte par la moderne la Canée, et les ruines voisines d'Aptéra sont d'époque hellénique.

Si Cnossos fut épargnée, ce fut probablement grâce à une transaction. Mais cette immunité fut de courte durée. Vers 1400, sans doute surprise par des bandes déjà installées dans l'île et renforcées par des secours extérieurs, elle fut saccagée et totalement ruinée. Gournia, Pseira, Zacro, Palaicastro succombèrent de même.

Sayfa 187

Şüphesiz anlaşmazlık uzun süredir derinleşiyordu. İlk önce barış ç[illegible] olan para, asker ve k[illegible] [illegible] altında Akalı unsurların Girit'e sızması uğursuz 1450 y[illegible] başlamış olmalı. Belki, adanın batısının yarısının işgal edilmesiyle başlamıştır: Çünkü, hâlâ açıklanmayan bir istisnayla [illegible] 68 Ida'nın batısındaki tüm bölge neredeyse önemli Minoyen ikamet kalıntılarından yoksun görünüyor. Modern Kane'nin kapladığı antik Kidonya'dan hiçbir şey kalmamıştır ve komşu Aptera'nın kalıntıları Helen dönemindendir.

Knossos kurtulduysa bu büyük ihtimalle bir anlaşma sayesinde olmuştur. Fakat bu dokunulmazlık fazla sürmemiştir. 1400'lere doğru, her hâlde adaya daha önce yerleşmiş ve dışarıdan gelen yardımlarla desteklenmiş olan çeteler tarafından basılmış, yağmalanmış ve yıkılmıştır. Aynı şekilde, Gurnio, Pseiro, Zakro, Palekastro da bu kaderi paylaşmıştır.

Sayfa :188

X L'ancienne population dut émigrer en masse vers de lointains refuges, en Asie, Chypre, Palestine, jusqu'en Sicile et en Italie. Qu'était-il advenu de la dynastie crétoise ?

Sayfa 188

Eski toplum, Asya, Kıbrıs, Filistin, Sicilya ve İtalya'ya kadar uzak sığınma yerlerine kitleler halinde göç etmek zorunda kaldı.

Girit hanedanlığına ne olmuştu?

Sayfa :188

X Quoi qu'il en soit, par un synchronisme probant, la catastrophe de la Crète, constatée par l'état des ruines, coïncide avec la floraison de l'Argolide et des résidences de Mycènes,

Sayfa :189

de Tirynthe, d'Amyclées, d'« Orchomène IV » et de « Troie VI », pour nous servir des termes consacrés, qui servent aujourd'hui à désigner les diverses étapes de l'existence des deux célèbres cités. L'axe du monde égéen s'est déplacé vers l'ouest. Les rôles sont renversés. La Crète, dominée par ses envahisseurs, n'est plus qu'une dépendance du continent. Elle reçoit d'eux une race nordique, barbue, peut-être blonde, un type d'habitation septentrionale qui se superpose, à Haghia-Triada et à Gournia, aux ruines des palais crétois. Le nom de « Kefti » disparaît des documents égyptiens. La race hellénique entre en scène : c'est désormais à la Grèce propre qu'est dévolu le rôle directeur dans la Méditerranée orientale. X X

Sayfa 188-189

Ne olursa olsun, olası bir eşzamanda, kalıntıların durumuyla gozlemlenen Girit felâketi, Argolid'in, Miken, Tirent, Amikle, IV. Orchomene ve VI Truva'daki ikamet yerlerinin gelişmesiyle aynı zamana rastlamaktadır Bugün iki unlü sitin varlığının çeşitli aşamalarını belirlemeye yarayan, bu verilen terimleri kullanmaktayız. Ege dunyası'nın ekseni batıya doğru kaymıştır Roller değişti. İstilâcıların egemenliği altındaki Girit artık kıtanın yalnızca bir parçasıdır. Onlardan, sakallı, belkı sarışın kuzeyli bir ırk, Girit saraylarının harabeleri üzerine Hagia-Triada ve Gournio'da kuzeye özgu, katlı bir ikametgâh tipini almıştır. "Kefti" ismi Mısır kaynaklarından yok olur. Helen ırkı sahneye cıkar Artık Doğu Akdeniz'de yönetici rolu Yunanistan'ın kendisine geçer.

Sayfa :190

Dans la seconde moitié du XVIe siècle avant J.-C principales tribus proto-hellènes venues du nord-est nord-ouest s'étaient fixées dans leurs cantonnements.

Sayfa 190

M.Ö. XVI. yüzyılın ikinci yarısında, kuzeydoğu ve kuzey-batıdan gelen önemli ilk Helen kavimleri kendi bölgelerine yerleşmişlerdi.

Sayfa :191

Les termes de Danaens et d'Achéens sont les dénominations ethniques des deux éléments dominants de la population proto-historique de l'Argolide. On les reconnaît dans les *Danaouna* et les *Akaiousha* que citent les textes égyptiens du XIIe siècle avant J.-C., parmi les « peuples de la mer ».

Sayfa 191

Dana'lı ve Aka'lı terimleri Argolid'in tarih öncesi toplumunun baskın iki unsurunun etnik ismidir. M.O. XII. yüzyılda, Mısırlı metinlerin "deniz toplumları" arasında verdiği Danauna ve Akayuşalar'ıda görüyoruz.

Sayfa :191

D'où venaient ces Achéens et à quelle date se sont-ils répandus dans la plus grande partie de la Grèce ? Le seul fait assuré, c'est que, à la fin du XIIe siecle, ils avaient constitué en Grèce des États, unis par la communauté d'origine, de dialecte et de civilisation. Mais leur point de départ reste incertain.

Sayfa 191

Bu Aka[illegible]lar nereden geliyorlardı ve Yunanistan'ın büyük bir kesimine hangi tarihte yayılmışlardı? [illegible] Yunanistan'da [illegible] devletler kurmuş olmalarıdır. Fakat çıkış noktaları [illegible] bilinmemektedir.

Sayfa :191

On attribue à ces Achéens un type septentrional, brachycéphale, une chevelure et une barbe blondes, des yeux bleus, des vêtements plus étoffés que le

Sayfa :192

pagne crétois, un type d'habitation nordique rectangulaire, composé d'un « mégaron » à foyer central et couvert d'un toit à double versant.

Sayfa 191-192

Kuzeyli ve **brakisefal** olan, sarı saç ve sakala sahip, Girit peştemalından daha süslü elbiseler giyen bir insan tipi ve merkezi ocağı bulunan bir "megaron"dan oluşan ve iki yamaçlı bir çatıyla kaplı dik dörtgen biçimli bir kuzey evi tipi bu Aka'lara atfedilir.

Sayfa :192

En Thessalie, en Arcadie, en Béotie, il voisinait avec des peuplades assez proches de lui par le dialecte et qu'on pouvait considérer comme des proches parents : les Minyens, les Eoliens, les futurs Ioniens. Après l'invasion dorienne, toutes ces variétés se fondirent en un seul nom ethnique, par une de ces simplifications familières à l'esprit grec : de même que toute la Grèce préhistorique était qualifiée de pélasgique, la Grèce prédorienne en général fut appelée achéenne.

Sayfa 192

Tesali'de, Arkadya'da ve Beotie'de, yakın akrabaları gibi kabul edebileceğimiz diyalektiyle kendisine oldukça yakın halklara komşuydu: Minyenler, Eolienler ve ilerdeki yonlar. **Dor istilâsından sonra, tüm bu çeşitli toplumlar Yunan aklına özgü sadeleştirmelerden biriyle tek bir etnik isim altında kuruldular· Tıpkı tüm tarih öncesindeki Yunanistan'ın Pelasjik ve genelde Dor öncesi Yunanistan'ın Aka'lı olarak adlandırıldığı gibi.**

Sayfa :193

La bourgade primitive de Mycènes, fondée avant 2000, était déjà florissante entre 2000 et 1600. Elle recevait alors des poteries crétoises du style de Camarès. Mais c'est de la première moitié du XVIe siècle que datent les merveilleux trésors exhumés en 1876 par l'archéologue allemand Schliemann **des tombes à fosse d'un cimetière royal.**

Sayfa 193

2000'den önce kurulan Miken'in ilk kasabası 2000 ve 1600 yılları arasında zaten gelişmişti. O zamanlar Camares tarzında Girit çömleklerini alıyordu. Ama, Alman arkeolog Schlieman'ın 1876'da bir kral mezarlığındaki mezarlardan çıkardığı muhteşem hazineler, XVI. yüzyılın birinci yarısına aittir.

Sayfa :193

Peut-être coïncide-t-elle avec l'établissement en Argolide d'une autorité étrangère, peut-être caro-lycienne, plus ou moins inféodée au suzerain de la Crète ? Peut-être aussi est-ce à elle que se réfère la légende de Persée, fondateur de Mycènes ? X

Sayfa 193

Girit kralına az çok bağlı olan, belki Karolya'lı yabancı bir gücün Argolid'e yerleşmesiyle aynı zamana geliyor olabilir. Belki de, Miken'in kurucusu Perse efsanesi ondan bahsediyordur.

Sayfa :193

Cette éclosion, qui correspondait à la ruine des palais crétois, semble l'œuvre d'une dynastie nouvelle, exaltée par la victoire X

Sayfa 193

Girit saraylarının yıkımını ifade eden bu gelişme, zafer sarhoşu yeni bir hanedanlığın eseri gibi görünüyor.

Sayfa :193

Ur des textes hittites ont révélé l'activité diplomatique et militaire des Achéens et des Éoliens en Asie dès la seconde moitié du XIVe siècle avant J.-C. Leurs démêlés ou leurs négociations avec les empires anatoliens du Khati, d'Amourrou, de Troie et leurs voisins les Lyciens et les Cariens y apparaissent comme le long prélude de la guerre de Troie et apportent une confirmation historique aux données **légendaires de la tradition grecque.**

Sayfa 193

Buna karşılık, M.Ö. XIV. yüzyılın ikinci yarısından itibaren, Aka'ların ve Eoli'lerin Asya'daki diplomatik ve askerî faaliyetlerini Hitit metinleri ortaya koymuştur. Anadolu'nun Khati, Amourrou, Truva imparatorluklarıyla ve komşuları Likyalılar ve Curien'lerle olan kavgaları veya görüşmeleri Truva Savaşı'nın uzun başlangıcı boyunca Peloponez'de ortaya çıkmaktadır ve Yunan geleneğinin efsanevî verilerini doğrulamaktadır.

Sayfa :194

A cette époque, les rapports entre la Crète minoenne et le continent achéen étaient déjà depuis longtemps renversés. Affranchi de la tutelle crétoise, le monde achéen avait imposé la sienne à l'ancien empire de Minos. Depuis deux siècles environ, les colonies ou protectorats avaient peu à peu envahi, puis brusquement conquis leur métropole, ainsi que nous l'avons **exposé plus haut**

Sayfa 194

Bu donemde, Minoyendeki Girit ve Aka kıtası arasındakı ilişkiler çoktan bozulmuştu. Girit himayesinden kurtulan Aka dunyası, eski Minos Imparatorluğu'nu kendı hımayesıne almıştır. Yaklaşık iki yuzyıldan beri, somurgeler veya protektoralar yavaş yavaş orayı istilâ etmişler ve birden, daha yukarıda belirttiğimiz gibi, merkezlerini fethetmişlerdir.

Sayfa :196

Ce mélange de deux éléments apparentés, dont la communauté d'habitat et de civilisation sur les plus riches territoires de la Grece septentrionale et centrale ne fit que renforcer la solidarite, se distingua de la masse achéenne par des particularites de dialectes et de culture qui firent attribuer aux nouveaux occupants la denomination speciale d'Éoliens, c'est-à-dire de « sang-mêlé ».

Sayfa 196

Kuzey ve Orta Yunanistan'ın en zengin toprakları üzerindeki ikamet yerleri ve uygarlık ikilisinin yalnızca dayanışmayı güçlendirdiği bu iki yakın unsurun karışımı, özel olarak Eoli'ler, yani "melez", ismini veren dialekt ve kültür özellikleriyle Aka kitlesinden ayrılmıştır.

Sayfa :197

De l'ensemble des monuments decouverts sur toutes les parties de la Grece, dans les îles de l'ouest et de l'est sur toute la bordure de la mer Égée et jusqu'en Sicile et en Italie meridionale, se degage une impression generale d'unite. Elle se traduit en langage archeologique par le terme de « civilisation mycenienne », adopte pour caracteriser l'expansion de la culture qui succéda immediatement à celle de la Crete minoenne

Sayfa 197

Yunanistan'ın tüm kesimlerinde, batı ve doğudaki adalarda, Ege Denizi'nin tüm kıyısı boyunca ve Sicilya ile Güney İtalya'ya kadar olan kesimlerde ortaya çıkarılan eserlerinin tamamında genel bir birlik olduğu izlenimini ediniyoruz. Arkeoloji terimiyle, Minoyen Girit'in hemen devamında yer alan kültürün gelişmesini belirtmek için "Miken uygarlığı" terimini kullanıyoruz.

Sayfa :197

C'est aux XIVe et XIIIe siècles qu'après la conquête de la Crète par le continent, se dégage en Argolide le style (dit « mycénien III ») du décor linéaire curviligne, puis naturaliste stylisé, avec le type courant du vase à étrier. Cette dernière période coïncide avec l'apogée de la suprématie achéenne dans le monde égéen.

La civilisation proprement mycénienne se distingue de la crétoise par le caractère de plus en plus populaire et industriel d'une production céramique soucieuse d'utilitarisme, plutôt que de luxe.

Sayfa 197

Kıtanın Girit'i XIV. ve XIII. yüzyıllarda fethetmesinden sonra, Argolide'de ilk önce eğri çizgili susleme stilinden (III. Miken olarak bilinir) sonra ayaklı vazo akımı tipiyle biçimlendirilen natüralist stil ortaya çıkar.

Bu son dönem, Ege dünyasındaki Aka üstünlüğünün zirvede olduğu dönemle aynı zamana denk düşmektedir.

Tam anlamıyla Miken uygarlığı, lüksten ziyade, kullanışlı olmayı hedef edinen bir seramik üretiminin git gide daha ünlü olan ve sanayileşmiş özelliğiyle, Girit uygarlığından farklıdır.

Sayfa :198

IV. — L'EXPANSION ACHÉO-ÉOLIENNE DANS LA MER ÉGÉE ET EN ASIE-MINEURE (1400-1100)[1].

En fait, le mérite éminent de la civilisation mycénienne ne se mesure pas à la qualité de son style décoratif et de sa céramique. Il est surtout dans son ubiquité. La conquête de la Crète fut la première étape des Achéens sur la voie de l'expansion : elle leur servit d'étape entre la Grèce et l'Asie. Dès lors s'ouvrit pour les Protohellènes une ère de rayonnement outre-mer. Le « peuple des rivières » allait prendre rang en tête des « peuples de la mer ». Cette conversion des continentaux à la vie maritime fut le fait capital de l'histoire égéenne après la chute de la puissance crétoise.

Sayfa 198

EGE DENİZİ'NDE VE ANADOLU'DA AKA EOL

YAYILMASI (1400-1100)

Miken uygarlığının üstün başarısı, dekoratif sitilinin veya seramiğinin kalitesiyle değil, her yerde her an hazır olmasıyla ölçülür. Girit'in alınması Aka'ların yayılma yolunda ilk etapları oldu: Girit, Yunanistan'la Asya arasında bir etap olarak işlerine yaradı. Böylece, İlkhelenler için deniz aşırı bir gelişme devri açılmış oldu. Bu "ırmak halkları" "deniz halkları"nın en başında yer alacaktı. Girit uygarlığının gücünü yitirmesinden sonra, kıtalardan bu deniz yaşamına dönüş, Ege tarihinin en büyük olayı oldu.

Sayfa :199

Le point faible des puissances maritimes insulaires, c'est l'insuffisance de leur recrutement national et l'obligation pour elles de tirer du dehors leurs forces militaires. Or, plus elle s'étend, plus leur domination favorise dans leurs colonies ou leurs pays de protectorat les aspirations à l'indépendance. Les indigènes, instruits et organisés, profitent de ces progrès pour s'émanciper. En face de l'extrême dispersion de l'empire crétois, les pays tributaires sur le continent avaient fini par prendre conscience de la solidarité de leur race, de leur langue et de leurs intérêts. Des liens de parenté unissaient leurs dynasties et leurs aristocraties. Depuis la Thessalie jusqu'aux caps du Péloponnèse, les diverses peuplades achéo-éoliennes, à force de s'embarquer sur les flottes minoennes et de servir à l'étranger comme mercenaires du suzerain de Cnossos, s'étaient accoutumées à la navigation et aux expéditions lointaines. Elles avaient mis le pied sur la terre d'Asie, peut-être d'abord au nom du roi de Crète, puis en conquérants indépendants : leur ambition se précisa et s'accrut de jour en jour. Affranchies après 1400 du joug crétois, elles furent maîtresses d'agir à leur guise.

Sayfa :199

Les textes des tablettes hittites de Boghaz-Keui, récemment déchiffrés, nous apportent quelque lumière sur ces établissements des principautés achéo-éoliennes en Asie Mineure dès le XIVe siècle, sous les règnes des rois hittites Moursil II (1337-1312) et Toudhalias III (1263-1225). Les Akhaiva, ou Achéens, occupent la région à cheval sur la Lycie et la Pamphylie : la Milyas, débouché de l'Anatolie entre Rhodes et Chypre. Leurs démêlés avec les Ciliciens provoquent l'intervention armée du roi Moursil II. Sous Thoudalias III leur roi Attarissias (Atreus?), à la tête d'une flotte de cent navires, attaque la côte carienne à l'embouchure du Xanthos ; mais cette fois, le monarque **hittite lui signifie son veto.**

Sayfa 199

Ada deniz güçlerinin zayıf noktası, ulusal silâh altına alma sisteminin yetersizliği ve dışarıdan askerî kuvvet alma zorunluluğudur. Oysa (Aka'lı Yunanlılar) ne kadar çok yayılırsa, egemenlikleri, kolonilerindeki veya koruma altına aldıkları devletlerdeki bağımsızlığa olan büyük özlemleri o kadar çok elverişli hâle getirmektedir. Bilgilenip organize olan yerliler, bu gelişmelerden özgürlüğe kavuşmak için yararlandılar. Girit İmparatorluğu'nun aşırı dağılması karşısında, kıtadaki haraç ödeyen ülkeler ırkları, dilleri ve çıkarları konusunda dayanışma bilinci edinmişlerdi. Akrabalık bağları, hanedanlıklarını ve aristokrasilerini birleştiriyordu. Tesali'den Peloponez burunlarına kadar, Aka-Eolya'lı çeşitli kavimler, Minoen filolarına bine bine ve dış ülkelerde Knosos'lu hükümdarlara paralı asker olarak hizmet ede ede denizciliğe ve uzak seferlere alışmışlardı. Önce belki Girit Kralı adına, sonra bağımsız fatihler olarak Asya topraklarına ayak basmışlardı. 1400 yılından sonra Girit boyunduruğundan kurtulduktan sonra ihtirasları belirginleşmiş ve artmış ve istedikleri gibi hareket etmekte özgür olmuşlardır.

Yeni çözülen Boğazköy Hitit tabletlerinin metinleri, XIV. yüzyıldan itibaren Anadolu'daki Hitit kralları II. Mursil (1337-1312) ve III. Tudalias (1263-1225)'ın egemenliği altındaki Aka-Eolı prenslikleri-

nin bu sömürgeleri hakkında bize biraz bilgi sağlamaktadır. Akayva'lar ya da Aka'lılar, Likya ve Pamfilya uzerindeki bolgeyi atla işgal ederler· Bu bölge Rodos ile Kıbrıs arasındakı Anadolu'dan açılan Milyas'tır. Kilikya'lılarla kavgaları II Mursil'in dostça müdahalesine neden olur. Yuz gemilik bir filonun başındaki kralları "Atarisias" (Atreus?) III Tudalias döneminde, Ksantos'un ağzındaki Karya kıyılarına saldırır; ama bu sefer, Hitit hükümdarı ona vetosunu bildirir.

Sayfa :199

Ce sont là les premiers documents historiques qui attestent la présence des Achéens en Asie, bien avant que les textes égyptiens signalent les *Akaiouasha* parmi les « peuples de la mer »;

Sayfa 199

Mısır metinlerinin, Akayuaşa'ları, "deniz halkları" arasında göstermesinden çok önce, Aka'ların Asya'daki varlığını kanıtlayan ilk tarihi belgeler buradadır.

Sayfa :208

C'est avec Séti Ier, vers 1320, que les troupes égyptiennes revinrent dans cette Palestine où on ne les avait pas vues depuis tant d'années.

Sayfa 208

1320 yılına doğru I. **Seti** ile Mısır orduları yıllar boyu görünmedikleri Filistin'e geri döndüler.

Sayfa :208

Plus tard, à une date qui n'est pas fixée, Séti entreprit une autre campagne, cette fois dans la vallée de l'Oronte, et il s'empara de Kadesh, au nord du lac de Tibériade. Ce fut la première rencontre des armées égyptiennes et des armées hittites.

Sayfa 208

Daha sonra, belli olmayan bir tarihte Seti, bu kez Oronte vadisinde başka bir sefere girişmiş ve Tiberiade golunun kuzeyindeki Kadeş'i ele geçirmiştir. Bu savaş, **Mısır ve Hitit ordularının ilk karşılaşmasıdır.**

Sayfa :208

Pourtant l'œuvre n'était pas achevée encore : le jeune fils de Séti, Ramsès II, dont la vaillance s'était déjà manifestée dans les guerres de Syrie et dans diverses expéditions sur le haut Nil, plus hardi peut-être et plus épris de gloire militaire, allait poursuivre activement la reconstitution de l'empire et la lutte contre les Hittites.

Mais il ne se trouvait pas devant les Hittites seuls. Dans les armées en présence, on voit maintenant apparaître des éléments nouveaux. L'expansion achéenne a gagné l'Asie Mineure et y a provoqué de grands remous de peuples.

Sayfa 208

Halbuki eser hâlâ bitmemişti. Suriye savaşlarında **ve yukarı Nil'e yapılan çeşitli seferlerde, belki daha gözüpek oluşundan ve askerî zafere susamış olmasından dolayı cesaretini ortaya koyan Seti'nin küçük oğlu II Ramses, imparatorluğun yeniden kurulmasına çalışacak ve Hititlere karşı mücadeleyi faal olarak sürdürecektir.**

Fakat karşısında yalnızca "Hititler yoktu. Mevcut ordularda şimdi, yeni unsurların ortaya çıktığını görüyoruz. Aka yayılmacılığı Anadolu'yu ele geçirmiş ve büyük halk çalkantılarına yol açmıştır.

Sayfa :209

Beaucoup d'entre eux, que les Hittites nommaient *Pédasa* (Pédasiens), *Masa* (Mysiens ?), *Dardanoui* (Dardaniens), *Iliouna* (gens d'Ilion ?), semblent venir de Troade.

Sayfa 209

Hititlerin, Pedasa (Pedas'lılar), Masa (Mikenler), Çanakkale (Çanakkale'liler), İliyuna (İlion? insanları) olarak adlandırdıkları halklarından çoğu Troad'dan gelmiş gibi görünüyor.

Sayfa :209

Les archives de leur royauté, retrouvées à Boghaz-Keui, nous ont livré de véritables traités d'alliance : par exemple, celui du Grand Hittite Moursil Ier (1360 à 1330 environ) avec le roi du Pont ou « pays de Kizzouadna » ; **Moutallou, successeur de Moursil,** écrit au roi d'Alep pour l'entraîner **dans son alliance,** et le décide en effet à adhérer à la coalition qui se noue contre Ramsès II **et qui finit par englober** encore les princes du Naharin, ceux de Karkémish, de « Kodi » (c'est-à-dire la Cilicie), de Kadesh, d'Arvad.

Sayfa 209

Boğazköy'de bulunan krallık arşivleri, bize gerçek ittifak sözleşmeleri sunmuştur: Örneğin, Büyük Hitit I. Mursil (yaklaşık 1360'dan 1330'a kadar) ile Pontus veya "Krizzouadna'nın ulkesi"nin kralıyla yapılan sozleşme. Mursil'in vārisi Mutalu, ittifakına çekmek için Alep Kralına mektup yazar ve gerçekten de onu II. Ramses'e karşı oluşan ve sonunda Naharin, Karkemish Kodi (yani Sicilya), Kadeş ve Arvad prenslerini de içine alan koalisyonda yer almaya ikna eder.

Sayfa :210

IV. — L'ÉQUILIBRE EN ORIENT : L'ALLIANCE ENTRE L'ÉGYPTE ET L'EMPIRE HITTITE[1]

Entre temps, vers 1290, le roi hittite Moutallou était mort et Hattousil lui avait succédé

Sayfa 210

IV DOĞUDAKI DENGE MISIR VE HITIT IMPARATORLUĞU ARASINDAKİ BİRLİK[1]

Zamanla 1290 yılına doğru, hitit kralı **Mutalu** olmuştu ve yerine **Hattuşil** geçmişti

Sayfa :211

Assour-Ouballit, qui régnait en Assyrie au temps d'Aménophis IV, n'avait pas seulement achevé de se dégager, en fait, de la vassalité du roi kassite de Babylone [1], il avait eu l'habileté de lui faire épouser sa fille et avait pu ménager ainsi à son petit-fils Kourigalzou la succession au trône de Mésopotamie.

Sayfa 211

Amenofis zamanında Asur'da hukum suren Assoud Ouballit, gerçekte Babil kassite ? kralına bağımlılıktan kurtulmayı başardığı gibi, kızını kralla evlendirme ve torunu **Kourigalzou**'nun Mezopotamya tahtının varisi olmasını sağlama yeteneğini de gostermiştir

Sayfa :211

On a la preuve, dans les archives retrouvées à Boghaz-Keui, que l'Assyrie ne cessait d'inquiéter le roi Hattousil.

Sayfa 211

Boğazkoy'de bulunan arşivler, Asur'un, kral **Hattuşil**'i sureklı en dişelendirdiğini kanıtlamaktadır

Sayfa :211

Le traité est placé sous la double protection des dieux égyptiens et des dieux hittites ; les grandes clauses qui y sont insérées sont déjà en partie celles

Sayfa :212

L'Asie et l'Égypte au temps de l'empire hittite

qu'on est accoutumé à rencontrer dans les pactes internationaux de nos jours, et le roi hittite, qui n'est plus le « misérable vaincu de Hatti » des anciens protocoles égyptiens, mais le « Grand roi », y traite à égalité avec Ramsès. Après un préambule où sont énumérés les titres des deux souverains contractants, les

Sayfa :212

traités antérieurs sont rappelés comme justification de l'accord actuel ; les deux princes se promettent à jamais paix et amitié ; ils s'engagent à respecter leurs frontières ; ils se lient même l'un à l'autre par un pacte d'assistance mutuelle, qui jouera soit en cas d'attaque par un ennemi extérieur, soit en cas de révolte intérieure ; enfin un des articles prévoit l'interdiction réciproque d'accepter les transfuges venus de l'autre pays et règle les conditions auxquelles ils devront être extradés.

Des documents postérieurs nous apprennent que, pour renforcer l'alliance ainsi conclue entre les deux ennemis de la veille, Ramsès II épousa, en 1266, une des filles de Hattousil, et qu'à cette occasion, le roi hittite vint faire visite à son gendre. Les sculptures du portique d'Abou-Simbel, en haute Égypte, quelque cinquante kilomètres en aval de la deuxième cataracte, ont immortalisé cette rencontre. Cette fois, la princesse étrangère n'était point épouse de second rang, mais grande épouse royale. Elle prit le nom égyptien de *Ourtmaou-nefroura*, « Celle qui voit les beautés du soleil ».

V. — LA CIVILISATION HITTITE[1].

Cette alliance eût pu être plus et mieux qu'un pacte politique ; elle eût pu être l'union de deux civilisations, faites, semble-t-il, pour se mêler et se compléter : l'Égypte forte d'une longue expérience, apportant des conceptions religieuses épurées, son art souple et affiné ; les Hittites apportant leur sobre et puissant réalisme.

Car il y a déjà au XIIIe siècle une civilisation hittite. La religion des Hittites ne peut être déterminée qu'en gros. Elle s'apparente aux croyances primitives des initiateurs de l'Asie

Sayfa :213

antérieure, les Sumériens. Les Hittites reconnaissaient un Grand-dieu des sommets, le dieu créateur Teshoub, maître du tonnerre, des orages et des pluies, et une Grande-déesse, la Terre-mère. Par leur union, les deux divinités engendraient la vie en ce monde. A côté d'eux, figurait un dieu plus jeune, d'un caractère analogue à celui du Grand-dieu et dont la légende fai

Sayfa :213

sait le fils ou l'amant de la Grande-déesse, souvent même les deux à la fois. Les divinités masculines étaient représentées tenant la foudre et la hache ; leur animal-attribut était soit le taureau, soit un capridé. La Grande-déesse apparaît sous deux aspects : déesse de la fertilité, c'est une femme long-vêtue, la tête ceinte d'une sorte de couronne en forme de tiare ; déesse de la fécondité, elle est nue et comme achevant de se dévêtir devant le fidèle. Son animal-attribut était tantôt le lion, tantôt la colombe. Ces divinités subsisteront en Asie Mineure et en haute Syrie. La déesse sera Cybele ou Deméter ; le grand dieu, l'Adad syrien, se perpétuera sous les traits du Jupiter Dolichénos debout sur un taureau, le jeune dieu sera Adonis.

La civilisation matérielle des Hittites est mieux connue que leur religion. La capitale de leur royaume était la ville d'Hattushash. Le site domine la route moderne d'Angora à Yuzgat. La longueur des murs d'enceinte est d'environ cinq kilomètres et demi ; de place en place, des tours renforçaient la muraille. Plusieurs forteresses surplombaient la cité. Les bâtiments étaient construits en briques sur fondations de pierre, et des souterrains les reliaient entre eux. L'art de la fortification, les caractères de l'architecture inspirent plutôt une comparaison avec le monde égéen qu'avec la Mésopotamie.

Sayfa 211

Antlaşma, Mısır ve Hitit tanrılarının ikili himayesine alınmıştı. Bu antlaşmada yer alan hükümler (sayfa 212) günümüzde uluslararası antlaşmalarda görmeye alıştığımız hükümlerdi ve Hitit kralı, eski Mısır protokollerine göre "Hattin'in zavallı mağlubu" olmayıp artık "Büyük kral" olan Ramses'le eşit bir şekilde antlaşmaya imza koymuştur. İmza koyan iki kralın unvanlarının yer aldığı ön sözden sonraki ön antlaşmalar, mevcut antlaşmanın ispatı olarak hatırlatılmıştır. Her iki kral sonsuza kadar barış ve dostluk sözü verir. Sınırlara riayet edeceklerini kabul ederler. Dışarıdan gelecek bir yabancının saldırısında olsun, bir iç ayaklanma da olsun işleyecek karşılıklı bir yardım antlaşmasıyla birbirlerine bile bağ-

landılar. Nihayet, maddelerden biri, diğer ülkeden [illegible] sığınma taleplerini karşılıklı yasaklamayı öngörmekteydi [illegible]lerin hangi şartlarda iade edileceklerini düzenlemektedir.

Daha sonra bulunan dokumanlardan, iki eski düşman arasında yapılan ittifakı desteklemek için II. Ramses'in 1265'da Hattuşil'in kızlarından biriyle evlendiğini ve bu vesileyle Hitit kralının damadını ziyarete gittiğini öğreniyoruz. Yukarı Mısır'da ikinci çağlayanın 50 km aşağısındaki Abou-Simbel kemeraltının heykelleri bu buluşmayı ölümsüzleştirdi. Bu kez, yabancı prenses hiç de ikinci sınıf bir eş değil, fakat büyük bir kral eşiydi. Bu prenses, Mısırca Ourtmaou-nefroura, "Güneşin güzelliklerini gören kişi" adını almıştır.

V. HİTİT UYGARLIĞI

Bu antlaşma siyasi bir antlaşmadan daha fazlası ve daha iyi olmuştur. Bu antlaşma iki uygarlığın birleşmesini, kaynaşmasını ve birbirini tamamlamasını sağlamak için yapılmış gibi görünüyor. Önemli bir deneyime sahip olan Mısır, saf dinî öğretilerini, esnek ve titiz sanatını getirmiştir. **Hititler ise yalın ve güçlü gerçekçiliklerini getirmiştir.**

Çünkü XIII. yüzyılda zaten bir Hitit uygarlığı bulunmaktadır. Hititlerin dini ancak kabaca belirtilebilir. İnançları **ön Asya'nın ilköğretenleri olan Sümer'lilerin ilk inançlarıyla benzerdir**. [sayfa 213] Hititler Doruklardaki Büyük tanrı, yıldırımların **fırtınaların ve yağmurların hâkimi, yaratıcısı Teshouh'a ve büyük-tanrıça, Toprak-Ana'ya tapıyorlardı. İki tanrı birleşerek dünyadaki yaşam olanağını sağlıyordu. Bu iki tanrının yanında, Büyük tanrının karakterine benzer bir karaktere sahip ve efsanesinin onun tanrıçanın oğlu veya sevgilisi, bazen her ikisi de olduğunu söylediği daha genç bir tanrı bulunuyordu. Erkek tanrılar ellerinde şimşeği ve baltayı tutar şekilde tasvir edilmişlerdir. Onları simgeleyen hayvanlar ya boğa ya da tekedir. Büyük tanrıça iki görünüm altında verilir: ve-**

rimliliğin tanrıçası uzun elbiseler giymiş bir kadındır ve başında papalık tacı şeklinde bir çeşit taç bulunmaktadır; doğurganlığın tanrıçası çıplaktır ve efendisinin önünde soyunmayı tamamlamış gibidir. Tanrıçayı simgeleyen hayvan bazen aslan bazen kumrudur. Bu tanrılar, Anadolu'da ve yukarı Suriye'de varlıklarını sürdürürler. Tanrıça Kibele veya Demeter olacaktır. Büyük tanrı Suriyeli Abad, bir boğanın üzerinde ayakta Jüpiter Dolichenos'un çizgileriyle devam etmiştir. Genç kral, Adonis olacaktır.

Hititlerin somut uygarlığı dinlerinden daha iyi bilinmektedir. Krallıklarının başkenti Hattuşaş şehriydi. Bu şehir modern Ankara - Yozgat yoluna hâkimdir. Kuşatma duvarlarının uzunluğu yaklaşık beş buçuk kilometredir. Kuleler yer yer surları destekler. Sitte birçok kale çıkıntı hâlindedir. Binalar taş temeller üzerine biriketlerle yapılmıştır ve yeraltı yollarıyla birbirlerine bağlıdır. İstihkâmcılık sanatı, mimarinin özellikleri, Hattuşaş'ın Mezopotamya dünyasından çok, Ege dünyasıyla karşılaştırılması gerektiğini göstermektedir.

Sayfa :213

A côté de Boghaz-Keui, à Iasili-Kaya, dans un sanctuaire rupestre en plein air, plusieurs grandes scènes religieuses ont été sculptées sur les parois des rochers.

Sayfa 213

Boğazköy'ün yanında **Asılıkaya**'da bulunan kayadan yapılmış bir açık hava tapınağında, kayaların yüzeylerine birçok büyük dini sahneler oyulmuştur

Sayfa :214

VI. — L'INVASION DES «PEUPLES DE LA MER» ET LA CHUTE DE L'EMPIRE HITTITE[1].

La puissance hittite va succomber sous les attaques d'un peuple qui semble bien avoir été de même race, les Moushki, venus de Thrace et apparentés aux Phrygiens ; ils s'établiront ou

Sayfa 214

VI "DENİZ HALKLARI" NIN ISTİLÂSI VE HİTİT IMPARATORLUĞU'NUN ÇÖKÜŞÜ

Hititlerin gücü, aynı ırktan gelmiş gibi görünen, Trakya kökenli ve Frikya'lılarla akraba olan bir halkın, Muşki'lerin, saldırılarıyla tükenecektir.

Sayfa :291

Le début de l'âge du fer, vers la fin du XIIe siècle, marque pour la Grèce le prélude d'une révolution dans son histoire et sa civilisation.

Sayfa 291

12. yüzyılın sonuna doğru Demir Çağı'nın başlaması, Yunanistan için tarihinde ve uygarlığında bir başlangıç noktasını oluşturmuştur.

Sayfa :292

I. — L'INVASION DORIENNE[1].

X Vers la fin du XIIe siècle avant J.-C., l'éclipse de la civilisation mycénienne en Grèce est matériellement attestée par les

Sayfa :293

données archéologiques :

Sayfa 292-293

M.Ö. 12. yüzyılın sonuna doğru yapılan arkeolojik kazılar, Yunanistan'daki Miken Uygarlığı'nın ortadan kalkma sürecinin tamamlandığını kanıtlamaktadır.

Sayfa :293

Une conclusion résulte de cet accord, c'est qu'au début de l'âge du fer, aux approches de l'an 1100 avant J.-C., un complet bouleversement a transformé l'aspect de la brillante civilisation achéenne et inauguré une ère de demi-barbarie. X

Sayfa 293

Bu antlaşmalardan bir sonuç çıkmaktadır: Demir Çağı'nın başlarında, M.Ö 1100 yılına yakın bir zamanda, büyük bir kargaşa, Aka uygarlığının parlak görünümünü değiştirdi ve yarı barbar bir çağın başlamasına yol açtı.

Sayfa :298

Achéens et Doriens etaient deux rameaux d'une même race apparentés par le langage et la communauté de leur origine nordique. Les uns et les autres étaient des Hellènes, au sens le plus large du mot. Il n'y avait pas entre eux la même opposition qu'entre les Pelasges « barbarophones » et les Achéens. Ce qui les distinguait, c'était surtout le fait que les Achéens, entrés en contact avec la civilisation crétoise en pleine floraison, s'étaient depouillés de leur rudesse native et déjà fortement teintés d'un vernis d'exotisme égéen et oriental, tandis que les Doriens arrivaient avec toute la fraîcheur d'une race neuve et intacte Aussi ont-ils paru et prétendu personnifier l'hellenisme dans toute sa pureté. Les Myceniens (Achéo-éoliens) font donc, dans l'histoire, figure de proto-Hellènes, par opposition aux Pélasges et autres barbares pre-hellènes; et l'hellénisme proprement dit ne commence qu'après l'arrivée des Doriens Mais les prétentions exclusives des Doriens à le représenter ne sont nullement justifiées . s'ils ont apporté à la Grece abâtardie un élément de régéneration morale, par leur energie et leur discipline farouche, le dorisme n'est pas, tant s'en faut, tout l'hellénisme historique

Sayfa 298

Aka'lar ve Dor'lar dilleri ve kuzey kökenlerinin birliğiyle akraba olan aynı ırkın iki koluydu. Her ikisi de kelimenin tam anlamıyla Hellenlerdi. "Barbar" Pelasge'ler ile Aka'lar arasındaki uyuşmazlık bunlarda bulunmuyodu Aralarındaki fark şudur: Tam bir gelişme içerisindeki Girit uygarlığıyla temasa geçen Aka'lar, Ege ve doğu yabaniliğini ciddî bir şekilde aldıkları doğuştan gelen kabalıklarından kurtulmuştu, buna karşılık Dor'lar yeni ve bozulmamış bir ırkın tazeliğiyle geldiler. Bu nedenle, tüm arılığı içerisinde Yunan medeniyetini temsil eder göründüler ve öne sürdüler. O hâlde Miken'ler (Aka-oeller) tarih içerisinde Pelasge'lere ve diğer Yunanlıları oluşturacak barbarların aksine Yunan prototipini temsil etmiştir. Ve tam anlamıyla Yunan uygarlığı ancak Dor'ların gelmesiyle başlar. Fakat Dor'ların onu temsil ettiğine dair savları hiç doğrulanmamıştır. Enerjileri ve katı disiplinleriyle yozlaşmış Yunanistan'a ahlakî yenileme unsuru getirmişseler de Dor'luk gerektiği gibi tamamiyle tarihi Yunan uygarlığı değildir.

L'ÉVOLUTION DE L'HUMANITÉ

SYNTHÈSE COLLECTIVE

Dirigée par HENRI BERR

LA FORMATION
DU
PEUPLE GREC

Avec sept cartes dans le texte

PAR

A. JARDÉ

ANCIEN MEMBRE DE L'ÉCOLE D'ATHÈNES
PROFESSEUR D'HISTOIRE AU LYCÉE LAKANAL

LA RENAISSANCE DU LIVRE
78, BOULEVARD SAINT-MICHEL, 78, PARIS

1923

İNSANLIĞIN EVRİMİ
HENRI BERR yönetiminde
Ortaklaşa Sentez

YUNAN HALKININ OLUŞUMU

Metin içinde 7 Haritayla beraber

A. Jardé tarafından hazırlanmıştır
ATİNA OKULU ESKİ ÜYESİ
LAKANAL LİSESİ TARİH ÖĞRETMENİ

Kitabın Yeniden Doğuşu
78, Boulevar Sain-Michel, 78, Paris
1923

Anıtkabir Atatürk Kitaplığı Bilgileri	
Envanter No	: 1703
Yazar	: A[guste François Victor] Jarde
Cild	: Siyah
Ebadı	:
	En : 14 cm.
	Boy : 20 cm.
Sayfa Adedi	: XII + 425
Not	Kitabın ilgili bolumleri Orhan Öztaşkın tarafından tercüme edilmiştir.

Sayfa:74

La plus ancienne histoire grecque prend volontiers la forme de généalogies. Les grandes familles avaient intérêt à dresser la liste de leurs aïeux et à faire remonter leur origine à un héros ou à un dieu. Dans Homère, les guerriers se vantent de leurs ancêtres (1) et Hésiode construit sa *Théogonie* comme un poème généalogique. Les premiers logographes ne font que suivre les poètes : Acousilaos, Phérécyde, Hécatée écrivent des généalogies.

Sayfa 74

En eski Yunan tarihi, gönüllü olarak bir soyağacı biçimini almıştır. Büyük aileler, atalarının listesini yapmaya ve köklerini bir kahraman veya tanrıya dayamaya ilgi duymuşlardır. Homere'de savaşçılar atalarını yüceltmekte ve Hesiode Theogonie'sini bir soyağacı şiiri gibi kurmaktadır. İlk tarihçiler sadece soyağacı yazan Acousilaos, Pherecyde, Hecatee gibi şairleri izlediler.

Sayfa:74

X De ces généalogies mythiques, on a cherché à extraire des données historiques, en remarquant que les anciens avaient voulu traduire par la parenté entre les héros les affinités de
X V peuples et de races. Ainsi Hellen, père de tous les Grecs, a trois fils, Aiolos, Doros et Xouthos et de ce dernier naissent

Sayfa:74

Achaios et Ion. C'est là sans aucun doute la division traditionnelle en Éoliens, Doriens, Achéens et Ioniens, et, si Achaios et Ion sont frères, c'est l'indice de l'origine commune des Achéens de l'épopée et des Ioniens de l'âge classique. De même, si Aiolos a pour fils Magnès (2), éponyme des Magnètes, et pour filles Tanagra (3) et Arnè (4), qui donnent leur nom à des villes béotiennes, c'est l'indication que les

Sayfa:75

Thessaliens et les Béotiens sont de race éolienne.

Sayfa 74-75

Bu efsanevî soyağaçlarından, eskilerin, kahramanlar ile halkların ve ırkların akrabalıklarını ortaya çıkarmak istedikleri anlaşılmaktadır. Bunlardan da tarihi veriler ortaya çıkartılmaya çalışılmıştır. Öte yandan, bütün Yunanlıların babası olan Hellen, üç oğula sahipti : Aiolos, Doros ve Xouthos. Xouthos ise Achaios ve Ion adlı iki oğula sahipti. İşte, hiç şüphesiz, Eolienler, Dorlular, Akalılar ve İyonyalılar arasındaki geleneksel bölünme buradan geliyordu Eğer Achaios'la Ion kardeş iseler, destanların Akaları ile klâsik çağın İyonyalılarının ortak noktaları ortaya çıkmış oluyordu. Aynı şekilde, eğer Magnes, yani Magnetes, Aiolos'un oğlu ise ve adlarını beotien şehirlerine veren Tanagra ile Arne de kızları ise, Tesalyalılar ve Beotienler Eolien ırklarıydı

Sayfa:75

Le retour des Héraclides, rentrant à Argos d'où les a chassés Eurysthée, n'est autre chose que l'invasion des Doriens dans le Péloponnèse : Pausanias emploie indifféremment pour parler de ces faits la terminologie mythique ou historique.

On a cherché encore à dégager des données historiques du déplacement des légendes elles-mêmes. Que le même mythe ou le même culte se retrouve en divers points de la Grèce, et on conclura que l'un ou l'autre ont été transportés par un peuple déterminé qui a laissé ainsi des traces de ses migrations. L'expansion du culte d'Héraklès, que l'on considère comme le héros dorien par excellence, marquera les progrès de l'invasion dorienne.

Sayfa 75

Heraclides'in, Eurysthee'nin kendilerini kovalayarak çıkardığı Argos'a dönüşü **Dorluların Peloponezi** işgalinden başka bir şey değildir. Pausanias bu olaylardan söz etmek için, dikkatsiz bir şekilde, mitolojik veya tarihi terminolojiyi kullanmaktadır.

Efsanelerin yer değiştirmesinden, tarihi veriler açığa çıkarılmaya çalışılmaktadır. Aynı efsane veya aynı inancın Yunanistan'ın farklı noktalarında bulunması, birinin veya diğerinin göçler vasıtasıyla buraya taşınmış olmasını gerektirmektedir. Bu efsane veya inancı buralara taşıyan halklar, buralarda izlerini de bırakmış olacaklardır. Dor kahramanı Herakles'in inancının yayılması, Dorlu işgalinin gelişimini belirleyecektir.

Sayfa:75

Si l'on croit reconnaître en Thessalie la première Argos où a régné Agamemnon, qu'on retrouve à Chéronée comme objet de culte le sceptre d'Agamemnon et qu'on recueille enfin la tradition homérique d'Agamemnon roi de Mycènes, on n'aura pas de peine à imaginer un peuple

Sayfa:76

parti de Thessalie, séjournant quelque temps en Béotie et s'établissant finalement en Argolide, qui aurait emporté avec lui le culte de son héros ou plutôt de son dieu, Zeus Agamemnon (1).

Voilà quelques-uns des aspects sous lesquels se présente l'utilisation des données mythiques. Les érudits qui se sont livrés à ces recherches ont dépensé infiniment de talent et parfois, par l'accumulation des hypothèses et l'ingéniosité des rapprochements, ils entraînent l'adhésion de leurs lecteurs. Il faut cependant savoir résister à la séduction des beaux systèmes et soumettre à un examen attentif leur argumentation.

Il importe d'abord de ne pas oublier que tout récit transmis simplement par la tradition orale se transforme rapidement, de telle sorte qu'il est impossible d'y reconnaître les faits authentiques. Polybe déjà avait noté l'incertitude des traditions qui passent de bouche en bouche pendant plusieurs générations (2). Les ethnographes modernes, qui pensent avoir déterminé expérimentalement la valeur de la tradition orale, estiment que « le souvenir d'un fait historique ne se maintient chez les collectivités ne faisant pas usage de l'écriture que pendant une durée de cinq à six générations, soit 150 ans en moyenne et 200 au maximum » (3).

Sayfa 75

Tesalya'da, Agamemnonda hükmetmiş olan Birinci Argos'u tanımayı düşünüyorsak, Cheronee'de Agamemnon inancı bulunmakta ve Miken Kralı Agamemnon'un Homer tipi geleneği bulunmaktaydı. Hiç şüphesiz ki Tesalyadan çıkmış, (sayfa 76) bir süre Beotie'de kalan ve sonuç olarak Argolide'de yerleşen, kendisiyle beraber kahramanının dinini, daha ziyade tanrısı Zeus Agamemnon'un dinini taşıyan bir toplum söz konusuydu.

İşte altında evsanevî verilerin kullanımının sunulacağı görünümlerden birkaç tanesi. Bu araştırmalara girişen bilginler, sonsuz bir surette yeteneklerini ve bazen varsayımların ve yaklaşımların inceliğini kullanarak, konularına nüfuz sağlayabildiler. Buna rağmen, iyi sistemlerin çekiciliğine direnebilmeyi bilmek ve bunların savlarını çiyi bir şekilde incelemek gerekmektedir.

Öncelikle, sadece sözlü gelenekle aktarılan her türlü anlatı, hızlı bir şekilde değişir. Bunun için de otantik olayları tanımak olanaksız olmaktadır. Polybe, ağızdan ağıza birçok nesiller boyu geçen geleneklerin, güvensizliğini daha önce not etmişti. Bu yazar, «tarihi bir olayın hatırası, yazı kullanmasını bilmeyen toplumlarda, beş veya altı kuşak, ortalama 150 yıl veya azami 200 yıl devam edebilir" denilmektedir.

Sayfa:76

L'incertitude de la tradition s'accroît avec les variantes sans nombre que présente une même légende. Jamais, dit Pausanias, les Grecs ne sont d'accord sur un récit mythique (4). Comment les exégètes modernes seraient-ils plus heureux pour se reconnaître au milieu de ces données contradictoires ? Ainsi Euripide donne pour la descendance d'Hellen un tableau généalo-

Sayfa:77

gique tout différent de la vulgate (1): pour lui, Ion est fils d'Apollon, et de l'union de Xouthos et de Créuse sont nés Doros et Achaios. Il est facile ici de trouver la raison des modifications apportées au thème traditionnel : le poète athénien veut accorder aux Ioniens une origine divine, qui légitimera la prétention d'Athènes à dominer la Grèce, et du même coup rejeter dans l'ombre les Doriens, qui ne sont plus les descendants d'Hellen qu'à la deuxième génération.

Sayfa 76

Geleneğin güvensizliği, aynı efsane ile ilgili çeşitlemelerin sayısı arttıkça, artmaktadır. Pausanias, Yunanlılar, hiç bir zaman, bir efsane anlatısı üzerinde aynı fikre ulaşmış değillerdir, demektedir. Bu birbirine ters düşen verilerin ortasında modern yorumcular nası memnun olabilirler? **Aynı şekilde Helen'den gelenler için, Euripides tarihi tablodan çok daha farklı bir soyağacı vermektedir:** [sayfa 77] **Ona göre, Ion Apollon'un oğludur ve Xouthos ve Creuse birlikleri de Doros ve Achaios'dan türemiştir.** Burada, geleneksel temaya getirilmiş değişiklikler üzerinde yapılan değişiklikle rin nedenini bulmak kolaydır. Atinal şair, Atinanın Yunanistana hakim olmasını hukukileştirecek ve ikinci nesilde artık **Helen'in haleflerı olmayan Dorluları gölgeye atacak şekilde İyonyalılara ilâhî bir köken vermektedir.**

Sayfa:77

La légende ne trouve pas sa confirmation dans les faits observés à l'époque classique, car elle a pu être imaginée précisément pour expliquer ces faits. Ainsi les temps classiques connaissent deux Achaïe, celle de Phtiotide et celle des côtes méridionales du golfe de Corinthe, et d'autre part les poèmes homériques font des Achéens les sujets d'Agamemnon et de Ménélas : ne serait-ce pas pour ajuster ces diverses données qu'on a créé l'histoire des migra

Sayfa:78

X

tions achéennes ? Les Achéens, venus de Phtiotide, s'installent avec Pélops dans le Péloponnèse, puis, chassés de Laconie par les Doriens, ils cherchent refuge au nord-ouest de la péninsule, d'où ils chassent les Ioniens vers l'Asie. Les ressemblances constatées entre les dialectes chypriote et arcadien ont pu donner cours à la légende d'Agapénor de Tégée colonisant Paphos (1). Le groupement des villes ioniennes et des villes achéennes en douze cités a fait supposer que les Ioniens étaient partis d'Achaïe (2). Les détails singuliers que l'on retrouve à la fois dans le costume des Lydiens et dans celui des Étrusques ont fait croire que ces derniers étaient venus par mer d'Asie Mineure en Italie (3).

* Çok lâzım

Sayfa 77

Efsane, onaylanmasını, klasik dönemde gözlemlenmiş olaylarda bulmamaktadır. Zira bu olayları açıklamak için özellikle hazırlanmış olabilirler. Aynı şekilde, klasik çağlar, iki ayrı Akalı grubu tanımaktadır: Phtiotide ve Corinthe korfezinin güney kıyılarında yaşayanlar, ve Homer'in şiirleri, Akalıları, Agamemnon ve Menelas'ın özneleri gibi göstermektedir: bu farklı verileri düzeltmek için, Aka göçleri hikayesi yaratılmış olamaz mı? sayfa 78] Phtiotide'den gelen Akalılar, Pelops'larla birlikte Peloponnes'e yerleştiler. Daha sonra Laconie'den Dorililer tarafından sürüldüler ve yarımadanın kuzeybatısında sığınak arayarak İyonyalıları Asyaya doğru sürdüler. Kıbrıs ve Arkadyen diyalektleri arasında belirlenen benzerlikler, Baf'ı kolonize eden Tegee'li Agapenor efsanesini doğrulamaktadır. İyonyalı ve Akalı şehirlerin onikili gruplamaları,

İyonyalıların Akalardan geldiğini düşündürmektedir. Lidyalıların ve Etrüsklerin elbiselerindeki şaşırtıcı benzerlikler, Etrüsklerin, Küçük Asya'dan, deniz yoluyla İtalya'ya geldiklerini düşündürmektedir.

Sayfa:78

Vouloir reconstruire l'histoire primitive des peuples grecs d'après les légendes mythologiques, c'est entreprendre un travail dont les résultats ne pourront jamais être qu'hypothétiques

Sayfa 78

Yunan halklarının ilkel tarihini mitolojik efsanelere göre yeniden oluşturmayı istemek, sonuçları ancak belirsiz olabilecek bir işe girişmektir.

Sayfa:78

Pour les anciens, race et langue se confondent. Déjà l'auteur des vers interpolés de l'*Odyssée* sur les villes

Sayfa:79

crétoises (1) fait de la diversité des langues l'indice de la diversité des peuples, et Strabon fonde sur les dialectes son classement des ἔθνη (2). Les linguistes modernes, mieux armés par la grammaire comparée, ont poussé plus loin l'étude des parlers grecs, et, à côté des trois groupes reconnus par les anciens, ionien, éolien et dorien, ils en ont distingué un quatrième, l'arcado-chypriote.

Akat?

Sayfa:79

Les trois dialectes qui composent ce dernier groupe, l'arcadien, le chypriote et le pamphylien, ont entre eux des ressemblances qui permettent d'affirmer leur dérivation d'une même langue commune. Cette langue commune pourrait bien être la plus ancienne des langues grecques parlées dans les Balkans. Disloquée par les invasions, elle n'a pu se maintenir que dans des régions qui, soit par leur isolement dans la montagne comme l'Arcadie, soit par leur éloignement comme Chypre ou la Pamphylie, ont perdu contact avec les autres pays grecs, où les envahisseurs imposaient **de nouveaux parlers (3).**

L'ionien, à l'époque historique, est parlé en Eubée, dans les Cyclades, à l'exception des îles du sud, sur les côtes d'Asie Mineure d'Halicarnasse à Phocée, enfin dans les colonies de Chalcidique, du Pont, d'Italie, de Gaule qu'ont fondées les villes d'Eubée et d'Asie Mineure (4). Il faut y joindre Athènes . bien que le dialecte attique garde une physionomie plus archaïque, il est évidemment de même origine que l'ionien d'Asie (5). Le groupe ionien est remarquable **par son unité.**

* دقت

* Dikkat

Sayfa 78

Eskiler için, ırk ve dil karışmaktadır. Şu ana dar, Odise'den alınan, Girit şehirleri ile ilgili dizeler, dillerinin farklılığı oranının, halkların farklılığı oranı anlamına geldiğini söylemektedir. Strabon ise, dialektlere dayanarak, dillerle ilgili sınıflandırmasını yaratır. [sayfa 79] Karşılaştırmalı dilbilgisi ile daha iyi silâhlanmış modern dilciler, Yunanca sözlerin incelenmesini çok daha ileri götürmüşler ve eskiler tarafından bilinen üç grup olan iyonyalı, Eolien ve Dorlu gruplarının yanında, bir dördüncü olan Arkado – Kıbrıslı

grubunu belirlemişlerdir.

Bu son grubu oluşturan üç diyalekt'in, yani Arkadyen, Kıbrıs ve Pamfilyen'in aralarında aynı bir ortak lisanın türevi olmalarından ileri gelen benzerlikler vardır. Bu ortak lisan, Balkanlar'da konuşulan en eski Yunan dillerinden biridir. Işgallerle tıkanmış bir durumda, ya Arkadya gibi dağlık bölgelerde, ya uzaklığı dolayısıyla Kıbrıs veya Pamfilya gibi diğer Yunan ülkeleriyle temasını kaybetmiş ve işgalcilerin başka diller dayattığı ülkelerde korunmuş durumda kalmıştır.

İyonca, tarihi devirlerde, Eubee'de, Cyclade'larda, güney adaları istisna olmak üzere, Küçük Asya kıyılarındaki Halikarnas'tan Foça'ya kadar ve hatta Eubee şehirleri kurmuş olan Halkidikya, Pontus, İtalya ve Galya kolonilerinde ve Küçük Asya kıyılarında konuşuluyordu. Bunları Atina'ya bağlamak gerekiyordu: Attik diyalekti daha arkaik bir fizyonomiyi muhafaza etmesine rağmen, gayet doğaldır ki Asya İyonyası ile aynı köke sahipti. İyonya grubu, birliği ile göze batıyordu.

Sayfa:79

Mais, si la langue parlée maintient des formes locales, la langue écrite les ignore. Civilisés de bonne heure, liés les uns aux autres par de

Sayfa:80

X

multiples relations commerciales ou intellectuelles, les Ioniens ont su bien vite la valeur d'une langue commune, comprise et parlée de tous. Cette langue, fixée par l'usage officiel est une langue de civilisation, la première en date dans le monde grec, et, adoptée par les écrivains, elle donnera la première prose littéraire (1).

Sayfa 80

Les dialectes éoliens se répartissent en trois groupes, l'éolien d'Asie, parlé sur les côtes d'Asie Mineure, de Phocée à l'Hellespont, connu pour nous presque uniquement par le parler de Lesbos, le thessalien, dont les nombreuses variétés se ramènent à deux types, celui de Thessaliotide et celui de Pélasgiotide, et le béotien, qui, au contraire, a une réelle unité. L'éolien ne constitue pas un ensemble très unifié. Telle forme se rencontrera seulement dans le thessalien et le béotien, telle autre dans le béotien et l'éolien, telle autre dans le thessalien et l'éolien. Il n'y a pas de traits communs aux trois groupes. Le thessalien semble occuper une situation intermédiaire entre le béotien et l'éolien d'Asie (2)

Sayfa 79

Fakat eğer konuşulan dil [illegible] yazılan dil [illegible] iyi bir şekilde uygarlaşmış, birbirlerine coklu ticari veya düşunsel ilişkilerle bağlanmış İyonyalılar hızla ortak bir dilin, herşeyi anlamanın ve konuşmanın değerini öğrendiler. Bu, Yunan dunyasında ilk defa resmî kullanımla tespit edilmiş, yazarlar tarafından kabullenilmiş, ilk edebî manzumları verecek bir medeniyet diliydi.

Eolien dialektleri, uç gruba ayrılmışlardır. Asya Eolien'i Kuçuk Asyanın kıyılarında, Foça'dan Hellespont'a kadar konuşulan diyalekt ki tarafımızdan sadece Lesbos dili olarak tanınmaktadır. Tesalya dıyalektiği bunun bircok turu, Thessaliotı'de ve Palesgioti'de olarak iki tip altında toplanmış olup, Beotien ise, tersine gercek bir birimdir. Eolien, çok yeknesak bir birlik olusturmamaktadır. Bir biçim, sadece Tesalya diyalektiğinde ve Beotien'de, bir başka bicim, Beotien ve Eoliende bulunmaktadır. Her uc grupta ortak cizgiler yoktur. Tesalya dıyalektiği, Beotien ve Asya Eolien'i arasında bir ara durum oluşturur gibi gozukmektedir.

Sayfa:81

Entre ces deux groupes, il y a assurément d'assez grandes ressemblances, mais les particularités communes à l'un et à l'autre sont simplement des survivances du grec commun d'où ils sont issus et non des innovations qui leur soient propres : aussi est-il impossible d'affirmer entre eux une parenté plus étroite.

Sayfa 81

Bu iki batılı Yunanca grubu arasında oldukça büyük benzerlikler bulunmaktadır. Fakat bu iki diyalekt arasındaki ortak özellikler sadece doğdukları ilk durumdaki ortak Yunanca'dan yaşayan özellikler olup, kendilerine mahsus buluşlar değildir: ikisi arasında da daha sıkı bir yakınlık bulmak olanaksızdır.

Sayfa:81

D'abord * l'étude du grec apporte-t-elle quelque renseignement sur les plus anciennes populations de la péninsule et des îles? Le grec possède un grand nombre de mots qui ne s'expliquent pas par l'indo-européen et qui ont donc été empruntés à des langues d'un autre type. Comme il en est très peu que l'on puisse à coup sûr reconnaître pour sémitiques (3), il faut bien admettre que les Hellènes les ont ou bien recueillis au cours de leurs migrations, ou bien reçus des populations du monde égéen (4). Jusqu'à l'époque historique, il a subsisté à Chypre, en Crète, à Lemnos, des langues, qui, n'étant ni indo-européennes ni sémitiques, représentent les idiomes préhelléniques (5). Mais de ceux-ci nous ne savons rien (6), et les quelques indications que fournit l'étude des noms de lieu —

* Okunamadı

Sayfa:82

pour la plupart en Grèce inexplicables par le grec, — ne permettent pas d'aboutir à des conclusions certaines (1, On peut, sans erreur, affirmer que la langue parlée par les Égéens a eu une grande influence sur la formation du grec (2),

Sayfa 81

Önce, Yunanca'nın incelenmesi, yarımada ve adaların en eski nüfusları hakkında bazı bilgiler sağlayacak mıdır? Yunanca, Hint -Avrupa ile açıklanamayan, dolayısıyla baska tipteki dillerden alınmıs bircok kelimeye sahiptir Samileri tanımak için pek az olanağımız olduğu için, Helenlerin onları, göçleri esnasında iyi karşıladıkları veya Ege dunyasından nufuslar aldıkları dusunülmektedir. Tarih devirlerine kadar, Kıbrıs'ta, Girit'te, Lemnos'ta, ne Hınt - Avrupa, ne Semitik olan, ancak Helen öncesi terimleri temsil eden diller yasamıştır Fakat bu konuda hicbirsey bilmiyoruz ve Yunanistandaki birçok yer ismi, Yunanca ile açıklanamamaktadır [illegible] Kesin sonuclara ulaşamasak da, Egeliler tarafından konusulan lisanın Yunanca'nın oluşumuna buyuk etkide bulunduğu kesindir.

Sayfa:82

Du moins le grec est-il plus riche en données sur les populations de langue indo-européenne ? Où et quand ont vécu les peuples qui parlaient l'indo-européen commun ? on l'ignore (3), et on ignore de même où et quand de ce tronc commun s'est détaché le rameau qui est constitué par le grec commun.

Sayfa 82

En azından Yunanca, Hint – Avrupa dillerini konuşan topluluklara veri katkısında daha mı zengindir? Ortak Hint – Avrupa dilini konuşan halklar nerede ve ne zaman yaşamışlardır? Bu bilinmemektedir ve bu ortak govdenin ne zaman ve nerede, ortak Yunanca'yı oluşturan dalı ürettiği de bilinmemektedir.

Sayfa:83

Les linguistes, au contraire, demandent aux historiens les données precises qui leur sont nécessaires pour replacer les langues dans leur milieu historique et, avec une extrême prudence, ils se refusent à reconstruire d'après des documents linguistiques la préhistoire grecque. « Saul quelques grands traits generaux, comme la répartition des parlers grecs en quatre groupes principaux, comme l'existence d'un groupe ionien, qui, à date historique, n'est plus guère qu'une κοινή, et d'un groupe dorien assez tôt brisé en une infinite de parlers autonomes, la linguistique ne saurait guère fournir de données certaines à un historien ; et surtout, si elle peut confirmer des faits établis par ailleurs, on ne saurait s'en servir pour édifier une préhistoire de la Grèce (1). »

Sayfa 83

Dılcıler, tersıne, tarihcılerden dilleri tarihi ortamlarına yerleştirebilmek ıcin doğru verileri talep etmektedırler Azamî bır guvenle, bu lınguıstik belgelerle Yunan tarih oncesi devrını kurmayı reddetmışlerdır "Yunan dıyalektlerının dort buyuk gruba ayrılması gibı, bır Iyonya grubunun varlığı gıbı, daha sonra sonsuz sayıda otonom dıyalektlere bolunen Dorlu dıyalektının varlıgı gıbı bırkaç buyuk genel cızgının varlıgı ıle lınguıstik [illegible], bir tarihçıye kesin verı sağlamaktan kesınlikle uzaktır Bununla bırlikte, tarihçi,

başkaları tarafından oluşturulmus verileri onaylayabiliyorsa bile, bundan da bir Yunanistan prehistoryası yaratmada faydalanılamaz.

Sayfa 84

Lorsque les Spartiates croyaient retrouver à Tégée les ossements d'Oreste (1) ou que les Atheniens ouvraient à Skyros le tombeau qui contenait les restes présumés de Thésée, une épée et une pointe de lance en bronze (2), ils se trouvaient assurément en présence de tombes anciennes, très antérieures aux temps classiques.

Sayfa 84

Ispartalılar, Tegee'de Oreste'nin kemiklerini bulmayı düşünürlerken veya Atinalılar Skyros'ta Thesee'den kaldığı varsayılan bir kılıç ve bir bronz mızrak ucu bulunduran mezarı açarken, klâsik zamanlardan çok onceye ait eski mezarlarla karşı karşıyaydılar.

Sayfa:84

La relique la plus extraordinaire que Pausanias ait vue à Sparte, l'œuf pondu, disait-on, par Léda (9), était à coup sûr un de ces œufs d'autruche, de proveuance egyptienne, dont les princes égéens ou mycéniens aimaient à orner leur demeure (10).

Sayfa 84

Pausanias'ın Isparta'da gördüğü en olağanüstü kalıntı, Leda tarafından yumurtlandığı söylenen bir yumurtaydı. Aslında bu yumurta, evlerini suslemeyi pek seven Ege veya Miken prensleri tarafından Mısır'dan getirtilen bir devekuşu yumurtasıydı.

Sayfa 85

Thucydide note que, parmi les tombes relevées à Délos lors de la purification de 418, on peut en reconnaître de cariennes au mode de sépulture et à la forme des armes déposées aux côtés du mort (1). Il ne serait pas surprenant que ces remarques de Thucydide eussent fait imaginer que, dans le prétendu arbitrage entre Mégare et Athènes pour la possession de Salamine, Solon avait invoqué comme argument l'orientation des tombes identique à Salamine et à Athènes (2).

Sayfa 85

Thucydide, 418 temizliği esnasında, Delos'da açılan mezarlar arasında, mezar tipinden ve olunun yanına konulan silâhların biçiminden, Karya mezarlarının tanınabildiğini not etmektedir. Megare ve Atına arasında Salamine'ın sahipliği için bir hakemlik yapıldığı varsayılmaktadır. Thucydide'in bu tespitleri, Solon'un, Salamine'e ve Atına'ya ait mezarların yonlendirilmesinin aynı olmasının delil olarak alınmasını teklif ettiğini duşundürmektedir.

Sayfa:85

Avec les fouilles de Schliemann, c'est toute la période mycénienne qui est sortie de l'ombre, avec celles d'Evans toute la période égéo-crétoise. Du coup on gagnait plus de dix siècles au delà d'Homère. Et ce sont encore les fouilles de Béotie, de Phocide, de Thessalie, de Macédoine qui, au delà des Egéens, nous révèlent l'âge néolithique et nous conduisent aux premiers établissements humains dans les Balkans.

Sayfa 85

Schliemann'ın kazılarıyla bütün bir Miken dönemi, Evans'ın kazılarıyla bütün **Ege – Girit** dönemi gölgeden çıkmıştır. Sonunda Homer'den beri on yüzyıl bize kazandırmıştır. Neolitik Çağ bize [illegible] ve bize Balkanlar'daki ilk insan yerleşmelerini gösteren Ege [illegible] kazılarının yanısıra **Beotie, Phocide, Tesalya, Makedonya** kazılarıdır.

Sayfa:85

L'exemple classique est celui du site de Troie, où un examen attentif a permis de reconnaître neuf couches superposées, depuis la Troie I néolithique jusqu'à la Troie IX gréco-romaine. D'un site à l'autre, on identifie les couches par les trouvailles : les tessons de poterie en particulier sont pour les archéologues ce que sont les fossiles pour les géologues et leur servent à

Sayfa:86

reconnaître l'âge d'une couche donnée.

Sayfa 85-86

Klasik örnek, dikkatli bir incelemenin neolitik Truva I'den Truva IX Greko-Romen devrine kadar birbirinin üstüne gelmiş **dokuz katman belirlemeye olanak sağlayacağı Truva örneğidir**. Bir yerden diğerine katmanları bu [illegible] tanımlıyoruz. **Arkeologlar için tabak çanak parçaları ve jeologlar için fosiller**, verilen bir tabakanın yaşını belirlemeye yararlar

Sayfa:86

Pour les époques antérieures, les dates ne peuvent être obtenues que par comparaison avec celles des peuples entrés plus tôt dans l'histoire, c'est-à-dire les peuples d'Égypte ou de Mésopotamie.

Sayfa 86

Daha önceki dönemler için, tarihler, ancak tarih sahnesine daha önce giren halklarla, yani Mısır veya Mezopotamya halklarıyla karşılaştırılarak elde edilir.

Sayfa:86

Les plus anciennes traces de l'homme en Grèce appartiennent aux temps néolithiques. Encore le néolithique pur n'apparait-il qu'en Crète; sur le continent, les premières civilisations sont de la fin des temps néolithiques, ou plutôt de la période dite enéolithique, qui se caractérise par les premiers outils de cuivre. Sur toute la Grèce continentale s'étend alors une même civilisation, dont l'unité ne sera rompue que sous l'action de populations qui, avec l'utilisation du bronze, se développent beaucoup plus rapidement.

Sayfa 86

Bugüne kadar, Yunan toprağı, hiçbir paleolitik sanayi örneği sunmadı. Yunanistan'daki en eski insan örneği, Neolitik Çağlara aittir. Gene saf Neolitik Çağa [illegible] izler sadece Girit'te belirmiştir. Kıta üzerinde ilk medeniyetler **Neolitik çağların** sonunda daha ziyade eneolitik denilen devirlerde ortaya çıkmıştır. [illegible] eşyalarla [illegible] aşılmaktadır. **Onun için, bütün Kıta Yunanistan'ında medeniyet aynı hızla yayılmakta iken, birlik bronzu kullanan toplulukların çok daha hızlı gelişmesiyle bozulmuştur.**

Sayfa:87

Puis la civilisation égéo-crétoise se modifie, et de nouveaux éléments viennent caractériser une période plus récente

Sayfa 87

Daha sonra, **Ege – Girit** medeniyeti değişmiş ve daha yakın bir dönemi belirleyen yeni unsurlar ortaya çıkmıştır.

Sayfa:87

C'est à cette civilisation où les nouveautés s'unissent, pour le transformer, à l'héritage des Égéens que l'on a donné le nom de mycénienne. Elle s'est développée d'abord sur le continent et de là s'est répandue dans les îles et en Crète où elle a fini par supplanter la civilisation crétoise.

Sayfa 87

Yeniliklerin bir araya geldiği bu medeniyet, Egelilerin Miken dediği tarza dönüştürmek için once kıta uzerinde gelişti. Buradan sonra da adalara ve medeniyetini yerinden ettiği Girit'e doğru genişledi.

Sayfa:87

Ce qui caractérise le mieux ce nouvel âge, c'est l'usage courant du fer : dans les tombes du Dipylon, à côté des vases de style géométrique, apparaissent les premières épées de fer (3). Avec l'âge du fer nous touchons aux temps historiques.

Sayfa 87

Bu yeni dönemi en iyi karakterize eden husus, demirin düzenli kullanılışıdır: Dipylon'un mezarlarında, geometrik stilli testilerin yanında ilk demir kılıçlar gözükmektedir. Demir çağı ile birlikte, tarih devirlerine ulaşıyoruz.

Sayfa:87

Lorsqu'ils décrivent les civilisations préhis

Sayfa:88

toriques qui se sont succédé en Thessalie, MM. Wace et Thompson déclarent formellement n'utiliser que les données purement archéologiques et exclure toute question de race et tout nom légendaire (1). De même M. Bulle, pour les couches recou-

Sayfa:88

nues par lui à Orchomène, adopte des dénominations purement conventionnelles, de façon à ne pas faire intervenir de données traditionnelles, comme l'existence d'un peuple minyen (2).

Sayfa 87-88

Tesalya'da birbiri ardına gelen medeniyetleri tanımladıkları zaman, MM Wace ve Thompson, sadece arkeolojik verileri kullandıklarını resmen duyurmuşlar Her türlü ırkî ve efsanevî ismi dışarda bıraktıklarını belirtmişlerdir. Aynı şekilde Bulle kendisi tarafından Orchomene'de tanımlanan katmanlar için Minyen bir halkın varlığı gibi geleneksel veriler sokmadan, sadece konvansiyonel tanımlamalar kabul etmiştir

Sayfa:88

Ou bien il y a substitution brusque d'une civilisation à une autre, les deux civilisations ne semblent avoir entre elles aucun point de contact; on suppose alors des changements dans la population, l'arrivée d'un peuple de conquérants qui impose aux vaincus sa propre culture. A Orchomène, M. Bulle note entre la couche des *bothroi* et la plus ancienne couche mycénienne des différences si profondes qu'il conclut à l'établissement de nouvelles populations de race étrangère (3).

Sayfa 88

Ya da, bir medeniyetin, aniden başka bir medeniyetin yerine geçmesi söz konusu olacaktır. Her iki medeniyetin kendi aralarında en ufak bir ortak noktaları bulunmamaktadır. Onun için nufus içindeki değişiklikler olduğu, fetihçi bir halkın gelerek, yenilmiş olanlara kendi kültürünü dayattığı düşünülmektedir. Orchome-

ne'de, Bulle, Bolthroi katmanı ile en eski Miken tabakası arasında bu kadar derin farklar bulunmasını, yeni yabancı kitlelerin yerleşmesine bağlamaktadır.

Sayfa: 90

Entre les hypothèses nous n'avons pas ici à choisir, mais cet exemple suffit à montrer à quelles difficultés on se heurte lorsque l'on veut attribuer à un peuple déterminé une civilisation qu'a définie l'archéologie.

Sayfa 90

Burada varsayımlar arasında seçim yapma durumunda değiliz. Fakat bu örnek, arkeolojinin belirlediği bir medeniyetin, bir halka ait olduğunu söyleyebilmek gerektiğinde karşılaşılan güçlükleri göstermektedir.

Sayfa: 90

Aujourd'hui, des trois races entre lesquelles peuvent se répartir les Européens, deux prédominent dans les Balkans (2). Sur les côtes, c'est l'*homo mediterraneus*, de petite taille, au crâne allongé, à la face longue et étroite, aux yeux foncés, aux cheveux noirs. Dans l'intérieur, c'est l'*homo alpinus*, qui lui aussi a une taille petite ou moyenne, des yeux bruns, des cheveux noirs ou châtains, mais dont la tête est ronde et la face large. Mais peut-on croire à la permanence des types depuis l'antiquité et de l'état présent est-on en droit de conclure à celui d'autrefois ?

Sayfa 90

Bugün, Avrupalıların aralarında bölündüğü üç ırk arasından ikisi, Balkanlar'da baskın durumdadır. Kıyılarda, kısa boylu, uzunca alınlı, uzun ve dar yüzlü, koyu renk gözlü, siyah saçlı bir ırk bas-

kındır. İçerilerde, homo alpinus ırkı baskındır. Bu ırk da kısa veya orta boylu, koyu renk gözlü, siyah veya kestane rengi saçlı, fakat yuvarlak kafalı ve geniş yüzlüdür Fakat eski çağlardan beri, tiplerin değişmezliğine inanılabilir mi ve bugünkü durum, daha önce olanı özetleyebilecek konumda mıdır?

Sayfa 91

Ainsi, sur sept crânes trouvés sur la colline des Muses qu'a mesurés Virchow (2), il y a un brachycéphale, deux mésocéphales, trois dolichocéphales, un ultradolichocéphale : peut-on vraiment tirer quelque déduction de cette statistique ? Et ne faut-il pas se rappeler sans cesse qu'en tout pays les types physiques les plus variés se rencontrent en même temps et que la question est seulement de savoir lequel est le plus souvent représenté (3) ?

Les peintures égéo-crétoises nous présentent un homme où l'on pense tout de suite reconnaître un *homo mediterraneus*, et la mensuration des squelettes confirme cette impression : petite taille, crâne dolichocéphale, peau brune, cheveux noirs ondulés, ce sont les indices classiques de la race méditerranéenne.

Sayfa 91

Muses tepesinde Wirshow'un bularak ölçtüğü yedi kafatasından biri brakisefal, ikisi mezosefal, üçü dolikosefal, biri ultradolikosefaldir. Bu istatistikten gerçekten bir sonuç çıkarabilir miyiz? Bir de unutmamak gerekir ki bütün ülkede, en farklı fizikî tipler, aynı anda bulunmaktadırlar ve mesele ise bunlardan en çok rastlananın **hangisi olduğudur.**

Ege Girit resimleri, bize derhal bir **"homo mediterraneus"**u düşündürten bir insan göstermekte ve iskeletlerin antropometrisi bu etkiyi doğrulamaktadır. Bu iskeletler kısa boy, dolikosefal kafatası, esmer deri, siyah kıvırcık saça sahiptirler ve bunlar Akdeniz ırkının klâsik işaretleridir.

Sayfa:91

de même on a trouvé un crâne brachycéphale

Sayfa:92

dans la Troie II (1). Mais les dolichocéphales se rencontrent aussi: c'est la forme la plus fréquente de crâne dans la Troie III (2). Il faudrait pouvoir étudier les autres données anthropologiques, la couleur des cheveux, des yeux et de la peau.

Sayfa 91-92

Aynı şekilde, Truva II'de bir brakisefal kafatası bulunmuştur. Fakat dolikosefallere de rastlanmaktadır: Bu, Truva III'de en çok rastlanılan biçimdir. Diğer antropolojik verileri, yani saç rengi, göz rengi ve deri rengini incelemek gerekmektedir.

Sayfa:92

Bien plus, il semble que la peau rosée, les yeux bleus et les cheveux blonds soient considérés comme les attributs d'une beauté supérieure: c'est celle des dieux et des héros. Achille et Ménélas sont blonds, Hélène est blonde comme Aphrodite aux cheveux d'or. A noter cette supériorité accordée aux blonds, on était bien tenté d'y reconnaître une race supérieure, c'est-à-dire une aristocratie de conquérants opposée aux indigènes basanés (6);

Sayfa 92

Buna ilâveten, pembe renkli deri, mavi renkler ve sarı saçlar, üstün bir güzelliğin işaretleri olarak kabul ediliyor gibi gözükmektedir. Bu özellikler, tanrıların ve kahramanların özellikleridir. Achille ve Menelas sarışındı. Altın saçlı Afrodit gibi, Helene de sarı-

şındı. Sarışınlarda bulunduğu varsayılan üstünlüğe bakılırsa, yerli esmerlere karşı bir üstün ırk, bir fatihler aristokrasisini tanıma girişimi vardı.

Sayfa:92

Le Grec est surtout un dolichocéphale brun, c'est-à-dire un méditerranéen, mais il est de sang mêlé : peut-être le nez grec, droit et mince, est-il un héritage du Nordique, le Méditerranéen ayant le nez plus large et souvent retroussé,

Sayfa:93

comme l'a déjà la « Parisienne » de Cnossos (1).

Sayfa 92-93

Yunanlı, her şeyden önce, bir esmer dolikosefaldir. Yani bir Akdenizlidir. Fakat karışık bir kana sahiptir. Belki de düz ve ince Yunanlı burnu, bir Kuzeyli (nordik) mirasıdır. Zira Akdenizli burnu, daha geniş ve kemerlidir.

Sayfa:93

«Ni le type, ni la race ne sont, dans l'état actuel de l'humanité, des réalités objectives (2). » Il en était de même dès la plus haute antiquité grecque.

?*

* Burasını tekrar mütealaa

Sayfa 93

Ne tip, ne de ırk, insanlığın aktüel durumunda, objektif gerçeklikler değillerdir. En eski Yunan devrinden beri de durum böyledir.

Sayfa:94

Ces populations parlaient des langues non indo-européennes, peut-être celles qui avaient, aux temps classiques, survécu en quelques points du monde égéen, à Lemnos par exemple. La toponymie en a gardé probablement des traces : le nom de *Larisa*, que l'on retrouve tant de fois dans la Grèce d'Europe et d'Asie (1), semble appartenir à ces langues disparues et désigner la citadelle, la ville forte. Nous appellerons ces peuples primitifs Pélasges, puisque c'est le nom qui pour les Anciens s'appliquait aux populations antérieures aux Hellènes, de langue non hellénique (2). Mais nous renonçons à savoir ce qu'étaient réellement les Pélasges. Sont-ils le clan des cigognes, πελαργοί (3) ? Sont-ils originairement une branche des Pélagons et sont-ils parents des Péoniens et des Phrygiens (4) ? On reste rêveur quand on voit un savant tracer le portrait physique et moral des Pélasges

Sayfa:95

et affirmer avec le plus grand sérieux que c'était une « race énergique et vive, aux passions ardentes et concentrées, très intelligente, d'une volonté patiente et opiniâtre » (1). Il est bien entendu que, pour nous, Pélasges n'est qu'un terme commode pour éviter les périphrases et faciliter l'exposition.

* Dikkat

Sayfa 94

Bu kitleler, Hint – Avrupa olmayan, belki de klasik zamanlarda Ege dünyasında, meselâ Lemnos'ta yaşayan diller konuşmak-

tadırlar. Dilin toponomisi, belki de hâlâ izler taşımaktadır. Avrupa ve Asya Yunanistan'ında birçok yerde rastladığımız Larisa ismi, bu kayıp lisanlardan birine aittir ve iç kale, kuvvetli şehir anlamına gelmektedir. Bu eski ilkel halkları Pelasges (Pelaj) olarak adlandıracağız. Zira Yunanca'da Helenlerden önce gelen halklara ve Helenik olmayan dillere Pelasges denmektedir. Bunlar leyleklerin kabilesi midir? Bunlar Pelagonların bir dalı ve Peonien ve Friglerin ataları mıdır? (sayfa 95) Bir bilgin Pelasges'ların maddî ve manevî portresini çizerek, bu Pelasges'lerin "enerjik ve canlı, ateşli ve yoğun sevgileri olan, çok akıllı, sabırlı ve inatçı bir ırk"olduğunu belirttiğinde, hayretler içinde kalınmaktadır

Sayfa.95

Ce qui nous importerait seulement, c'est de savoir si Égéo-Crétois et Pélasges avaient entre eux d'autres rapports que les relations de voisinage et de commerce qui suffisent à expliquer l'influence des uns sur les autre. Étaient-ils de même race? * '7 / Okunamadı

Sayfa 95

Bizi ilgilendiren, Ege - Giritlilerin ve Pelasges'lerin, birinin diğeri uzerinde etkide bulunmasını açıklayabilecek bir şekilde kendi aralarında komşuluk ve ticaret ilişkilerinin olup olmadığıdır.

Sayfa:95

Vers la fin du xve siècle, de nouveaux peuples apparaissent dans l'histoire, qui nous sont connus par les documents égyptiens (3). Les Pharaons qui repoussent les invasions lancées d'Asie par les Hittites, d'Afrique par les Libyens, rencontrent dans les rangs de leurs adversaires ceux que les textes égyptiens appellent « les peuples de la mer », et les noms à travers la

Sayfa:95

transcription égyptienne laissent reconnaître des peuples et des villes des temps classiques. Vers 1280, le roi hittite, qui combat Ramsès II à Kadesh, a comme auxiliaires les Mysiens, les Dardaniens, les Lyciens, les gens de Gergis, de Pédasos, d'Ilion. A la fin du XIIIe siècle, les Libyens qui attaquent Merenptah sont aidés des Lyciens, des Achéens, des gens de Tarse, de Sardes, de Sagalassos, et ce sont encore les mêmes peuples que, vers 1190, l'on retrouve, avec les Philistins, parmi les envahisseurs qui viennent, par terre et par mer, menacer l'Égypte sous Ramsès III.

Sayfa 95

XV. yüzyılın sonunda, Mısır belgeleri aracılığıyla ile tarafımızdan tanınan, tarihte yeni halklar ortaya çıktı. Asyadan Hititler aracılığıyla, Afrika'dan Libyalılar ile gelen işgalleri geri çeviren Firavunlar, rakiplerinin saflarında, Mısır metinlerinin "deniz adamları" dediği insanlarla karşılaştılar. Mısır dilinden geçen isimler, kalasik çağlardan kalma halkları ve şehirleri tanıtıyordu. 1280 yıllarına doğru, Kadeş'de Ramses II'yle savaşan Hitit kralı, yardımcı olarak Mysien'leri, Çanakkalelileri, Likyalıları, Gergis'lileri, Pedasos'luları, İlion'luları bulunduruyordu. XIII. yüzyılın sonuna doğru, Merenptah'ya saldıran Libyalılara, Likyalılar, Akalılar, Tarse'lılar, Sarde'lılar, Sagalossos'lular yardım ediyordu. 1190'da da, Ramses III. Dönemindeki Mısır'ı işgal etmeye karadan ve denizden gelen Filistinlilere de aynı gruplar yardım ediyordu.

Sayfa:96

Les « peuples de la mer » sont assurément les ancêtres des peuples classiques de Grèce et d'Asie Mineure.

Sayfa 96
"Deniz insanları", kesinlikle Yunanistan ve Küçük Asya halklarının atalarıydı.

Sayfa:96

Les nouveaux venus descendent de l'Europe centrale vers la péninsule des Balkans. Les uns passent à l'est et peuplent de tribus parentes les deux rives septentrionales de la mer Égée, la Thrace et la Phrygie. Les autres arrivent par l'ouest à travers les montagnes d'Illyrie et d'Épire. Ceux-ci sont les ancêtres des Hellènes. Nous pouvons les appeler Achéens, nom qui pour nous aura la même valeur conventionnelle que celui de Pélasges, mais qui du moins est attesté par la transcription égyptienne et qui est resté vivant dans la tradition grecque.

Sayfa 96
Yeni gelenler, Orta Avrupa'dan, Balkan Yarımadası'na doğru indiler. Bazıları doğuya geçtiler ve Ege denizinin kuzey kıyılarının, Trakya'nın ve Frigya'nın kabilelerinin nüfusunu teşkil ettiler. Diğerleri batıdan, İlirya ve Epir dağlarını aşarak geldiler. Bunlar Helenlerin atalarıydı. Onları Akalar olarak adlandırabiliriz, bu isim, bizim için Pelasges'lerle aynı geleneksel değere sahipdir, fakat en azından Mısır dilindeki karşılığı ile onaylanmış ve Yunan geleneğinde canlı kalmıştır.

Sayfa:96

Arrivés par l'ouest, ces premiers Grecs s'arrêtent d'abord en Épire, puis passent en Thessalie: les deux contrées qui gardent aux temps classiques le souvenir d'avoir été la première Hellade sont les pays de Dodone (3) et la Phtiotide (4), qui conser

Sayfa:96

vera le nom d'Achaïe. De Thessalie ils descendent dans la Grèce centrale, puis envahissent le Péloponnèse. Ils ont été jusque-là des terriens qui suivaient les routes continentales, mais au contact de la mer, d'une mer où tout facilite la navigation et invite au départ, ils deviennent des navigateurs.

Sayfa 96

Batıdan gelen bu ilk Yunanlılar, önce Epire'de durdular, daha sonra Tesalya'ya geçtiler. Her iki bölge, klâsik çağlarda, Dodone ve Phtiotide ülkeleri olarak, Akaya olarak adlandırılan ilk Hellade olma hatırasını korudular. Bu ilk Yunanlılar, Tesalya'dan Orta Yunanistan'a indiler. Daha sonra Peloponezi işgal ettiler. Bu ana kadar kıta yollarını izleyen kara insanlarıydılar, fakat denizle, denizciliği kolaylaştıran ve gitmeye davet eden denizle karşılaşınca, denizci seyyahlar haline geldiler.

Sayfa:97

Les Achéens introduisent de nouveaux éléments de civilisation. Des pays septentrionaux où ils avaient dû se défendre de la pluie et de la neige, ils ont apporté le mode de couverture qui convient au climat humide, le toit à double rampant, et de cette disposition du toit dérivent tous les traits qui caractérisent l'habitation achéenne, le *mégaron*. Peuple de guerriers, qui recherchent le corps à corps, soit à pied, soit sur les chars de guerre, ils ont des armures de bronze qui couvrent tout le corps: la supériorité de l'armement leur assurera la victoire sur les Égéo-Crétois qui n'ont d'armes défensives qu'un bouclier et dont

Sayfa:97

le petit poignard triangulaire ne saurait valoir l'épée achéenne à la lame étroite et allongée. Mais, comme d'ordinaire, les vaincus gagnent à leur civilisation supérieure les vainqueurs. Du mélange des éléments crétois et des éléments helléniques se forme la civilisation mycénienne.

Sayfa 97

Akalılar, yeni medeniyet unsurları getirdiler. Yağmurdan ve kardan korunmak zorunda oldukları kuzey ülkelerinden, rutubetli iklime elverişli olan, iki eğimli çatısı olan ev tipini taşıdılar ve bu çatı tipi Aka tipi yerleşimin, Megaron'un bütün özelliklerini taşıyordu. Bunlar savaşçı bir halktı, vücut vücuda savaş ararlardı, ister piyade olsun, ister savaş arabalarının üzerinde olsun, bütün vücutlarını kaplayan bronz bir zırhları vardı, silâhlarının üstünlüğü, onlara savunma silâhı olarak sadece bir kalkana sahip olan ve üçgen kamaları, dar ve uzun bıçaklı Aka kılıcına karşı koyamayan Egeli - Giritliler üzerinde zafer getirdi. Fakat, her zaman olduğu gibi, yenilenler, yenenleri kendi üstün medeniyetlerine çektiler. Giritli ve Helenik unsurların karışımı, Miken medeniyetini oluşturdu.

Sayfa:97

L'invasion achéenne n'a pas eu la simplicité et la régularité d'une expédition préparée et conduite par un chef unique. Elle s'est faite par arrivées successives de bandes plus ou moins nombreuses et on serait fort embarrassé de discerner les moments et les étapes de ces multiples migrations.

Sayfa 97

Aka işgali, bir tek şef tarafından hazırlanmış ve yönetilmiş bir seferin basitliğine ve düzenine sahip değildi. Az veya çok kalabalık grupların birbiri ardına gelişlerinden oluşuyordu ve bu çoklu göçlerin zamanlarını ve etaplarını ayırdetmekte zorluk çekiliyordu.

Sayfa:98

Les Achéens de Mycènes en étaient encore à l'âge du bronze : or voici qu'apparaissent les armes de fer, lances et épées, et la métallurgie du fer se propage le long des routes qui sont attribuées à l'invasion dorienne (1). Ici encore la supériorité de l'armement suffirait à expliquer les succès d'un nouveau ban d'envahisseurs, suivant à peu près les mêmes voies que leurs devanciers et venant remplacer les Achéens en Thessalie, dans la Grèce centrale, dans le Péloponnèse, en Crète.

Sayfa 98

Mikenes'in Akalılan hâlâ Bronz çağındaydılar ve Dorlu işgali esnasında demir silâhlar, mızraklar ve kılıçlar ortaya çıktı ve demir metalürjisi, Dorlu işgaline uğramış yollar boyunca yayıldı. İşte burada da, silâhların üstünlüğü, aşağı yukarı kendinden önce gelenlerle aynı yolu kullanan ve Aka'lıların, Tesalya'da, Orta Yunanistan'da, Peloponez'de, Girit'te yerini alan yeni bir işgal yayılmasının başarısını açıklamaya yetecektir.

Sayfa:98

Enfin les mouvements de peuple qui vers le x° siècle agitent de nouveau les pays de la mer Égée et aboutissent à la formation de la Grèce d'Asie s'expliquent plus aisément si l'on suppose dans la Grèce continentale le bouleversement d'une nouvelle invasion, cause de départs et de migrations.

Sayfa 98

Sonunda, X. yüzyılın sonuna doğru, kitle hareketleri, Ege denizini hareketlendirdi ve Asya Yunanistanı'nın oluşmasına sebep oldu. Bu hareketler, Kıta Yunanistanı'nda gidişlere ve göçlere sebep olan yeni bir işgalin karışıklığının varlığı kabul edildiğinde, daha rahat anlaşılır.

Sayfa:98

Tandis que les Achéens n'avaient originairement rien de commun avec les Égéo-Crétois, les Doriens et les Achéens ne sont que des tribus d'une même population, parents de race et de langue.

Sayfa 98

Akalıların, Egeli – Giritlilerle hiç bir akrabalığı yokken, Dorlular ve Akalar, aynı toplumun kabilelerinden başka bir şey olmayıp, ırk ve dil akrabasıdırlar.

Sayfa:99

Il a fallu, pour en arriver là, la rivalité d'Athènes et de Sparte et toutes les haines déchaînées par la guerre. L'opposition d'une race dorienne et d'une race ionienne n'a pas été la cause, mais la conséquence de la guerre du Péloponnèse.

Sayfa 99

Bu noktaya gelebilmek için, Atina ve Isparta'nın bütün rekabeti gerekmektedir ve savaş bütün nefretleri serbest bırakmıştır. Bir Dorlu veya İyonyalı ırkın direnişi, Peloponez Savaşı'nın sebebi değil sonucudur.

Sayfa:103

En Étolie et en Acarnanie, la population est grecque, mais mélangée d'éléments illyriens. Euripide appelle l'Étolien Tydeus un demi-barbare, μιξοβάρβαρος. Le pays est découpé en petites communautés, isolées les unes des autres, isolées du reste du monde grec.

Sayfa 103

Etolya'da ve Acarnanie'de nüfus Yunan'dır, fakat İlirya'lı unsurlarla karışmıştır. Euripi'de, Etolya'lı Tydeus'u bir yarı Barbar olarak tanımlamaktadır. Ülke birbirinden kopuk, Yunan dünyasının geri kalanından kopuk, küçük topluluklara ayrılmıştır.

Sayfa:103

Toujours prêts à attaquer ou à se

Sayfa:104

défendre, ils portent constamment des armes (1); ils n'ont d'ailleurs qu'un armement léger (2), qui les fait ressembler plus à des Barbares qu'à des Grecs (3). Par le langage aussi, ils rappellent les Barbares: leur dialecte, sans doute mêlé d'illyrien, est pour un Athénien difficile à comprendre (4). Ils semblent si étrangers à toute culture que certaines de leurs tribus passent pour se nourrir de viande crue (5).

Sayfa 103-104

Etolyalılar ve Acarniyenler her zaman saldırmaya veya savunmaya hazır, sürekli silâh taşımaktaydılar. Bundan dolayı onları Yunanlıdan ziyade Barbara benzeyen hafif bir silâh duzenine sahiptiler. Konuşmalarıyla da Barbarları hatırlatıyorlardı. Diyalektleri hiç şüphesiz Iliryaca ile karışmıştı ve bir Atinalı için anlaşılması zordu. Her türlü kültüre öyle uzak gözüküyorlardı ki bir kısım kabileleri çiğ et yemeye başlamıştı.

Sayfa:105

Les trouvailles archéologiques montrent la succession et l'évolution de civilisations anonymes.

Sayfa 105

Tesalyadaki arkeolojik buluntular, anonim medeniyetlerin birbirini takip etmesini ve gelişimini göstermektedir.

Sayfa:106

Pélasges nom donné à priori

A l'époque néolithique, une même civilisation, dont témoigne une céramique identique, s'étend sur toute la Grèce du Nord, de la région d'Orchomène aux frontières de la Macédoine. La Thessalie, plus boisée qu'aujourd'hui et par conséquent moins accessible, fut longtemps occupée par des populations uniquement pastorales (1). Ces populations étaient vraisemblablement des Pélasges.

Pelasges [illegible] bu halka sebepsiz yere verilen isim

Sayfa 106

Neolitik Çağ'da, aynı görünüme şahitlik eden aynı medeniyet, bütün Kuzey Yunanistan'da, Orchomene bölgesinden Makedonya hudutlarına kadar yayılıyordu. Tesalya bugünkünden çok daha fazla ormanlarla kaplı olarak, sonuçta daha az ulaşılabilir bir bölgeydi ve uzun süre sadece kırsal nüfuslar tarafından elde tutuldu. Bu kitleler, daha ziyade Pelasges'lerdi.

Sayfa:106

Vers le milieu du deuxième millénaire, le premier ban des Hellènes entre en Thessalie.

Sayfa 106

İkinci bin yılın ortasına doğru, Helenlerin ilk grubu Tesalyaya girmiştir.

Sayfa:106

Les Hellènes sont les sujets d'Achille, et la « plaine » (6) sur laquelle règne Agamemnon, « Argos nourricière de chevaux » (7),

Sayfa 106

Helenler, Achille'nin unsurlarından biridir ve Agamemnon'un hükmettiği "ovada", "Argos, at yiyerek besleniyordu."

Sayfa:107

Les Achéens pourront quitter le pays, les uns refoulés dans la Grèce centrale, les autres gagnant par mer l'Éolide ; du moins les dieux helléniques, qui de Dodone sont venus s'installer sur l'Olympe, n'abandonneront plus cette haute demeure.

Sayfa 107

Akalılar ülkeyi terkettiler. Bazıları Orta Yunanistan'a sürüldüler. Bazıları Eolide denizi üzerinden geldiler. En azından Dodone'dan gelerek Olimpus'a yerleşen Yunan tanrıları, bu yüksek yerleşim yerini bir daha terketmeyeceklerdi.

Sayfa:107

Les trouvailles archéologiques témoignent de l'arrivée dans la vallée du Spercheios, par les défilés du Tymphreste, de peuples encore peu civilisés, qui apportent avec eux le fer et le décor géométrique des vases (3).

Sayfa 107

Arkeolojik bulgular, az medenileşmiş, kendileri ile beraber demiri ve testilerin geometrik süslerini getiren Tymphreste grupları tarafından Spercheios vadisine gelişe şahitlik etmektedir.

Sayfa:107

Ils en adoptèrent la langue : les dialectes thessaliens font partie du même groupe que les dialectes béotiens et éoliens d'Asie (4), et les quelques traits qu'ils ont de commun avec les dialectes occidentaux (5) marquent qu'il y a eu contact, mais sans qu'on puisse parler d'une réelle influence des dialectes doriens. * Dikkat

Sayfa 107

Dili kabul ettiler: Tesalya diyalektleri, Beotien ve Asya Eolien'leri ile aynı grubun uyesidir ve Batı diyalektleri ile ortak oldukları bazı çizgiler, Dorlu dialektleri ile, onlardan ciddî suretle etkilenmeksizin ilişkileri olduğunu göstermektedir.

Sayfa:108

Ainsi, plus qu'aux contrées méditerranéennes, la Thessalie ressemble aux plaines steppiques de la Roumanie ou de la Russie méridionale.

Sayfa 108

Aynı şekilde, Tesalya, Akdeniz bölgelerinden ziyade Romanya'nın ya da Güney Rusya'nın stepsi ovalarına benzemektedir.

Sayfa:110

Le morcellement politique se traduit par la diversité linguistique : il n'y a jamais eu en Thessalie de dialecte officiel commun, mais deux groupes de parlers locaux, celui de la Thessaliotide au sud-ouest et celui de la Pélasgiotide au nord-est (2).

Sayfa 110

Siyasî parçalanma, linguistik farklılığa dönüşür: Tesalya'da ortak resmî dialekt yoktur. Fakat iki tane mahallî olarak konuşulan diyalekt vardır: Bunlardan biri, güneybatıda Thessaliotide ve kuzeydoğuda pelasgiotide dialekti.

Sayfa:111

La Thessalie est à peine plus grecque que l'Étolie et l'Acarnanie : Socrate l'oppose, comme un pays de licence et de désordre, aux villes « régies par de bonnes lois » (7). Elle n'a produit ni écrivain, ni savant, ni artiste de valeur. Comme l'Étolie et l'Acarnanie, c'est une province frontière, une marche entre la Grèce proprement dite et le monde barbare. Il semble que dès la plus haute antiquité son rôle ait été de protéger la Grèce méridionale de culture égéenne et mycénienne des tribus plus rustiques, mais plus vigoureuses du nord (8). De même

Sayfa 111

Tesalya, hemen hemen Etolya ve Acarnanie'den daha fazla Yunan'dır· Sokrat, bir [illegible] ve düzensizlik ülkesini, "iyi kanunlarla yonetilen şehirlere"karşı ileri sürmektedir. Bu ulke, değer olarak, ne yazar, ne bilgin, ne de sanatçı yaratmıştır. Tesalya da, Etolie ve Acarnanie gibi bir hudut ülkesi, Yunanistan ve arbar dünyası arasında bir eşiktir. En eski devirlerden beri Tesalyanın rolünun Guney Yunanistan'ı, kuzeyın daha ilkel fakat daha kuvvetli kabilelerinin Ege ve Miken kultüründen korumak olduğu anlaşılmaktadır.

Sayfa: 112

De même que les Achéens, en rattachant la Thessalie à la zone d'influence mycénienne, avaient préparé la voie à l'invasion dorienne, de même Jason, en ouvrant le pays à la politique grecque, fraie la route par où Philippe descendra à la conquête de la Grèce.

Sayfa 112

Aynı şekilde Akalar, Tesalya'yı Miken etki bölgesine bağlarken, Dorlu işgaline yol hazırladılar, aynı şekilde Jason, **ülkeyi Yunan politikasına açarak, Philippe'in Yunanistan'ın işgaline gideceği yolu açtı.**

Sayfa: 121

Pour les anciens, le pays avait été occupé aux temps préhistoriques par le peuple des Minyens, qui s'était étendu jusqu'en Thessalie avant de se concentrer en Béotie autour d'Orchomène. C'est à eux qu'on attribuait les premiers faits de civilisation, la mise en culture de la plaine, les travaux de dessèchement et de drainage (2).

Sayfa 121

Eskiler için, ülke, Orchomene etrafında Beotie'de yoğunlaşmadan evvel, Minyen halkları tarafından Prehistorik devirlerde işgal edilmiştir. İlk medeniyet olayları, ovanın ziraate açılması, kurutma ve drenaj çalışmaları onlara ithaf edilmiştir.

Sayfa:121

A Orchomène, la capitale minyenne, au-dessus d'une cité néolith que se sont bâties des habitations mycéniennes, reconnaissables aux fragments retrouvés de peintures murales (6).

Sayfa 121

Minye'nin başşehri **Orchomene,** Neolitik bir şehrin üzerinde, duvar resimlerinin parçalarından tanınabilen Miken yerleşimleri kurulmuştur.

Sayfa:121

On serait tenté de voir là la substitution des Achéens aux Minyens ; en réalité, il est impossible d'attribuer à coup sûr aux Minyens telle ou telle couche archéologique (7), bien plus, d'établir une distinction certaine entre Minyens et Achéo-Mycéniens.

Les mouvements provoqués par l'invasion dorienne se propagent en Béotie. Les Thessaliens, en s'installant en Thessaliotide, poussent vers le sud les populations antérieurement

Sayfa:122

installées.

Sayfa 121-122

Burada, Aka'ların, Minyen'lerin yerini aldığını görüyoruz, aslında, şu ya da bu arkeolojik katmanda Minyen'lere ait olduğu belirlenen izler bulmak ve Minyen'lerle Akalı - Minyen'ler arasında bir ayrım yapılması olanaksızdır.

Dor işgalı ile kışkırtılan hareketler, Beotie'de yayılır. **Tesalyalılar, Tesalya'da yerleşirken, daha önce buraya yerleşmiş olan kitleleri güneye doğru sürdüler.**

Sayfa:122

On devine les luttes entre conquérants et indigènes : l'Héraklès dorien ruine, en fermant les catavothres du Copaïs, la minyenne Orchomène. Mais, comme en Thessalie, les Doriens semblent être venus en bandes trop peu nombreuses pour éliminer les populations indigènes. Bien plus, ils se laissent absorber et ne conservent pas leur langue. Le dialecte béotien n'est pas dorien, mais apparenté au thessalien. Dans la céramique béotienne, le style géométrique, où l'on veut d'ordinaire voir une création dorienne, semble être venu du sud et s'inspire du géométrique des Cyclades (1).

Sayfa 122

Fatihler ve yerliler arasındaki mücadeleleri incelerken, Dorlu Herakles'in Copais Catavothre'lannı kapatırken onları harap ettiğini görüyoruz. Fakat, Tesalya'da olduğu gibi, Dorlulann, yerli nüfusu safdışı edebilmek için çok az sayıda gelmişler gibi gözükmektedir. Buna ilâveten, kendilerini absorbe olmaya terketmişler ve dillerini muhafaza etmemişlerdır. Beotien dialekti, Dorlu değildir, fakat Tesalien'e yakındır. Beotien karışımında, kendisinde bir Dorlu yaratı gördüğümüz geometrik stil, güneyden gelmişe ve Cyclade'lann geometrisini ifade ediyora benzemektedir.

Sayfa:122

Cette population a acquis une réelle unité qui se marque bien dans la langue. Tan dis qu'en Thessalie les dialectes restent différents, en Béotie les parlers locaux, en dépit de menues particularités, se sont fondus pour donner une langue commune. C'est dans ce béotien commun, facilement reconnaissable à son orthographe singulière, que sont rédigées les inscriptions officielles de toutes les villes béotiennes (2).

Sayfa 122

Bu topluluk, dilinde iyiye işaret eden gerçek bir birliğe sahiptir. Kaldı ki Tesalya'da, dialektler farklılık gostermektedir, Beotie'de yerel diyalektler, özelliklere sahip listelerin aleyhine, ortak bir dil ortaya çıkarmak için erimişlerdir. Şaşırtıcı ortografiye sahip olan işte bu ortak Beotience'de, bütün beotien şehirlerinin resmi kayıtları derlenmiş bulunmaktadır.

Sayfa:124

Ainsi l'histoire intérieure de la Béotie est celle des luttes in cessantes entre cités. Dans un pays que distinguait une réelle unité géographique, où les races s'étaient mélangées pour former une population homogène et parlant la même langue, où les conditions naturelles avaient presque imposé un type de vie uniforme, dans un pays par conséquent qui semblait fait pour l'unité, les rivalités des cités ont maintenu presque continuelle ment la guerre (4) et ont compromis le développement des villes : on a pu voir dans les tentatives faites par Thèbes pour réaliser l'unité l'origine de l'infériorité et des malheurs de la Béotie (5).

Sayfa 124

Beotie'nin iç tarihi, şehirler arası hiç bitmeyen mücadelelerin tarihidir. Gerçek bir coğrafi birliğe sahip, ırkların, tekdüze ve aynı dili konuşan bir nüfus yaratmak için karıştığı bir ülkede, doğal şartlar tekdüze bir hayat tipini dayatmaktadır. Buna karşılık, birliği oluşmuş gibi gözüken bir ülkede, şehirlerin rekabetleri, hemen hemen sürekli olarak savaşı sürdürüyordu. Bu rekabetler, şehirlerin gelişimini en kötüsünden bir uyuşma olarak kabul ediyor olabilir. Aşağılık duygusunun kökteki birliğine ve Beotie'nin mutsuzluğuna neden olmak için Thebes tarafından girişilen girişimlerde bunu görmek mümkündür.

Sayfa:130

La prostitution sacrée révèle l'origine orientale de l'Aphrodite corinthienne. De même qu'on a rapproché Melikertès du Tyrien Melkart, on a fait d'Aphrodite la Sidonienne Astarté. Il faut sans doute remonter encore plus haut. L'Aphrodite-Astarté ne serait-elle pas la grande divinité féminine, dont le culte, originaire sans doute de Babylonie, a été répandu dans toute l'Asie antérieure par les Hittites (4) ?

Sayfa 130

Kutsal fuhuş, Korent'li Afrodit'in Doğulu kaynağını ortaya çıkarmaktadır. Tyrien Melkartın Melikertes'ine yaklaştıkça, Afrodit, Sidonya'lı Astarte haline gelir. Hiç şüphesiz, daha da geri gitmek gerekmektedir. Afrodit – Astarte, bu kökeni Babil olan dinî inanışın, Hititlerin bütün ön Asya'da yaydığı dinin dişi kutsallığı değil midir?

Sayfa:131

A la population préhellénique viennent se superposer les divers peuples helléniques. La légende exprime les vicissitudes par où passe la ville : aux temps achéens, Corinthe se rattache à l'empire d'Agamemnon (2), puis l'héraclide Alètas, venu d'Argolide, s'en empare et en fait un État indépendant. Mais, Hellènes ou non, tous les éléments ethniques se mêlangent pour former une population composite. Pour Homère (3) comme pour Thucydide (4), le fond de la population est éolien, c'est-à-dire de sang mêlé. .

Sayfa 131

Farklı Helenik halklar, Prehelenik halkların üstüne gelerek yerleştiler. Efsane, şehre gelen veya buradan geçen belirsizlikleri izah etmektedir: Akalar devrinde, Korent, Agamemnon İmpatatorluğu'na bağlandı. Daha sonra Heraklid'in Alatas'ı, Argolide oldu. Daha sonra ayrılarak bağımsız bir devlet haline geldi. Fakat, Helen olsun veya olmasın, bütün etnik unsurlar, bileşik bir kitle oluşturmak için birbirlerine karıştılar. Homer için Thucydide için olduğu gibi kitlelerin temeli Eolien'di Yanı **karışık bir kandı.**

Sayfa:131

C'est une ville cosmopolite, ville d'affaires et de plaisirs, qui ressemble non à la dorienne Sparte, mais aux grandes cités ioniennes, Milet ou Éphèse.

Sayfa 131

Korent, kozmopolit bir şehirdi, iş şehri ve zevk şehriydi, Dorlu Isparta'ya değil de, buyük İyonya şehirleri Milet veya Efes'e benziyordu.

Sayfa:134

Les vases fabriqués à Corinthe — sans parler des imitations du style corinthien (7) — ont été dispersés aux quatre coins du monde antique. On en a retrouvé non seulement dans toute la Grèce d'Europe et d'Asie, mais en Crimée, en Égypte,

Sayfa:135

en Etrurie, en Gaule.

Sayfa 134-135

Korent'te imal edilen testiler - Korent tipi, taklitler kastedilmemektedir - antik donyanın dört köşesine dağılmıştır. Bu testiler sadece Avrupa ve Asya Yunanistan'ında değil, Kırım'da, Mısır'da, Etruria ve Galya'da da bulunmuştur.

Sayfa:150

CHAPITRE V

SPARTE

I

Les sources de l'histoire de Sparte.

— sauf la création des éphores — à un même législateur, Lycurgue.

Plutarque, qui cependant acceptait facilement sans contrôle les récits les moins historiques, reconnaît lui-même qu'on ne peut rien dire de Lycurgue qui ne soit douteux : sur son origine, sur ses voyages, sur son activité législative, sur sa mort, sur l'époque même où il a vécu, autant d'auteurs et

Sayfa:150

autant de versions différentes (1). Sans aller jusqu'à nier la personnalité historique de Lycurgue, sans voir en lui, en raison du culte qui lui était rendu (2), un dieu de la lumière ou un dieu loup, hypostase d'Apollon ou de Zeus (3), il faut bien se résoudre à tout ignorer de son histoire.

Sayfa 150

BÖLÜM V.

ISPARTA

I

ISPARTA TARİHİNİN KAYNAKLARI

Buna rağmen en az tarihî soylemleri kontrol etmeksizin kolaylıkla kabul eden Plutarque'ın kendisi de, Lycurgue hakkında şüpheli olmayan hiç bir şey soylenemeyeceğini kabul etmektedir: Kökeni, seyahatleri, yasama faaliyetleri, olümü, hatta yaşadığı dönem, ne kadar çok yazar varsa, o kadar çok versiyon vardı. Lycurgue'un tarihî şahsiyetini reddetmeden , onda, kendisine atfedilen dinden dolayı, Apollon veya Zeus benzeri bir ışık tanrısı veya kurt gibi bir tanrı görmeden, onun tarihinden gözardı edilecek çok iyi karar vermek gerekmektedir.

Sayfa:153

La Laconie fut occupée par des populations préhelléniques, que la tradition nomme Lélèges : on faisait sortir de Lelex, leur éponyme légendaire, la dynastie mythique qui règne jusqu'à Tyndare (1). Puis les Hellènes s'en vinrent dans le pays

Sayfa 153

Laconie, **geleneğin Leleges adıyla adlandırdığı** prehelenik kitlelerle işgal edilmiştir. Tyndare'a kadar onları yöneten efsanevî hanedanın adı Lelex'ten türetilmiştir. Daha sonra **Helenler ülkeye geldiler.**

Sayfa:167

Le citoyen est propriétaire, mais il lui est défendu de travailler. L'exploitation du domaine est confiée à des travailleurs agricoles, qui cultivent pour le compte du propriétaire : ce sont les hilotes. Les Anciens avaient quelque peine à définir le statut juridique des hilotes : ils les assimilent parfois aux esclaves (1), et cependant ils se rendent bien compte que ce ne sont pas des esclaves comme les autres. L'hilote a bien un maître, mais ce maître ne peut pas disposer de lui comme il ferait d'un esclave : il ne peut ni le vendre, ni le chasser, ni le maltraiter ou le tuer ; il ne peut pas davantage l'affranchir. C'est que les hilotes en réalité appartiennent à l'État : ce sont les esclaves de la communauté, δοῦλοι τοῦ κοινοῦ (2), mis comme cultivateurs à la disposition des citoyens. L'hilote n'est pas lié à un homme, mais à un domaine ; il ne peut pas l'abandonner, ni en être expulsé. C'est un serf, comme il en existait en d'autres pays agricoles occupés par des Doriens, en Thessalie, en Crète.

Métayer perpétuel, l'hilote a une situation bien meilleure que celle de l'esclave. Il a une famille, il a une maison, il peut acquérir une certaine aisance. En effet, la redevance qu'il paie en nature à son maître a été calculée, non pas d'après le rendement de la terre ou proportionnellement à la récolte, mais selon les besoins, largement appréciés, du citoyen spartiate et de sa famille.

Sayfa 167

Vatandaş mal sahibidir, fakat çalışması yasaklanmıştır. İşletme ve çalışma, mal sahibinin adına ziraat yapan tarım işçilerine emanet edilmiştir: Bunlar Hilote'lardır. Eskiler, Hilote'ların hukukî statüsünü belirlemek için bazı güçlükler yaşamıştır. Hilote'lar bazen kölelere asimile edilirler, fakat bunlar diğerleri gibi köle değildirler. Hilote'un doğal olarak bir efendisi vardır, fakat bu efendi onu bir köleyi kullanabildiği gibi kullanamaz: Onu ne satabilir, ne avlayabilir, ne kötü davranabilir, ne öldürebilir, ne serbest bırakabilir. Aslında Hilotlar devlete aittir. Bunlar, vatandaşların kullanımına ziraatçi olarak verilen toplumun köleleridir. Hilote, bir insana değil, fakat bir kullanım alanına aittir. Ne bu kullanım alanını terkedebilir, ne de buradan sürülebilir. O, Dorlular tarafından Tesalya'da, Girit'te işgal edilmiş olan diğer ziraat ülkelerindeki gibi serftirler.

Sürekli çiftçi olarak hilote, köleden daha iyi bir konuma sahiptir. Bir ailesi vardır, bir evi vardır, bir miktar geçimlik mala sahip olabilir. Aslında, efendisine ödediği ödenti, toprağın verimi veya ürünün oranına göre değil, Ispartalı vatandaş ve ailesinin ihtiyaçları için tespit edilir.

Sayfa:189

III

LES POPULATIONS ET LES GENRES DE VIE.

Autant que du pays, les écrivains athéniens ont vanté les mérites des habitants. A les en croire, les Athéniens étaient dotés de toutes les vertus.

Sayfa 189

III

KİTLELER VE HAYAT TİPLERİ.

Atinalı yazarlar, ulkey olduğu kadar ulke sakinlerini de yuceleştirirler. Onlara inanmak gerekirse, Atinalılar, her turlu kalite ile donatılmışlardır.

Sayfa:189

« Nous habitons un pays, dit Isocrate, dont nous n'avons pas chassé d'autres populations, que nous n'avons pas trouvé désert, où nous ne sommes pas venus en émigrants, ramassis de nombreux peuples; notre origine est si noble et si pure que nous n'avons jamais cessé de posséder cette terre dont nous sommes nés: autochtones, nous pouvons la saluer des mêmes noms que nos plus proches parents, car à nous, seuls d'entre les Grecs, il appartient de la nommer nourrice, patrie et mère (3). » Il est impossible d'accepter une telle prétention, que les traditions athéniennes elles mêmes venaient contredire. Les grandes familles ne rougissaient pas d'avoir une origine étrangère : les Alcméonides prétendaient descendre des Pyliens venus de Messénie en Attique sous la conduite des descendants de Nestor (4); les ancêtres des Géphyréens, auxquels se rattachent Harmodios et Aristogeiton, passaient pour des Phéniciens compagnons de Cadmos, installés à Tanagra puis à Érétrie avant d'avoir reçu le droit de cité à Athènes (5). Les Athéniens se faisaient gloire de la générosité avec laquelle ils avaient de tout temps donné asile aux peuples opprimés et proscrits (6).

Sayfa 189

Atinalıların en büyük gururu, bağımsız olmalarıdır. Isocrate, "Biz bir ulkede oturuyoruz, onun için diğer kitleleri kovalamaya ihtiyacımız yok, biz burada çöl bulmadık veya biz buraya birçok

halktan devşirme göçmen olarak gelmedik, kökenimiz o kadar asil ve saftır ki biz bu doğduğumuz toprakları hiç bırakmadık: Biz bağımsızız, öyle ki en yakın akrabalarımızla aynı isimleri selâmlayabiliyoruz, zira bizde, sadece Yunanlılarda, vatan ve ana, sütanne olarak isimlendirilmektedir. Büyük aileler yabancı bir kökene sahip olmakla utanç duymamaktadırlar. Alcmeonides'ler, Attik'deki Messenie'den gelen, Nestor'un halefleri yönetimindeki Pylien'lerden olduklarını ileri sürmektedirler. Harmodios ve Aristogeiton'a dayanan Gephyr'lilerin ataları, Cadmos'un yoldaşları, Atina'ya yerleşme izni almadan önce Tanagra'ya, daha sonra Eretrie'ye yerleştiler. Atinalılar, her zaman baskı gören ve vatanlarından sürülen halklara misafirperverlik göstermekten onur duymuşlardır.

Sayfa:190

Dès les temps néolithiques, l'Attique était habitée par des populations qui, à l'acropole d'Athènes, à Éleusis, à Thorikos, ont laissé les mêmes vestiges que dans le reste de la Grèce, haches en pierre polie, pointes de flèche en obsidienne, vases grossiers d'argile grisâtre à décoration géométrique; à Thorikos, on a même des restes d'habitations et des tombeaux creusés sous le sol dallé des maisons.

Sayfa 190

Neolitik devirlerden beri Attik yarımadası, bazı topluluklar tarafından iskan ediliyordu. Bu topluluklar, Atina akropolunde, Eleusis'de, Thorikos'da ve Yunanistan'ın diğer yerlerinde, cilâlı taştan baltalar, obsidienden (sert ve siyah bir taş) ok uçları, grimsi kilden, geometrik şekillerle süslenmiş testiler biçiminde kalıntılar bıraktılar. Thorikos'da yerleşim kalıntıları ve evlerin karo taştan tabanları altına kazılmış mezar kalıntıları bile bulunmuştu.

Sayfa:190

Ces populations « pélasgiques » parlaient une langue « barbare », c'est-à-dire non hellénique (4). La toponymie de l'Attique a gardé la trace des langues préhelléniques : les noms en ινθος, en ηττος, en ισος, nom de montagnes, Hymette, Lycabette, de villages, Sphettos, Probalinthos, de cours d'eau, Céphise, Ilisos, appartiennent à cette série de noms de lieux répandus sur les deux rives de la mer Égée, qu'il est difficile d'attribuer à tel ou tel groupe ethnique, mais qui sont antérieurs à l'installation des Hellènes dans les pays grecs.

Sayfa 190

Bu "pelasgique" topluluklar, **bir Barbar lisanı,** yanı helenık olmayan bır lısan konuşuyorlardı. Attık yarımadasının coğrafi yapısı, Prehelenık dillerın izlerini muhafaza ediyordu. Dağ isimleri olan Hymette, Lycabette, koy isimleri Sphettos, Probalınthos, akarsu isimleri olan, Cephise, Ilisos gibi isimler, Ege'nin ikı kıyısında yaygındılar ve bu isimlerin şu veya bu etnık gruba ait olduğunu söylemek zordu. **Fakat Helenlerin Yunan ülkelerine yerleşmelerinden daha önceki çağlara aittiler.**

Sayfa:191

Il n'y a pas non plus de raison suffisante pour rejeter la tradition qui rattache les Achéens de l'Attique aux Ioniens. Sans doute, sous ce terme d'Ioniens, on ne saurait mettre une réalité bien définie : les plus illustres des Ioniens, ceux d'Asie, sont de population trop mélangée pour qu'on y puisse chercher des caractéristiques ethniques. Il est cependant probable que les Achéens qui s'installèrent en Attique appartenaient au même groupe que ceux qui occupaient l'Eubée et les

Sayfa:191

Cyclades et que c'est ce groupe qui forma aussi le noyau de la population ionienne d'Asie. Les Athéniens avaient avec tous les peuples qualifiés d'Ioniens bien des ressemblances. Ils par-

Sayfa:192

laient un dialecte de même famille (1).

Sayfa 191-192

Attik yarımadası Akalarını, İyonyalılara bağlayan geleneği yadsımak için yeterli hiç bir neden yoktur. Hiç şüphesiz ki bu İyonyalılar terimi altına, iyi belirlenmiş bir gerçeklik koyamayacağız. İyonyalıların en meşhurları, Asya'dan olanlar, etnik köklerini bulabilmek için çok karışmış bir durumdadırlar. Bununla birlikte, Attik yarımadasında yerleşen Akaların, Eubee'yi ve Cyclade'ları işgal edenlerle aynı gruptan olmaları olasıdır ve bu grup, aynı zamanda Asya İyonyası'nın da çekirdeğini oluşturmaktadır. Atinalılar, İyonya'nın bütün yetenekli halklarıyla birçok benzerlikler gösterirler. Aynı aileye mensup bir diyalekt konuşurlar.

Sayfa:192

Les peintres ont représenté naturellement les cérémonies des funérailles (4), l'exposition du mort, le convoi funèbre, mais ils ont voulu aussi rappeler les exploits des grands personnages dont la tombe s'ornait de leurs chefs-d'œuvre, et voici les combats sur terre et sur mer, la mêlée des guerriers et le choc des navires, avec les cadavres jonchant le sol ou flottant à la dérive (5).

Sayfa 192

Ressamlar, gayet doğaldır ki cenaze törenlerini, ölünün görünümunu, cenaze konvoyunu temsil etmişler, fakat aynı zamanda büyük şahsiyetlerin kara ve denizdeki savaşlarını, savaşçıların birbirleriyle dövüşmelerini ve savaş gemilerinin güvertelerini kaplayan ya da akıntıda yüzen cesetlerin resmini de yapmışlardır.

Sayfa:192

Bien qu'il n'y ait pas brusque substitution d'une civilisation à une autre, et que la seconde laisse apparaître bien des survivances de la première, il y a là assez d'éléments nouveaux pour

Sayfa:193

qu'on puisse se demander si c'est l'apport de populations nouvelles.

Sayfa 192-193

Bir medeniyetten bir diğerine aniden geçilemediğine ve ikincisi, birincinin izlerini devam ettirdiğine göre, burada, yeni topluluktan getirileri olup olamayacağını sorgulayabileceğimiz yeterince unsur bulunmaktadır.

Sayfa:193

l'inhumation est, comme aux temps mycéniens, la règle générale, mais il y a aussi des cas d'incinération, coutume que l'on attribue aux populations venues du nord. L'armement a le même caractère mixte : sur un même vase, les guerriers ont soit le bouclier mycénien à double échancrure, soit le bouclier rond de l'hoplite (2)

Sayfa 193

Gerek İyon, gerekse Dor medeniyetlerinin her ikisinde de Miken devrinde olduğu gibi gömülme genel kuraldır **fakat, kuzeyden gelen kitlelere atfedilen yakma vakaları da bulunmaktadır. Silâh teçhizatı aynı karışık karakteri göstermektedir**: Aynı bir testi üzerinde savaşçılar ya çift kesimli Miken kalkanını, ya da Hoplite'in yuvarlak kalkanını kullanıyorlardı.

Sayfa:208

Solon, préoccupé de développer le travail utile, cherche à attirer les étrangers en autorisant l'octroi du droit de cité à ceux qui s'établiront dans la ville pour y exercer un métier (1). Si, dans la réaction qui suit la chute de la tyrannie, les aristocrates revisent la liste des citoyens (2), le chef du parti démocratique, Clisthène, lorsqu'il procède à la refonte de la cité, ne manque pas d'y faire entrer comme citoyens les étrangers fixés depuis assez longtemps pour être considérés comme de vrais Athéniens (3). Dès lors il y aura partie liée entre les démocrates et les étrangers domiciliés.

Avec les étrangers pénètrent les influences du dehors, et dès le début ces influences sont diverses. Déjà la civilisation du Dipylon nous a semblé combiner des éléments de différente origine. Un exemple plus caractéristique encore est fourni par l'alphabet. L'alphabet attique est du type des alphabets de l'Est Mais il ne se range dans aucun des deux groupes de ces alphabets : tandis que les signes secondaires l'apparentent à ceux des Cyclades, l'emploi de l'H comme signe d'aspiration le rapproche de ceux d'Argos et de Corinthe ; enfin il n'a pas les lettres longues de l'alphabet ionien.

Sayfa 208

Faydalı olan çalışmayla uğraşan Solon, bir meslek icra etmek için şehirde yerleşecek olan yabancılara, şehrin haklarını vererek yabancıları şehre çekmeye çalıştı. Tiranlığın düşüşünden sonraki reaksiyonda, aristokratlar vatandaşların listesini gözden geçirirken, Demokratik Parti Başkanı Clisthene, şehrin listesini yeniden yazarken, bu listeye, gerçek bir Atinalı sayılabilecek kadar uzun süredir Atinada yaşayan yabancıların adını da yazmayı ihmal etmedi. O andan beri, demokratlarla, yerleşik yabancılar müttefik hale geldiler.

Yabancılarla, dışarının etkileri de girdi ve başlangıçtan beri, bu etkiler değişik oldu. Zaten, Dipylon medeniyeti, bize farklı kaynaklı unsurları içeriyor gibi gelmektedir. Daha karakteristik bir örnek ise alfabe ile verilmektedir. Attik yarımadası alfabesi, Doğu alfabesi tipindedir. Fakat, bu iki grup alfabenin her ikisinin içinde de yer almamaktadır: Halbuki ikincil işaretler, Cyclade'larda ortaya çıkmaktadır. Bunlarda "H" harfi soluk alma biçiminde olup Argos ve Korent'teki söylenişe uymaktadır, nihayet, iyon alfabesinin uzun harfleri de yoktur.

Sayfa:208

Si les influences sont toujours multiples, il en est à chaque époque de prépondérantes. Athènes a subi d'abord l'action de l'Ionie. La Grèce d'Asie a été l'initiatrice de toute la Grèce continentale; la parenté ethnique ou linguistique ne pouvait

Sayfa:209

que rendre plus facile et plus profonde son influence sur Athènes.

Sayfa 208-209

Etkiler her zaman çoklu olarak bulunmaktadırlar ve her üstün olanların her dönemde etkileri vardır. Atina, önce İyonya'nın etkisinde kalmıştır. Asya Yunanistan'ı, bütün bir Kıta Yunanistanı'nın harekete geçiricisiydi. Etnik veya linguistik akrabalık, Atina üzerindeki etkisini ise ancak arttırmaya yarıyordu.

Sayfa:214

Sur les routes de la Méditerranée, les Hellènes ont eu des devanciers. Les pays où ils abordaient étaient nouveaux pour eux, mais non inconnus : ils avaient déjà d'explorateurs plus anciens reçu des noms que les Grecs ne firent qu'adopter. Même dans la mer Égée et jusqu'en Grèce, les noms de lieux sont le plus souvent étrangers à la langue hellénique et on a voulu reconnaître au moyen de ces noms le peuple qui avait découvert et dénommé les pays. Ces tentatives, pour ingénieuses qu'elles soient, n'aboutissent qu'à des hypothèses. Les linguistes, plus prudents et plus sévères pour les preuves, vont jusqu'à déclarer que « ce serait un défi à toute méthode que de fonder sur des études de noms propres l'affirmation d'un fait historique quelconque » (1). Tout au plus estiment-ils que l'onomastique peut parfois confirmer des faits établis d'autre manière par les historiens.

Sayfa 214

Akdeniz yolları üzerinde, Helenlerin öncüleri vardı. Ulaştıkları ülkeler onlar için yeniydi, fakat bilinmeyen ülkeler değildi. Onların, eski kaşiflerinin koyduğu, **Yunanlıların ancak kabul edeceği isimleri vardı.** Ege denizinde bile, Yunanistan'a kadar, **yer isimleri genellikle Helen lisanına yabancıydı** ve bu isimler vasıtasıyla buraları bu-

lan ve ısımlendiren halkların kım olduğu bulunabılıyordu. Bu girişimler, bulundukları iyi tasarlanmış biçimde, ancak varsayımlarla sonuçlanıyorlardı. Kanıtlar için daha tedbirli ve daha ciddî olan dilciler, "belirli bir tarihi olayın onaylanması için, özel isimlerin incelenmesine dayanan bir metod geliştirmek, çok iddialı bir girişimdir" demektedirler. En fazlasıyla kabullenebildikleri, özel isimlerin bazen, tarihçiler tarafından başka şekillerde açıklanabilmiş olayları onaylamasıdır.

Sayfa:215

Aussi l'autorité d'Homère a-t-elle fait considérer les Phéniciens comme les grands navigateurs de la Méditerranée primitive, les découvreurs de toutes les terres, les maîtres des navigateurs grecs. Cette opinion, longtemps classique, appelle des réserves. On a tort de reculer trop loin dans le passé l'activité phénicienne. Lorsque, au xve siècle, le pharaon Thoutmès III veut faire transporter en Égypte des bois coupés sur le Liban, il s'adresse non pas à des marins phéniciens, mais à des marins crétois.

Sayfa 215

Aynı şekilde Homere'in otoritesi, Finikelileri ilkel Akdeniz'in büyük denizcileri, bütün toprakların kaşifleri, Yunanlı denizcilerin hocaları olarak kabul ediyordu.

Uzun süre bir klâsik haline gelen bu düşünce, bazı kayıtlara sahipti. Finike faaliyetlerine kadar geri gitmede hata yapılıyordu. XV. yüzyılda, Firavun Thoutmes III, Lübnan'da kesilen ağaçları Mısır'a taşıtmak isteyince, Finikelilere değil, fakat Giritli denizcilere başvurmuştu.

Sayfa:216

Les Grecs ?
ont été les concurrents et non les disciples des Phéniciens.

Sayfa 216
Yunanlılar, Finikelilerin öğrencileri değil, rakipleriydiler.

Sayfa:230

CHAPITRE II

LA GRÈCE D'ASIE

I

LES CITÉS GRECQUES D'ASIE.

Vers le XIIe siècle, ils atteignent Chypre, et dans le même temps ils occupent la plupart des Cyclades. A peine subsiste-t-il à l'écart quelques populations « pélasgiques », c'est-à-dire préhelléniques, gardant, comme à Lemnos, leur langue et leurs usages propres.

Sayfa 230

BÖLÜM III

ASYA YUNANİSTANI

I

ASYADAKİ YUNAN ŞEHİRLERİ

XII. yüzyıla doğru, Aka'lılar Kıbrıs'ı ele geçirdiler, ve aynı sürede, Cyclade'ların büyük bir kısmını ele geçirdiler. Ancak bazı "pe-

lasgique" yani prehelenik unsurlar, Lemnos'da olduğu gibi dillerini ve kendilerine mahsus davranışlarını sürdürdüler.

Sayfa:231

Les nouveaux venus eurent à soutenir des luttes longues et difficiles contre les indigènes ; les souvenirs s'en perpétuèrent dans la légende et finirent par se grouper autour d'un épisode central, le siège de Troie. Au VI° siècle, les Éoliens ont douze villes sur le continent : Kymé, Larissa, Neonteichos, Temnos, Killa, Notion, Aigiroussa, Pitane, Aigaiai, Myrina, Gryneion et Smyrne qui leur fut enlevée par les Ioniens ; dans les îles, ils ont cinq villes à Lesbos, une à Ténédos, une à Hécatonnésos (2).

Sayfa 231

Yeni gelenler, yerli halklara karşı uzun ve zorlu mücadelelerde bulundular. Anılar efsanelerde yaşadılar ve bir merkezî olay etrafında, yani Truva kuşatması etrafında toplandılar. VI. yüzyılda, Eolienlerin, kıtanın üzerinde oniki şehirleri vardı: Kyme, Larissa, Neonteichos, Temnos, Killa, Notion, Aigiroussa Pitane, Aigaiai, Myrina, Gryneion ve İzmir. Bütün bu şehirler, onlardan İyonyalılar tarafından alındı. Adalarda ise: Lesbos'da beş şehirleri, Tenedos'ta bir şehir, Hecatonnesos'da bir şehirleri vardı.

Sayfa:234

Cette diversité d'origine, ce mélange de gens de toute provenance et de toute race devait créer un milieu humain infiniment varié de caractères, de tendances, d'idées, plus dégagé des traditions et des préjugés, plus apte à tout comprendre et à tout oser.

Sayfa 234

Bu köken farklılığı, bu her yönden ve her ırktan gelen insan karışımı, sonsuz derecede değişken karakterde, eğilimde, fikirde, geleneklerinden ve ön inançlarından daha fazla sıyrılmış, her şeyi anlamaya ve riske girmeye niyetli bir ortam yaratmıştır.

Sayfa:235

Les Éoliens avaient été obligés de lutter longtemps contre d'opiniâtres adversaires ; les Ioniens, au contraire, rencontrèrent des populations douces et accueillantes, les Lélèges et les Cariens, chez qui déjà étaient entrées en contact la civilisation hittite et la civilisation égéenne.

Sayfa 235

Eolenler uzun sure karşı inatlara karşı mücadele etmek zorunda kalmışlardır. İyonyalılar, buna karşılık, yumuşak ve konuksever kitlelerle yani o ana kadar Hitit ve Ege medeniyeti ile ilişkiye girmiş olan Lelegeler ve Kariyenlerle karşılaşmışlardır.

Sayfa:235

L'élément indigène venait encore diversifier l'ensemble déjà complexe qu'était le peuple ionien. Autant que par le contact, l'influence orientale était transmise aux Ioniens par le sang.

Sayfa 235

Yerli unsur, İyonya'lı halkın olduğundan daha karışık bir birliği farklılaştırıyordu. Doğu etkisi, bu temasla, kan yoluyla İyonya'lılara taşınmıştır.

Sayfa:238

Cette civilisation s'est formée d'éléments divers, d'une part les traditions mycéniennes emportées en Asie par les premiers émigrants, d'autre part les influences orientales ; mais elle n'a pu atteindre son entier développement que grâce à la prospérité des villes d'Ionie.

Sayfa 238

Bu uygarlık, bir taraftan ilk göçmenlerle Asya'dan taşınmış olan Miken gelenekleri, diğer yandan Doğu etkileri gibi farklı unsurlardan oluşmuş, fakat tam gelişmesine, ancak İyonya şehirlerinin zenginliği ile ulaşmıştır.

Sayfa:242

Avant les Grecs, les Égyptiens et les Chaldéens avaient établi les premiers rudiments des sciences (1) ; ils avaient imaginé des procédés, plus ou moins imparfaits, de calcul et d'arpentage ; ils avaient fait des observations astronomiques, qui, sans aboutir à des explications scientifiques, permettaient de prévoir plus ou moins exactement les phénomènes célestes. Les Ioniens profitèrent de ces résultats et se firent d'abord les élèves des Orientaux. Thalès de Milet, tel que la tradition nous le présente, symbolyse ce moment où la Grèce ne s'est pas encore dégagée de l'influence orientale.

race indigène.

Sayfa 242

Yunanlılardan evvel, Mısırlılar ve Kaldeliler, bilimlerin ilk çekirdeklerini oluşturdular, matematiksel işlemleri düşündüler. Az veya çok yaklaşık bir şekilde, hesaplamayı ve yuzölçümü almayı düşündüler. Bilimsel sonuçlara ulaşmadan, uzay olaylarını az çok tam olarak öngörebilmeye yarayan astronomik gözlemlerde bulundular. İyonyalılar, bu sonuçlardan yararlandılar ve önce doğuluların öğrencileri oldular. Milet'li Thales, bize Yunanistan'ın henüz, doğu etkisinden kurtulamadığı bu devri sembolize etmektedir.

Sayfa:248

Les émigrants ioniens, marchands, navigateurs, artistes, poètes, penseurs, apportent partout les raffinements d'une culture supérieure. Tandis que l'Ionie, devenue perse, reste riche, mais s'endort sous la domination étrangère, la Grèce continentale recueille son héritage et à son tour travaille à développer la civilisation et à former le génie grec.

Sayfa 248

İyonyalı göçmenler, satıcılar, denizciler, sanatçılar, şairler, filozofla, her yere üstün bir kültürü taşıdılar. İyonya, yeşilleştikçe, zengin bir hale geldi, ama yabancı kontrolü altındaydı, Kıta Yunanistanı mirasını buradan almıştı ve artık burada Yunan zekâsını ve medeniyetini kurmaya çalışıyordu.

Sayfa:250

Mais les Grecs se heurtent aux indigènes. Si les populations de Macédoine semblent les avoir accueillis avec confiance, les peuples de Thrace, rudes et guerriers, s'opposent à l'établissement des étrangers. Les Clazoméniens qui s'étaient installés à Abdère ne peuvent tenir contre leurs attaques, et il faut, pour consolider l'établissement, un second ban d'émigrants, les Teiens chassés d'Asie par la conquête perse. Il faudra attendre le IVe siècle pour que les princes thraces, les souverains du grand royaume des Odryses, s'hellénisent et prennent figure dans l'histoire grecque comme alliés d'Athènes (5).

Sayfa 250

Fakat Yunanlılar, yerlilere çarptılar. Her ne kadar Makedonya halkları, onları güvenle karşıladıysa da kaba ve savaşçı Trakya halkları, yabancıların yerleşmesine karşı koydular. Abdere'e yerleşmiş bulunan Clazomien'ler, hücumlara dayanamadılar ve kuruluşu tamamlayabilmek için, Pers İmparatorluğu tarafından Asya'dan kovulan ikinci bir Teyen dalgası gerekti. Odryse büyük krallığının, Trakya prenslerinin Yunanlılaşması ve Atinalıların müttefikleri olarak Yunan tarihindeki yerlerini almaları için, IV. yüzyıla kadar beklemek gerekecektir.

Sayfa:252

Vers le milieu du VIe siècle, les Mégariens, établis déjà au Bosphore, pénètrent à leur tour dans la mer Noire et viennent remplir le vide laissé entre le Bosphore et la Paphlagonie; c'est là que, de concert avec des colons béotiens, ils fondent Hérakleia, qui, à son tour, envoie des colons à Kallatis et à Chersonesos, tandis que la mégarienne Chalcedon fonde Mesambria.

Sayfa 252

VI yüzyılın ortalarına doğru, daha önce Boğaziçi'ne yerleşmiş bulunan Megarien'ler Karadeniz'e doğru girdiler ve Boğaz ile Paphlagonie arasındaki boşluğu doldurdular, **burada, Kallatise ve Chersonesos'a kolonlar gönderen Beotien kolonlarla, Herakleia'yı kurdular. Bu arada, Megarien Kalkedon, Mesambria'yı kurdu.**

Sayfa:252

* Yabancı topluluklar?

Les cités grecques du Pont sont isolées, noyées au milieu de populations étrangères qui leur restent hostiles.

Sayfa 252

Pont (Pontus)'un Yunan şehirleri, onlara düşman kalan yabancı topluluklar ortasında yerleşmiş bir vaziyette, izole edilmiş olarak kaldılar.

Sayfa:252

Les peuples du Pont-Euxin passaient auprès des Grecs pour les plus ignorants de la

Sayfa:253

terre (1) et les Scythes marquaient, disait-on, pour les coutumes étrangères et particulièrement pour la civilisation grecque une telle aversion qu'Anacharsis (2) et Skylès (3) avaient payé de leur tête leurs tentatives d'hellénisation.

Sayfa 252-253

Dünyanın en cahil insanları olarak Yunanlıların yanından geçen Pont-Euxin halkları ve Scythe'ler, yabancı geleneklere ve özellikle Yunan Medeniyeti ne olan özentilerini, Anacharsis'in ve Skyles'ın, kelleleri ile ödediler.

Sayfa:254

La côte méridionale de l'Asie Mineure, où dominent les Lyciens, reste à peu près en dehors du monde grec. Quelques points seulement sont occupés : en Pamphylie, Phasélis, fondation rhodienne; en Cilicie, Celendéris, fondation samienne, Soloi, fondation rhodienne. Sur les côtes de Syrie, domaine des Phéniciens, aucune installation grecque n'est possible.

Sayfa 254

Küçük Asya'nın, Likyalıların hüküm sürdüğü güney kıyıları, hemen hemen Yunan dünyasının dışında kalmıştır. Sadece bazı noktalar işgal görmüştür: Pamfilya, Fazelis'de Rodos yerleşimi, Cilicie, Celenderis'de Samien yerleşimi, Soloi'de Rodos yerleşimi olmuştur. Suriye kıyıları, Finike hâkimiyetindeydi, hiç bir Yunan yerleşimi mümkün olamamıştı.

Sayfa:255

III

LES GRECS EN ÉGYPTE.

Plus tard les Hellènes, nouveaux venus dans la Méditerranée orientale, figurent dans les armées que les Hittites ou les Libyens lancent contre les Pharaons de la XIXe et de la XXe dynastie. Aux temps homériques, les navigateurs grecs viennent dans le delta razzier les hommes et les bestiaux (1):

Sayfa 255

III

MISIRDAKİ YUNANLILAR

Daha sonraları, Helenler, Doğu Akdeniz'e yeni yeni gelerek, Hititlerin veya Libyalıların XIX. ve XX. Hanedan firavunlarına karşı ileri sürdükleri ordularda belirmişlerdir. Homer'in yaşadığı çağlarda Yunanlı denizciler, insanları ve hayvanları yağmalamak için deltaya gelmişlerdir.

Sayfa:281

QUATRIÈME PARTIE

L'UNITÉ HELLÉNIQUE

CHAPITRE I

L'UNITÉ MORALE

1

GRECS ET BARBARES.

Au contraire, la dispersion au milieu d'un monde étranger et la faiblesse

Sayfa:281

meme de chaque groupe, qui ne peut vivre seul et doit entretenir avec les autres de continuels rapports commerciaux, ont maintenu les liens qui unissaient originairement les Grecs : le marin ou le commerçant de Milet et de Phocée ne prenait jamais mieux conscience de sa nationalité hellénique que lorsqu'il se sentait perdu au milieu des Scythes ou des Ligures. Si les Grecs n'ont pu créer d'États étendus ni réaliser leur unité politique, ils ont du moins gardé tou-

Sayfa:282

jours la notion de leur commune origine et le sentiment de l'unité hellénique.

Sayfa 281-282

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

HELEN BİRLİĞİ

BÖLÜM I

MANEVÎ BİRLİK

I

YUNANLILAR VE BARBARLAR

Tersine, **yabancı bir dünyanın ortasında** çözünme ve tek başına yaşayamayan her grubun her bir grubun zayıflığı ve diğerleri ile sürekli ticarî ilişkiler kurması, aslında Yunanlıları birleştiren bağlardır. Milet'in ve Foça'nın denizcisi veya taciri, kendini İskit'lerin veya Ligure'lerin ortasında kaybolmuş olarak hissederken, kendi Helen milliyetini kuvvetli olarak içinde duymaktadır. Yunanlılar, ne geniş devletler kurabilmişler, ne de siyasî birliklerini gerçekleştirebilmişlerse de en azından her zaman ortak kökenlerinin kavramını ve Helen birliği **duygusunu korumuşlardır.**

Sayfa:282

On range parmi les Barbares aussi bien les Perses et les Égyptiens, c'est-à-dire des peuples de vieille et brillante civilisation, que les Thraces (4) ou les Sicules (5), peuplades primitives et sauvages.

Sayfa 282

Yunanlılar, eski ve parlak uygarlıklara sahip olan Persleri ve Mısırlıları da, ilkel ve vahşî halklar olan Traklar ve Sicule'ler gibi, Barbarlar olarak tanımlarlar.

Sayfa:282

II

LA COMMUNAUTÉ DE LANGUE.

Les différences linguistiques sont celles qui avaient le plus frappé les Grecs. Primitivement, le barbare est celui qui ne

Sayfa:283

parle pas grec.

Sayfa 282-283

II

DİL BİRLİĞİ

Linguistik (dilbilimsel) farklar, Yunanlıları en çok etkileyen unsurlardır. Temel olarak, Barbar, Yunanca konuşmayan kişidir.

Sayfa:287

Mais, en outre, les ressemblances entre le vocabulaire homérique et le vocabulaire arcado-chypriote permettent de croire qu'un dialecte plus archaïque encore, le vieil achéen commun, a, soit directement, soit indirectement, fourni des mots aux plus anciens poètes épiques

Sayfa 287

Homer'in kullandığı kelime hazinesi ile Arkado – Kıbrıslı kelime hazinesi arasındaki benzerlikler, daha arkaik bir dialekt olan, eski ortak Aka diyalektinin, gerek doğrudan, gerekse dolaylı olarak, daha eski epik şairlere kelime temin ettiğini düşünmemize imkân sağlamaktadır.

Sayfa:287

Il n'y a rien peut-être qui, autant que les poèmes homériques, ait contribué à l'unité hellénique.

Sayfa 287

Belki de hiçbir şey, Helen birliğine, Homer'in şiirleri kadar katkıda bulunmamıştır.

Sayfa:316

Rien qu'au point de vue des documents historiques *

* Tarihi belgelerin görüşlerinden başka bir şey değil

IV

LES LOIS DE LA GUERRE.

Lorsque la guerre éclate, tout ce qui avait pu rapprocher les Grecs est oublié et la barbarie primitive reparaît. Les vieux liens de parenté ethnique n'ont plus de valeur (3). Les règles du juste sont abolies et contre l'ennemi tout est permis (4): « dès qu'une action est utile à la patrie, dit Agésilas, il est beau de la faire » (5). Il n'y a plus d'autre droit que celui de la force. Les Athéniens en énoncent cyniquement le principe devant les Méliens qu'ils attaquent contre toute équité : lors-

Sayfa:317

que les deux partis sont de force égale, on s'en remet à la justice ; mais autrement il est naturel que les plus forts agissent à leur fantaisie et que les plus faibles se résignent (1).

Sayfa 316

SAVAŞIN KURALLARI

Savaş patladığında, Yunanlılara yakıştırılan her şey unutulur ve ilkel barbarlık yeniden ortaya çıkar. Eski etnik akrabalık bağlarının artık hiç bir değeri yoktur. Dürüstlük kuralları iptal olmuştur ve düşmana karşı her şeye izin verilmiştir. Agesilas: "Bir eylem ülke için yararlıysa, onu yapmak iyidir" demektedir. Güçten başka da bir kural yoktur. Atinalılar, her türlü eşitlik durumu dışında

saldırdıkları Melienler önünde utanmazcasına şu ilkeyi belirtmekteydiler: [sayfa 317] Her iki taraf eşit güçlere sahip olduklarında, adalete uyulur, fakat aksı durumda, daha kuvvetli olan fantezilerini yerine getirir ve zayıf olanlar ise çekilirler

DICTIONNAIRE
UNIVERSEL
D'HISTOIRE ET DE GÉOGRAPHIE

CONTENANT

1° L'HISTOIRE PROPREMENT DITE

Résumé de l'histoire de tous les peuples anciens et modernes,
avec la série chronologique des souverains de chaque État,
Notices sur les institutions publiques, les ordres monastiques, les ordres de chevalerie, civils et militaires
sur les sectes religieuses, politiques, philosophiques
sur les grands événements (guerres, batailles, traités de paix, conciles, etc., avec leur date),
Explication des titres de dignités, de fonctions et de tous les termes historiques.

2° LA BIOGRAPHIE UNIVERSELLE

Vie des personnages historiques de tous les pays et de tous les temps,
avec la généalogie des maisons souveraines et des grandes familles
Saints et martyrs, avec le jour de leur fête
Savants, artistes, écrivains, avec l'indication de leurs découvertes, de leurs opinions, de leurs écrits,
ainsi que des meilleures éditions et traductions qui ont été faites de leurs ouvrages.

3° LA MYTHOLOGIE

Notices sur les divinités, les héros et les personnages fabuleux de tous les peuples,
avec les diverses interprétations données aux principaux mythes et traditions mythologiques.
Notices sur les religions et les cultes divers,
sur les fêtes, jeux, cérémonies publiques, mystères, ainsi que sur les livres sacrés de chaque nation.

4° LA GÉOGRAPHIE ANCIENNE ET MODERNE

Géographie comparée, faisant connaître l'état et les noms divers de chaque pays aux différentes époques
Géographie physique et politique, avec la population telle qu'elle résulte des relevés les plus récents,
Géographie industrielle et commerciale, indiquant les produits de chaque contrée,
Géographie historique, mentionnant les événements principaux
qui se rattachent à chaque localité.

PAR M. N. BOUILLET

AUTEUR DE L'*Atlas universel d'Histoire et de Géographie* ET DU *Dictionnaire universel des Sciences des Lettres et des Arts.*

OUVRAGE REVU ET CONTINUÉ

PAR A. CHASSANG

INSPECTEUR GÉNÉRAL DE L'INSTRUCTION PUBLIQUE, DOCTEUR ÈS LETTRES, LAURÉAT DE L'INSTITUT

VINGT-HUITIÈME ÉDITION

AUGMENTÉE D'UN SUPPLÉMENT

PARIS

LIBRAIRIE HACHETTE ET Cie

79, BOULEVARD SAINT-GERMAIN, 79

1884

EVRENSEL TARİH ve COĞRAFYA SÖZLÜĞÜ

İÇERİĞİ

1°/ TAM DEYİMİYLE TARİHİ

Her devletin hükümdarlarının kronolojik dizisinin eşlik ettiği tüm eski ve modern toplumların özeti
Kamu kurumları, manastır tarikatları, [illegible] sivil ve askerî kesimdeki savaşçı dindarlar
tarikatlarının [illegible] dinî, siyasi ve felsefi mezhepler hakkında [ve] [illegible] savaşlar
çarpışmalar, barış antlaşmaları, [illegible] toplantılarında alınan kararlar vb. gibi önemli olay
lar [illegible]
Saygınlık bildiren[unvanlar] [illegible] ve tüm tarihi terimlerin açıklaması

2°/ EVRENSEL YAŞAM ÖYKÜSÜNÜ

Büyük ailelerin ve hükümdar soylarının [illegible] tüm dönemlerin ve tüm ülkelerin
önemli tarihî kişiliklerinin yaşamı,
Onları anma günleriyle [sunulan] Azizler ve Şehitler
Keşiflerinin, düşüncelerinin ve yapıtlarının ve [illegible] eserlerinden [illegible] en iyi ter
cümelerin ve yapıtların [illegible] adamları, sanatçılar ve yazarlar

3°/ MİTOL[illegible]

En önemli mitlere [söylencelere], atfedilen çeşitli [illegible] ve mitolojik [söylencel anlatım], gelenek
ler eşliğinde tüm toplumlara özgü tanrılar, kahramanlar ve masalsı kişiler konusunda kısa not
lar
Dinler ve çeşitli ibadet biçimleri hakkında [ve] bayramlar, oyunlar, halklarla özgü törenler, ayin
leri [anlaşılması güç olan] sırlar ve bunun yanı sıra her ulusa ait kutsal kitaplar konusunda kısa
notlar,

4°/ ESKİ ve MODERN [YENİ] COĞRAFYAYI

Farklı dönemlerde devlet ve her ülkenin değişik adlarını tanıtan karşılaştırmalı coğrafya,
En son çizelgeden çıkan [illegible] eşliğinde [hazırlanan] fizik ve siyasi
coğrafya,
Her ülkenin [ürettiği] ürünleri belirten ticarî ve sınaî coğrafya,
Her yerel özelliğe bağlanan başlıca [illegible] belirten [olaylardan], tarihi coğrafyayı
KAPSAYAN

M. N. BOUILLET
Evrensel Tarih ve Coğrafya Atlası'nın ve Bilim, Edebiyat ve Sanat
Evrensel Sözlüğü'nün Yazarı

MİLLİ EĞİTİM BAŞ MÜFETTİŞİ, EDEBİYAT DOKTORU, ENSTİTÜ ÖDÜLÜ SAHİBİ

A. CHASSANG
TARAFINDAN GÖZDEN GEÇİRİLMİŞ VE DEVAM EDİLMİŞ YAPIT

[YENİ] BİR EK İLE GENİŞLETİLMİŞ
YİRMİ SEKİZİNCİ BASKI

PARİS
HACHETTE KİTABEVİ VE ORTAKLARI
79, BOULEVARD SAINT-GERMAIN, 79

1884

Anıtkabir Atatürk Kitaplığı Bilgileri

Envanter No	: 63		
Yazar	: M[aire] N[icolas] Bouillet		
Cild	: Yeşil		
Ebadı	:		
	En	: 17.5 cm.	
	Boy	: 27.5 cm.	
Sayfa Adedi	: IV + 2024 + 15		
Not	: Kitabın ilgili bölümleri Ankara Ü. TÖMER Dil Öğretim Merkezi tarafından tercüme edilmiştir.		

Sayfa : 899

L'histoire vraiment authentique de cette contrée ne commence guère qu'à l'an 1000 de J.-C., époque de la conquête d'une grande partie de l'Inde par les Gaznévides. En 1024, Mahmoud le Ghaznévide avait soumis toute la partie septentrionale et occidentale jusqu'au Bengale : l'Inde était alors partagée entre un nombre infini de radjahs, parmi lesquels les radjahs de Lahore étaient les plus puissants ; ceux-ci restèrent encore quelque temps indépendants. Vint ensuite la dynastie des Gourides (1185-1289), qui étendit sa domination sur l'Inde entière et y fit régner le mahométisme ; les Gourides cédèrent la place aux Afghans Chilligis, qui devinrent tributaires des Gengiskhanides, puis des Patans et enfin des fils de Tamerlan (1398), et qui s'éteignirent en 1415

Sayfa 899

[HİNDİSTAN]

Hindistan'ın gerçek tarihi, Gazneviler [Gazneliler] tarafından ülkenin bir bölümünün fethedilmesine denk düşen dönemde, [yani] ancak

M.O. 1000 yılında başlar. 1024 yılında Gazneli Mahmud, Hindistan'ın Bengal bölgesine kadar tüm kuzey ve batı bölümünü egemenliği altına almıştı. O dönemde ülke, aralarında en güçlüleri olan Lâhar [Lahor] eyaleti racalarının da yer aldığı sonsuz sayıdaki [askerî ve dinî önder olan] racalar arasında paylaşılmış durumdaydı. Lâhar eyaleti racaları [diğer racaların boyunduruk altına girmiş olmalarına rağmen], bir süre bağımsız olarak kalmışlardı. [Hindistan'ın tarihinde] **daha sonraları ülkenin tamamı üzerinde hakimiyet kuran ve orada İslâmiyet'in hüküm sürmesini sağlayan Gurîlilerin hanedanlığı görülmektedir (1185-1289).** Önceleri Cengiz Kaan'ın torunlarına, sonraları [Hindu kökenli Budistler olan] Patan'lara ve en sonunda Timur'un oğullarına bağlı olan (1398) ve 1413 yılında yok olup giden Afganlı Şîr'liler, Gurî'lilerin yerine geçmişlerdir.

Sayfa : 1241

MINOA, petite île du golfe Saronique, sur la côte de la Mégaride, était jointe par un pont à Nisée, qui portait elle-même le nom de Minoa. — C'est aussi le nom de quelques villes de Grèce dont une dans l'île de Crète, sur la côte N. et vraisemblablement sur l'emplacement de la ville moderne de *La Canée*.

Sayfa 1241

MINOA. Saron Körfezi'nin küçük adası Minoa, Mégaride kıyısında bir köprü ile Nisée şehrine bağlanmıştır. – Minoa, aynı zamanda bir kaç Yunan şehrinin adı olmakla birlikte, Girit Adası'nın kuzey kıyısında bulunan büyük bir olasılıkla da modern bir şehir olan Kandiya'nın [bugün] **bulunduğu yerin de adı olmaktadır.**

Sayfa : 1241

MINOS, roi de Crète et législateur des Crétois, passait pour être fils de Jupiter et d'Europe. Il vint d'Asie s'établir en Crète, et gouverna avec tant de sagesse que les poètes en ont fait un des juges des Enfers. Il épousa Pasiphaé et en eut un fils nommé Androgée, que les Athéniens firent périr. Il vengea la mort de ce prince en ravageant l'Attique, et en imposant à Égée, roi de cette contrée, un tribut annuel de sept jeunes filles et de sept jeunes garçons, qui devaient être dévorés par le Minotaure. Il fit construire par Dédale le célèbre labyrinthe de Crète pour y enfermer le Minotaure : plus tard il y enferma Dédale lui-même avec son fils Icare. — Quelques historiens distinguent deux Minos, dont l'un aurait régné vers 1500 av. J.-C., et l'autre vers 1330. C'est ce dernier qui serait le père d'Androgée et le juge des Enfers : il était frère de Rhadamante.

Sayfa 1241

Girit ve Giritlilerin yasa koyucusu olan Minos, Zeus ve Europe'nin oğlu olarak [adı] **geçmektedir. Asya'dan Girit'e yerleşmeye gelmişti. Öylesine** [doğru ve hakseven bir] **bilgelikle** [ülkesini] **yönetmişti ki bu bilgeliğinden dolayı şairler onu cehennemin yargıçlarından biri yaptılar.** [Minos] **Pasiphae ile evlenir ve ondan Androge** [Ariadne] **adlı bir oğlu olur. Atinalılar oğlunu öldurtürler. Bunun üzerine Minos, Attika Krallığı'nı yakıp yıkarak ve yılda bir kez de yedi delikanlıyla yedi genç kızı,** [Minos'un boğası] **Minotauros'un yırtıp parçalayarak yemesi için kurban edilmesini içeren bir bedeli, bu ülkenin kralı Ege'ye zorla kabul ettirerek oğlunun öcünü alır.** [Atinalı sanatçı] **Daidalos'a, Minotauros'un oraya hapsedilmesi için Girit'in en ünlü labirentini** [Labyrinthos'u] **inşa ettirdi. Daha sonra,** [ustası] **Daidalos ile oğlu İkaros'u birlikte labirente kapatır.** Bazı tarihçiler, birinin M.Ö. 1500 yıllarında, diğerinin ise M.Ö. 1330'lu yıllara doğru hükümdarlık eden iki Minos olduğunun ayrımını yaparlar. M.Ö. 1330'lu

yıllara doğru hukumdarlık eden Mınos, Mandroge'nın babası ve cehennemın yargıcı olmalıdır. O aynı zamanda Rhadamante [Rhadamanthys]'nın erkek kardeşıdır.

Sayfa : 1242

MINOUGAT, v. de Turquie, V. MENOVGHAT.

Sayfa 1242

Türkiye'nin bir kasabası, Bkz. MENOVGHAT

Sayfa : 1715

SCYTHIE, *Scythia*, vaste région qui chez les anciens comprenait tout le N. E. de l'Europe et le N. O. de l'Asie, n'avait pas de limites bien fixes : les uns la font commencer à l'E. de la Vistule et au N. du Danube, et la prolongent indéfiniment vers l'Orient et le Nord, y comprenant par conséquent toute la Sarmatie ; les autres la placent soit au N. de celle-ci, soit entre le Borysthène et le Tanaïs, et l'étendent à l'E. du Tanaïs jusque dans les profondeurs de l'Asie intérieure. Dans cette dernière hypothèse, la Scythie d'Europe ou occid. serait entre le Borysthène et le Tanaïs, la Scythie d'Asie commencerait à l'E. du Tanaïs. Cette dernière était elle-même divisée en deux grandes portions : Scythie au delà de l'Imaüs (*Scythia extra Imaum*), au N., et Scythie en deçà de l'Imaüs (*Scythia intra Imaum*), au S. E. Si le nom de Scythie a des sens différents, c'est que les Scythes, peuple nomade, changèrent souvent de place.

Sayfa 1715

İSKİTLER. Eski kaynaklara dayalı olarak Asya'nın kuzeybatısı ile Avrupa'nın kuzeydoğusunun tamamını kaplayan geniş bölgenin kesin bir sınırı yoktu. [İskitlerin sınırını] kimileri, Vistül Nehri'nin doğusu ile Tuna Nehri'nin kuzeyinden başlatıp alabildiğince doğuya ve kuzeye doğru uzatmakta ve bunun sonucunda da tüm **Sarmat**'ların toprağını [bu sınırın] içine dahil etmekte, kimileri ise, [İskitleri] ya Sarmat'ların topraklarının kuzeyine ya da Borythène ve Tanaïs arasına yerleştirerek İç Asya'nın iç kısımlarına kadar yaymaktadır. Bu son varsayım, Avrupa ya da Batı İskitlerin [sınırlarının] Borythene ve Tanaïs arasında yer alabileceğini, Asya İskitlerinin [sınırlarının] ise, Tanaïs'in doğusundan başlayabileceğini ortaya koymaktadır. Asya İskitleri, kendi içlerinde iki büyük parçaya bölünmüştü. Kuzeyde İmaus'un ötesinde yer alan İskitler İmaum dışındaki İskitler ve güneydoğuda İmaus'un berisinde yer alan İskitler (İmaum içindeki İskitler). **Eğer İskitler adının farklı anlamları varsa bu, göçebe bir toplum olan İskitlerin sık sık yer değiştirmelerinden kaynaklanmaktadır.**

Sayfa : 1715

Les plus grands conquérants, Cyrus, Darius I, Alexandre, tentèrent en vain de les dompter. Plus tard cependant, la Scythie fut successivement envahie par diverses nations, dont la principale est celle des Sarmates, qui donnèrent leur nom à une partie du pays; puis les Goths fondèrent leur vaste empire dans la Scythie occidentale; enfin, grossis par des hordes fugitives de l'Asie, les Scythes d'Orient assaillirent sous le nom de Huns l'empire des Goths (376), et préparèrent ainsi la grande invasion barbare. Le nom de Scythie disparait de l'histoire au VIIe s., où les races slave, avare et bulgare, se partagèrent le pays. Les Scythes paraissent être la même race que les Tchoudes ou Finnois; on y comprenait aussi des Turcs et des Tartares.

Sayfa 1715

[İskenderiye patriği] Kyros, [Pers Kralı] I. Dara, [Makedonya Kralı] Buyuk İskender gibi en buyuk fatihler, İskitleri boşuna alt etmeyi denemişlerdi. **Böyle olmakla birlikte İskitler, başta en önemlisi ülkenin bir bölümüne adlarını veren Samat'ların istilâsı olmak üzere, daha sonra pek çok ulus tarafından art arda istilâ edilmişti. Samat'ların istilâsının ardından Gotlar, Batı İskitlerde geniş imparatorluklarını kurmuşlardı. Son olarak, Asya'nın kaçak göçebelerinin katılımıyla büyüyen Doğu İskitler, Hunlar adıyla Gotların imparatorluğuna saldırmışlar (376) ve böylelikle büyük Barbar istilâsının hazırlığını yapmışlardı. İskitler adı, Slav, Avar ve Bulgar ırklarının ülkeyi kendi aralarında paylaştıkları VII. yüzyılda, İskitler adı tarihten silinir. İskitler, Türklerin ya da Tatarların da dahil olduğu Finlilerin ırkıyla aynı ırktan gibi görünmektedir.**

Sayfa : el yazısı

Minos, roi de Crète et législa-
teur des Crétois, passant pour
être fils de Jupiter et
d'Europe vint d'Asie
s'établir en Crète et gouver-
na avec tant de sagesse qu'
il fut après sa mort l'un
des juges des enfers.

Minoa (sayfa 1241)

Munangat — s. de turque
ménaughat

[illegible]

Kitaptan Çıkan El Yazısı

Girit Kralı ve Giritlilerin yasa koyucusu Minos, Zeus ve Europe'nin oğlu olarak [adı] geçmektedir. Asya'dan Girit'e yerleşmeye gelmişti. Öylesine doğru ve hakseveı bir] bilgelikle [ülkesini] yönetmişti ki, bu bilgeliğinden dolayı şairler onu cehennemin yargıçlarından biri yaptılar.

Minoa (sayfa 1241)

Minougat – Türkiye'nin kasabası [şehri]*

Menovghat – Manavgat

celtes / 350 – Kelt'ler / 350

Medjid 1889

fils du Sultan Abdul Aziz

DICTIONNAIRE

UNIVERSEL

D'HISTOIRE ET DE GÉOGRAPHIE

1889
Sultan Abdül Aziz'in oğlu

DÜNYA TARİHİ ve COĞRAFYA SÖZLÜĞÜ

Anıtkabir Atatürk Kitaplığı Bilgileri	
Envanter No	: 64
Yazar	: Marie Nicole Bouillet
Cild	: Yeşil
Ebadı	: En : 16 cm. Boy : 25 cm.
Sayfa Adedi	: IV + 2024 + 15
Not	: Kitabın ilgili bölümleri Ankara U. TÖMER Dil Öğretim Merkezi tarafından tercüme edilmiştir.

Sayfa :2

* [illegible] 50 vol
[illegible]
pour Dalloz [illegible] 13 L.T
1863
[illegible]
St Laurent 33 vol
82 T.

* Okunamadı

Sayfa :673

Louis V, le Fainéant. < · 986-987

Sayfa 673

V Louıs, Tembel Louıs, (986-987) [V Louıs'nın hukumdarlığı bu tarihler arasında sürmüştür.]

Sayfa :673

Louis XVII (en prison, mais censé roi). 1793-1795

Sayfa 673

XVII Louis, (Hapısteydı ama yine de kral olarak kabul edildi*), (1793-1795)

---

* [Louis ve Marie Antoinette'in oğludur. Temple hapishanesinde ölür. Bazı tarihçilere göre XVII. Louis kaçırılmıştır. Atatürk, XVII. Louis'nin çocuk yaşta hapse atıldığını, kral sıfatıyla hiç tahta geçmediğini ve akıbetinin de bir sır olarak kaldığını biliyor olabilir. Nitekim XVII. Louis'nin akıbeti konusunda bugün XVII. Louis olarak bilinen kişinin gerçekten o olup olmadığının saptanması için DNA testi yapılmaktadır.}

Sayfa :673

Cornat et [illegible] 1890

Casmir Perier 1894

Sayfa 673

Cornat ve (kelime anlaşılmıyor) 1890

Casmir Perier 1894

* [Fransa krallarının kronolojik listesi Bay Jules Grevy (1879) ile son bulur. Sanıyoruz ki Atatürk listenin tam olarak burada bitmediği düşüncesinden hareketle listeye önce 'Cornat' (1890) daha sonra 'Casmir Perier'i (1894) eklemiştir. Ancak bu yazının kendisine ait olup olmadığı, kendisine ait olan diğer el yazılarından hareketle pek belli değildir.]

Sayfa :1609

Histoire Rome a été fondée en 753 av. J.-C. Ce ne fut d'abord qu'un gros bourg et un asile pour les bandits du Latium : sept rois s'y succédèrent en 244 ans * (**Romulus, Numa**, Tullus Hostilius, Ancus Marcius, Tarquin l'Ancien, Servius Tullius, Tarquin le Superbe) ; **dès** le 3e et le 4e règne, la ville prit une importance remarquable, pendant les trois suivants, qu'on peut nommer période étrusque, elle devint forte, riche, très peuplée, et déjà elle s'était assujetti la moitié du Latium, une partie du pays des Sabins et peut-être toute l'Étrurie, lorsque la tyrannie des Tarquins détermina l'expulsion des rois (509).

* Bu yanlıştır.

Sayfa 1609

Tarihçe: Roma **M.Ö. 753** yılında kurulmuştur. Önceleri büyük bir kasaba ve Latium bölgesindeki çeteler için bir sığınaktı. 244 yılda yedi kral birbiri ardı sıra hükümdarlık etmiştir (Romulus, Numa, Tullus Hostilius, Ancus Marcius, Yaşlı Tarquin, Servius Tullius, Muhteşem Tarquin) III. ve IV. kralların hükümdarlığından itibaren şehir dikkat çekici bir öneme sahip olmuştur. Etrüsk dönemi olarak da adlandırılabilen son üç krallık boyunca Roma güçlü, zengin, kalabalık bir şehir haline gelmiştir. Tarquin'ilerin baskısı kralların ülkelerinden atılmasına neden olduğundan, Roma Latium'un yarısını, Sabinilerin ülkesinin bir bölümünü ve belki de Etrurie (bugünkü adıyla Toskana) bölgesini çoktan kendisine bağlamıştı bile.

ELISÉE RECLUS

عبد المجید
بن عبد العزیز خان

Abdulmecid
bin Abdulaziz Han

L'Homme et la Terre

La Géographie n'est autre chose que l'Histoire dans l'Espace, de même que l'Histoire est la Géographie dans le Temps

TOME PREMIER

LIVRE I

LES ANCÊTRES — HISTOIRE ANCIENNE

Origines — Milieux telluriques
Travail — Peuples attardés — Familles, Classes, Peuples
Rythme de l'Histoire

LIVRE II

HISTOIRE ANCIENNE

Iranie — Caucasie — Potamie

1292

PARIS
LIBRAIRIE UNIVERSELLE
33, Rue de Provence, IXe

ELISÉE RECLUS

İNSAN ve DÜNYA

Nasıl ki tarih, zamandaki coğrafyaysa, coğrafya da uzaydaki tarihten başka bir şey değildir.

BİRİNCİ CİLT
1. KİTAP
ATALAR – ESKİ TARİH

Kökenler – Toprak Ortamları
İş – Geri Kalmış Toplumlar – Aileler, Sınıflar, Toplumlar
Tarihin Seyri

2. KİTAP
ESKİ TARİH
İran – Kafkasya – Potamie

PARİS
LIBRAIRIE UNIVERSELLE
33, Rue de Provence, IX.

Anıtkabir Atatürk Kitaplığı Bilgileri

Envanter No	: 1292		
Yazar	: Elisée Reclus		
Cild	: Yeşil		
Ebadı	:		
	En	: 21 cm.	
	Boy	: 27 cm.	
Sayfa Adedi	: IV + 574		
Not	Kitabın ilgili bölümleri Ankara Ü. TÖMER Dil Öğretim Merkezi tarafından tercüme edilmiştir		

Ön Söz [Özet]

Birkaç yıl önce "Yeni Evrensel Coğrafya" adlı uzun eserin son satırlarını yazdıktan sonra dünyanın çeşitli yerlerinde gözlemlediğim gibi bir yandan insanı çağlara göre inceleyebileceğimi ve varlığımı sosyal bir sonuç olarak kavrayabileceğimi açıklamıştım. Toprağın iklim ve tarım olayları geçtiği her türlü ortamın koşullarının ortaya koyduğu insanların dünyanın yüzeyinde nasıl gösterileceği, halkların davranışlarının gezegenin değişmesiyle birlikte nasıl değiştiğini açıklayacağı yeni bir kitabın planını yaptım.

Şu anda okuyuculara sunduğum kitap, yıllar önce plânını yaptığım kitaptır.

Çok derinden sarsılmış bir toplumun bulunduğu evrim olayının burgacına çıkılamayacak kadar, gerçekleşmeyen ve hayatına yön vermek için yeni bir dayanak arayan insandan daha hızlı olduğu günümüzde tarihin incelenmesi önemli bir uğraştır. Çünkü tarihin durmadan büyüyen alanı çok zengin ve çok çeşitli örnekler dizisi sunmaktadır. Çağların birbiri ardınca gelmesi, bizim için öğretimin bulunduğu yerde sınıflandığı ve hatta temel kurallara göre sınıflanmasının sona erdiği büyük bir okuldur.

Sayfa :3

Dans les premiers âges, tels que nous les ont conservés, avec une certaine ressemblance, les populations les plus anciennes, l'homme professe instinctivement le polygénisme, mais, de toutes les espèces diverses, il en est une, la sienne, qu'il tient, en toute naïveté et tout orgueil, pour la race humaine par excellence

Sayfa 3

Tarihin ilk dönemlerindeki en eski halklar, kendilerini birtakım özelliklerle bizde devam ettirdiklerinden, insan da içgüdüsel olarak çok atalığı ifade etmektedir. **Fakat** o (insan), **tüm farklı ırklardan biridir ve insan tüm saflığı ve kibiriyle en üstün ırkın kendisininki olduğunu zannetmektedir.**

Sayfa :3

Mais l'isolement ne peut durer, et, par la suite des événements, alliances et relations de commerce, guerres et traités, les hommes ont appris qu'ils appartiennent, sinon à une même race, du moins à un groupement d'êtres qui se ressemblent d'une manière intime et que des traits essentiels, tels que la station droite, l'usage du feu, la langue articulée, distinguent nettement de tous les autres animaux. Même, en des moments de détresse commune, et le plus souvent de sexe à sexe par l'instinct d'amour, la fraternité naquit entre gens de tribus différentes, puis, lorsque de grandes civilisations eurent mis en contact toute une partie considérable de l'humanité, comme dans l'Inde, au temps du Buddha, et pendant la période de l'œcumène grecque et latine, sous les Antonins, l'idée de l'unité humaine se répandit : même en se haïssant, les fils de la Terre commune se glorifièrent d'appartenir à une seule et unique descendance, la monogénie trouva ses apôtres.

Sayfa 3

Fakat insanların birbirlerinden ayrı kalmaları uzun sürmez ve bir dizi önemli olaylar, ittifaklar ve ticari ilişkiler, savaşlar ve antlaşmalar nedeniyle, insanlar, aynı ırktan olmasa bile, yakın bir biçimde ken-

dilerine benzeyen insan gruplarından en azından birine ait olduklarını ve doğru yerleşim yeri, **ateşin kullanımı, konuşulan dil** gibi başlıca özelliklerin kendilerini tüm diğer hayvanlardan kesin olarak ayırdığını öğrenmişlerdir. Hatta ortak sıkıntı anlarında ve en sıklıkla cinsiyetten cinsiyete aşk içgüdüsüyle farklı kavimler arasında kardeşlik doğmuştur. Sonra **büyük uygarlıklar, Buda döneminde Hindistan'da olduğu gibi, insanlığın önemli bir bölümüyle ilişki kurduğunda** ve Antonin'lerin egemenliği döneminde, Yunan ve Lâtin evrenselliği dönemi boyunca, insanın birliği düşüncesi yayılmıştır. Ortak dünyanın evlatları, neredeyse birbirlerinden tiksinerek tek bir ataya ait olmalarıyla övünmüşlerdir. [Böylece] **tek atalık, savunucularını bulmuştur.**

Sayfa :4

D'après les rabbins du moyen âge, l'homme, créé de l'argile vive, avait été formé de sept espèces de terres, ce qui signifiait sans doute qu'il comprenait en lui les descendants de toutes couleurs tous les membres de l'humanité future*. De même, l'homme actuel contient en soi les types qui l'ont précédé, car en toute race mélangée l'atavisme garde ses droits.

On pourrait imaginer qu'une tribu enfermée dans quelque prison de rochers soit restée pure de tout croisement, mais dès qu'il y eut contact il y eut mélange. En fait, tous les hommes sont de races mêlées; même les types les plus opposés, le noir et le blanc, se sont unis depuis des siècles en composés ethniques nouveaux, ayant gardé plus ou moins fidèlement les caractères distinctifs qui en font des individualités collectives méritant un nom spécial. De génération en génération, le mélange des races s'accomplit très diversement, ici d'une manière insensible, pendant la paix, là, brusquement, avec violence, pendant la guerre, mais toujours l'œuvre se poursuit. C'est en vain que tel ou tel patriote essaie de contester le mélange de race «

Sayfa :4

race chaque homme, même le plus fier de la pureté de son sang, a des millions et des millions d'aïeux parmi lesquels les types les plus divers sont représentés. Aussi les anthropologistes qui se hasardent à sérier le genre humain en « races » distinctes, soit qu'ils croient réellement à des origines polygéniques soit que, par un classement plus

Sayfa :5

ou moins acceptable, ils veuillent faciliter l'étude de l'Homme, sont amenés à de singuliers écarts, suivant l'importance spéciale qu'ils donnent à tel ou tel élément différentiel : couleur de la peau, stature, membres et squelette, forme et dimensions du crâne, aspect de la chevelure, langage et caractères moraux.

Sayfa 4

Orta Çağ hahamlarına göre, pişmemiş kilden yaratılmış insan, **yedi** çeşit topraktan oluşmuştu. Bu da onun (insanın) gelecekteki insanlığın üyeleri olarak tüm renklerdeki torunların kendi içinde barındırdığını ifade ediyordu. Aynı şekilde bugünün insanı kendisinden önce var olan tipleri kendisinde barındırmaktadır. Zira tüm ırklarda **soya çekim kendi özelliklerini korumaktadır.**

Taştan yapılmış ceza evine kapatılmış bir kabilenin, herhangi bir ırk karışımından uzak kaldığı hayal edilebilir, fakat orasıyla herhangi bir temas olunca, bir soy karışımı olmuştur. Gerçekten de tüm insanlar karma ırktandırlar. **Siyah ve beyaz** gibi en zıt ırklar bile, yeni etnik oluşumlar da yüzyıllardan beri bir araya gelmişlerdir. Bu etnik oluşumlar, özel bir adı t ak ederek ortak bireysel özellikler oluşturan ayırt edici özelliklere az çok bağlı kalarak korumuşlardır. Kuşaktan kuşağa ırkların karışımı çok çeşitli biçimlerde gerçekleşmiştir. Bu karışımı bu tarafta barış sırasında fark edilmeden olurken, diğer tarafta savaş sırasında şiddetle, zorbalıkla olmuştur. Ama bu

durum her zaman devam etmektedir. Şu veya bu memleketinin karma ırka karşı çıkmaya [illegible] şunadır. Her insanın, **kanının saflığıyla en fazla gururlanan kişinin bile** milyonlarca atası vardır. En farklı [illegible]

Ne olursa olsun, farklılıklardan insan türlerini sıralamaya çalışan antropologlar [illegible] ırklara inanarak **[sayfa 5]** yalnızca [illegible] insanı incelerin es[illegible]ni karşılaştırmaya [illegible] veya bu unsura verdikleri başlıca önemine göre [illegible] ayırt edici özelliklere ulaşmışlardır. Bunlar derinin rengi, boy, [illegible] bacaklar ve iskelet, **kafanın şekli ve boyutları,** saç şekli ve ahlaki özellikler gibi farklılıklardır.

Sayfa :5

Et ces difficultés qui se présentent dans la question de l'espèce canine existent aussi pour d'autres animaux, domestiqués ou non ; elles

Sayfa :6

existent pour l'homme, chez lequel l'écart moyen de l'*Homo europæus* à l'*Homo alpinus* est plus grand que celui qui différencie les diverses espèces de canidés [1].

Sayfa 5

Köpek türü konusunda ortaya çıkan bu zorluklar, evcilleşmiş olsun veya olmasın diğer hayvanlar için olduğu kadar **[sayfa 6]** insanlar için de geçerlidir. Örneğin **Homo Europaeus ve Homo Alpinus** arasındaki ortalama uzaklık çeşitli türden köpekgillerden ayırt **eden uzaklıktan daha büyüktür.**

Sayfa :7

Il est aussi très probable que les pygmées dont on retrouve les ossements mélangés à ceux des hommes de grandes races en quelques cavernes d'Europe et en tant de *huacas* péru viennes ont disparu par l'effet des croisements et furent absorbés graduellement dans la masse générale des populations ambiantes ' : ils sont revenus à l'espèce.

Certains anatomistes qui étudient le squelette au point de vue du transformisme, c'est-à-dire comme un appareil façonné lentement, de génération en génération, par un travail d'accommodement au milieu et de perfectionnement, constatent par l'étude comparée des différents types que les races humaines actuelles ne paraissent pas être dérivées les unes des autres par une sorte de gradation hiérarchique, mais doivent être considérées plutôt comme des rameaux parallèles, remontant vraisembla blement à un ancêtre commun, d'origine antérieure même aux quadrumanes :

Sayfa 7

Avrupa'nın birkaç mağarasında, büyük insan ırklarınınkilerle karışmış kemikleri bulunan pigmelerin ve birçok Perulu Huacas'ın melezleme sonucu ortadan kalktıkları ve çevrelerindeki halkların genel bütünü içinde aşamalı olarak yitip gittikleri ve daha sonra

tekrar türlerine döndükleri olasıdır.

Transformizm [dönüşümcülük] açısından, yani kuşaktan kuşağa, ortalama alışma ve gelişme çalışmasıyla yavaş yavaş biçimlenmiş bir aygıt olarak iskeleti inceleyen bazı anatomistler, karşılaştırmalı olarak farklı insan tiplerini incelemişler ve bugünkü insan ırklarının bir çeşit hiyerarşik derecelendirmeyle birbirlerinden türemiş gibi görünmediklerini **bunların daha ziyade dört ayaklı bir soydan gelen ve büyük bir olasılıkla ortak bir ataya kadar uzanan paralel dallar gibi görülmeleri gerektiğini söylemektedirler.**

Sayfa :8

Les dialectes aryens, sémitiques, ouraliens, berbères, bantou, algonquins sont mutuellement irréductibles: ce sont les parlers de peuplades qui, à l'époque où leur langue se délia, se trouvaient en des milieux tout à fait différents, constituaient en réalité des espèces ou des humanités à part.

Sayfa 8

Ari, Sami, Ural, Berber, Bantu, Algonkin diyalektleri karşılıklı olarak en aza indirgenemez. Bu diyalektler, dillerinin konuşulduğu dönemde tamamen farklı yerlerde bulunan ve aslında ayrı ayrı türler ve insan grupları oluşturan ilkel toplumların konuşmalarıdır.

Sayfa :8

Combien de ces parlers naquirent ainsi, et quelle fut la durée du cycle pendant lequel les divers ancêtres des hommes actuels acquirent cette faculté capitale, condition première de l'être humain tel que nous le comprenons aujourd'hui? On ne peut le savoir, et d'ailleurs il est

Sayfa :8

certain que, dans la lutte pour l'existence, nombre de ces langues primitives ont disparu ; quant à celles qui persistent, l'inventaire n'en est pas encore terminé ; on n'a guère classé méthodiquement que les groupes de dialectes parlés par les nations principales. Il reste à étudier et à fixer avec précision la place de toutes les séries de formes verbales usitées par les diverses peuplades du monde entier. Cependant, on peut essayer de dresser des cartes glossologiques provisoires qui, tout en constatant l'état actuel de la polygénie linguistique, témoignent aussi des prodigieuses conquêtes accomplies par les langues envahissantes

Sayfa 8

Bu konuşma biçimlerinden kaç tanesinin bu şekilde ortaya çıktığı ve insanların çeşitli atalarının bugün bizim anladığımız anlamda, insan olmanın ilk şartı olan bu ana yetiye sahip oldukları dönemin süresinin ne kadar olduğu bilinmiyor. Üstelik var olmak için verilen mücadeleler sırasında, bu ilkel dillerin çoğu kaybolup gitmiştir. Varlığını sürdüren diyalektlere gelince, sayımları hâlâ tamamlanamamıştır. Önemli uluslar tarafından konuşulan diyalekt grupları, pek metodik olarak sınıflandırılamamıştır. Geriye, tüm dünyadaki çeşitli ilkel toplumlar tarafından kullanılan sözlü biçimlerin (konuşma dillerinin) tüm dizilerinin incelenmesi ve yerlerinin titizlikle belirlenmesi kalıyor. Bununla birlikte, dil çeşitliliğinin bugünkü durumu da göz önünde bulundurularak, istilâcı dillerin kazandıkları olağanüstü zaferleri de gösteren geçici dil bilimsel haritalar hazırlanmaya çalışılabilir.

Sayfa :13

L'homme s'imagine volontiers qu'il est le « roi de la création », et ses religions mêmes partent de cette idée fondamentale.

Sayfa 13

Insan, doğal olarak kendisinin **"yaratıkların kralı"** olduğunu düşunur ve hatta dinleri de bu temel duşunceden yola çıkar

Sayfa :15

Pour les âges obscurs, dépourvus de toutes dates précises, il semble que le fil conducteur doive faire complètement défaut, et cependant, même en ces ténèbres, les hommes qui vécurent et se succédèrent en nombreuses générations ont laissé des traces de leur existence, suffisantes pour que le savant ait pu en constituer une science nouvelle : la préhistoire.

Sayfa 15

Her turlu belirli tarihten yoksun olan karanlık donemler için, hiçbir ipucu bulunmadığı goruluyor. Bununla birlikte, bu karanlık donemlerde bile yaşayan ve birçok kuşakta birbirini izleyen insanlar bilginlerin bundan **Tarih Öncesi** denilen yeni bir bilim oluşturabilmeleri için varlıklarından yeterince iz bırakmışlardır

Sayfa :16

La préhistoire, comme ensemble d'études rattachant l'homme actuel à l'homme d'autrefois et nous permettant d'assister à l'évolution continue pendant le temps, constitue une science d'origine très récente : la proclamation officielle de sa naissance ne date que de la deuxième moitié du dix-neuvième siècle, alors que Lyell, dans les congrès anglais, établit comme fait indiscutable l'existence de l'homme et de son industrie pendant la période quaternaire, c'est-à-dire à une époque où les terres et les eaux étaient autrement distribuées que de nos jours et où prévalait un climat différent.

Sayfa 16

Günümüz insanını, eski dönemlerin insanına bağlayan çalışmaların tümü olarak görülen ve bizim de zaman boyunca devam eden gelişmeye katılmamıza olanak tanıyan Tarih Öncesi Dönem, çok yeni bir kaynak bilimi oluşturuyor. İngiliz Kongresinde Lyell'in, **dördüncü dönem boyunca,** yani toprakların ve suların bugünkünden daha farklı dağıldığı ve farklı bir iklimin yaşandığı bir dönemde, insanın ve sanayisinin varlığını tartışılmaz bir olgu olarak göstermesine karşın, Tarih Öncesi biliminin doğuşunun resmi olarak ilânı, ancak on dokuzuncu yüzyılın ikinci yarısında olmuştur.

Sayfa :17

Désormais, il n'est plus d'historien qui conteste l'antiquité de l'Homme et qui se le représente né ou créé soudain de la terre rouge ou de l'écume de la mer, il y a quelque cinq ou six mille ans ; la continuité de la race humaine par lentes évolutions, depuis des temps très antiques, est le fait capital reconnu d'une manière universelle.

Sayfa 17

Bugün artık insanın ilk çağını reddeden ve onun beş altı bin yıl önce **birdenbire kırmızı topraktan veya deniz köpüğünden** doğduğunu veya yaratıldığını söyleyen tarihçi kalmamıştır. İnsan ırkının çok eski zamanlardan beri yavaş gelişmelerle devam etmesi, evrensel olarak görülen başlıca olgudur.

Sayfa :18

L'espace de temps pendant lequel se succédèrent ces grandes évolutions peut se partager, d'après elles, en périodes bien autrement différentes les unes des autres que ne le sont les divisions usuelles de notre histoire : ancienne, médiévale, moderne

Sayfa 18

Bu büyük gelişmelerin birbiri ardına geldiği zaman aralığı, gelişmelere göre bizim tarihimizin alışılmış bölümlerinde bulunmayan, birbirinden çok farklı dönemlere ayrılabilir: **Eski Çağ, Orta Çağ, Modern Çağ.**

Sayfa :29

Quant à l'homme de Cro-Magnon, qui vivait à l'époque magdalénienne, dans les cavernes du Périgord et du Limousin, c'était vraiment un homme, de haute taille, de front haut, de crâne noblement arrondi, et tout à fait remarquable par ses qualités artistiques :

Sayfa 29

Magdalenien Dönemi'nde, Perigord ve Limousin mağaralarında yaşayan Cro Magnon insanına gelince, gerçekten uzun boylu, yüksek alınlı **soylu yuvarlak kafataslı** ve tamamen sanatsal özellikleriy le dikkat çeken bir insandı.

Sayfa :32

Aux débuts de l'histoire écrite, débuts qui varient d'environ quelques siècles à dix milliers d'années pour les divers pays, suivant la succession des découvertes faites par les civilisés, aryens, sémites ou touraniens, les continents étaient peuplés dans presque toute leur étendue, de même que les grandes îles situées dans le voisinage des côtes : les seuls espaces complètement déserts étaient, comme aujourd'hui, les âpres régions des montagnes, les surfaces neigeuses ou glacées, les tourbières tremblantes, les sables et les rochers dépourvus de toute végétation.

Sayfa 32

Yazılı tarihin başlarında, bu başlangıç **Ariler, Samiler ve Turanlılar** gibi medenileşmiş halklar tarafından yapılan buluşların deva

mını getiren çeşitli ülkeler için birkaç **yüzyıldan on binlerce yıla kadar** değişmektedir. Kıtalar, hatta kıyılara yakın adalar bile çok kalabalıktı. İnsanların yaşamadığı yerler ise bugün olduğu gibi dağların yaşanamayacak kadar yüksek olan yerleri, karlı ve buzlu yerler, bataklıklar, çöller ve bitki örtüsünden yoksun kayalıklardı.

Sayfa 33

Mais, en dehors de ces régions vraiment inhabitables, les hommes s'étaient répandus sur tous les continents de l'Ancien et du Nouveau Monde, jusqu'aux promontoires extrêmes, jusqu'aux « fins des terres », et par delà l'Océan, dans la plupart des îles et des archipels.

La voie lactée de la Polynésie avait reçu des habitants de proche en proche jusqu'aux groupes des îles Basses, invisibles de loin sur la vaste mer, jusqu'à la solitaire île de Pâques, où l'on a trouvé les traces d'une civilisation préhistorique presque grandiose.

Sayfa 33

Fakat gerçekten oturulamayan bu bölgeler [Batı Sahra'daki İguidi kumulları, Tombuktu'nun kuzey batısındaki Dyuf gibi] dışında, insanlar Eski ve Yeni Dünya'nın tüm kıtalarına, en uç noktala-

ra, toprakların sona erdiği yerlere kadar ve okyanusun ötesindeki adaların ve takımadaların çoğuna yayılmışlardı.

Polinezi Samanyolu, uçsuz bucaksız denizde uzaktan görünmeyen Engin Ada gruplarına, olağanüstü sayılabilecek tarih öncesi bir uygarlığın izlerini taşıyan Paskalya "Yalnız Ada"sına kadar, her yere insanları kabul etmişti.

Sayfa :353

Les vastes contrées qui, par delà le Caucase et la mer Noire, se prolongeaient en espaces inexplorés où soufflait le vent, où tourbillonnaient les neiges, n'existaient point alors dans la connaissance des hommes écrivant des annales sur des tablettes d'argile. De même, à l'Orient, les nations d'outre montagne restaient ignorées ; des populations barbares s'y trouvaient pratiquement isolées : la horde, la tribu ou peut-être même la nation vivaient à part, constituant des organismes distincts, autant de microcosmes, ne connaissant point et ne voulant pas connaître la parenté sourde qui les unissait. Mais la région centrale de l'Ancien Monde dont l'Iran faisait partie avec l'Egypte, l'Asie Antérieure, la Potamie, l'Arabie et la Bactriane étaient déjà en rapport intime pour les échanges des idées et formaient une sorte d'unité primaire parmi la multitude des hommes qui peuplaient le monde :

Sayfa 353

Kafkasya'nın ve Karadeniz'in ötesinde rüzgârın estiği, karın done done yağdığı, keşfedilmemiş yerlerdeki geniş topraklardan, o sırada kilden tabletlere yıllıklarını yazan insanların henüz haberi yoktu. Aynı şekilde Doğu'da, dağın arkasındaki halklar da bilinmiyordu. Barbar topluluklar da neredeyse tek başlarına bulunuyordu. Göçebe halklar, boylar ve hatta belki de uluslar ayrı ayrı düzenler kurarak ve onları birbirine bağlayan akrabalığı bilmeden ve bilmek iste

meden birçok küçük evren oluşturarak ayrı ayrı yaşıyorlardı. **Fakat** Mısır, Aşağı Asya, Futan ile Arabistan ve Backtrian (bugünkü Türkistan)la birlikte İran'ın da içinde bulunduğu **Eski Dünya'nın merkez bölgesi,** tam o zaman fikir alışverişi için sıkı bir ilişki halindeydi ve dünyada yaşayan birçok insan arasında ilk defa böyle bir birliği oluşturuyorlardı.

Sayfa :354

C'est en Iranie que se trouve le lien d'union entre les langages européens et ceux de l'Inde septentrionale. A eux deux, ces groupes glossologiques, auxquels il faut ajouter maintenant les langues introduites d'Europe dans le Nouveau Monde et dans tous les pays de colonisation, comprennent huit cent millions d'hommes, presqu'exactement la moitié de ceux que l'on a recensés sur la Terre, et cette moitié semble devoir se changer bientôt en une proportion de beaucoup supérieure, grâce à la force d'initiative qui appartient incontestablement aux peuples de langues aryennes : partout on apprend à parler, à penser comme eux.

Sayfa 354

Avrupa dilleriyle kuzey Hindistan'ın dillerini birleştiren bağın bulunduğu yer İran'dır. Her ikisine de bugün Avrupa'dan Yeni Dünya'ya (Amerika'ya) ve tüm koloni ülkelerine giren dillerin de eklenmesi gereken bu dil bilimsel gruplar dünyadaki insanların neredeyse yarısı olan **sekiz yuz milyon** insanı içine almaktadır. Bu sayı, hiç kuşkusuz Ari dilini konuşan halklara ait olan önceliğin gücü sayesinde daha yüksek bir oranda daha sonra değişeceğe benziyor. Çünkü her yerde onlar (Ariler) gibi konuşmak ve düşünmek öğretiliyor

Sayfa :354

L'évolution qui s'accomplit aujourd'hui sous nos yeux, l'adoption d'idiomes aryens comme parlers d'usage par tant de peuples divers, blancs comme les Basques, rouges comme les Iroquois, noirs comme les Haïtiens, nous montre que l'émploi d'une langue n'implique nullement parenté de race et que le domaine primitif de l'aryen, si vaste actuellement, a pu être fort minime:

Sayfa 354

Basklar gibi beyaz, Irokua'lar gibi kızıl, Haitililer gibi siyah tenli pek çok farklı halk tarafından kullanım dili olarak Ari dillerinin kabul edilmesi gibi, bugün gözümüzün önünde gerçekleşen bir gelişim, bize bir dilin kullanımının hiç de ırk akrabalığı anlamına gelmediğini ve bugün çok geniş olan Ari dilinin ilk alanın çok küçük olabileceğini gösteriyor

Sayfa :354

On se demande donc où furent les premiers professeurs des formes verbales qu'emploient ou épèlent un milliard d'hommes. Le patrio

Sayfa :355

IRANIE ET ARYANISME 355

tisme étant encore une de ces passions auxquelles on obéit aveuglément, le lieu de naissance de la langue aryenne est d'ordinaire désigné par les savants russes comme ayant été quelque part dans les plaines sarmates, par les Allemands comme un district germanique, et par les Scandinaves comme faisant partie de la Suède actuelle. Il n'est

Şayfa :355

pas encore possible de se prononcer, mais une chose est certaine : le mot « aryen » qui sert à l'ensemble des parlers européens et asiatiques

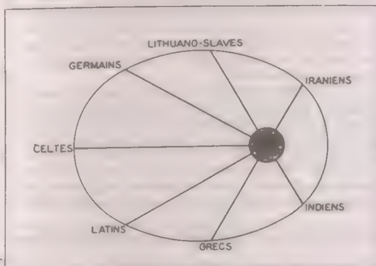

DIAGRAMME DE PICTET

de même origine est bien de provenance iranienne et sanscrite : il signifie « noble » et le nom moderne de la Perse, « Iran », en est considéré par tous comme un dérivé [1].

Peut-être est-ce bien sur le plateau iranien que se fit la dispersion des premières tribus aryennes vers tous les points de l'espace. un diagramme fameux de Pictet [1] compare les importances des modifications subies par les langues aryennes, depuis leur origine commune, avec la longueur du chemin qu'eurent à parcourir les peuples qui

Sayfa :356

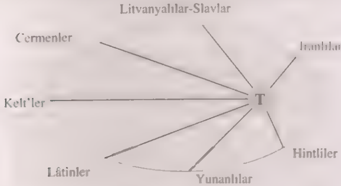
les parlaient. D'autre part, un passage du *Zend-Avesta* dit en propres termes que le peuple iranien dut se retirer devant une invasion du froid et l'on s'accorde généralement à voir dans les plaines situées au nord du bassin de l'Amu la contrée qu'il eut à déserter.

Les éléments sémitiques (Hehn) et tartares (Tomaschek) empruntés en grand nombre par les langues aryennes nous ramènent encore par la pensée au plateau d'Iranie, c'est-à-dire à la Perse, située précisément entre la plaine sémitique de la Chaldée et les steppes touraniennes de la Transcaspienne.

Enfin, c'est dans le domaine de l'Iran que se trouvent les restes de populations primitives ayant le mieux conservé le caractère de tribus aryennes dans leur stade de barbarie. Les montagnards enfermés par les hautes parois de l'Hindu-kuch qui s'inclinent au sud pour déverser leurs eaux dans la rivière de Kabul sont considérés par tous les étymologistes comme les moins mélangés de tous les Aryens : ce sont eux qui mériteraient le nom d'*Arstoi* ou d' « Aryens par excellence », si l'étymologie proposée par Brunnhofer [1] est tenue pour acceptable

Sayfa 354

Bır milyar insanın kullandığı ve heceleyerek soylediği sozlu biçımlerın ılk oğretmenlerının nerede oldukları bır turlu anlaşılmıyor [sayfa 355] **Vatanseverliğin hâlâ körü körüne boyun eğilen bu tutkulardan biri olması nedeniyle, Arî dilinin doğuş yeri olarak, anlaşılacağı üzere Rus bilginleri tarafından Sarmates ovalarında herhangi bir yer, Almanlar tarafından Cermen bolgesi ve İskandinavyalılar tarafından da bugünku İsveç'in bir bölümü gösterilmektedir.** Hâlâ dile getirilemeyen fakat kesin olan bır şey var, bu da, aynı kokenden olan Avrupa ve Asya dillerının hepsınde kullanılan "Arî" sozcuğunun Iranca ve Sanskritçe'den geldiğidir. Arî, "soylu" demektir ve Pers'in modern adı olan "Iran", herkes tarafından Arî'den turemiş bır sozcuk olarak kabul edilmektedir

Pictet'nin Diyagramı

İlk Arî kabilelerinin yeryüzünün dört bir köşesine doğru dağılışları nın gerçekleştiği yer, belki de İran Yaylası'ydı. Pictet'nin ünlü diyagramı, ilk ortak doğuşlarından başlayarak, Arî dilleri tarafından uğratılan değişimlerin önemini, onları konuşan halkların katedecekleri yolun uzunluğuyla karşılaştırmaktadır (sayfa 356). **Diğer taraftan, Zend-Avesta'nın bir metni, kendi deyimiyle, İran halkının soğuğun bastırması sonucu geri çekilmek zorunda kaldığını ve terk etmek zorunda kaldıkları bölgenin, Amu Havzası'nın kuzeyinde bulunan ovalarda olduğu konusunda genel olarak anlaşmaya varıldığını anlatmaktadır.**

Arî dilleri tarafından ödünç alınmış olan çok sayıdaki Sami (Hehn) ve Tatar (Tomaschek) öğeler, bizi hâlâ düşünce olarak İran Yaylası'na, yani Kalde'nin Sami yaylası ile **Hazar Denizi'nin ötesindeki Turanlılara ait steplerin** arasında bulunan Persia'ya götürmektedir.

Sonuç olarak, uygarlaşmamış dönemlerdeki Arî kabilelerinin özelliklerini en iyi yansıtan ilk halkların kalıntılarının bulunduğu yer, İran topraklarıdır. Sularını Kabil Nehri'ne boşaltmak için güneye kıvrılan Hindukuş'un yüksek kaya duvarları tarafından hapsedilen dağlılar, tüm etimologlar tarafından bütün Arîlerin soy olarak en az değişime uğramış olanları olarak görülmektedir. Eğer Brunnhofer tarafından önerilen etimoloji kabul görürse, Aristoi adını ve "en üstün Arîler" adını hak edenler bu dağlılar olacaktır.

Sayfa :356

-Ces indigènes, auxquels leurs voisins musulmans donnèrent dans les temps modernes le nom de Kafir ou « Infidèles », moins à cause de leur inconversion que pour leur indomptable esprit d'indépendance, ressemblent plus aux Européens que tout autre peuple de l'Asie : il en est même qui ont les yeux bleus et la chevelure blonde. Leur langue, certainement aryenne, se rapproche du sanscrit, et leur culte, très respectueux du feu, rappelle les cérémonies décrites dans les Véda hindous : aucun souffle impur ne doit atteindre la flamme. Des instruments, des meubles, diverses coutumes, la façon de compter par vingtaines parlent également en faveur de la parenté qui unit ces Kafir de l'Hindu kuch aux Aryens de l'Asie et de l'Europe'

De même, lors de l'arrivée des Russes dans la Turkménie, ils découvrirent, au milieu d'un chaos de populations plus ou moins mélan-

Sayfa :357

gées, des groupes strictement aryens réfugiés vers les hautes vallées, sur le versant occidental des Pamir, dans le Karategin, le Darvaz, le Badakchan Combien sont-ils, ces Galtcha et Yagnaub? Quelques milliers à peine, conservant le type, l'idiome et sinon la religion du moins les pratiques religieuses des ancêtres, la révérence du foyer domestique Du reste, les Galtcha ont bien conscience de la noblesse de leur race, ainsi, ils désignent comme leur ancêtre celui dont le nom résonne le plus bruyamment dans le plus grand nombre de bouches eux, les pauvres montagnards qui se comparent volontiers aux corbeaux affamés grattant les neiges pour chercher à y picorer quelques grains, se disent issus d'Alexandre, le vainqueur de l'Asie

Un fait des plus intéressants au point de vue anthropologique place les Galtcha, dont la figure correspond d'ailleurs à ce qui nous paraît être le type le plus parfait du beau, parmi les hommes les plus brachycéphales, c'est-à-dire qu'ils ont une tête relativement fort large, tandis que les fanatiques de l'aryanisme « germanique » aiment à considérer les têtes longues comme l'indice d'une incontestable supériorité '

Sayfa 356

Başka bir dini kabul etmemelerinden çok, baskı altına alınamaz bağımsızlık düşünceleri nedeniyle Müslüman komşuları tarafından kendilerine kâfir veya "sadakatsiz" adı verilen bu dağlılar Asya'nın farklı topluluklarından çok, Avrupalılara benzemektedirler. Hatta aralarında yeşil gözlü ve sarı saçlı olanlar bile vardır. Kesinlikle Arîlere ait olan dilleri Sanskritçeye benzemektedir ve ateşi çok kutsal sayan dinleri Hinduların Vedalarında tasvir edilen törenleri anımsatmaktadır. Hiç bir kötü nefes ateşe ulaşmamalıdır. **Aletler, mobilyalar, çeşitli gelenekler, yirmişer sayma biçimi Hindukuş'un bu kâfirlerini Asya ve Avrupa'nın Arîleriyle birleştiren akrabalığı ortaya koymaktadır.**

Aynı şekilde Ruslar da, Türkmenistan'a gelişleri sırasında, soy olarak az veya çok karışıklığa uğramış halkların kaos ortamında, [sayfa 357] **Karatekin, Darvaz ve Badakşan'da, Pamir'lerin batı yamacındaki** yüksek vadilere doğru sığınmış tamamen Arî olan grupları keşfetmişlerdir. Bu Galtcha ve Yagnaub'lar kaç kişiydiler? Bu insanlar, tiplerini, dillerini, dinlerini değilse bile, en azından atalarının dini uygulamalarını, aileye saygıyı koruyan en fazla birkaç bin kişiydiler. Bununla birlikte **Galtcha'lar,** ırklarının asaletinin iyice bilincindeydiler, böylece ataları gibi onlar da birçok ağızda çok fazla gururla çınlayan adlarının farkında olduklarını belirtmektedirler. Kendilerini yiyecek birkaç yem tanesi bulmak için karı eşeleyen aç kargalara benzetilen bu zavallı dağlılar, **Asya'nın fatihi İskender'in torunları** olduklarını söylemektedirler.

Antropologlar açısından en ilginç olaylardan birisi, bize güzelliğin en mükemmel tipi olarak gelen yüzün ait olduğu **Galtcha'ları, brakisefallere en çok benzeyen insanlar arasına koymasıdır, yani Cermen Arî fanatiklerinin, uzun kafaları kuşku götürmez bir üstünlük işareti olarak görmelerine karşın, Galtcha'ların oldukça iri başları vardır.**

Sayfa :358

La partie occidentale du plateau d'Iranie, celle qui, dans le langage moderne, a pris le nom de Perse, est de forme plus régulière et plus « une » que la partie orientale : son histoire devait en conséquence se dérouler d'une manière plus égale et plus majestueuse.

Sayfa 358

Modern dilde Pers adını alan İran Yaylası'nın batı bölümü, daha düzenli bir şekildedir ve doğu kesiminde bir benzeri daha yoktur. Sonuçta batı bölümünün tarihi, daha eşit ve daha mükemmel bir şekilde gerçekleşmiş olmalıydı.

H. G. WELLS

ESQUISSE
DE
L'HISTOIRE UNIVERSELLE

TRADUCTION FRANÇAISE DE M. ÉDOUARD GUYOT,
MAITRE DE CONFÉRENCES A LA SORBONNE

Avec 39 cartes et 73 gravures

PAYOT, PARIS
106, BOULEVARD SAINT-GERMAIN
1925

H.G. WELLS

DÜNYA TARİHİ ÖZETİ

SORBONNE ÜNİVERSİTESİ ÖĞRETİM ÜYESİ
BAY ÉDOUARD GUYOT TARAFINDAN FRANSIZCAYA
ÇEVRİLMİŞTİR

39 Harita ve 73 gravür

PAYOT, PARİS
106, Boulevard Saint-Germain
1925

Anıtkabir Atatürk Kitaplığı Bilgileri		
Envanter No	: 1294	
Yazar	: H[erbert] G[eorge] Wells	
Cild	: Kırmızı	
Ebadı	:	
	En	: 20 cm.
	Boy	: 27 cm.
Sayfa Adedi	: 580	
Not	: Kitabın ilgili bölümleri Ankara Ü. TÖMER Dil Öğretim Merkezi tarafından tercüme edilmiştir	

PRÉFACE

> *Une philosophie de l'histoire de la race humaine, pour être digne de ce nom, doit partir des cieux et descendre sur la terre ; elle doit exprimer la conviction profonde que toute l'existence est une conception unique, fondée de bout en bout sur une loi identique.*
>
> FRIEDRICH RATZEL.

L'objet de cette Esquisse de l'histoire universelle est *d'offrir un récit suivi, clair et fidèle de l'histoire de la vie et de celle de l'humanité, dans la mesure où l'une et l'autre nous sont aujourd'hui connues.*

L'histoire universelle est quelque chose de plus et quelque chose de moins qu'un agrégat des histoires nationales auxquelles nous sommes habitués. Elle doit donc être envisagée dans un esprit et traitée selon un procédé différents. Ce livre a été écrit, avant tout, pour montrer que l'histoire forme un tout *et qu'on peut arriver à en donner une version plus large et plus compréhensive que ne le sont nos histoires appliquées à des nations et à des périodes particulières. Alors que l'histoire s'occupe à l'ordinaire de règnes, de dynasties et de campagnes, notre esquisse traite plutôt des époques, des races et des nations, et l'on s'apercevra qu'elle n'est pas cependant plus bourrée de noms et de dates, ni plus difficile à suivre et à comprendre. L'histoire ne fait pas d'exception parmi les sciences ; à mesure que les vides se comblent, les contours se simplifient ; à mesure que le champ de vision s'élargit, la multitude des détails se fond en lois générales. Un grand nombre de sujets d'une importance tout à fait primordiale pour l'humanité, par exemple l'apparition et le développement de l'esprit scientifique, son influence sur la vie humaine, l'élaboration des idées de monnaie et de crédit, l'histoire des origines, de la diffusion et de l'influence du christianisme, tous ces sujets que, dans une histoire partielle, on ne peut traiter que par fragments ou dans des* **digressions compliquées,** *apparaissent et se* **développent** *intégralement* **et naturellement dès que nous embrassons d'un coup d'œil général le monde** *dans lequel nous vivons.*

Le besoin universel de connaître *les grands faits de l'histoire humaine est devenu très évident au cours des tragiques* **événements des dernières années.** *Pour leur bien ou pour leur mal, des moyens plus rapides de communications ont rapproché tous les hommes. La guerre est devenue un désastre mondial, une puissance aveugle et monstrueuse de destruction ; ses bombes tuent le bébé dans son berceau, ses torpilles coulent le bateau chargé de vivres destinés au non-combattant ou au neutre. Nous sentons à présent qu'il ne peut y avoir de paix en dehors d'une paix commune au monde tout entier, pas de prospérité en dehors d'une prospérité générale. Mais il ne peut y avoir de paix et de* prospérité communes sans des fonds communs d'idées historiques. *En l'absence d'idées capables de les faire coopérer harmonieusement, les races et les peuples livrés à leurs seules traditions nationalistes, étroites, égoïstes et jalouses, iront de conflit en conflit, jusqu'à leur destruction finale. Cette vérité, qui était manifeste, il y a un siècle, pour le grand philosophe Kant — elle est au fond de son petit traité sur la paix universelle — s'impose maintenant à l'homme de la rue. Notre politique intérieure, nos idées économiques et sociales sont radicalement faussées à l'heure présente par les notions erronées que nous avons de l'origine et des relations historiques des classes sociales. Si nous ne concevons pas l'histoire comme une aventure commune à toute l'humanité, il ne peut y avoir de paix à l'intérieur des nations ni entre celles-ci.*

H.-G. WELLS.

Sunuş

"İnsan ırkı tarihinin felsefesi, bu ada yaraşır olmak için, göklerden yola çıkıp yeryüzüne inmek zorundadır, bu felsefe, her türlü varlığın bir uçtan diğer uca benzer bir yasa üzerine kurulu yegâne öğreti olduğunun derin kanısını ifade etmek zorundadır."

Friedrich PATZEL

"Dünya Tarihi Özeti"nin amacı, günümüzde her ikisinin de bize öğretildiği biçimiyle insanlık ve yaşamın tarihine sadık, açık ve birbirini takip eden bir metin sunmaktır.

Dünya tarihi, bizlerin alışkın olduğu ulusal tarihlerin bir araya gelerek oluşturdukları bir harmandan daha az ya da daha çok anlam ifade etmektedir. O hâlde, dünya tarihinin bir düşünce biçiminde göz önünde bulundurulması ve farklı bir yönteme göre sunulması gereklidir. Bu kitap, her şeyden önce, tarihin bir bütün oluşturduğunu ve özelliği olan dönemlere ve uluslara uygulanmış tarihlerimizden çok daha fazla anlaşılır ve geniş bir aktarımını ona verebileceğimizi göstermek için yazılmıştır. Tarih, hükümdarlıkların, hanedanların ve savaşların alışılmış durumlarıyla oyalanmasına rağmen, bizim kaleme aldığımız denememiz, daha çok dönemleri, ırkları ve ulusları sunmaktadır. Ayrıca özetin, çok fazla isim ve tarihle doldurulmamış olması, takip edilmesini ve anlaşılmasını kolaylaştırmıştır. Bilimler arasında tarih bir ayrıcalık arz etmemektedir. Boşluklar doldukça sınırlar basitleşmekte, görüş alanı genişledikçe detaylar yığını genel yasalara dönüşmektedir. İnsanlık açısından tamamen öncelikli önem arz eden konuların büyük bir çoğunluğu, örneğin bilimsel düşüncenin ortaya çıkışı ve gelişimi, onun insan yaşamı üzerindeki etkisi, para ve kredi fikirlerinin gelişmesi, Hristiyanlığın kökenleri, yayılımı ve etkisinin tarihi gibi tüm bu konular, için de yaşadığımız dünyayı genel bir bakışla kucaklar kucaklamaz kısmi tarih içinde sadece parçalar ile ya da konu dışı karmaşık

sözlerle sunulmakta, eksiksiz ve doğal bir biçimde ortaya çıkmakta ve gelişmektedir.

İnsanlık tarihinin büyük olaylarından haberdar olma ihtiyacı, son yılların trajik olayları boyunca kaçınılmaz olmuştur. İnsanların iyilikleri ya da kötülükleri için en hızlı iletişim araçları, tüm insanları birbirine yaklaştırmıştır. Savaş, dünya çapında bir felâkete, gözü kara bir güce ve korkunç bir yıkıma dönüşmüş, onun bombaları beşiğindeki bebeği öldürmekte, torpilleri tarafsız olan ara ayrılan yiyeceklerle yüklü gemiyi batırmaktadır. Bugün tüm dünyada ortak barış dışında bir barışın genel refah dışında bir refahın var olamayacağını hissediyoruz. Ancak, tarihsel düşüncelerin ortak zenginliği olmadan dünyada ortaklaşa bir refah ve barışın var olması mümkün değildir. Uyumlu bir biçimde ortaklaşa çalışmayı sağlayan fikirlerin yokluğunda, yalnızca ulusal, dar, egoist ve kıskanç geleneklerle teslim olan toplumlar ve ırklar bir anlaşmazlıktan diğerine yönelecekler ve bu durum, onların en son yıkımına değin sürüp gidecektir. Bir yüzyıl önce ünlü filozof Kant'a göre bilinen bu gerçek, -evrensel barış üzerine yazmış olduğu küçük sunuşunun derinliğinde yer alır- şimdi sokaktaki adama gücünü zorla kabul ettirmektedir. Toplumsal sınıfların tarihsel ilişkileri ve başlangıçta sahip olduğumuz yanlış kavramlar, ekonomik ve sosyal alanlardaki düşüncelerimizin, iç işleri politikamızın bugün kesin olarak yanlış olmasına yol açmıştır. Eğer tarihi, tüm insanlık için ortak bir macera gibi kavramazsak, ne ulusların içinde ne de ulusların arasında barışın var olması mümkün değildir.

H.-G. WELLS

AVANT-PROPOS DU TRADUCTEUR

« ... l'émouvante et complexe aventure de l'homme à travers l'espace et le temps ! »
H.-G. WELLS.

L'œuvre de H.-G. Wells, dont nous offrons aujourd'hui la traduction au public français, est avant tout l'œuvre d'un écrivain qui, étendant le champ de son observation, fait tenir aux peuples et aux civilisations la place que les individus occupent dans les livres d'imagination ; de là son intérêt dramatique. Cette *Esquisse de l'histoire universelle*, bien que fondée sur une solide documentation, crée autant qu'elle relate. Nous trouverons dans ce livre, dont le succès en Angleterre et aux États-Unis a été prodigieux, une aventure passionnée, dont l'homme est le héros, dont les figures considérées jusqu'à présent comme « historiques » ne sont que les metteurs en scène, dont les Empires ne sont que le décor. Le personnage principal est un personnage muet, et à peine agissant ; les autres, conquérants ou ministres, fondateurs de religions ou de morales, sont traités par Wells comme des êtres simplement humains, parfois avec sérieux, parfois avec irrévérence. Il n'y a place dans son ouvrage pour aucune de ces divinités personnelles dont tant de nos historiens se sont faits les grands-prêtres. Chacun y apparaît comme noble ou ridicule, selon qu'il soupçonne plus ou moins la majesté de l'action à laquelle il est mêlé. D'où il résulte que certains personnages dans lesquels nous avons l'habitude de voir le symbole de toute une époque ne tiennent qu'un rôle épisodique. Servir, se faire l'exécuteur des destins qui, à travers tous les conflits, imposent graduellement à l'humanité une unité de pensée et de volonté, voilà pour Wells la marque de l'héroïsme.

De précieux concours nous ont permis d'effectuer la besogne de vérification et d'adaptation qu'un passage d'une langue à l'autre rendait nécessaire. Aussi tenons-nous à adresser l'expression de notre gratitude à ceux de nos collègues qui, sans, bien entendu, se rallier dans tous les cas au point de vue de Wells, ont bien voulu nous offrir leurs précieuses suggestions : MM. Marcelin Boule, Professeur au Muséum, Dr Contenau, Chargé de missions archéologiques en Syrie, Déprez, Professeur à l'Université de Rennes, Dottin, Doyen de la Faculté des Lettres de Rennes, Dussaud, Professeur à l'École du Louvre, Granet, Chargé de Cours à la Sorbonne, Guignebert, Professeur à la Sorbonne, Huart, Professeur à l'École des Langues orientales, Isidore Lévy, Professeur à l'École des Hautes-Études, Maclère, Professeur à l'École des Langues orientales, Masson-Oursel, Chargé de Cours à la Sorbonne, Meillet, Professeur au Collège de France.

EDOUARD GUYOT.

ÇEVİRMENİN ÖN SÖZÜ

" uzam ve zaman arasında insanın duygulandıran ve karmaşık serüveni"

H.-G. WELLS

Bugun Fransız halkına çevirisini sunduğumuz H.-G. Wells'in eseri, herşeyden once, gozlem alanını genişleterek gerçek dışı imgelemenin yer aldığı kitapları işgal eden kişilerin yerine, toplumlara ve uygarlıklara çok onem veren bir yazarın eseridir. Bu, yazarın heyecan verici ozgunluğudur. Sağlam belgeler uzerine dayandırılmış olmasına rağmen, bu "Dunya Tarihi Ozeti" yazarın anlattığı olçude meydana gelmiştir. İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri'nde inanılmaz bir başarı elde eden bu kitapta, kahramanının insan, bugune kadar "tarihsel" gibi düşunulen resimlerin yalnızca rejisorler, imparatorlukların ise sadece dekor olduğu coşkulu bir macera bulacağız. Eserin asıl kahramanı, dilsiz ve olaylara pek az karışan bir kişidir. Fetihleri gerçekleştirenler ya da bakanlar, ahlâk ya da din kurucuları olan diğer kişiler Wells tarafından basit anlamda kimi zaman ciddî, kimi zaman saygısız insanlar gibi sunulmuştur. Wells'in eserinde, pek çok tarihçimizin, onları birer yuce din adamı yaptığı bu kutsal kişiliklerden hiçbiri için yer yoktur. Wells'in kahramanların yaptığı eylemi, buyuk ya da kuçuk olarak değerlendirmesine gore, onların herbiri eserde, asıl veya gulunç bir kişi gibi gozukmektedir. Buradan butun bir donemin imgesi olarak gormeye alıştığınız kimi kişilerin, olaylarda yalnızca onemsiz bir rol oynadıkları sonucu çıkmaktadır. Wells'e gore kahramanlığın gostergesi olan ve tum çatışmaların arasında insanlığa, aşama aşama, duşunce ve istek birliğini kabul ettiren iki eylemden birisi kullanmak, diğeri ise, kişinin kendisini kaderin uygulayıcısı yapmasıdır.

Bu çalışmada, bir dilden diğerine uyarlanma ve tercumenin kontrol edilmesinde bize çok onemli katkılar sağlayanlara ve ayrıca, tum durumlarda elbette Wells'in bakış açısına katılmayan ancak bizlerden

değerli görüşlerini esirgemeyen meslekdaşlarımıza da minnettarlığımızı ifade etmek isteriz: Doğabilimier Müzesi Profesörü Marcelin Boule, Suriye'deki arkeolojik kaz. sorumlusu Dr. Contenau, Rennes Üniversitesi Öğretim Üyesi Bay Dépres, Rennes Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dekanı Bay Dottin, Louvre Okulu Öğretmeni Bay Dussaud, Sorbonne Üniversitesi Öğretim Görevlisi Bay Granet, Sorbonne Üniversitesi Öğretim Elemanı Bay Guignebert, Doğu Dilleri Okulu Öğretim Elemanı Bay Huart, Yüksek Öğretim Okulu Öğretim Elemanı Bay Isidore Lévy, Doğu Dilleri Okulu Öğretim Elemanı Bay Maciere, Sorbonne Üniversitesi Öğretim Görevlisi Bay Masson-Oursel, Fransa Koleji Öğretmeni Bay Meillet.

EDOUARD GUYOT

Sayfa :355

L'Inde était profondément divisée alors, et prête à accueillir le premier envahisseur qui lui promettrait l'ordre et la paix. Baber rencontra le sultan de Delhi à Panipat (1525), soit à vingt kilomètres au nord de la ville et, bien qu'il ne disposât que de 25.000 hommes, pourvus, il est vrai, de canons, contre mille éléphants et quatre fois plus de troupes, il remporta une complète victoire. Il cessa de s'appeler roi de Kaboul et prit le titre d'empereur d'Indoustan. Il s'avança jusqu'au Bengal, mais sa mort prématurée, en 1530, eut pour effet d'arrêter pendant un quart de siècle le flot des conquérants mongols, et ce ne fut qu'après l'accession de son petit-fils Akbar que ce flot reprit sa course. Akbar subjugua toute l'Inde jusqu'à Berar, et son arrière-petit fils Aurungzeb (1658-1707) put se considérer

1927
1505
0422

Sayfa :355

comme maître de la péninsule. Avec cette grande dynastie Mongole, dans laquelle le fils succéda au père pendant six générations, l'Inde connut une période de splendeur sans précédent. Akbar fut peut-être, après Asoka, le plus grand monarque de l'Inde, l'une de ces figures royales dont la stature se rapproche de celle du grand homme.

A cet Akbar, il convient d'accorder la même attention qu'à un Charlemagne ou à un Alexandre. Ce fut l'un des pivots de l'histoire. Une grande partie de son œuvre survit encore, elle fut d'ailleurs poursuivie par les Anglais lorsqu'ils succédèrent aux empereurs mongols. En fait le monarque britannique porte de nos jours le titre indien des empereurs mongols . Kaisar i-Kind. Toutes les autres grandes administrations des descendants de Jengis Khan, en Russie, en Asie centrale et occidentale, en Chine, ont disparu pour faire place à d'autres formes de gouvernement

Sayfa 355

[CENGIZ KAAN VE HALEFLERININ BUYUK IMPARATORLUĞU]

O dönemde tamamen bolunmuş olan Hındistan, kendısıne düzen ve barış getırmeyı vaad edecek ılk ıstılâcıyı karşılamaya hazırdı. Baber, şehrın kuzeyıne yırmı kılometre uzaklıktakı Panıpat'ta Delhı Sultanı ıle karşılaştı (1525) Baber, bın fıl ve dort kat daha buyuk bır orduya karşın, yalnızca sılahlı 25 000 adama sahıp olmasına rağmen muhteşem bır zafer kazandı Kaboul Kralı unvanını bır yana bırakarak **Hindistan İmparatoru unvanını** alan Baber, Bengal'a kadar ılerledi Baber'ın 1530 yılında anı olumu, bır çeyrek yuzyıl boyunca Moğol ıstılâcılarının akınının durmasına neden oldu Torunu Akbar'ın başa geçmesınden hemen sonra, bu akın yenıden hızlandı Akbar, Berar'a kadar tum Hındıstan'ı boyundurluğu altına aldı Onun da torunu Aurugaeb (1658-1707), nihayet kendını bu yarım adanın sahıbı gıbı duşunebıldı Altı kuşak boyunca babadan oğula geçen bu buyuk Moğol Hane-

danlığı ile Hindistan, eşi benzeri olmayan bir ihtişam dönemi yaşadı. Akbar belki de Asok'tan sonra Hindistan'ın en büyük hükümdarı, yüce bir insanın kişiliğini andıran kişilikteki saray betilerinden biri oldu.

[Frank Kralı] **Şarlman'a ya da Büyük İskender'e atfedilen ilginin aynısını, Akbar'a da atfetmek yerinde olacaktır. Akbar, tarihin temel ögelerinden biridir. Onun eserinin büyük bir bölümü hâlâ yaşamaktadır. Nitekim, Moğol imparatorlarının yerine İngilizler geçtiği zaman, onlar da Akbar'ın izinden gitmiş, onun eserinin büyük bir bölümünü takip etmişlerdir.** Gerçekten de İngiliz hükümdarlığı bugün Moğol imparatorlarının Hindu adını taşımaktadır. Onlara Kaisar-ı-Hind adı verilmektedir. Rusya'da, Orta ve Doğu Asya'da, Çin'de Cengiz Kaan'ın torunlarına ait diğer tüm büyük yönetimler, yerlerini diğer yönetim biçimlerine bırakmak için ortadan yokolmuştur.

Sayfa :548

La contrainte et la servitude ont fait place à l'idée de libre association, et la souveraineté, autrefois privilège d'un dieu ou d'un autocrate, est maintenant répandue dans toute la communauté. Jusqu'au moment où la République romaine eut étendu son autorité sur toute l'Italie, il n'y avait pas eu de communauté libre dépassant les dimensions d'un état-cité ; toutes les grandes communautés étaient des communautés d'obéissance, sous le gouvernement d'un monarque unique. Avant l'époque du journal imprimé et du chemin de fer, la grande République des Etats-Unis n'aurait pu se constituer. Au-

Sayfa :548

jourd'hui, le télégraphe, le téléphone, l'aéroplane, le développement continuel des communications terrestres et maritimes, ne sont compatibles qu'avec une organisation politique encore plus vaste.

Si cette *Esquisse* est un récit fidèle, et si ses conclusions sont fondées, il s'ensuit que le monde est présentement en train de s'adapter à des conditions nouvelles. C'est là une immense entreprise, dont nos guerres, nos conflits sociaux, nos terribles difficultés économiques ne sont qu'un aspect. L'Etat véritable, l'Etat qui commence à se constituer, l'Etat que nous devons dès à présent servir avec le meilleur de nous-mêmes ne peut être que l'Etat Fédéral Mondial, dont les conditions de la vie moderne font une nécessité. Nos loyalismes et nos allégeances ont un caractère provisoire. Notre vrai Dieu ne peut être que le Dieu de toute l'humanité. Le nationalisme, dont nous faisons un Dieu, doit aller rejoindre dans les limbes les autres Dieux de la tribu. Nous sommes devenus les nationaux de l'humanité.

Jusqu'à quel point les hommes d'aujourd'hui reconnaissent-ils cette nécessité et sont-ils préparés à une revision de leurs idées, à une transformation de leurs institutions, et à la préparation de leurs descendants à cette tâche de citoyens du globe ? Jusqu'à quel point, au contraire, garderont-ils leurs traditions, leur point de vue étroit, leur volonté de résistance aux forces convergentes qui ne leur laissent de choix qu'entre

Sayfa :548

uu monde uni et un monde de misère ? Car il est certain que, tôt ou tard, les hommes devront s'unir, s'ils ne veulent être écrasés par leurs propres inventions. Notre optimisme, notre foi dans la raison et dans la bonne volonté croissante de la race humaine nous forcent à bannir la seconde de ces éventualités. Mais nous sommes incapables de dire si le premier but sera atteint en une ou deux générations ou si, au contraire, il est au bout d'une route longue et tragique, sur laquelle de nombreuses générations connaîtront le martyre. La décision dépend, en dernier lieu, de forces dont nous connaissons jusqu'à un certain point la nature, mais dont nous ignorons la puissance.

Sayfa 548

Baskı ve tutsaklık, yerini insanların özgürce biraraya gelme düşüncesine bırakmıştır. Bir zamanlar tanrıya veya sadece hükümdara özgü olan mutlak hâkimiyet, şimdi tüm topluluğun içinde dile getirilmektedir. Roma cumhuriyeti, otoritesini tüm İtalya üzerinde yaydığı ana kadar, kendi yasalarıyla yönetilen bir şehir devletin boyutlarını (ozerk bir durumun ana niteliklerini) aşan özgür bir topluluk var olmamıştı. Bütün büyük topluluklar, tek bir hükümdarın yönetimine boyun eğen topluluklardı. Yazılı basın ve demiryolu döneminden önce Amerika Birleşik Devletleri'nin büyük cumhuriyeti, kendi kendini yapılandıramazdı. Bugün telgraf, telefon, uçak, kara ve deniz ulaşım araçlarının ardı arkası kesilmeyen ilerleyişi, sadece çok daha geniş bir politik örgütlenme ile bağdaşmaktadır.

Eğer bu özet, özüne sadık bir anlatıysa ve bir takım sonuçlar ortaya koymuşsa, buradan hareketle dünyanın şu anda yeni şartlara

uyum sağlamakta olduğu sonucuna varılabilir. Savaşlarımızın, sosyal çatışmalarımızın, çok büyük ekonomik güçlüklerimizin inanılmaz büyüklükte bir şirketin sadece bir görüntüsü olarak varolması işte bundan kaynaklanmaktadır. Gerçek devlet, kendi kendini yapılandırmaya başlayan, hemen bugünden baş ayarak elimizden gelenin en iyisiyle kullanmamız gereken, yalnızca modern yaşam koşullarını bir gereklilik haline getiren Dünya Federal Devleti olabilir. Kurulu düzene olan bağlılıklarımız ve uyruklarımız geçici bir niteliğe sahiptir.

Bizim gerçek Tanrımız yalnızca bütün insanlığın Tanrısı olabilir. Bizlerin tanrı yaptığı milliyetçilik, vaftiz olmadan ölen çocukların ruhlarının gittiği yerdeki kabilenin diğer tanrılarına katılmaya gitmelidir. Bizler (artık) insanlığın milliyetçilerine dönüştük.

Bugünün insanları bu gerçeği ne dereceye kadar kabul etmektedir? Kendi düşüncelerini yeniden gözden geçirme, kurumlarını değiştirme ve çocuklarını bu dünya vatandaşlığı görevine hazırlama konusunda ne dereceye kadar hazırlanmışlardır? Dünya insanları, bunun tam tersine, geleneklerini, dar bakış açılarını onlara sadece birlik olmuş bir dünya ile güçsüz bir dünya arasında bir seçim bırakan benzer güçlere karşı direnme isteklerini, ne dereceye kadar sürdüreceklerdir? İnsan ırkının giderek büyüyen aklı ve iyi niyeti içinde yer alan inancımız, iyimserliğimiz bizleri bu olasılıklardan ikincisini devre dışı bırakmaya zorlamaktadır. Ancak bizler, birinci hedefin bir ya da iki kuşağa erişip erişemeyeceğini ya da bunun tam tersine, **sayısız kuşağın kurban olmasının ne demek olduğunu iyi bileceği uzun ve bir o kadar da trajik bir yolun sonunda bu hedefin yer alıp almadığını söylemeye yetkin değiliz. Nihayet karar, bir dereceye kadar doğasını bildiğimiz, ancak gücünü bilemediğimiz kuvvetlere bağlı olmaktadır.**

Sayfa :548

L'explosion presque mondiale de foi et d'espérance que suscitèrent les appels du Président Wilson avant que celui-ci n'eût commencé à glisser de concession en concession, est à cet égard un symptôme décisif pour l'avenir de notre espèce. Mais il faut reconnaître que cette tendance vers l'unité est contrariée par d'autres forces : la peur et la haine des peuples et des choses étrangères, l'amour de la tradition, le patriotisme, les préjugés de race, les soupçons, les méfiances auxquelles il faut joindre enfin l'égoïsme, les rancœurs, les bas instincts qui occupent une si grande place dans toute âme humaine.

Jusqu'à présent les deux puissances qui, chez l'individu comme au sein des communautés, ont lutté et prévalu contre les mobiles féroces et ignobles tendant à nous isoler les uns des autres, ont été celles de la religion

Sayfa :549

et de l'éducation. Si de vastes sociétés humaines, du genre de celles dont nous avons retracé la croissance, ont pu se constituer, c'est à ces deux influences, étroitement combinées, que nous le devons. Elles ont été, dans l'histoire, les deux grandes forces synthétiques.

Sayfa 548

Taviz üstüne taviz vermeye başlamadan önce, neredeyse dünya çapındaki güven ve umudun belirmesine neden olan Başkan Wilson'un çağrıları, bu açıdan, bizim türümüzün geleceğini kararlı bir sonuca götürmektedir. **Ancak birliğe doğru yönelen bu eğilimin, top-**

lumların korku ve düşmanlık ile yabancı şeylere karşı korku ve düşmanlık, geleneğe sevgiyle bağlılık, yurtseverlik, ırklara dair önyargılar, şüpheler, her insanın ruhunda öylesine büyük bir yere sahip olan aşağılık içgüdülerin, kırgınlıkların ve son olarak egoistliğin de iliştirilmesi gereken güvensizlikler gibi diğer güçler tarafından engellendiğinin de kabul edilmesi ve bilinmesi gerekir.

Bugüne kadar toplulukların içinde olduğu gibi bireyde de, bizi kendi köşemize çekilmeyi, birbirimizden ayrılmamızı isteyen acımasız ve iğrenç dürtülere karşı savaşmış ve bu anlamda onlara baskın çıkmış iki güç, din ve eğitim olmuştur [sayfa549] Eğer büyümesini betimlediğimiz toplumlar türünde olan geniş insan toplumları, kendilerini yapılandırmış olabildilerse, biz bunu birbirine sıkı sıkıya bağlı olarak ayarlanmış bu iki etkiye [din ve eğitim] borçluyuz. Bu etkiler, tarih içinde, yapay iki büyük güç olmuşlardır.

Sayfa :549

La constitution de pays comme la Suisse ou les Etats-Unis ne contient pour ainsi dire aucun article qui s'oppose à leur réunion, sur un pied d'égalité, avec d'autres confédérations également civilisées. Par contre, des systèmes politiques comprenant des régions vassales et des « peuples sujets », comme c'était le cas de l'Empire turc avant la Grande Guerre, ne peuvent, sans s'être d'abord disloqués, s'adapter à un système fédéral mondial.

Sayfa 549

İsviçre ya da Amerika Birleşik Devletleri gibi ülkelerin yapısı, âdeta benzer bir biçimde uygarlık düzeyine erişmiş diğer konfederasyonlarla eşit koşullar içinde birleşmelerine aykırı olan hiçbir un-

sur içermemektedir Buna karşın, . Dunya savaşından once, Türk İmparatorluğu'nda olduğu gibi "kışı toplumlar" ve bağımlı bolgeleri içeren sıyası sıstemler parçalanmış olmadan dunya federal sıstemıne uyarlanamamaktadır

Sayfa :550

La Société des Nations, créée par le pacte de 1919, contient-elle le germe d'une fédération humaine d'un caractère permanent ? Donnera-t-elle naissance a une organisation pour laquelle les hommes, selon l'expression de Stallybrass, seraient prêts « à travailler de tout leur cœur, et, s'il est nécessaire, à *combattre* · tout comme ils ont combattu jusqu'ici pour leur patrie et leur foyer ? Rien n'indique à l'heure présente que la Société des Nations doive un jour soulever un tel enthousiasme

Sayfa 550

1919 antlaşmasıyla ortaya konan Milletler Topluluğu, daimî niteliğe sahip ve insana özgü bir federasyonunun tohumunu içermekte midir? Stally Brass'ın ifade ettiği gibi topluluk, insanların bugüne kadar yurtları ve evleri için vermiş oldukları savaşıma benzer "gerekli olduğunda savaşmaya ve bütün kalpleriyle çalışmaya" hazır olabilecekleri bir örgüte can verecek midir? Milletler Topluluğu, boy lesıne bır coşkuyu bir gun ayağa kaldırabileceğine dair şu anda hiçbir belirti göstermemektedir

Sayfa :550

Sayfa 550

Sayfa :569

Sayfa 569

XXIII. BÖLÜM

BÜYÜK İSKENDER'İN YAŞAMI

Sayfa :570

CHAPITRE XXVII De Tiberius Gracchus au dieu-empereur . 222

Sayfa 570

XXVII BÖLÜM

TIBERIUS GRACCHUS'TAN YÜCE İMPARATORA

Sayfa :570

Sayfa 570

XXX. BÖLÜM

ASYA'DA YEDİ YÜZYIL (M.Ö. 50,M.S. 650)

Sayfa :571

Sayfa 571

XXXIII. BÖLÜM

CENGİZ KAAN VE HALEFLERİNİN BÜYÜK İMPARATORLUĞU

XXXV. BÖLÜM

PRENSLER, PARLMENTOLAR VE GÜÇLER

Sayfa :571

Sayfa 571
XXXV. BÖLÜM
PRENSLER, PARLMENTOLAR VE GÜÇLER

Sayfa :572

DU IVE SIÈCLE A NOS JOURS

Ouvrage publié sous la direction de

Ernest LAVISSE
de l'Académie française,
Professeur à l'Université de Paris.

Alfred RAMBAUD
Membre de l'Institut,
Professeur à l'Université de Paris.

TOME PREMIER

Les Origines

395-1095

TROISIÈME ÉDITION

Librairie Armand Colin
103, Boulevard Saint-Michel, PARIS
1922

IV. YÜZYILDAN GÜNÜMÜZE

Ernest LAVISSE
Fransız Akademisinden
Paris Üniversitesi
Öğretim Üyesi

Alfred RAMBAUD
Enstitü Üyesi
Paris Üniversitesi
Öğretim Üyesi

Başkanlığında yayımlanmış eser

BİRİNCİ CİLT

KÖKLER

395-1095

3. Baskı

Armand Colin Kitap Evi
103, BOULEVARD SAINT-MICHEL, PARIS

Basım Yılı: 1922

Anıtkabir Atatürk Kitaplığı Bilgileri

Envanter No	: 1296		
Direktörler	: Ernest Lauısse - Alfred Rambaud		
Cild	: Siyah		
Ebadı	:		
	En	: 16 cm.	
	Boy	: 24 cm.	
Sayfa Adedi	: IV + 805		
Not	: Kıtabın ılgılı bolumlerı Ankara U TÖMER Dıl Öğretım Merkezı tarafından tercüme edılmıştır.		

Ön Söz (Özet)

Birinci Got istilasından önce dünya ikiye bölunmuş durumdaydı, Roma dünyası ve Barbar dünyası.

Roma İmparatorluğu'na yapılan Barbar istilâları toplumların, yani günumuz uluslarının köklerinin birbirine karışmasına yol açtı

Çeşitli toplumların istilâları, yıkımları ve ırklarının birbirine karışması gibi hareketler yedi yuzyıl surdu Butun bunlar "barbarlık" hatta "vahşilık" olarak anılır ve olaylar yonunden zengin, içerik olarak fakir bir tarihî dönemi oluşturur.

7 yüzyıldan 11 yuzyıla kadar olan donemde dünya uç büyük otorite etrafında odaklanmıştı St Pierre'nın varisi papa, Auguste'nın varisi imparator ve Muhammed'in varisi halife

Bu uç velâyet birbirinden tamamen farklıdır Dunyada aynı donemde, genellikle tek bir papa, en az iki imparator ve en az uç halife her zaman gorev yapmıştır Bunların içinde en çok itaat edileni ise, papa olmuştur Bu uç otorite, başlangıçta duzensiz olan, ama daha sonraları gunden gune güçlenecek ve gerçek ulusları oluşturacak devletlerin kurulmasına katkıda bulunacaktır

Bazen kuşatan, bazense kuşatılan tum bu toplumlar, birbirlerinden tamamen farklı devletlerden oluşan gunumuzun ve yarının güçlu Avrupasını oluşturacaklardır Butun bu yeni oluşumlar, bu iki imparatorluğun (Doğu Batı) ayrılmasına ve Barbar dunyası ile Hrıstiyan dunyasının karışımına tanık olan bu donemde ortaya çıkmıştır

Sayfa :2

5° La race *ouralo-altaïque*, branches *finnoise* et *turque*, répandue dans le nord de la Scandinavie, dans la Finlande et presque toute la Russie actuelle, dépassait à l'est l'Oural, même l'Altaï, s'étendant jusqu'à la Muraille de Chine de là son nom d'ouralo-altaïque. Elle est étrangère à la race *aryenne* ou indo-européenne, ses nombreux dialectes n'ont rien de commun avec ceux que parlaient Romains et Grecs, Germains et Goths, Lithuaniens et Slaves, qui tous sont des Aryens. Parmi ses peuplades, beaucoup étaient depuis longtemps établies sur le sol européen, elles y étaient fixées peut-être dès le temps de cette Scythie que décrivait Hérodote au v° siècle avant J.-C.

Sayfa 2

5) İskandinavya'nın kuzeyine, Finlandiya'ya ve günümüz Rusyasının hemen hemen tamamına yayılmış Ural-Altay ırkının, Fin ve Türk kolları, doğuda Uralları, hatta Altay'ı aşıp Çin Seddi'ne kadar uzanıyordu. Ural Altay adı buradan gelir. **Ari veya Hint-Avrupa ırkına yabancıdır. Tümü Ari ırkından olan bütün Slavların, Litvanyalıların, Gotların, Cermenlerin, Yunanlıların ve Romalıların konuştuğu pek çok diyalekt hiçbir ortak özellik taşımaz. Bu ırktan olan kavimlerin birçoğu uzun zaman önce Avrupa toprakları üzerinde yerleşmişti. Belki de bu kavimler, Heredot'un anlattığı gibi M.Ö. 5. yüzyılda, İskitler döneminden itibaren oraya yerleşmişlerdi.**

Sayfa :5

Résumons les traits principaux : esprit démocratique, étroite liaison à la communauté, respect de la noblesse, peu d'attache à l'Etat, étroite attache au chef choisi. Ce peuple organisé pour la vie locale est incapable de supporter les plus simples formes de l'Etat.

Sayfa :5

L'ancienne religion germanique est une poésie de la nature porsonnifiée : on cherche a savoir ce que disent le cri du coucou, le lièvre qui coupe le chemin Dans le ciel plane un aigle

un géant.

Sayfa 5

Temel noktaları özetleyelim: Demokratik anlayış, toplumla yakın ilişki, soylu sınıfa saygı, seçilmiş yöneticiye tam, devlete ise daha az bağlılık. Yerel yaşam için organize olmuş bu toplum, devletin en basit kurallarına bile tahammül edemiyordu.

Eski Cermen dini, kişileştirilmiş doğanın şiiridir: Bu şiirde bir tavşanın yol üzerine çıkıvermesiyle, bir guguk kuşunun çığlığıyla ne anlatmak istediği bilinmeye çalışılır. Gökyüzünde bir kartal, bir dev süzülür.

Sayfa :6

César constatait chez eux le culte du Soleil et de la Lune : ce sont la déesse *Sunna* et son frère le dieu *Mani*[1].

Sayfa 6

Sezar, Cermenlerin **Güneş'e ve Ay'a taptıklarını** fark etti Tanrıça Sunna ve erkek kardeşi Tanrı Manı'dır

Sayfa :8

Un choc inattendu, venu d'Asie, bouleversa tout. Les Barbares entrèrent par grandes masses; on put encore, avec l'aide de ceux qui avaient fait un pacte avec l'empereur, écraser les autres, les vrais destructeurs, mais ce fut tout. Plus l'Empire faiblissait, plus nombreux entraient les Germains : si bien que, tout en subissant l'influence de Rome, ils ont gardé leur individualité que les Gaulois avaient perdue.

Sayfa 8

Asya'dan gelen beklenmedik bir saldırı, her şeyi allak bullak etti. Barbarlar kalabalık gruplar hâlinde Roma'ya girdiler. İmparatorla iş birliği yapmış olanların (Barbarların) yardımıyla gözü dönmüş diğer Barbarlar alt edildi. Ama hepsi bundan ibaretti. İmparatorluk zayıfladıkça, Cermenler daha kalabalık bir hâlde geliyorlardı. Öyle ki Roma'nın tamamen etkisine maruz kalarak Galya'lıların kaybettiği şahsiyetlerini onlar kazanmış oldular.

Sayfa :8

II. — L'invasion.

Les Huns et les Goths

Ils furent poussés contre les Romains par un mouvement venu du fond de l'Asie. Ils entrèrent dans l'Empire, presque autant comme fugitifs que comme envahisseurs, parce qu'ils reculaient devant les Huns.

Sayfa 8

II- İstilâ

Hunlar ve Gotlar

Asya'nın içlerinden gelen bir hareketten dolayı [Cermenler] Romalılara karşı saldırıya geçirildiler. İmparatorluğa kuşatmacı olarak girdikleri sırada aynı zamanda kaçak durumdaydılar, çünkü Hunların karşısında geri çekiliyorlardı.

Sayfa :9

1. Ils étaient peut-être mêlés d'éléments de race jaune, mais, comme fond ethnographique, ils différaient peu des Hongrois-Magyars, qui plus tard les revendiquèrent pour leurs parents. Klaproth et beaucoup d'autres ethnographes en font de purs Finnois.

Sayfa 9

1. Onlar belki de sarı ırkın unsurlarıyla karışmışlardı, ama etnografik köken bakımından, daha sonraları onları akrabaları olarak ileri süren Macar-Magyarlarından ayrılan çok az yönleri vardı. Klaproth ve diğer birçok etnograf bunların saf Finli olduğunu öne sürer.

Sayfa :10

C'est un fait très remarquable que les peuples barbares aient été presque tous à l'arianisme et qu'ils y aient persévéré si longtemps. Or l'arianisme n'allait à rien moins qu'à nier la divinité de la religion en niant la divinité du Christ.

Sayfa 10

Barbar toplumlarının hemen hemen hepsinin **Arianisme**'ye dahil olmaları ve bunda çok uzun süre sebat etmeleri dikkat çekici bir olgudur. Oysakı Arıanısme, İsa'nın tanrılığını inkâr ederek dindeki tanrı olgusunu yok saymaktan başka bir şey yapmıyordu.

Sayfa :11

Athanaric voulait combattre; mais les Huns ayant passé le Dniester la nuit, il dut se réfugier entre le Pruth et le Danube, où il se fortifia. Fridigern et Ablavius demandèrent asile à l'Empire

Sayfa 11

Athanaric savaşmak istiyordu. Ama Hunlar geceleyin Dinyester'i geçtiğinden, Athanaric Prut ve Tuna arasına sığınmak zorunda kaldı ve orada güç topladı. Fridigern ve **Ablavius** imparatorluktan sığınma talebinde bulundu.

Sayfa :11

Théodose négocia avec les chefs. Il gagna Athanaric, qui avait fini par passer aussi le Danube, l'attira à Constantinople, dont le luxe éblouit les Barbares, et lui fit après sa mort de splendides funérailles (381)

Sayfa 11

Théodose liderlerle uzlaştı. Tuna nehrini geçmiş olan Athanaric'i lüksünün Barbarların gözünü kamaştırdığı İstanbul'a çekti ve ölümünden sonra da ona muhteşem bir mezar yaptırdı (381).

Sayfa :12

Ainsi un roi goth, venu de la Scythie, épousait a Narbonne Placidie, son esclave, fille de Théodose et sœur d Honorius, et lui donnait en présent de noces les dépouilles de Rome.

Sayfa 12

Boylece **İskitlerden gelen** bir Got kralı, Narbonne'de, Honorius'un kız kardeşi ve Théodose'nın kızı olan kolesı Placıdıe yle evlenıyor ve ona düğun hedıyesı olarak Roma'nın ganımetlerını veriyordu

Sayfa :14

Quand mourut Honorius, Placidie et son fils Valentinien étaient à Constantinople. Théodose II envoya celui-ci à Ravenne pour régner en Occident sous le nom de Valentinien III. Placidie eut sa tutelle. Les deux principaux personnages furent Aétius et Boniface Aétius, fils d'un comte d'Afrique, ayant été otage chez les Huns et les Wisigoths, connaissait bien le monde barbare. Boniface était comte et administrait l'Afrique.

Sayfa 14

Honorıus olduğunde Placıdıe ve oğlu Valentınıen Istanbul'daydılar II Théodose, bu çocuğu III Valentınıen adıyla Batıda hukum surmek ıçın Ravenne'ye gonderdı Placıdıe onun vasısı oldu [Bu donemin] **en önemli şahsiyeti Aetius ve Boniface olmuştur. Bir Afrikalı kontun oğlu olan Aetius, Hunlarda ve Vizigotlarda rehine olduğundan, Barbar dünyasını iyi tanıyordu. Boniface ise konttu ve Afrika'yı yönetiyordu.**

Sayfa :15

Théodose II lui conféra les dignités romaines et lui paya un tribut de 350 livres. Rona mourut en 435. Ses deux neveux Bléda et Attila, fils de Moundzouk, lui succédèrent. Attila se débarrassa de Bléda par un assassinat (445)

La plus curieuse partie de l'histoire d'Attila n'est pas celle que l'on raconte. C'est dans la formation de son empire qu'il a déployé le plus de force et d'habileté, car, après avoir groupé autour de lui toutes les tribus hunniques, il s'est attaché par les liens d'un service personnel tous les peuples germains ou autres, du Volga au Rhin.

Sayfa 15

II. Theodose, Rona'ya Roma'nın onurunu emanet etti ve ona **350 liralık bir bedel** ödedi. Rona 435'te öldü. Munzuk'un oğulları olan iki yeğeni Bléda ve Attila onun yerine geçtiler. Attila Bleda'yı 445'te öldürerek ondan kurtulur.

Attila tarihinin en ilginç bölümü, anlatılan bölüm değildir. İmparatorluğunun kurulmasında gösterdiği üstün çabası ve yeteneğidir; zira tüm Hun kabilelerini etrafında topladıktan sonra, Volga'dan Rhin'e kadar tüm Cermen toplumlarını ve diğerlerini kişisel bir çabayla kendine bağlamıştır.

Sayfa :16

Il ne faut pas s'imaginer que ce fût une bête sauvage, il a fait une impression de terreur, qui a trompé. Les contemporains nous ont laissé un portrait de lui : ils parlent de sa poitrine large, de sa tête énorme, presque imberbe, de ses petits yeux ardents, de son nez écrasé, de son teint basané, de sa couronne de fer rouillée.

Sayfa 16

Onun (Attila) **vahşi bir hayvan olduğunu düşünmemek gerekir;** onun uyandırdığı bu dehşet izlenimi yanıltıcıdır. Çağdaşları bize ondan bıraktıkları portrede, onun geniş omuzlarından, neredeyse kel ve iri kafasından, küçük ve ateşli gözlerinden, basık burnundan, koyu esmer teninden, paslı demir tacından bahsederler

HISTOIRE

DU

DÉVELOPPEMENT INTELLECTUEL

DE

L'EUROPE

PAR

J. W. DRAPER

DOCTEUR EN MÉDECINE, DOCTEUR EN DROIT, PROFESSEUR DE PHYSIOLOGIE ET DE CHIMIE
A L'UNIVERSITÉ DE NEW-YORK,... ETC.

TRADUCTION DE L'ANGLAIS PAR L. AUBERT

—

SEULE ÉDITION FRANÇAISE AUTORISÉE

1910

TOME PREMIER

1317

PARIS

LIBRAIRIE INTERNATIONALE
15, BOULEVARD MONTMARTRE, 15
Au coin de la rue Vivienne

A. LACROIX, VERBOECKHOVEN ET Cie, ÉDITEURS
A BRUXELLES, A LIVOURNE ET A LEIPZIG

AVRUPA'NIN ENTELEKTÜEL GELİŞİMİNİN TARİHİ

Yazar: J. W. DRAPER
Tıp Doktoru, Hukuk Doktoru, New York Üniversitesinde Fizyoloji ve Kimya Öğretim Üyesi

İngilizceden Fransızcaya Çeviri: L. AUBERT

I. Cilt

PARİS
LIBRAIRIE INTERNATIONALE
Boulevard Montmartre, 15
Au coin de la rue Vivienne

Yayımcılar:
A. LACROIX, VERBOECKHOVEN ve ORTAKLARI
BRÜKSEL, LIVOURNE ve LEIPZIG

Anıtkabir Atatürk Kitaplığı Bilgileri

Envanter No	: 1317
Yazar	: J. W. Draper
Cild	: Bordo
Ebadı	:
	En : 15 cm.
	Boy : 22 cm.
Sayfa Adedi	: 390
Not	: Kitabın ilgili bölümleri Ankara U. TÖMER Dil Öğretim Merkezi tarafından tercume edilmiştir.

Ön Söz [Özet]

Bu eseri, insanı birey olarak ele aldığım "İnsan Fizyolojisi" adlı eserimin tamamlayıcısı olarak görmek gerekir. Bu kitapta insanı, sosyal ilişkileri açısından ele aldım. Okuyucunun, düşünce gelişiminin tarihinin bugüne kadar neredeyse tamamen ihmâl edildiğini farkedeceğini ümit ediyorum.

Sosyal gelişim, vücut gelişimi kadar, doğa kanunları tarafından da yönetilir. Bireyin yaşamı, ulus yaşamının daha küçük bir modelidir. Bu önermelerin ispatı, bu eserin ana konusunu oluşturmaktadır.

Bugüne kadar hiç kimsenin, uygarlığın düzenli gelişimini göstermek için Avrupa'nın entelektüel tarihiyle, fizyoloji ilkelerini bir araya getirmeye çalıştığını ve bu gelişimin gerçekleştiği koşulları daha iyi anlayabilmemiz için bilimin çeşitli dallarının bize sunmuş olduğu verileri birleştirmeyi düşündüğünü sanmıyorum. Bu eserle, bu boşluğu doldurmaya çalışacağım.

Sayfa :10

L'homme est l'archétype de la société; le développement individuel est le modèle du progrès social.

Sayfa 10

İnsan toplumun ilk örneğidir. Bireysel gelişim, sosyal gelişimin modelidir.

Sayfa 18

Nos conclusions ne seront point autres si nous consultons l'histoire du monde organique dans les âges passés. L'époque capitale dans l'existence organique de la terre est celle où le carbone s'est condensé et stratifié dans les couches solides du globe. Ce grand événement qui a rendu possible l'apparition d'animaux à sang plus chaud et plus intelligents, a été dû encore à l'influence des rayons solaires; mais, en même temps que cette influence a donné naissance à des organismes nouveaux, elle a fait disparaître d'autres organismes déjà existants. Il est en effet hors de doute que des myriades d'espèces qui ont disparu du globe, chacune a dû arriver à rencontrer des conditions materielles incompatibles avec la continuation de son existence.

Sayfa 18

Eğer geçmiş dönemlerdeki organık dünyanın tarihini incelersek, vardığımız sonuçlar hiç de farklı olmayacaktır. Dünyanın organik olarak var oluşundaki en önemli dönem, karbonun yerkürenin katı tabakalarında yoğunlaştığı ve **katmanlaştığı** dönemdir. Daha sıcakkanlı ve daha zeki hayvanların ortaya çıkmalarına olanak sağlamış olan bu büyük olay, daha ziyade güneş ışınlarının etkisinden kaynaklanıyordu. Fakat bu etki, bir taraftan yeni organizmalara hayat verirken, diğer taraftan da daha önce var olan diğer organizmaları yok etmiştir. Gerçekten de yeryüzünden kaybolmuş olan **binlerce** türün her birinin, varlıklarının devam etmesiyle bağdaşmayan yaşam şartlarıyla karşılaşmış oldukları kesindir.

Sayfa :21

Si vous n'admettez point comme un axiome que les agents physiques ont exercé une influence absolue sur les formes et l'organisation de la race humaine, comment se fait-il donc que tous les hommes, ayant une origine commune, présentent aujourd'hui dans leur complexion de telles divergences dans la couleur de la peau et dans la structure du squelette? Ces changements, l'expérience nous l'atteste partout, n'ont pu se produire brusquement, mais lentement et par degrés ; ils ne sont que les résultantes de perturbations insensibles qui se sont accumulées et superposées, et continuent encore à s'accumuler, de sorte que nous ne devons point considérer le type national comme le terme final d'une suite définie;

Sayfa 21

"Fiziksel etkenlerin, insan ırkının oluşumunda ve yapısında kesin bir etkide bulunduğu" gibi bir varsayımı hiçbir şekilde kabul etmezseniz, ortak bir kökene sahip olan tüm insanların vücut yapılarında ortaya koydukları ten rengi ve iskelet yapısındaki bu tür farklılıklar bugün nasıl açıklanabilir? Bulgular, bu değişimlerin aniden meydana gelmediğini, yavaş yavaş ve aşama aşama oluştuğunu bize her yerde kanıtlamaktadır. Bunlar, sadece üst üste gelmiş ve birbirine eklenmiş olan ayırt edilemeyen **düzensizliklerin** sonuçlarıdır ve bunlar hâlâ üst üste gelmeye devam etmektedir, öyle ki ulusal tipi, belirli bir gelişmenin kesin sonucu olarak asla görmemeliyiz

Sayfa :30

Les nations meurent comme les individus. Leur nais

Sayfa :31

sance présente un élément ethnique; leur mort, qui est le plus solennel spectacle que nous puissions contempler, peut être le résultat de causes intérieures ou de causes extérieures.

Sayfa 30

Uluslar, bireyler gibi ölürler. [sayfa 31] **Doğuşları etnik bir unsuru gösterir. Hayranlıkla izleyebileceğimiz en görkemli gösteri olan ölümleri ise, iç veya dış sebeplerin sonucu olabilir.**

Sayfa :31

Le temps, pour les nations comme pour l'individu, n'est rien d'absolu; sa durée dépend du degré d'activité de la pensée et de la faculté de sentir

Sayfa 31

Zaman, birey için olduğu kadar, uluslar için de belirli bir şey değildir; süresi, düşüncenin işleyiş düzeyine ve hissetme yeteneğine bağlıdır.

INTRODUCTION

À

L'HISTOIRE DE L'ASIE

Turcs et Mongols

Des Origines à 1405

PAR

LÉON CAHUN

CONSERVATEUR ADJOINT À LA BIBLIOTHÈQUE MAZARINE

PARIS

ARMAND COLIN ET Cie, ÉDITEURS

5, RUE DE MÉZIÈRES, 5

Libraires de la Société des Gens de lettres

1896

ASYA TARİHİNE GİRİŞ

Başlangıçtan 1405'e kadar
TÜRKLER VE MOĞOLLAR

Yazar: LÉON CAHUN
Mazarine Kütüphanesi Müdür Yardımcısı

PARİS

Yayımcılar: ARMAND COLİN VE ŞİRKETİ
5, RUE DE MÉZIERÈS, 5
Edebiyatçılar Topluluğu Kitap Evi

Yayım Yılı: 1896

Anıtkabir Atatürk Kitaplığı Bilgileri

Envanter No	: 2054
Yazar	: Léon [David] Cahun
Cild	: Kahve
Ebadı	:
	En : 15 cm.
	Boy : 22 cm.
Sayfa Adedi	: XIII + 519
Not	Kitabın ilgili bölümleri Ankara Ü. TÖMER Dil Öğretim Merkezi tarafından tercüme edilmiştir

Sayfa :IX

Jusqu'à l'époque où la science et la méthode ont primé la foi et la force brutale, les Turcs et les Mongols ont dominé l'Asie et l'Europe orientale; l'élan religieux a été pour si peu que rien dans leur éclatante fortune; au temps de leur plus grande puissance, leur empire typique, celui des Mongols, n'avait pas de religion définie; mais tout ce qu'on peut faire avec le sabre, les Turcs et les Mongols l'ont fait, ils ont incarné l'esprit militaire; leurs vertus sont celles des vrais gens de guerre, le courage, l'obeissance, la droiture, le bon sens; ils ont été d'exacts gouvernants, de fermes administrateurs; loin de mépriser l'art et la science, ils ont honore les choses intellectuelles; ils ont essayé de se les incorporer, de se les rendre naturelles. Mais le moule de leur pensée originale était trop étroit et rudimentaire pour contenir et transformer la civilisation persane ou chinoise; enfermée de force dans ce moule, elle ne tardait pas à le briser, et à perdre l'empreinte que lui donnaient, pour un instant, la droiture et la netteté de vision qui sont naturels à l'esprit turc.

Sayfa IX

Türkler ve Moğollar bilimin ve yönetimin, kaba güçten ve inançtan daha önemli olacağı döneme kadar, Asya'ya ve Doğu Avrupa'ya hâkim oldular. Dinî boyutun, onların parlak yazgılarına çok az katkısı vardır. En güçlü oldukları dönemde, imparatorluklarının [Moğol İmparatorluğu] belirli bir dini yoktur. Ama Türkler ve Moğollar kılıçla yapılabilecek her şeyi yaptı. Askerî düşüncenin

somut örneğiydiler. Cesaret, itaat, doğruluk, iyi niyet gibi erdemler gerçek savaşçı insanların sahip oldukları erdemleridir. Dürüst yönetici ve gerçek idareciydiler. Bilimi ve sanatı küçümsemek şöyle dursun, entelektüel şeyleri onurlandırırlardı. Bunları uygulamayı düzenli bir şekle sokmayı denediler. Ama kendilerine özgü düşüncelerinin kalıbı, Çin veya Pers uygarlığını durduramayacak ve değiştiremeyecek kadar dar ve ilkeldir. Bu kalıp içine zorla sıkıştırılmış bu düşünce yapısı, kendi kabını kırmakta **ve Türk ruhunda doğal olan görme netliğinin ve doğruluğunun** verdiği derin etkiyi yitirmesinde etkili oluyordu.

Sayfa :XI

La transcription des noms de personnes et de lieux, dans un livre comme celui-ci, ne peut pas être régulière. Abou'lghazi, « *khan* » ou roi de Khiva, qui écrivait l'histoire de ses ancêtres mongols et turcs en 1663, se rendait très bien compte de cette impossibilité; parlant de la grande chronique mongole écrite par Rachid ed-Dine en langue persane, il fait observer que ses copies sont remplies de fautes : « Ils ont fini par altérer un tiers et presque la moitié de cette histoire, dans laquelle tous les noms de montagnes, de rivières, de lieux et de personnes sont mongols ou turcs. Les personnes chargées d'écrire cette histoire, ainsi que les copistes dont les manuscrits sont parvenus jusqu'à nous, étaient tous des Persans ou des *Tadjiks* dont aucun ne savait ni le mongol ni le turc. Il y a des noms propres mongols qu'un Tadjik n'apprendrait pas en dix jours à prononcer correctement; comment donc aurait-il pu les transcrire '? » Les orientalistes ont adopté un système de transcription officiel qui s'applique régulièrement à l'arabe, au

Sayfa :XI

persan et, à la rigueur, au turc osmanli; mais l'arabe et le persan, comme le remarque très bien Abou'lghazi,

Sayfa :XII

estropient les noms turcs,

Sayfa XI-XII

İnsan ve yer isimlerinin yazılışı, böyle bir kitapta düzenli olmayabilir. 1663 yılında Moğol ve Türk tarihini yazan "kağan" veya Hiva Kralı Abulgazi, bu imkânsızlığın oldukça farkındaydı; Raşid ed-Dine'nin Farsça yazdığı "Büyük Moğol Günlüğü"nden bahsederken, kopyalarının hatalarla dolu olduğunu belirtir. "İçindeki tüm dağların, ırmakların, yerlerin ve insanların Moğol veya Türk olduğu bu tarihin üçte birini, hatta hemen hemen yarısını yanlış yazdılar. El yazıları, günümüze kadar ulaştıran bu tarihi yazmakla görevli kişiler, ne Türkçe ne Moğalca bilen Tacikler ve İranlılardı. Bir Tacik'in 10 gün süresince doğru telâffuz etmeyi öğrenemeyeceği Moğol isimleri var. Durum böyleyken bunları nasıl kopya edebilir? Doğu tarihçileri Farsça ve Arapçaya, gerektiğinde Osmanlıcaya uyarlanabilen resmî bir kopyalama sistemine geçtiler. Abulgazi'nin de gayet iyi fark ettiği gibi, Arapça ve Farsça, Türk isimlerini değiştiriyordu.

Sayfa :2

Les steppes, les montagnes, les forêts entre le haut Yénissei, l'Irtyche, l'Emba, le Yaik (Oural), l'Idil (Volga) et le Don, représentent les mers, les golfes, les presqu'îles et les caps entre la Vistule et la Loire. Si l'on regarde vers l'est, l'orientation se dédouble; car le coureur de terres du haut Yénissei peut courir aussi bien vers l'embouchure du Fleuve-Jaune que vers celle du Don, sans quitter son cheval, au lieu que le coureur de mer riverain de la Vistule ou des détroits entre la Suède et le Danemark ne peut pas courir aux bouches du Danube sans quitter son bateau; la navigation est trop compliquée, trop tortueuse trop barrée d'obstacles.

Sayfa 2

[ASYA VE TOPRAK]

Yukarı Yenisey, İrtiş, Emba **Yaik** (Ural), İdil (Volga) ve Don arasındaki ormanlar, dağlar, bozkırlar, Vistule ve Loire nehirleri arasındaki burunlara, yarımadalara, körfezlere ve denizlere eştir. **Yukarı Yenisey topraklarında gezinen biri, Don nehri ağızlarına kadar olduğu gibi, Sarı nehir ağzına kadar da atından inmeden ulaşabilir.** Oysaki Vistule veya Danimarka ile İsveç arasındaki boğazların yakınındaki bir denizci, gemisini terk etmeden Tuna açıklarına kadar ulaşamaz. Deniz yolculuğu çok karmaşık, yorucu ve birçok engelle doludur.

Sayfa :4 [dip not]

1. *Bam* signifie en persan une terrasse, un toit plat, et non un toit à pentes. **La traduction « toit du monde » est inexacte.**

2. L'étymologie ordinaire d'Altaï, *Altyn Dagh*, « montagne d'or », est contraire à la phonétique turque. *Altaï*, dans les dialectes turcs du pays, se décompose en *Al taïga*, « la haute forêt ». Voir l'explication et les exemples dans le dictionnaire général de Radloff, p. 402, au mot Altaï. *Altaï* correspond exactement à notre celtique *Morvan* et au *Hochwald* des Allemands.

Sayfa 4

1. Bam, Farsça'da eğik olmayan düz çatı anlamına gelen teras demektir. "Dünyanın çatısı" diye çevirmek doğru değildir.

2. Altay'ın isminin kökeni, Altın dağ "Altındağ" Türkçe sesletime terstir. Bu sözcük Altay ülkelerindeki Türk lehçelerinde Al-ta-iga, "yüksek dağ" anlamına gelen iki sözcüktür. Açıklama ve örnekler için Radloff'un genel sözlüğünün 402. sayfasında Altay sözcüğüne bakınız. Altay adı, günümüz Keltçesinde Morvan ve Almanlarda Hockwald şeklinde kullanılmaktadır.

Sayfa :7

Le golfe Oriental réunit les eaux du Tian Chan, des Pamir et du Kouen Lun dans le lit de la *Tarym*, qui aboutit à un bas-fond marécageux nommé *Lop*, où il se perd. *Tarym* est un mot purement turc, formé du verbe *tarymak*, *taramak*, qui signifie « cultiver, labourer », et s'applique à toute la vallée, à tout le sol mis en œuvre, à la « Terre de Labour ». Les indigènes turcs ont donné à cette région, très anciennement cultivée, un autre nom qui marque encore son état bien ordonné ; ils l'appellent *Alti Cheher*[2], « les six villes, l'Hexapole » ; de même, les Turcs qui habitent le grand détroit du nord, entre la « Haute Forêt » et la « Montagne du Ciel », nomment leur pays bien peuplé « la Pentapole, les cinq villes » — *Bich Balik*[3], et se désignent eux-mêmes, de nos jours, sous le nom de *Tarantchi*, « laboureurs »

Sayfa 7

Doğu Körfezi Kuen Lun, Pamir, Tian Chan'ın sularını, Lap adlı bataklık bir çukura ve orada kaybolan "Tarım" yatağında toplar. **Tarım, "işlemek; sürmek"** anlamına gelen **"tarımak, taramak"** fiilinden

oluşmuş öz Türkçe bir sözcüktür ve bütün vadiye, kullanılan bütün toprağa ve **"Tarla"**ya denir. Yerli Türkler eskiden beri ekilen bu bölgeye, özelliklerini daha iyi belirten başka bir isim verdiler. Buraya "Altı şehir" anlamına gelen **Alti Cheher** derler. Hatta "Yüksek Dağ" ile "Yüksek Orman" arasındaki büyük kuzey boğazında oturan Türkler, oldukça kalabalık olan ülkelerine "Beş şehir" **Bich Balik** derler ve günümüzde kendilerini Tarantchı, "çiftçiler" olarak adlandırırlar.

Sayfa :492

— quand un Payézid, fils d'un **martyr, de ce sultan Mourad** mort Chahid « Confesseur de la Foi », **ne pouvait même** obtenir une mention dans les prières **au pays saint où Hussein** et Hassan furent **martyrisés,** on les voit **prodiguer à** Timour, descendant de païens, **après** tout (et il **s'en vante),**

Sayfa :493

proclamé restaurateur de la religion pour des victoires où n'a coulé que le sang musulman, rien que le sang musulman. L'arrogance des moines de Bokhara, qui prétendaient faire la loi à l'Islam, l'insolence des légistes transoxianais, qui posaient leur maître en sauveur et en défenseur unique de la Foi, la cérémonie du sacre sur la Pierre des Pèlerinages à Samarkande, l'ostentation avec laquelle l'Église transoxianaise présente Timour comme le lieutenant de Dieu, presque comme un Imam, tout trahit le projet

Sayfa 492

İnancını açıkça söyleyen şehit Sultan Murat'ın, bir şehidin oğlu olan Bayezıt'ın, Hz Hasan ve Hz Hüseyin'in şehit oldukları kutsal ülkedeki dualarda adı bile anılmazken, çok tanrılı olanların soyundan gelen (bundan gurur duyar) ve hep dua ettikleri Timur'u, sadece [sayfa 493] **Müslüman kanının aktığı zaferler için din kurucusu olarak ilân ettiler. İslâmın efendisi olduklarını iddia eden Buhara keşişlerinin küçümsemeleri, unvanlarını imanın tek kurtarıcısı, savunucusu olarak gösteren Amuderya hukukçularının küstahlığı, Tac Haccının üzerindeki kutsallaştırma törenini Semerkant'a, Amuderya kilisesinin, Timur'u, Tanrı'nın elçisi olarak, hatta bir imam olarak, takdim etmesi, projeye tümüyle ihanettir.**

Sayfa :499

Il lui demandait de lui envoyer des marchands, assurant qu'ils seraient reçus avec honneur, car « c'est par les marchands que le monde prospère ». En réponse (1403) Charles VI lui adressait une lettre des plus aimables : « Sérénissime et invincible prince : Il n'est contraire ni à la loi, ni à la foi, ni à la raison que des souverains temporels, quand même ils seraient séparés par la croyance et le langage, s'unissent par les liens de la courtoisie, de la bienveillance et de l'amitié » ; Charles VI félicitait Timour de la victoire que le Très-Haut lui avait accordée sur Payézid ; il le remerciait de ses offres au sujet des marchands français, et l'assurait de la réciprocité pour ceux des siens qui viendraient en France. La mort de Timour, l'éloignement des deux peuples, les guerres civiles de France, enfin le déclin de l'esprit des croisades réduisirent ces correspondances entre la maison de Timour et celle de Valois à un simple épisode sans autre conséquence [1].

Sayfa 499

[Timur, Charles'a] tüccarları kendisine göndermesini söyler ve onları şerefle kabul edeceğini bildirir. Zira "Dünya tüccarlarla müreffeh olur." Charles'in 1403'te "Kutlu ve yenilmez prens" diye başlayan cevaben yazdığı mektup, oldukça nazik bir dille yazılmıştır. "Kutlu ve yenilmez prens. Din ve inanış olarak ayrılsalar da geçici hükümdarların dostluk, iyilikseverlik ve nezaket bağlarıyla birleştikleri ne akla ne inanca ne de yasaya aykırıdır"; VI. Charles Yüce Tanrı'nın, Bayezıt'a karşı ona sunduğu zaferden dolayı Timur'u kutlar. Fransız tüccarları konusundaki önerilerinden dolayı, ona teşekkür eder ve Fransa'ya gelecek olan tüccarlar için de aynı şekilde davranılacağını temin eder. Timur'un ölümü, her iki halkın birbirinden uzaklaşması, Fransa iç savaşları ve Haçlı zihniyetinin sona ermesi, Timur ve Valois evleri arasındaki ortaklığı, başka bir sonucu olmayan basit bir olguya indirir.

[illegible]

[illegible]